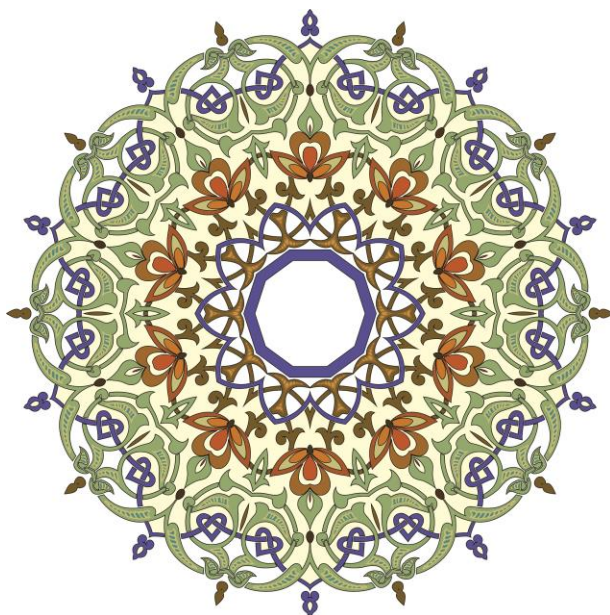

Pr. dr. Viorel OLARU

Sfânta Liturghie - de la Cina cea de Taină
la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur

Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur
Arhiepiscopul Constantinopolului (347- 407)
în ediție bilingvă română și persană

Pr. Viorel Olaru (n. 14 februarie 1978) licențiat în teologie ortodoxă (2004), licențiat în filologie, specializarea, arabă-persană (2010), doctor în teologie ortodoxă (2011). Dintre cărțile sale amintim: • *Samanizii și poezia neopersană: Secolul Samanid din Istoria Iranienilor și începuturile poeziei clasice persane. Între fabulos și faptul istoric real* (2012); • *Sufism și poezie mistică în Persia* (2013); • *Dicționar român - persan, persan - român, media și comunicare* (2014); • *Cartea Psalmilor despre superioritatea omului și mesianismul biblic* (martie 2015).

Volumul apare sub îngrijirea și cu sprijinul Parohiei

"Sfântul Prooroc Daniel și a celor trei tineri, Anania, Azaria și Misail",

București, strada Aleea Huedin, nr. 6-8, sectorul 4.

<http://www.sfantul-prooroc-daniel.ro>

<http://bisericasfdaniel.uv.ro/istoric/index.html>

Pr. dr. Viorel OLARU

**Sfânta Liturghie - de la Cina cea de Taină
la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur**

**Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur
Arhiepiscopul Constantinopolului (347- 407)
în ediție bilingvă română și persană**

Editura Universitară „Carol Davila”

București • 2015

Tehnoredactare: **Gabriela Olaru**

Consultant științific, lingvistică persană: **Reza Heidari**

Corectură: **Alexandra - Violeta Ștefan**

Copertă: **Petruț Radu**

Format : **B5**

Apărută: **Iunie 2015**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OLARU, VIOREL

Sfânta Liturghie : de la Cina cea de Taină la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur:

Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului : (347-407) în ediție bilingvă română și persană/pr. dr. Viorel Olaru. - București: Editura Universitară "Carol Davila", 2015

ISBN 978-973-708-835-2

264:281.9

ISBN: 978-973-708-835-2

Foto copertă 1: Icoană frescă (prelucrată grafic), reprezentându-l pe Sfântul Ioan Gură de Aur, Catedrala Patriarhiei din Antiohia, Damasc, Siria.

Foto copertă 4: Simbol persan

© 2015, Pr.dr. Viorel Olaru

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea dată de editor. Ediție în limba română publicată de Editura Universitară "**Carol Davila**", Copyright © 2015.

Printed in Romania

Lista de abrevieri

Fac.	Facerea (prima carte a lui Moise)
Ieș.	Ieșire (a doua carte a lui Moise)
Lev.	Levitic (a treia carte a lui Moise)
Num.	Numeri (a patra carte a lui Moise)
Deut.	Deuteronom (a cincea carte a lui Moise)
Eccl.	Ecclesiastul
Înț.	Cartea înțelepciunii lui Isus, fiul lui Sirah
Is.	Cartea Proorocului Isaia
Ps.	Cartea Psalmilor (Psalmii lui David)
Malh.	Cartea Proorocului Maleahi
Zah.	Cartea Proorocului Zaharia
Matei	Sfânta Evanghelie după Matei
Marcu	Sfânta Evanghelie după Marcu
Luca	Sfânta Evanghelie după Luca
Ioan	Sfânta Evanghelie după Ioan
Fapte.	Faptele Sfinților Apostoli
Rom.	Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel
Gal.	Epistola către Galateni a Sfântului Apostol Pavel
Evr.	Epistola către Evrei a Sfântului Apostol Pavel
1 Cor.	Epistola întâia către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel
1 Tim	Epistola întâia către Timotei a Sfântului Apostol Pavel

1 Tes.	Epistola întâia către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel
Col.	Epistola către Coloseni a Sfântului Apostol Pavel
1 Petru	Întâia Epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru
2 Petru	A doua epistolă Sobornicească a Sfântului Apostol Petru
Iuda	Epistola sobornicească a Sfântului Apostol Iuda
Didahia	Didahia sau învățătura celor 12 Apostoli

P R E F A Ț Ă

În Patriarhia Română, anul 2015 a fost proclamat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române *An comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur și al marilor păstori de suflete din eparhii*. Potrivit hotărârii Sfântului Sinod, Sfântul Ioan Gură de Aur a fost ales datorită faptului că, prin viața și activitatea sa, „s-a dovedit a fi un apărător al dreptei credințe, un învățător al pocăinței, un luminător al familiei creștine și al vieții monahale și un promotor al filantropiei creștine”.

Astăzi suntem influențați de cultura vremii, o cultură a exteriorului, o cultură materialistă, fizică. În schimb, cultura Evangheliei și a Bisericii este cea a lăuntricului, a duhului. În prezent, multe lucruri s-au schimbat, liturgica a devenit o știință interdisciplinară ce ține cont atât de datele istoriei, cât și de cele ale dogmaticii și ale spiritualității. "Așa cum Sfânta Liturghie reprezintă centrul cultului Bisericii Ortodoxe, tot astfel și Sfânta Euharistie sau Împărtășanie, cum este cunoscută în limbajul credincioșilor, constituie centrul sau vârful cel mai înalt al Sfintelor Taine, măsura deplinei unuiri a credinciosului cu Dumnezeu în Biserică"¹. Viața creștină autentică nu poate fi concepută în afara Sfintei Liturghii care ocupă locul central în Biserică și în viața oricărui creștin care își ia în serios demnitatea de mădular al Trupului lui Hristos. Viața nouă în și cu Hristos redimensionează atât relațiile dintre oameni, cât și cele dintre oameni și Dumnezeu."În Sfânta Liturghie, credincioșii trăiesc și se obișnuiesc să crească în dragoste și în unire fără sfârșit cu Hristos Cel jertfit și înviat și între ei înșiși, activând dragostea ca atribut al persoanelor și gustând prin arvună viața de veci de după înviere, viața fericită în comuniunea mereu

¹ Pr. prof. dr. Ștefan Buchiu, *Coborârea neîncetată a lui Hristos prin Sfânta Euharistie în Biserică-izvor al unității reînnoite a Bisericii și al sfințirii credincioșilor*, în *Sensurile și importanța Sfintei Taine a Spovedaniei și ale Sfintei Taine a Împărtășaniei în teologia, spiritualitatea și misiunea ortodoxă contemporană*, Basilica, 2015.

sporită ce se hrănește din Hristos și din Sfânta Treime"². Jertfa Euharistică a fost săvârșită fără întrerupere, de la întemeierea Bisericii până astăzi și va continua până la sfârșitul istoriei, în Biserică. În sensul acesta se cuvine ca fiecare credincios și slujitor al sfintelor altare să cunoască, cât mai bine, cultul Bisericii cu toată bogăția și frumusețea slujbelor, ceremoniilor și rânduielilor tipiconale, îndeosebi Sfânta Liturghie așa încât să se înțeleagă profund sensurile și semnificația tuturor actelor liturgice săvârșite în Biserică și să se aprofundeze, cât mai bine, tainele Jertfei și Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cartea se adresează nu numai studenților de la facultățile umaniste, ci și publicului larg, cultivat interesat astăzi, mai mult ca oricând, de lecțiile de înțelepciune, de conduită morală ce izvorăsc din cărțile de cult ale Ortodoxiei. Este un text de reflecție și de căutare individuală, un instrument la îndemână, care încurajează efortul acelor care se străduiesc să aprofundeze *limba persană*, ca limbă străină.

Publicarea acestui volum este un moment important pentru parohia noastră, pentru viața bisericească românească, din țară și din diaspora, o formă de cinstire a Sfântului Ioan Gură de Aur și un act de cultură ce va sluji căutărilor legate de vastul spațiu teologic ortodox și de cel al culturii universale.

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu și cu rugăciunile Sfântului Ierarh Ioan Gura de Aur, ocrotitorul anului 2015, avem convingerea că volumul de față va aduce, o contribuție în planul teologiei, spor de înțelepciune și viețuire duhovnicească tuturor cititorilor, spre slava Preasfintei Treimi și mântuirea și sfințirea noastră.

Preot Benone Popoiag,
Parohul Bisericii "Sf. Prooroc Daniel"

² Preot prof.dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, pag.19.

کلام نویسنده (مقدمه)

در کلیسای مرکزی رومانی، سال 2015 از سوی شورای مقدس کلیسای ارتودوکس رومانی، بعنوان سال یادبود یوحنا مقدس زرین دهن و پنجمین راهبران بزرگ روح و نفس از میان استقامت، اعلام گردید.

با توجه به تصمیم شورای مقدس کلیسایی، یوحنا مقدس زرین دهن، بدین دلیل انتخاب گردید که او در زندگی و فعالیتهايش، "ثابت نمود که یکی از مدافعین ایمان واقعی، یک معلم توبه و آمرزش، یک راهگشا و نوربخش خانوادهء مسیحی و زندگی رهبانی و پروموتور (مروج) انسان دوستی مسیحیت است".

زبان پارسی مدرن (امروزی) که در ایران صحبت میشود و ایرانیان آنرا "فارسی" مینامند، یک نسخهء مدرن (امروزی) یک زبان باستانی "پارسی" میباشد که متعلق به شاخه

ای از زبان هند و اروپایی بوده و یکی از زبانهای زیبا و رسامی باشد، " زیرا زبانیست
ملودیک، شیرین و زیبا " .

این زبان، زبانیست نزدیک به زبانهای اردو، پشتو و کردی، و با کمی فاصله نسبت به
زبانهای سانسکریت، هندی و بنگالی، که توسط برخی از شاعرانش، بویژه از سوی فردوسی
(940-1020 میلادی)، پس از پیروزی اعراب، دوباره با حفظ ساختار زبانی
هندوآریایی دست نخورده، از خاکستر برون آمد.

" برای مدتی هزار ساله، زبان فارسی بگونهء مستمر، رونقی بی وقفه یافت، و قرن ها توسط
مقدسین و کنایهکاران، پادشاهان و فقرا، بزرگترین شاعران و بزرگترین بارگاههای
پادشاهی و امپراطوری آسیا، صحبت گردید " ؛
آثار تحسین براکنیزی توسط مورخان، فیلسوفان و شاعرانی که توانایی بیان بهترین و نشاط
بخش ترین احساسات پر افتخار را داشتند، نوشته شد.

همچنین قرن ها از خشم و دشمنی تجاوزگران و مهاجمان رنج برد، بخصوص در نتیجه تهاجم
فرهنگی و زبانی واژگان بگانه، بوژه عربی.

در طول جنگها و در سخت ترین شرایط، زبان فارسی تسلیم نشد، با اینکه هزاران واژه
جدید به او رخنه کرده و حروف الفبای جدیدی یافت، اما هرگز روح کلام خود را از
دست نداد، بلکه با "پیروزی بر فاتحان"، غنی تر گردید.

انتشار این جلد کتاب، بحدی برای کلیسای رومانی، چه درون مرزی و چه برون
مرزی میباشد، و هدفش بگونه ای ستایشی نسبت به یوحنا مقدس زرین دهان و همچنین
اقدامی فرهنگی میباشد، که در خدمت کاوشگران و محققین فضای وسیع خداگرای ارتودوکس
و همچنین فرهنگ جهانی قرار میگیرد.

نویسنده

INTRODUCERE

Sfânta Liturghie este "Cartea deschisă a Împărăției"³, este "Cerul pe pământ"⁴, este "centrul vieții creștine și pregustarea vieții veșnice"⁵. Sfânta Liturghie, este slujba în care se realizează intrarea noastră în Împărăție, mai precis, unirea tuturor în Biserică și intrarea Bisericii în Împărăția lui Dumnezeu. Celelalte rânduieli liturgice reprezintă o pregătire pentru liturghie și își găsesc împlinirea în ea. Totodată, cultul divin a fost modul propriu de manifestare a Bisericii chiar din ziua intrării ei în istorie, ceea ce înseamnă că identitatea Bisericii stă în cultul divin, în modul de a se ruga și a lăuda pe Dumnezeu.

Altfel spus, cultul divin este expresia liturgică a învățăturii de credință exprimată în spațiul liturgic sub chipul rugăciunii, în formele ei variate, și a actelor și gesturilor liturgice. Sfânta Liturghie nu este o creație din nimic, ci este rodul unui îndelungat proces de cristalizare și trecere în scris a tradiției orale eclesiale. Ea este opera întregii Biserici, chiar dacă poartă, fie numele Sfântului Ioan Gură de Aur, fie pe cel al Sfântului Vasile cel Mare. Acești mari părinți ai Bisericii au cunoscut acest neprețuit dar al Sfintei Tradiții, l-au experiat, l-au asimilat și l-au așternut în scris prin personalitatea lor plină de sfințenie și rafinament teologic, făcând astfel, textul euharistic pe care l-au prelucrat să fie o sinteză a întregii învățăături dogmatice a Bisericii și o formă inspirată de exprimare a misterului prezenței lui Dumnezeu în cult.

³Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

⁴Sfântul Ioan de Kronstadt, *Liturghia: Cerul pe Pământ, Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin Ortodox*, trad. rom. Boris Buzilă, Editura Deisis, Sibiu, 1996.

⁵Pr. dr. Vasile Gavrilă, *Dumnezeiasca Liturghie - cea mai înaltă expresie a graiului liturgic*, în *Ortodoxia*, nr. 1 ianuarie-martie 2010, București, pag. 138.

Textul ambelor Liturghii este impregnat de același Duh Sfânt; ambele vorbesc despre curățirea de păcate, de trezvia sufletului, ca despre lucrurile cele mai de preț ale spiritualității ortodoxe, păstrate ca un tezaur în tradiția orală a Bisericii, prezente și în textele ei cultice. Situația de decădere a vieții monahale din anumite perioade istorice nu poate fi invocată drept motiv al unor modificări în tradiția cultică a Bisericii. Trecerea de la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, la cea a Sfântului Ioan Gură de Aur, s-a făcut treptat și a fost un proces complex la care au participat o serie de factori.

Liturghiile ritului bizantin nu se exclud, ci ele se completează reciproc, având în textul anaforalei lor, indicii ale intervenției unor mari personalități bisericești, care au dorit astfel, să aducă la zi și să facă din textul liturgic o mărturie inspirată a prezenței și lucrării Sfântului Duh în Biserică. Conștiința vie a Bisericii a făcut ca un text euharistic să fie preferat într-o anumită perioadă, dar nu în defavoarea altuia, căci toate aceste creații aparțin tradiției nescrise bisericești; este, mai degrabă, expresie ce corespundea mai bine realităților vremurilor acelora.

Liturghia ortodoxă a păstrat neschimbată nu numai schema sau rânduiala, ci și formularul ei, adică textul rugăciunilor și al diferitelor formule, a căror vechime datează din primele secole creștine și care pot fi recunoscute sau identificate ușor în textul și rânduiala celor mai vechi liturghii ale Bisericii, transmise în diferite documente.

Sfânta Liturghie este un organism spiritual viu, în continuă evoluție și nu o relictă a istoriei. Cunoașterea evoluției istorice a riturilor liturgice este necesară pentru o mai bună înțelegere a Sfintei Liturghii. În ultimele secole, Sfânta Liturghie nu a cunoscut schimbări semnificative, dar aceasta nu înseamnă că forma ei de astăzi este fixă și imuabilă și că din totdeauna a fost așa. Sâmburele sau nucleul Liturghiei îl constituie Mântuitorul la Cina cea de Taină, însă forma

ritualistică (cântările, rugăciunile și actele de cult, care au împodobit ceremonialul Liturghiei) a fost alcătuită de Sfinții Apostoli și de urmașii acestora, pentru a da frumusețe și solemnități Tainei Sfintei Euharistii. Așa a apărut Liturghia cunoscută sub numele Apostolilor, atribuită Sfântului Apostol Iacob și Sfântului Evanghelist Marcu. Această Liturghie se prezenta în genere ca un rit uniform, cu mici modificări de fond care nu afectau și nici nu deformau structura rânduiei. Aceste mici deosebiri de amănunt, care vizau părțile neesențiale ale slujbei, erau justificate de faptul că Liturghia se săvârșea liber (deci nu exista un formular tipic, redactat scriptic), iar Apostolii, fiind oameni harismatici, grăiau și rosteau rugăciunile jertfei euharistice sub inspirația Sfântului Duh.

„Formele liturgice executate de Sfinții Apostoli erau simple, ușoare, pline de sfințenie și încredere în Dumnezeu, iar „modul de săvârșire al Liturghiei se preda numai prin tradiția orală și prin practică”. Unii episcopi, succesori direcți ai Apostolilor, și-au permis să improvizeze rugăciunea Sfintei Jertfe și chiar să o impună în eparhiile lor. Așa se explică, apariția treptată a diferitelor variante de Liturghii care, deși se distingeau între ele de la o comunitate la alta, sau chiar în cadrul aceleași Biserici locale, păstrau intact trunchiul lor comun: planul rânduiei Liturghiei apostolice.

Aceste tipuri de Liturghii regionale, sub care se manifesta Liturghia apostolică, au luat naștere și sub influența factorilor istorici, sociali și religioși, cum ar fi: apariția ereziilor, declanșarea persecuțiilor soldate cu distrugerea locașurilor de cult și cu pierderea și arderea cărților sfinte și a formularelor liturgice, evoluția disproporționată a vieții religioase și culturale și a valorilor artistice a diferitelor epoci și popoare ortodoxe, diversitatea nivelului de pietate și trăire religioasă a multiplelor generații și perioade istorice, intensificarea activității apologetice și catehetice de combatere a

erorilor dogmatice și de fixare și popularizare a dogmei sau doctrinei ortodoxe etc. În ciuda tuturor acestor vitregii și obstacole, care au zdruncinat și frământat viața Bisericii creștine, în primele trei secole, Liturghia apostolică și-a menținut, în linii mari, trăsăturile ei caracteristice, cel puțin în ce privește planul rânduiei.

Specialiștii susțin că, încă de la început, ea a fost un ceremonial liturgic care, în mod esențial, coincide cu ființa Liturghiei de astăzi. Întregul material liturgic a fost sistematizat, prelucrat și perfecționat de către Sfântul Iacob, ruda Domnului, primul episcop al Ierusalimului, într-o singură Liturghie care îi poartă numele. „Sfântul Iacob fratele Domnului și primul episcop al Ierusalimului, a lăsat prin viu grai urmașilor săi rânduiala Liturghiei care poartă numele său. Ea a fost mai târziu așternută în scris și înflorită cu o mare bogăție de rugăciuni”.⁶ Redactarea scriptică a acestei Liturghii s-a făcut în secolul V, când s-au scris și celelalte Liturghii.

⁶Dr.Badea Cireșanu, *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit*, tom. vol.III, București, 1910, pag.86.

I

Sfânta Liturghie - formă de manifestare a cultului creștin

Sfânta Liturghie - definire și origine

"Înainte de Patima Sa, în seara Cinei celei de Taină, în prezența Sfinților Apostoli, Mântuitorul Hristos instituie Sfânta Euharistie, Jertfa Legii celei Noi, ceea ce constituie originea cultului divin. Este centrul în jurul căruia vor gravita toate manifestările cultice ale creștinilor din primele veacuri, dar și ale creștinismului ortodox din toate timpurile, izvorul din care va țâșni și se vor dezvolta toate rânduielele de cult, conturându-se, în cele din urmă, în forma pe care o avem astăzi"⁷. << Săvârșită pentru prima dată de Mântuitorul la Cina cea de Taină, repetată apoi la porunca Lui de Sfinții Apostoli și de urmașii acestora, Liturghia creștină este în nucleul ei un tot unitar, însă în formele ei de manifestare în decursul timpului ea se arată a fi un compus, "una cosa cipollata"- după expresia lui Robert Taft, în care doar prin îndepărtarea straturilor mai noi se poate ajunge la formele ei de expresie originare⁸. >>

Teologia Liturgică a definit Sfânta Liturghie ca fiind "slujba sau rânduiala sfântă, în cursul căreia se săvârșește sau se aduce jertfa

⁷Pr. prof.dr. Viorel Sava, *În Biserica Slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică (I)*, Doxologia, Iași 2012, pag.9.

⁸Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare. Istorie, text, analiză comparată, comentariu liturgic*, Editura Astra Museum, Editura Andreiana, Sibiu, 2013, pag. 143; Idem, nota, 425, pag. 143. "Liturghia poate fi descrisă prin analogie cu o ceapă, fiind compusă ca și ceapa din mai multe straturi, din care strat după strat poate fi îndepărtat pentru a ajunge la frunzele mai vechi."

Noului Legământ, având la originea ei, Jertfa Sfântă adusă în chip sângeros de către Mântuitorul pe Cruce pentru mântuirea lumii⁹.” Cuvântul *Liturghie* vine de la cuvântul grecesc compus din două substantive și anume din: "ἐργον " (ergon) care înseamnă faptă, treabă, lucrare, îndeletnicire și din "λείτον"(liton) și care definește orice slujire publică sau lucrare făcută pentru stat sau pentru popor. Prin acest termen, grecii înțelegeau orice lucrare publică sau orice lucru făcut în folosul statului sau al obștei. Verbul "λειτουργεῖν" înseamnă a săvârși ceva pentru popor, iar "λειτουργία" este o acțiune, o lucrare îndeplinită în folosul poporului¹⁰ ”.

În creștinism, termenul a dobândit o conotație religio-spirituală, datorită Septuagintei, care îl folosește pentru a traduce termenul ebraic *abodah*, indicând serviciul religios al preoților și leviților de la Templu și Cortul Mărturiei (Ieș. 30, 20).

Dacă ținem seama că, în esența ei, Sfânta Liturghie, a fost instituită la Cina cea de Taină, de Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat, deducem de aici, nu numai originea ei divină, ci și faptul că ea înseamnă suprema formă de închinare, pe care oamenii credincioși o pot aduce lui Dumnezeu, după cuvintele Mântuitorului, grăite femeii samarinence: *Vine timpul și acum este, când închinătorii cei adevărați se vor închina Părintelui în duh și în adevăr, căci Părintele caută pe unii ca aceștia să i se inchine în duh și în adevăr* (Ioan 4, 23-24).

⁹Pr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, pag. 172.

¹⁰Pr. Petre Vintilescu, *Liturgierul explicat*, București, 1972, pag. 140; Idem, Lawrence Madden, *Liturgy*, în *The New Dictionary of Sacramental Worship*, ed. Peter Fink, Collegeville, 1990, pag. 740.

Nu este, deci, câtuși de puțin de mirare că Domnul nostru Iisus Hristos, care a venit în lume să descopere *calea, adevărul și viața* (Ioan 14, 2), să ridice pe credincioși din întunericul păcatului și să-i împace pentru totdeauna cu Dumnezeu, a descoperit oamenilor totodată, și modul adecvat de adorare a lui Dumnezeu, în cadrul adevăratelor raporturi dintre credincios și Dumnezeu, pe care le-a restabilit prin jertfa Sa pe cruce.

Pentru creștinul ortodox, Sfânta Liturghie nu este o slujbă ca oricare alta. Veșnica prezență a lui Hristos cel răstignit și preamărit prin înviere se perpetuează în timp și spațiu, odată cu alte evenimente și episoade din istoria mântuirii, încât întreaga slujbă a Sfintei Liturghii constituie "o adevărată școală și izvor al vieții religioase morale, prin sugestiile și prin inspirațiile ce le proiectează în viața credincioșilor"¹¹. Ca orice organism spiritual, Sfânta Liturghie n-a luat naștere dintr-o dată, ca o creație spontană, în întregime nouă și fără niciun precedent în trecut. Istoria ei nu începe odată cu apariția creștinismului. În ceea ce privește esența ei, adică misterul în sine, ea este întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos la Cina cea de Taină. În ceea ce privește ideile principale care alcătuiesc nucleul sau originea ei, precum și formele externe de manifestare, acestea provin dintr-o adâncă vechime, continuând o tradiție și un ritual din Vechiul Testament.

Dacă în Vechiul Testament, găsim dispoziții amănunțite, din încredințare divină, cu privire la actele de cult care trebuiau săvârșite în diferite împrejurări și dacă Sfântul Apostol Pavel ne încredințează

¹¹Pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Curs de Liturgică generală*, București, 1930, pag.216.

că neamurile care nu au lege, din fire fac cele ale legii, ceea ce arată că cererile legii sunt înscrise în inimile lor, fiindcă conștiințele lor le dau mărturie (Rom. 2, 14-15), aceasta nu înseamnă altceva decât că omul credincios, care se simte în chip firesc îndemnat să vină în contact cu Divinitatea, caută întotdeauna anumite forme concrete pentru realizarea acestui contact. Actele de cult, care se reduc în esență la două: *rugăciunea și sacrificiul*, au fost indicate, de fapt, tuturor credincioșilor de conștiințele lor, adică de același for interior care le impunea cu necesitate și credința în Divinitate, pe când în religia revelată a Vechiului Testament, ele și-au găsit și o formulare, din inspirație divină, în Lege.

Dar, Vechiul Testament nu a fost decât o propedeutică¹² pentru Noul Testament, iar Legea nu a fost decât o "umbră a celor viitoare" (Col. 2, 17; Evr. 8, 5; 9, 23). Sensul adevăratei rugăciuni, care la lumea veche devenise un simplu act mecanic, nu avea să-l descopere oamenilor decât Fiul lui Dumnezeu întrupat. Jertfa Sa de pe cruce, prin care s-a săvârșit împăcarea, pentru totdeauna a credinciosului cu Dumnezeu, avea să marcheze încheierea tuturor sacrificiilor sângeroase aduse de oameni, pe parcursul unei îndelungate istorii și, prin aceasta, sacrificiile sângeroase aveau să înceteze pentru totdeauna. Căci Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos *printr-o singură jertfă adusă, a adus la desăvârșire pe cei ce se sfințesc* (Evr. 10, 14).

Jertfa pe cruce a Fiului lui Dumnezeu întrupat, care a desființat odată pentru totdeauna, bariera dintre om și Dumnezeu și a format

¹²Notă: Propedeutică = învățământ pregătitor care cuprinde elementele de bază ale unei științe, *Dex*, pag. 752.

punte temeinică între pământ și cer, restabilind armonia de la început, distrusă în urma păcatului strămoșesc.

Mântuirea obiectivă, adusă de Domnul Iisus Hristos, prin întruparea Sa și prin jertfa Sa pe cruce, nu era sortită să lucreze asupra oamenilor în chip automat, ci să devină o mântuire subiectivă a fiecărui credincios în parte. Trebuia ca fiecare să se împărtășească, prin credință și prin viață sfântă, din ea, să transforme jertfa de pe cruce a Domnului în jertfă proprie, ca să poată realiza mântuirea sa personală. Or, acest adevăr se impunea să fie limpede evidențiat încă de la începuturile Bisericii creștine. De altfel, însuși Sfântul Apostol Pavel atrăgea atenția Galatenilor, că între jertfa Domnului nostru Iisus Hristos și starea sufletească a credincioșilor trebuie să existe o desăvârșită concordanță *Cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul cu patimile și poftele Lui* (Gal. 5, 24), iar ca exemplu se dădea pe sine zicând: *M-am răstignit împreună cu Hristos și nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine* (Gal. 2, 20).

Pentru aceasta, Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos, în seara care a precedat vinderea, judecarea Sa nedreaptă și răstignirea Sa pe cruce, adunând la Cina cea de Taină pe ucenicii Săi, le-a prefigurat dumnezeiește jertfa Sa pe cruce. A luat pâinea, a binecuvântat-o, frângând-o și împărțindu-le-o, zicând: *Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea Mea*". Asemenea a luat și potirul, după cină, și l-a dat lor, zicând: *Beți dintru acesta toți, acesta este sângele Meu, al legii celei noi, care se varsă pentru mulți, spre iertarea păcatelor, aceasta să faceți ori de câte ori veți bea (din același*

potir) spre pomenirea Mea" (Matei 26, 26-28; Marcu 14, 22; Luca 22, 18-20; 1 Cor. 11, 23-25).

Prefigurări ale Jertfei Euharistice în Vechiul Testament

Preînchipuirile vechi-testamentare sunt evenimente istorice care au în vedere vremurile mesianice și sunt făgăduințele viitoarei realități. Ca o prefigurare a jertfei de răscumpărare a lui Hristos poate fi considerată chiar prima jertfă la care face referire Sfânta Scriptură a Vechiului Testament, cea a lui Cain și Abel, care au adus ofrandă lui Dumnezeu, unul "din roadele pământului" și celălalt "din cele dintâi născute ale oilor sale și din grăsimea lor" (Fac. 4, 4). De aici, vedem că Dumnezeu îngăduie jertfa, ba mai mult, pe cea a lui Abel o primește.

Potrivit lui Alexis van der Mensbrugger, episcop de Meudon, jertfele Vechiului Testament sunt de patru feluri: " jertfe de adorare; darul de hrană; jertfe de pace, ca act de mulțumire și jertfe de ispășire pentru păcatele săvârșite. Trăsătura comună a acestora o constituie aducerea, înaintea lui Dumnezeu, a unei victime care a fost junghiată în prealabil, deoarece evreii nu considerau că aduc drept ofrandă cadavrul victimei, ci sângele acesteia " chintesența vieții ei¹³". Jertfa de pâine și vin a lui Melchisedec (Fac. 14, 8); Isaac adus spre jertfă de Avraam (Fac. 22, 7-14); mielul pascal (Ieș. 12, 1-13); Jertfa lui Moise (Ieș. 24, 8,11); mana cerească (Ieș, 16,32); pâinile punerii înainte (Ieș. 5,30).

¹³Alexis van der Mensbrugger, episcop de Meudon, *Teologia Jertfei Euharistice în lumina Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți*, trad. Paraschiv V. Ion, în revista Mitropolia Olteniei, nr. 7-8, 1968, pag. 575.

Actul principal al jertfei nu era arderea, ci curgerea sângelui, deoarece se credea că viața a tot trupul este în sânge (Lev. 17,11). Sângele este elementul sacru al vieții trupesti, tributul datorat cerului și adus lui Dumnezeu. "Prin faptul că preoții Vechiului Testament aduceau jertfe de animale în fiecare zi, iar arhiereul doar o singură dată pe an, la sărbătoarea numită "Ziua Împăcării", se scoate în evidență faptul că, nu numărul jertfelor este important, ci calitatea acestora, o singură jertfă putând realiza adevărata împăcare și comuniune cu Dumnezeu, iar aceasta este jertfa deplină a Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos"¹⁴. Un caracter preînchipuitor are persoana lui Melchisedec, regele Salemului ca preot a lui Dumnezeu Celui Preaînalt, iar un sens preeuharistic, ofranda de pâine și vin, pe care el a oferit-o lui Avraam (Fac. 14, 18). Psalmistul David și Sfântul Apostol Pavel văd în această persoană tainică vechi-testamentară, pe Hristos ca veșnic Arhiereu. *Juratu-S-a Domnul și nu-I va părea rău: "Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec.*(Ps.109,4;Evr.6,20). Prorocul Zaharia, fiul lui Barahia, atrage atenția, îndeosebi, asupra caracterului spiritual al renașterii lui Israel, asupra sfințeniei ce trebuie să fie realizată progresiv, odată cu refacerea materială. Iubirea nemărginită a lui Dumnezeu față de poporul său este strâns unită cu o deschidere totală, față de celelalte popoare chemate să facă parte din împărăția mesianică. *Ce fericire și ce belșug va fi atunci! Grâul va veseli pe flăcări lui și vinul pe fecioarele lui!*(Zah. 9, 17). În această prorocie mesianică, se întrevește Sfânta Euharistie, pâinea și vinul devenite Trupul și Sângele

¹⁴Pr. prof. univ.dr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993, pag.244-245.

Domnului Iisus Hristos. Din toate preînchipuirile care se referă la Sfânta Euharistie, Paștele iudaic are cea mai directă importanță de cunoaștere. Între Paștele iudaic, Euharistie și Paștele Noului Testament, există o legătură ideologică și seteriologică, unele trăsături fiind caracteristici generale.

Paștele iudaic se ține în amintirea ieșirii poporului evreu din țara robiei, iar Cina cea de Taină se face în amintirea ieșirii, adică a trecerii lui Hristos din această lume (Ioan,13,1), precum și în amintirea trecerii la viață a neamului omenesc, răscumpărat prin moartea lui Hristos. Acest sens este reflectat în irmosul primei cântări a canonului învieirii: "Paștele, Domnului Paștele! Din moarte la viață Hristos și de pe pământ la cer Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce cântăm cântare de biruință"¹⁵.

Cina pascală, este în esență, o masă de jertfă la care se servea mielul pascal, însă Cina cea de Taină oferă Însuși Mielul lui Dumnezeu, care a ridicat păcatul lumii (1 Petru 1,20). El se dă pe Sine Însuși ca hrană sub formă de pâine și vin. Paștele iudaic este o masă a făgăduinței din Vechiul Testament și are legătură cu darea legii de pe muntele Sinai. Cina cea de Taină, este de asemenea, o masă, dar a Noului Testament. După cum Vechiul Testament a fost pecetluit prin vărsarea sângelui jertfit (Ieș. 24, 6-8), așa și Cina cea de Taină, cu Taina Euharistiei, pecetluia legea cea nouă în și prin sângele Domnului Iisus Hristos.

¹⁵*Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, pag.16.

O importanță instructivă în ceea ce privește Sfânta Euharistie, o au, în general, jertfele și mesele de jertfă vechi testamentare. Ele au înaintea de toate un caracter de răscumpărare, fiind mâncare înaintea Domnului prin care se intră în comuniune cu Dumnezeu. Prin Sfânta Euharistie, se intră în comuniune cu Trupul și Sângele lui Hristos, cu însuși Hristos. Vechiul și Noul Testament au un singur Legiuitoare, astfel proorocul Ieremia spune *Voi face cu voi legământ nou* (Ierem. 31, 31). Cuvintele profetice ale proorocului Maleahi despre jertfa curată, care se va aduce în vremurile viitoare au legătură evidentă cu Sfânta Euharistie *mare este numele Meu printre neamuri și în orice parte se aduc jertfe de tămâie pentru numele Meu și prinoase curate, căci mare este numele Meu între neamuri, zice Domnul Savaot* (Malh.1,11). Caracterul preeuharistic au și trapezele și paharul mântuirii despre care se vorbește în Cartea Psalmilor (Ps. 22,1-7; 115,4). *Domnul mă va paște și nimic nu-mi va lipsi. La loc de pășune, acolo m-a sălășluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povățuitu-m-a pe căile dreptății, pentru numele Lui. Că nu voi umbla în mijlocul morții, nu mă voi teme de rele; că Tu cu mine ești. Toiagul Tău și varga Ta, acestea m-au mângâiat. Gătit-ai masă înaintea mea, împotriva celor ce mă necăjesc; uns-ai cu untdelemn capul meu și paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic! Și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele, ca să locuiesc în casa Domnului, întru lungime de zile* (Ps. 22, 1-7). Apa, untdelemnul și vinul sunt prefigurări ale Tainelor inițierii creștine (Botezul, Mirungerea și Euharistia). În Psalmul 22, este descrisă imaginea păstorului și cea a ospățului mesianic. *Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema* (Ps. 115,4.) Și Solomon, face o chemare mesianică atunci când zice: *Veniți și*

mâncați din pâinea mea și beți din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii (Pilde. 9, 5).

O altă mărturie preeeuharistică, din Vechiul Testament, este chipul robului Domnului, din proorocia lui Isaia, care a suferit și s-a jertfit pentru păcatele lumii, o preînchipuire a suferințelor Domnului Iisus Hristos, *Mielul lui Dumnezeu care a ridicat păcatul lumii* (Is. 53, 7). Din textul cărții lui Isaia reiese că, robul Domnului, la care se face referire este Hristos. Trăsăturile suferinței robului Domnului cu cele ale suferinței lui Hristos, sunt comune și coincid întru totul. Așa cum robul Domnului și-a dat sufletul spre moarte și cu *cei făcători de rele a fost numărat purtând fărădelegile multora* (Is. 53,12), așa și Hristos a fost vândut pentru noi. Asupra Lui s-a săvârșit ceea ce s-a spus despre robul Domnului, adică El a luat *asupra Sa neputințele noastre și bolile noastre le-a purtat* (Is. 53,4; Matei, 8,17).

Coincidența între robul Domnului de la proorocul Isaia și Hristos care a pătimit este atât de mare încât după cuvintele unui sfânt părinte, prorocul, descriind suferințele robului Domnului parcă ar fi stat la poalele Crucii lui Hristos. Proorocul Isaia vorbește despre Sfânta Euharistie și am zis: *Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!" Atunci unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleștele de pe jertfelnic. Și l-a apropiat de gura mea și a zis: "Iată s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale, și fărădelegile tale le va curăți"*(Is.6, 5-7). Sfânta Euharistie poate fi comparată cu forma unui teasc de struguri. Domnul Hristos calcă strugurii în teasc din care se scurge mustul

răscumpărător și dătător de viață. Din ranele lui Hristos, de asemenea, curge sânge în teasc. Vinul sugerează ideea euharistică, dar și cea de jertfă. Hristos a trebuit să fie umilit, lovit și să-și verse sângele pe cruce. Prorocul Isaia spune despre Acela, care vine din Eden împurpurat, cu veșmintele Sale mai roșii decât ale celei ce culege vie cu podoabă în îmbrăcămintea lui și mândru de puterea sa, acela care a spus despre Sine *singur am călcat în teasc și dintre popoare nimeni nu era cu Mine* (Is. 63,1-3). Vinul euharistic este sângele lui Hristos. Din cauza culorii roșii și a însușirii sale lichide, vinul este simbolul cel mai potrivit al sângelui. Patriarhul Iacob, adormind întru Domnul, în caracterizarea pe care o face fiilor săi, respectiv, în binecuvântarea pe care o dă fiului său Iuda, spune: *El își va lega de viță asinul său, de coardă mânzul asinii sale. Spăla-va în vin haina Sa și în sânge de strugure veștmântul Său* (Fac. 49, 11).

Sfântul Apostol Pavel remarcă, nu întâmplător, unele evenimente vechi testamentare, care stau în legătură cu Sfânta Euharistie sau, mai exact, legătura indisolubilă care există între aceste evenimente și Sfânta Euharistie. Astfel, când Sfântul Apostol Pavel amintește de trecerea evreilor prin Marea Roșie, el vede preînchipuirea Botezului. De asemenea, când vorbește despre mâncarea și băutura evreilor care au pibegit în pustie, arată că ei *toți au mâncat una și aceeași hrană duhovnicească și toți au băut una și aceeași băutură duhovnicească, pentru că au băut din Piatra duhovnicească, care venea după ei, iar Piatra era Hristos* (1Cor. 10,3-4). Mana cu care s-au hrănit evreii în pustie preînchipuie pâinea cea cerească (Ps. 77, 24; Ieș. 16,4). Mana cea nouă, adică Hristos, ca Pâine, este superioară celei din

Vechiul Testament, deoarece cei ce au mâncat din aceea au murit (Ioan, 6,49), iar din pâinea care se pogoară din cer, cine mănâncă din ea, nu va muri. Cuvântarea lui Hristos depre pâinea cea cerească are un caracter euharistic. Hristos vorbește despre mîncarea Trupului Său și despre consumarea Sîngelui Său ca o condiție a dobîndirii vieții veșnice. Așa că, mana din Vechiul Testament este raportată cu precădere la Hristos, pâinea cea cerească, și, prin urmare, se înfățișează ca o preînchipuire a Euharistiei. Mântuitorul Hristos care mărturisește despre Sine că este *Viță*, iar noi *mlădițe* (Ioan 15,5), iar Sfânta Împărtășanie *rod al Viței* (Matei 26,29) se revelează prin înțelepciune în Duh la cei din vechime zicând: *Sunt ca viță cu ramuri...Apropiați-vă de mine cei ce mă poftiți și vă săturați din roadele mele* (Înțelepciunea lui Isus Sirah 24, 20-21).

Ritualul pascal-iudaic, Cina cea de Taină și Sfânta Liturghie

Paștile iudaic era cea mai importantă sărbătoare anuală a evreilor, care a fost instituită de Dumnezeu prin Moise, în amintirea eliberării poporului ales din robia egipteană și a crutării primilor născuți ai israeliților (Ieș. 12, 1-20). În desfășurarea serbării pascale, arată Prof. dr. Vasile Tarnavski¹⁶, sunt două elemente:

1) Ospățul Pascal- care avea loc imediat ce începea ziua de 14 nisan (după apusul soarelui) și ținea până noaptea, ospăț ce se derula după un ceremonial exact (Ieș. 12,15-17; Lev. 23, 5-8; Numeri 9, 1-14; Deut. 16, 1-18), când se mâncau mielul pascal, azimele și ierburile amare.

¹⁶Dr. Vasile Tarnavski, *Arheologia Biblică*, Cernăuți, 1930, pag. 641, 644.

2) Zilele Azimelor (15-21 nisan), adică celelalte șapte zile ale sărbătorii în care se mănâncă numai azimă, drept care cele șapte zile purtau numele de *Sărbătoarea Azimelor*.

Prin termenul *Paști*, în relatările evangheliștilor sinoptici, se pot înțelege mai multe lucruri:

1) Mielul pascal înjunghiat în seara de 14 Nisan; 2) ziua instituită pentru mâncarea mielului pascal; serbarea pască din ziua de 14 Nisan și de aici expresia "a face paștele";

3) întreaga sărbătoare a Paștilor, dimpreună cu zilele azimelor¹⁷.

Așadar, urmând aceste indicații generale, expresia "zilele azimelor" este sinonimă cu termenul *Paști*. Cina cea de Taină în cadrul căreia Mântuitorul a instituit Sfânta Liturghie a fost o serbare anticipată a Paștelui Iudaic. Era o masă specială, pregătită de Mântuitorul la sfârșitul activității Sale mesianice. Această masă a căpătat un caracter religios, prin instituirea în cadrul ei a Sfintei Euharistii. O asemenea masă era pregătită în fiecare familie în seara de 14 Nisan, cu un ceremonial mai mult sau mai puțin uniform care era reglementat prin lege. Avea două elemente principale: la început, frângerea pâinii și, la sfârșit, binecuvântarea vinului - la binecuvântarea după masă *birkhat ha-mazon*.¹⁸ O asemenea masă de seară încă din timpul Mântuitorului Hristos, avea următoarea structură:

- *pregătirea cinei*: după ce se întorceau de la sinagogă sau de la templu, un slujitor aducea apă cu care participanții își spală mâna

¹⁷Dr. Vasile Tarnavschi, *Arheologia Biblică...* pag. 495.

¹⁸Asist.drd. Ciprian Ioan Streza, *Originea anaforalei euharistice*, în *Revista Teologică*, nr. 4, 1998, pag.118.

dreaptă. Apoi așezau pe masă două pâini, mielul pascal fript, un vas cu vin și pahare, ierburi amare și un vas cu oțet care amintea de suferințele evreilor în robia Egiptului. După aceea, fiecare rostea pentru sine o binecuvântare pentru paharul cu vin.

- *cina* era servită într-o cameră aparte, fiecare participând stând pe perne, jos în jurul mesei, într-o ordine stabilită. Apoi, gazda lua în mâini pâinea, o binecuvânta, apoi o frângea și o dădea celor din jur. Gazda era cea care mănâncă, mai întâi, din ea, apoi întindea mâna și gusta, cu o bucată de pâine, unul din alimentele puse pe masă. La fel proceda și cu paharul, îl umplea cu vin, îl binecuvânta, apoi bea dintr-însul și dădea și celorlalți să bea pe rând. După aceea, urma masa, în cursul căreia se puteau consuma mai multe pahare cu vin. Primul pahar cu vin era binecuvântat de către gazdă, iar celelalte erau binecuvântate de fiecare în parte.

- *încheierea cinei*

La sfârșitul mesei, se aducea capului familiei ultimul pahar umplut cu vin amestecat cu apă așa cum prescria ritualul iudaic. Capul familiei începea să rostească o rugăciune euharistică, de laudă și mulțumire, amintind de toate binefacerile lui Dumnezeu, de la crearea lumii, apoi se cântau trei psalmi (Ps. 113, 118, 135), numiți psalmi de laudă (*hallel*), iar după rugăciune puteau avea loc discuții. Când începea să se întunece, se aprindea o lumină considerată și ea binecuvântată, iar cel mai tânăr dintre membrii familiei aducea un vas cu apă și un șervet pentru a spăla mâinile comensalilor. Unui astfel de ritual, s-a supus și Mântuitorul Hristos la Cina cea de Taină cu deosebirea că El a folosit pâine dospită, și nu azimă, deoarece cina a

avut loc în seara zilei de joi, 12 Nisan. Analizând ritualul Cinei celei de Taină, descris de Sfinții Evangheliști, putem afirma că el se suprapune cu cele amintite mai sus.

*Iar pe când mâncau ei, Iisus, luând pâine și binecuvântând, a frânt și dând ucenicilor, a zis: Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu. Și luând paharul și mulțumind, le-a dat, zicând: Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor. Și vă spun vouă că nu voi mai bea de acum din acest rod al viței până în ziua aceea când îl voi bea cu voi, nou, întru împărăția Tatălui Meu. Și după ce au cântat laude, au ieșit la Muntele Măslinilor (Matei, 26, 26-30; Marcu 14, 22-25; Luca 22, 17-20). Din punct de vedere al ritualului, Liturghia creștină se dezvoltă din ritul ospățului iudaic comunitar festiv, săvârșit de sabat sau sărbători, pe care cel mai mare din familie le rostea asupra paharului de vin de la sfârșitul mesei. "Amintirea în textele euhologice iudaice ale minunilor făcute de Dumnezeu poporului Său, nu era doar un motiv de binecuvântare și de jertfă de laudă (*zebah todah*) aduse Creatorului, ci, mai ales, un prilej de cerere a ajutorului Celui Preaînalt, o garanție a păstrării legământului Său cu poporul ales, un gaj al împlinirii făgăduințelor făcute de Iahve aleșilor Săi.*

Astfel, cea de a doua secțiune a binecuvântării după cină *birkhat ha mazon* era consacrată mulțumirii aduse lui Dumnezeu pentru pământul făgăduinței, pentru dăruirea legii și a legământului cu poporul Său, și pe baza acestei anamneze a *mirabilia Dei*, era formulată cererea de împlinire a promisiunilor făcute, de venirea lui Mesia și de întemeierea Împărăției lui Dumnezeu. A lăuda și a invoca, a adora și a

cere, a mulțumi, a implora, se arătau a fi acte complementare, relevând un unic raport între om și Dumnezeu și definind o comuniune între un "Tu" - viu, iubitor, personal, al lui Dumnezeu, infinit în iubirea Sa- și un "tu" al omului mereu recunoscător".¹⁹

Liturgia creștină în Noul Testament

Scrierile Noului Testament nu sunt prea bogate în referințe cu privire la modul de săvârșire a liturghiei creștine, dar nici nu sunt lipsite cu totul de informații care să ne dea o imagine despre viața liturgică a primelor comunități creștine.

Cartea Faptele Apostolilor, către sfârșitul capitolului 2, amintind despre viața comunității creștine primare de la Ierusalim, care, în urma predicii Sfântului Apostol Petru din ziua Cincizecimii, sporise cu aproximativ trei mii de suflete, ne precizează că aceștia stăruiau în *învățătura apostolilor*, în *comuniune*, în *frângerea pâinii* și în *rugăciuni* (Fapte, 2, 42). Puțin mai departe, adaugă: *Și, în toate zilele, stăruiau într-un cuget în templu și frângând pâinea acasă, luau împreună hrana întru bucurie și întru curăția inimii, lăudând pe Dumnezeu și având har la tot poporul* (Fapte 2, 46-47).

Creștinii din comunitatea primară de la Ierusalim, încă nu se despărțiseră de templu; ei participau zilnic, cu același zel, la rugăciunile de la templu, dar conștiința de corp aparte, însuflețit de aceleași gânduri și năzuințe începuse să se manifeste, deoarece *ei stăruiau în toate zilele la templu cu un cuget*. În afară de această participare la templu, mai aveau și reuniunile lor cultice *acasă*, acestea

¹⁹Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag. 213.

constând în ascultarea învățăturii apostolilor, în comuniunea lor proprie de viață, în *frângerea pâinii*, adică în săvârșirea Sfintei Euharistii și în rugăciuni. La început credincioșii proveneau, în mare parte, din rândul iudeilor, deci și cultul avea unele influențe din ritul vechi testamentar. Creștinii se rugau în anumite momente fixate de cultul iudaic: ceasul al treilea (Fapte. 2, 5), ceasul al șaselea (Fapte. 10,9) și ceasul al nouălea (Fapte. 3,1), dar au introdus și alte momente de adunări liturgice care aveau loc în case particulare. Aceste întruniri se desfășurau îndeosebi în foișorul Cinei din casa Mariei, mama lui Ioan Marcu (Fapte. 1,13; 12,12) socotită a fi cel mai vechi locaș de cult creștin.

În lumina informațiilor patristice ulterioare, pornind de la versetul din Cartea Faptele Apostolilor (Fapte. 2, 42) și de la alte texte nou-testamentare, putem să reconstruim structura Sfintei Liturghii. "Remarcăm faptul că slujba era mult mai simplă însă cuprindea elementele esențiale care se vor păstra până azi și anume:

- *adunarea în Biserică* (1 Cor. 11, 18);
- *învățătura apostolilor* - lecturi și predici (1 Tes. 5, 27; Col. 4, 16; Fapte. 20,7,11; 1Tim. 4,13, Fapte. 20,7) având în centru împărtășirea cu Dumnezeu prin cuvânt. Această parte se va dezvolta în Liturghia Cuvântului sau a catehumenilor;
- *frângerea pâinii și rugăciuni* - este ceea ce se va numi, mai târziu, Liturghia Euharistică sau a credincioșilor. Se făceau rugăciuni pentru diferite categorii de credincioși (1Tim. 2,1). Creștinii își dădeau

sărutarea păcii, act liturgic pomenit de Sfântul Apostol Pavel (Rom. 16,16; 1Cor.13,12; 1Tes. 5,26). Frângerea pâinii era înțeleasă ca o actualizare, prin lucrarea Sfântului Duh, a Cinei celei de Taină²⁰. Sfinții Evangheliști, descriind Cina de Taină, notează cele șapte acte săvârșite de Mântuitorul Hristos ca alcătuind un tot unitar:

" 1) a luat pâinea, aducerea darurilor de pâine și vin (1 Cor. 11, 23-26; 2) a binecuvântat-o, rugăciunile de mulțumire și sfințire a darurilor (1Cor. 14,16) rostite cu voce tare de întâistătătorul adunării euharistice la care credincioșii răspund cu *Amin*, exprimându-și astfel adeziunea; 3) a frânt-o, frângerea propriu-zisă a pâinii prefăcută în Trupul lui Hristos; 4) și a dat-o, 5) apoi a luat paharul, 6) a mulțumit, 7) și le-a dat ucenicilor Săi, zicând: *Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele meu, al Legii celei noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor*"(Matei, 28,28; Narcu 14,24; Luca 22, 19; I Cor. 11,25). Toate aceste acte și cuvinte au fost preluate de tradiția liturgică primară și transpuse în practică în patru mari acte cultice: 1) aducerea pâinii și a vinului 2) binecuvântarea și sfințirea lor, 3) frângerea pâinii și 4) împărtășirea credincioșilor²¹.

În perioada următoare a creștinismului denumirile jerfei liturgice se diversifică: "*taină*", "*aducere*", "*ofrandă*", "*euharistie*", "*mulțumire*", "*mister*", "*taină sfântă*". Cartea Faptele Apostolilor ne relatează o adunare liturgică la Troia, în Asia Mică, la care participă Sfântul Apostol Pavel (Fapte. 20, 7-11). Din această relatare, vedem că

²⁰Pr. dr. Ioan Pop, *Sfânta Liturghie în viața credincioșilor*, Editura Ecclesiast, Sibiu, 2012, pag. 32-33.

²¹Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica specială...*, pag. 175.

"frângerea pâinii" se făcea în prima zi a săptămânii, adică duminica. Creștinii de aici se găseau adunați într-o încăpere de la etaj, reproducând și în felul acesta amintirea *Cinei Domnului*, care avusese loc într-un foișor, tot la etaj. Liturghia creștină avea loc seara, iar încăperea respectivă era luminată de multe lumânări. Sfântul Apostol Pavel ia cuvântul și vorbește credincioșilor până către miezul nopții. Un tânăr pe nume Eutihie, care participa la această reuniune liturgică și care ședea pe marginea unei ferestre, doborât de somn, adoarme, cade jos și moare (Fapte. 20,9). Sfântul Apostol Pavel coboară și-l readuce la viață, după care urcă din nou unde se găseau adunați credincioșii, săvârșește "frângerea pâinii", toți cei de față se împărtășesc și apoi își continuă învățătura până către ziua.

Se știe că apostolii săvârșeau în casă această rânduială, după ce participau mai întâi, la rugăciunile și citirile biblice de la templu (Fapte. 13, 15; 2, 46). Se pare că aceasta se întâmpla doar în primii ani de apostolat, când apostolii încă mai erau tolerați la templu și la sinagogă, sau cel mai târziu, până în anul 70, când a fost dărâmat Templul. Unii liturgiști cred că și sărutarea păcii sau sărutarea sfântă, de care vorbesc textele biblice (Rom. 16, 16; 1 Cor. 16, 20; 1Tes. 5, 26) făcea parte din această liturghie primară și că ea avea loc înainte de aducerea darurilor.

Caracterul liturgic al adunărilor de cult din afara Ierusalimului apare mult mai evidențiat, datorită creștinilor din diaspora, proveniți din iudei, care nu mai aveau la dispoziție templul din Ierusalim, ca să-i atragă cu tradițiile lui glorioase. Legăturile lor cu sinagogile locale

puteau fi mult mai ușor suprimate, iar creștinii proveniți dintre păgâni erau, cu totul, scutiți de orice obligativitate a îndatoririlor care decurgeau din participarea la viața cultică a templului sau a sinagogii. Sfinții Apostoli depun pretutindeni mare stăruință ca reuniunile liturgice creștine să fie ferite de orice alunecare impioasă. Sfântul Apostol Pavel se ridică cu tărie și autoritate împotriva abuzurilor, care-i fuseseră semnalate la Corint, imprimând reuniunilor liturgice creștine, sensul lor tainic și adevărat. Același lucru îl fac și Sfinții apostoli Petru și Iuda, în epistolele lor (2 Petru 2, 13; Iuda 1,12).

În felul acesta, putem spune, pe bună dreptate, că Biserica, îndată după nașterea ei, își avea deja obiceiurile ei fixe, față de care credinciosul trebuia să se conformeze, chiar atunci când, el nu ar fi înțeles și apreciat rațiunile acestora. Apostolii, aveau dreptul recunoscut de a formula rânduielile și de a face ca ele să fie observate. Autoritatea lor stabilea totul. Sub îndrumarea apostolilor, liturgia creștină se găsea în plină dezvoltare în ce privește forma ei exterioară.

La Cina cea de Taină, când Mântuitorul Hristos a prefigurat dumnezeiește jertfa Sa de pe Cruce, s-a instituit taina Sfintei Euharistii, pe care a poruncit ucenicilor Săi să o săvârșească în așa fel, ca jertfa Sa de pe cruce să rămână pururea prezentă în mijlocul celor ce aveau să creadă în El, ca izvor nesecat de mântuire și de sfințenie. Domnul a frecventat, în chip obișnuit cu ucenicii Săi, sinagogile din localitățile pe unde a trecut, ca și templul din Ierusalim, pe care l-a recunoscut drept *casă a Tatălui său* (Matei 21, 13; Luca 2, 49; Ioan 2, 16). Și aceasta, pe bună dreptate, pentru că El nu venise să desființeze

Legea și Proorocii, ci să desăvârșească (Matei 5, 17). Dar desăvârșirea aceasta, din toate punctele de vedere, avea să se realizeze prin jertfa de pe cruce, întrucât ea singură avea să constituie începutul unei ere noi în istoria vieții religioase. Prin ea, avea să se înfăptuiască răscumpărarea noastră din robia păcatului și să ni se redeschidă calea spre cer, restabilindu-se, între om și Dumnezeu, armonia din început. Jertfa pe cruce a Domnului, prin valoarea ei incomensurabilă, a făcut de prisos toate sacrificiile sângeroase, iar noul cult, care avea să se contureze în jurul prezenței vii și neconținute a acestei jertfe pe altarul Bisericii întemeiate de Fiul lui Dumnezeu întrupat, avea să fie și să rămână singurul cult "în duh și în adevăr", bineplăcut Tatălui din ceruri. De asemenea, era singurul cult salvator al omului de pe pământ, la care se referise Domnul în convorbirea cu femeia samarineancă (Ioan 4, 23). După înălțarea Domnului la cer, ucenicii Săi, urmând porunca sfântă pe care le-o lăsase Domnul și Învățătorul lor, stăruiau cu toții în rugăciune, împreună cu femeile și cu Maria, mama lui Iisus, și frații Săi (Fapte. 1, 14), și "frângeau pâinea", adică săvârșeau taina Sfintei Euharistii, prin case (Fapte 2, 46). Continuau, astfel ca și în vremea în care Domnul se găsea împreună cu ei, să meargă, să se roage la templu, unde stăruiau deopotrivă într-un cuget, adică își păstrau caracterul deosebit al religiei lor. Adunați laolaltă și petrecându-și timpul în rugăciuni și în păstrarea amintirilor dragi din timpul petrecerii lor în jurul Domnului, îi vedem și la ziua Cincizecimii, când Duhul Sfânt s-a pogorât asupra lor (Fapte. 2, 1).

Comunitatea creștină primară crește. Biserica creștină, datorită miilor de noi adepți care i se alătură, în urma propovăduirii Sfinților

Apostoli, sporește. Dar, legăturile noilor credincioși cu templul continuă, chiar și atunci când creștinii încep să fie persecutați de iudei. Detașarea Bisericii creștine de templu se face doar încetul cu încetul, iar noii credincioși, proveniți dintre iudei, aduc cu ei zestrea lor religioasă curată. Ei depun rugăciunile și evlavia lor, la picioarele altarului Bisericii creștine, lăsându-se îndrumați aici către zările cele îmbietoare ale noii revelații și adaptând, treptat, conținutul zestrei lor religioase anterioare, la caracterul pur spiritual al doctrinei celei noi.

Punctul central al cultului Bisericii creștine l-a constituit, încă de la început, binecuvântarea și frângerea pâinii și binecuvântarea potirului cu vin, întru împlinirea poruncii categorice date de Domnul Sfinților Apostoli, la Cina cea de Taină. Aceasta o săvârșeau în cadrul unor rugăciuni de mulțumire, din care nu va fi lipsit nici amintirea împrejurărilor în care le-a fost lăsată de Domnul această poruncă și împărtășirea din această pâine și din acest vin, care, în urma binecuvântării primite, își pierdeau, în chip tainic, ființa lor fizică și se prefăceau în trupul și sângele Domnului. Binecuvântarea și frângerea pâinii, ca și binecuvântarea vinului, în cadrul rugăciunilor de mulțumire, constituia astfel o taină specifică Bisericii creștine, cunoscută încă de la început sub numele de taina Sfintei Euharistii. Aceasta e taina de bază a Bisericii, care înfățișa în mod real, pururea prezentă pe altarele creștine, jertfa de pe cruce a Domnului și Mântuitorului Hristos, așa cum o prefigurase El, dumnezeiește, la Cina cea de Taină, când a poruncit ucenicilor ca și ei să o săvârșească, de-a pururea, în amintirea Sa.

Prelungirea bucuriei euharistice, vechile agape creștine încheiau viața liturgică a unei zile din comunitatea creștină.

Agapele au constituit momente de viață creștină autentică, de o frumusețe și de o solemnitate rar întâlnite. Se pare că aceste mese ale iubirii erau singurele la care participau chiar și sclavii, fără a fi supuși discriminărilor specifice lumii vechi. Astfel, se observă prelungirea Liturghiei și după terminarea serviciului religios.

Săvârșirea tainei Sfintei Euharistii a constituit un drept exclusiv al Sfinților Apostoli și al celor încredințați de ei cu acestea, prin *punerea mâinilor*, adică al episcopilor și preoților. Cum însă săvârșirea tainei sfintei euharistii constituia un serviciu în slujba credincioșilor, pentru împărtășirea acestora din mântuirea adusă de Fiul lui Dumnezeu întrupat, prin jertfa Sa de pe cruce, slujirea lor a fost desemnată, ceva mai târziu, cu numele de *liturghie* (adică lucrare publică). Această denumire s-a impus și a devenit, după aceea, denumirea prin excelență a slujbei divine celei mai importante în cultul bisericesc.

Liturghie și agapă

În veacul apostolic, se organizau agape sau mese frățești, considerate a fi prelungiri sau supraviețuiri ale meselor iudaice care se organizau sâmbăta. Se pare că istoria lor are rădăcini adânci în tradiția iudaică și au fost preluate de Sfinții Apostoli (1 Cor. 11, 20-22; Didahia celor 12 Apostoli, cap. 9, 10). Mai mult decât atât, Sfânta Scriptură arată povara grea care era pe umerii apostolilor în a

organiza aceste mese și de aceea Biserica a instituit treapta diaconiei- în primul rând pentru această slujire.

Nu se știe, cu exactitate, dacă aceste manifestări se realizau înainte sau după cina euharistică. Însă, ceea ce reprezintă o convingere și o certitudine, este faptul că, începând cu secolul al II-lea agapele, ca și harismele, au degenerat în mese frățești în public vor fi acetate, având doar un caracter particular, în cadrul familial (1 Cor. 11, 21-22). Deci, agapa nu a făcut parte niciodată din ritul euharistic (al binecuvântării și sfințirii pâinii și vinului) și, de aceea, s-a separat de timpuriu de Euharistie. Acolo, unde s-a menținut mult timp, ea a fost despărțită de Euharistie, luând aspectul unui ospăț pentru săraci, așa cum ni se relatează în opera "Apologeticum" a lui Tertulian²².

Pe la jumătatea secolului al II-lea, agapele erau organizate după Liturghie și doar cu scop caritativ. Tot atunci, se generalizează ideea împărțirii pe nemâncate, chiar dacă regula a fost fixată oficial abia în anul 393, la Sinodul de la Hippone, și în mod, repetat la Cartagina, în anul 419- ceea ce nu exclude existența unor excepții pentru regula ajunării.

La începutul secolului al IV-lea, Sfinții Părinți aveau păreri diferite privind folosul agapelor. Ca dovadă, Canonul 28 al Sinodului de la Laodiceea (343) le interzice²³. Se pare însă că ele au mai existat și

²²Apologeticum, cap.39, în trad.rom., pag.94: "Oricât de mult ne-ar costa agapele noastre, ne socotim plătiți de cheltuiala făcută în numele iubirii de aproapele nostru, dacă prin această mângâiere ușurăm întrucâtva pe cei în lipsă". Idem, Ierom. Petru Pruteanu, *Liturghia ortodoxă. Istorie și actualitate*, Editura Sofia, 2013, pag. 25-27. Idem, Magistrand Protos. Grigore Băbuș, *Agapa și Liturghia în Biserica primară*, în *Studii Teologice*, nr. 7-8, 1954, pag.460.

²³Arhid.prof.dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 2005, pag.245.

după aceea, de vreme ce Sinodul Trulan (692), prin Canonul 74²⁴, este nevoit să repete interdicția de la Laodiceea. În Apus, agapele au existat până în secolul al VIII-lea, dar au dispărut de la sine, fără să fie interzise.

În viața publică a Bisericii, agapele își regăsesc continuitatea în forme diverse: mesele pentru săraci, pomenii, mesele oferite la anumite evenimente importante din viața parohiei (hramuri, vizita episcopului) și, nu în ultimul rând, ca *pâinea binecuvântată* - anafora.

Liturghia creștină în scrierile părinților apostolici.
Didahia celor doisprezece Apostoli ne înfățișează o mărturie foarte prețioasă despre Sfânta Euharistie și, deci, despre liturghia creștină. Scrisă probabil între anii 70 și 90, ea este cea mai veche lucrare care ne-a rămas din Antichitatea creștină, după scrierile Noului Testament. Nu se știe precis dacă Didahia a fost scrisă în Siria, în Palestina sau în Egipt. În ea, se vorbește despre Sfânta Euharistie în două locuri: în cap. IX și X și în cap. XIV și XV.

În capitolele IX și X se spune: *Iar în ce privește Euharistia, mulțumiți așa: mai întâi cu privire la potir: "Mulțumim Ție, Părintele nostru, pentru sfânta vie a lui David, fiul Tău, pe care ne-ai făcut-o cunoscută prin Iisus, Fiul Tău. Ție slava, în veci!". Iar pentru pâinea frântă: "Mulțumim Ție, Părintele nostru, pentru viața și cunoștința pe care ni le-ai făcut nouă cunoscute, prin Iisus, Fiul Tău. Ție slava, în veci! Precum pâinea aceasta frântă era deasupra munților și adunată laolaltă a devenit una singură, tot astfel să ți se adune fie Biserica de la marginile pământului întru împărăția Ta. Că a Ta este slava și puterea, prin Iisus Hristos, în veci". Nimeni să nu mănânce și nici să bea din euharistia voastră, decât numai cei botezați în numele Domnului. Căci despre aceasta a zis Domnul: "Nu dați ceea ce este sfânt, câinilor.*

²⁴Arhid.prof.dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, pag. 163.

Capitolul X Iar după ce v-ați săturat, mulțumiți astfel: "Mulțumim Ție, Părinte Sfinte pentru numele Tău cel sfânt, pe care l-ai sălășluit în inimile noastre și pentru cunoștința și credința și nemurirea, pe care ni le-ai făcut cunoscute prin Iisus, Fiul Tău. Ție slava, în veci. Tu, Stăpâne Atotțiitorule, ai zidit toate pentru numele Tău și ai dat oamenilor mâncare și băutură spre desfătare, ca să-Ți mulțumim Ție, iar nouă ne-ai dăruit mâncare duhovnicească și băutură spre viață veșnică, prin Fiul Tău. Pentru toate mulțumim Ție, că ești puternic. Ție slava, în veci. Adu-ți aminte, Doamne, de biserica Ta, pentru a o smulge din tot răul și pentru a o desăvârși pe ea, întru dragostea Ta și adună-o pe ea, cea sfințită, laolaltă, din cele patru vânturi, întru împărăția Ta, pe care ai pregătit-o ei, Că a ta este puterea și slava, în veci. Să vină harul și să treacă lumea aceasta. Osana Dumnezeu lui David. De este cineva sfânt, să vină! De nu este cineva (sfânt), să se pocăiască! "Maran atha"! Profeților însă, îngăduiți-le să mulțumească atât cât vor"²⁵.

În capitolele XIV - XV, Didahia celor Doisprezece Apostoli arată: În duminica Domnului, adunați-vă laolaltă, frângeți pâinea și mulțumiți, mărturisindu-vă de mai-nainte greșalele voastre, pentru ca jertfa voastră să fie curată. Oricine are vreo neînțelegere cu aproapele lui, să nu vină laolaltă cu voi, până ce nu se împacă, pentru ca jertfa voastră să nu fie pângărită. Căci ea este aceea, despre care Domnul a zis: "În tot locul și timpul să mi se aducă jertfă curată; că sunt împărat mare – zice Domnul – și numele Meu este minunat între neamuri (Malh. 1, 11-14).

Capitolul XV precizează: Hirotoniți-vă vouă episcopi și diaconi vrednici de Domnul, bărbați blânzi și neiuibitori de arginți și adevărați și încercați; căci și ei îndeplinesc pentru voi slujba profeților și a învățătorilor. Deci, nu-i treceți cu vederea; căci ei trebuie să fie cinstiți și voi deopotrivă cu profeții și cu dascălii²⁶.

Dacă ceea ce previne primul pasaj (cap. IX-X), mulți dintre teologi declară răspicat, că nu este vorba de Sfânta Euharistie, cel de-al doilea pasaj (cap. XIV-XV), amintește categoric despre jertfă și nu mai poate suscita nici o îndoială. Totuși, rugăciunile indicate în primul

²⁵Învățătura celor doisprezece apostoli, în P.S.B, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, pag.29-30.

²⁶Învățătura celor doisprezece apostoli..., pag.31-32.

pasaj asupra pâinii și a potirului nu se pot referi decât, exclusiv, la pâinea și la potirul euharistic. Unii teologi consideră faptul că, în acest context, nu poate fi vorba despre Sfânta Euharistie, având în vedere lipsa cuvintelor instituționale ale tainei. Dar, aceste cuvinte, lipsesc deopotrivă, și din pasajul al doilea, care se referă, indiscutabil la jertfa euharistică.

Referințele Didahiei celor Doisprezece Apostoli ne arată că, între timp, liturghia creștină se îmbogățise deja în conținut. Frângerea pâinii era, de acum, în mod precis, o acțiune sacerdotală, ea fiind săvârșită de episcopi, ajutați de preoți și diaconi. La ea nu puteau participa decât cei botezați în numele Domnului, creștinii, care, la rândul lor, trebuiau să fie într-o stare de desăvârșită curăție spirituală, adică să-și fi mărturisit de mai înainte păcatele și să fie împăcați și în bune relații cu semenii lor, pentru că altminteri, jertfa liturgică ar fi fost profanată. Apar acum rugăciuni de mulțumire asupra pâinii și vinului euharistic, inspirate din rugăciunile analoage de la mesele rituale ale iudeilor, ceea ce presupune că Didahia celor Doisprezece Apostoli a fost scrisă într-un mediu iudeo-creștin. Tot acum apare și frumoasa rugăciune de mulțumire de după împărtășire, care se va păstra, într-o formă mai dezvoltată, de-a lungul veacurilor, în liturghia Sfântului Vasile cel Mare. Reproducând această rugăciune, Didahia Sfinților Apostoli oferă ca model, dar adaugă totodată: "Profeților însă, îngăduiți-le să mulțumească atât cât vor" Cu alte cuvinte, lasă să se înțeleagă faptul că, la vremea aceea, textul anaforelor liturgice creștine nu era încă uniform fixat. Astfel, rugăciunile care înveșmântau nucleul original al liturghiei, adică taina Sfintei Euharistii, puteau fi improvizate de către profeții harismatici.

I I

Evoluția Sfântei Liturghii în primele trei secole ale creștinismului.

Sunt două aspecte în strânsă legătură cu literatura creștină, și anume: Cel dintâi aspect care se pune în legătură cu liturghia creștină este 1) dacă, în esența ei, ea constituie un act primordial în cultul creștin, adică existent încă de la începutul Bisericii, 2) sau dacă nu este decât rezultatul unei dezvoltări teologice ulterioare, care a avut loc în sânul Bisericii primare.

Susținătorii teoriei acesteia din urmă sunt teologi protestanți care caută să infirme caracterul sacrificial inițial al Sfintei Euharistii, considerând-o ca o simplă amintire a Cinei celei de Taină a Mântuitorului cu ucenicii Săi. După acești teologi, *agapa creștină*, care a fost de la început reproducerea ultimei cine a Domnului cu ucenicii Săi, ar fi fost ritul primitiv al Sfintei Euharistii. Apoi, la un moment dat, agapa ar fi fost separată de "frângerea pâinii", care stilizată într-o formă precisă, ar fi devenit liturghia creștină, în timp ce agapa propriu-zisă ar fi dispărut într-un chip sau altul.

Este un lucru cunoscut faptul că în comunitatea creștină primară aveau loc mese comune, la care cei mai avuți puneau la dispoziția celor lipsiți hrana necesară, fiind un rezultat implicit al noii concepții de viață creștină, în care dragostea față de aproapele, frățietatea și într-ajutorarea constituiau adevăratele coordonate ale noii societăți creștine: *Iar mulțimea celor ce au crezut avea o inimă și un suflet și nici unul nu zicea de averea lui, că e a sa; ci toate le erau comune* (Fapte. 4, 32). Dar mesele acestea comune nu aveau niciun raport cu amintirea Cinei

cele de Taină, în cadrul căreia Mântuitorul instituisese taina trupului și a sângelui Său, prin "frângerea pâinii", după cum nu aveau nici un raport cu această ultimă cină, nici celelalte cene sau mese, pe care Sfinții Apostoli le luaseră altădată cu Învățătorul lor.

Cina cea de Taină a fost unică, nu pentru faptul că ea a fost cea din urmă cină pe care ucenicii au luat-o împreună cu Domnul, ci pentru taina trupului și a sângelui Său, pe care Domnul le-a lăsat-o, în acest moment ucenicilor Săi și care prefigura dumnezeiește jertfa Sa de pe cruce. Dacă pe alocuri, în Biserica primară, se obișnuia ca, odată cu săvârșirea amintirii Cinei celei de Taină, adică a liturghiei creștine, să aibă loc, fie la început, fie la sfârșit, mese comune ale credincioșilor, cunoscute sub numele de *agape*, apoi ele nu erau decât o anexă sau un complement al Sfintei Euharistii. Dar mesele acestea comune din preajma Sfintei Euharistii primejduiau sensul înalt spiritual al tainei trupului și sângelui Domnului pe altarul Bisericii, din cauza abuzurilor la care uneori dădeau naștere. Acesta este motivul pentru care Sfinții Apostoli: Pavel (I Cor. 11, 20-32), Petru (2 Petru 2, 13) și Iuda (12) se ridicau cu tărie împotriva lor.

Argumentele Sfântului Apostol Pavel sunt, pe cât de puternice pe atât de tăioase. El face o distincție categorică între "Cina Domnului", din care credincioșii trebuie să se împărtășească în cadrul liturghiei creștine și "cina proprie", pe care fiecare dintre ei urmează să o ia la casele lor. Astfel, muștrând pe corinteni pentru modul cu totul impios în care ajunseseră să săvârșească cina Domnului, le spune: *Deci, când vă adunați laolaltă, voi nu faceți aceasta pentru ca să mâncați cina Domnului. Căci fiecare își ia mai înainte propria lui masă, în așa fel că, în*

timp ce unul rămâne flămând, altul este beat. Au nu aveți case în care să mâncați și să beți? Sau disprețuiți Biserica lui Dumnezeu și rușinați pe cei ce nu au?" (1Cor. 11, 20-22).

Și Sfântul Apostol Pavel le atrage atenția în chip cu totul serios asupra valorii și însemnătății pentru viața lor personală a împărtășirii din Cina Domnului, zicând: *Astfel, oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea nesocotind trupul Domnului (1 Cor.11, 27-29).* Marele Apostol restabilește ordinea inițială adevărată în Biserica Corintului, conchizând: *De aceea, frații mei, când vă adunați ca să mâncați (Cina Domnului), așteptați-vă unul pe altul. Iar de flămânzește cineva, să mănânce la casa lui, ca să nu vă adunați spre osândire (1Cor. 11, 33-34).*

Așadar muștrările Sfântului Apostol Pavel sunt drepte, iar intervenția hotărâtă pe care o face el, privește nu introducerea unui sistem nou în viața Bisericii Corintului, în legătură cu săvârșirea agapelor, ci stărpirea unor abuzuri care denaturau sensul adevărat al euharistiei creștine. Observăm faptul că el își motivează această intervenție pentru readucerea comunității creștine din Corint la înțelegerea sensului adevărat al *cinei Domnului*. El a primit învățătura cu privire la taina Sfintei Euharistii, pe care a transmis-o anterior corintenilor, de la Domnul și, potrivit acestei învățături, Sfânta Euharistie înfățișează pe altarul Bisericii jertfa de pe cruce a Domnului: *Căci de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar vestiți moartea Domnului, până ce va veni (1Cor. 11, 26).*

Liturghia creștină la Sfântul Iustin Martirul (m. 165/166)

Un alt izvor de o deosebită importanță în ceea ce privește liturghia creștină, în Biserica primară îl constituie relatarea Sfântului Iustin Martirul, din Apologia I în favoarea creștinilor, adresată împăratului roman Antonius Pius (138-161d.Hr). Sfântul Justin Martirul face parte dintre primii apologeți creștini ai secolului al II-lea. Născut în Flavia Neapolis – Sichemul Palestinei – la începutul sec. II (100-110), dintr-o familie de coloni păgâni, probabil romani, fusese crescut în păgânism, dobândise o frumoasă cultură filozofică, ceea ce-i atrăsese și numele de filozof. În dorința lui nestăpânită după adevăr, cunoscuse învățătura creștină, pe care, găsind-o drept singura "sigură și profitabilă", o îmbrățișase cu toată căldura, o adâncise cu toate puterile lui intelectuale și o va apăra cu prețul vieții, murind ca martir (165-166). Înfățișând împăratului roman Antonius Pius creștinismul și apărând religia creștină, cu toată inteligența și cu tot zelul lui, de calomniile care circulau cu privire la ea, el descrie, în Apologia I, cultul noii religii și îndeosebi liturghia creștină, așa cum se săvârșea ea pe vremea aceea. Astfel, el scrie²⁷:

Cap.65- Iar noi, după ce îmbăiem astfel pe cel ce a crezut și și-a dat consimțământul, îl aducem la cei ce se numesc frați, acolo unde sunt adunați laolaltă, care fac rugăciuni comune, în chip stăruitor, pentru ei înșiși, pentru cel luminat (botezat) și pentru toți ceilalți de pretutindeni, ca să ne învrednicim să aflăm adevărul și prin fapte să ne aflăm cetățeni buni și paznici ai celor poruncite nouă, ca să dobândim mântuirea cea veșnică. Și, încetând rugăciunile noastre, ne îmbrățișăm cu sărutare unii pe alții. Apoi se oferă întâistătorului dintre frați o pâine și un potir cu apă amestecată cu vin, iar acesta luându-

²⁷Sfântul Iustin Martirul, *Apologia I*, traducere în limba română de Pr. Prof. Olimp Căciulă, în colecția PSB, vol.II, Apologeți de limbă greacă, București, 1980, pag. 70.

le, înalță laudă și slavă Părintelui tuturor, în numele Fiului și Duhului Sfânt și aduce, timp îndelungat mulțumire, pentru ca acestea să fie primite de El. Și împlinindu-se rugăciunile și Euharistia, tot poporul prezent strigă, cu glas mare: Amin. Iar "Amin", în limba ebraică înseamnă: "așa să fie". După ce întâistătătorul săvârșește Euharistia și tot poporul răspunde cu glas mare, cei care la noi se cheamă diaconi, dau fiecăruia dintre cei prezenți să se împărtășească din pâinea și apa euharistică și le duc pe la casele lor, celor ce nu sunt de față.

Cap. 66 Și mâncarea aceasta se cheamă la noi Euharistie; din ea nu este îngăduit nimănui să se împărtășească, decât numai celui ce crede că cele învățate de noi sunt adevărate și care a fost îmbăiat (botezat) cu baia, spre iertarea păcatelor și spre renaștere și care trăiește așa precum a lăsat Hristos. Căci noi nu luăm acestea nici ca simplă pâine, nici ca simplă băutură, ci, în chipul în care Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, cel întrupat prin cuvântul lui Dumnezeu, a avut trup și sânge pentru mântuirea noastră, tot astfel și hrana euharistică devenită astfel prin rugăciunea Cuvântului Lui, din care se hrănesc, prin prefacere, sângele și trupurile noastre, am fost învățați că este trupul și sângele Acelui Iisus întrupat. Căci apostolii, în memoriile făcute de ei, care se cheamă evanghelii, ne-au transmis că așa le-a poruncit lor Iisus, atunci când, luând pâinea și mulțumind, a zis: Aceasta faceți întru amintirea Mea; acesta este trupul Meu. Și luând potirul, de asemenea, și mulțumind, a zis: Acesta este sângele Meu și numai lor li se împărtășește. Lucrul acesta, imitându-l demonii cei răi, l-au transmis să se facă și în misterele lui Mithras; iar cum pâinea și potirul cu apă se pun, cu adaosul unor cuvinte, și în ceremoniile celui ce se inițiază (în misterele lui Mithras), probabil să știți și voi, iar dacă nu, atunci puteți afla".

Cap. 67 Deci, după acestea, noi ne reamintim întotdeauna unii de alții. Și cei ce avem, venim într-ajutorul celor lipsiți și suntem mereu laolaltă cu ei. Pentru tot ceea ce oferim, binecuvântăm pe Făcătorul tuturor, prin Fiul Său Iisus Hristos și prin Duhul Sfânt. Și în ziua numită (la voi) a soarelui, are loc adunarea laolaltă a tuturor celor ce se găsesc prin cetăți sau prin țărini și se citește, pe cât este cu putință de mult, din memoriile apostolilor și scrierile profeților. Apoi, după ce acela care citește încetează cu cititul, întâistătătorul ia cuvântul, sfătuind și îndemnând la imitarea faptelor frumoase despre care s-a citit. După aceea, ne ridicăm cu toții și facem rugăciuni. Și, așa cum am spus mai înainte, după ce încetăm a ne ruga, se oferă pâine și vin și apă, iar întâistătătorul înalță de asemenea rugăciuni și mulțumiri, pe cât poate mai mult, iar poporul grăiește cu glas mare, zicând:

Amin. Transmiterea și împărtășirea din elementele euharistice se face fiecăruia, iar celor ce nu sunt de față, li se trimite acasă, prin diaconi ²⁸.

Din expunerea aceasta sumară, dar foarte precisă, pe care ne-o înfățișează Sfântul Iustin Martirul, putem observa că pe la mijlocul secolului al II-lea, liturghia creștină se îmbogățise în conținut, fără să se fi depărtat câtuși de puțin de esența ei specifică, dintru început, care făcea din ea o slujbă dumnezeiască, caracteristică Bisericii creștine. Este drept că Sfântul Iustin Martirul ne relatează cum se săvârșea liturghia creștină în mediul palestinian, în care a trăit și s-a convertit la creștinism, participând el însuși apoi la cultul Bisericii creștine. Avem, însă, suficiente motive să credem că, dat fiind atașamentul plin de respect și de teamă al creștinilor de pretutindeni, față de ceea ce primiseră de la Sfinții Apostoli și de la urmașii acestora, pe calea verbală a tradiției, săvârșirea tainei Sfintei Euharistii se făcea la fel și în mediul creștinilor proveniți dintre păgâni. De altfel, Sfântul Iustin Martirul a trăit ultimii 15 ani din viață la Roma, unde a și scris *Apologia I*, iar dacă practica ritului euharistic, la Roma, s-ar fi deosebit de cea din Orient, ar fi fost cu neputință ca el să nu sublinieze în vreun fel oarecare și lucrul acesta.

El este cel dintâi care, scandalizat de zvonurile tendențioase, care făceau din adunările de cult ale creștinilor niște adunări imorale și primejdioase lumii înconjurătoare, descoperă, înaintea marelui public, ritul sacru al jertfei euharistice, pe care creștinii îl celebrău în adunările lor cultice. După Sfântul Iustin Martirul, la liturghia creștină nu puteau participa decât cei ce primiseră mai înainte botezul și care

²⁸Sfântul Iustin Martirul, *Apologia I...*, pag. 78-79.

viețuiau după învățătura lăsată de Domnul Hristos. Însăși taina Sfintei Euharistii fusese lăsată ucenicilor Săi de Domnul. Pâinea și vinul euharistic, amestecat cu apă, nu mai erau, în cadrul acestei taine pâinea și vinul comun, ci erau trupul și sângele cu care a venit Iisus, Fiul lui Dumnezeu, întrupat în lume, pentru mântuirea noastră, din care se hrănesc, prin prefacere, și trupurile și sângele nostru. Taina Sfintei Euharistii a fost instituită de Domnul, la Cina cea de Taină și tot Domnul a poruncit săvârșirea ei pe mai departe, întru amintirea Sa. Ca să dea păgânilor o posibilitate oarecare, de înțelegere a acestei sfinte taine, Sfântul Iustin Martirul le amintește de ceremoniile inițierii în cultul păgân al zeului Mithra unde, de asemenea, se folosea pâinea și paharul cu apă, arătând însă, că ceea ce se săvârșea în cadrul acestui cult, nu era altceva, decât o contrafacere diabolică a Sfintei Euharistii.

Liturghia creștină se săvârșea în "ziua Soarelui, deoarece aceasta este prima zi în care Dumnezeu, schimbând întunericul material, a creat lumea, iar Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, în aceeași zi a înviat din morți"²⁹. adică duminica. La săvârșirea ei se adunau, atât creștinii de la orașe, cât și cei de la țară. Slujba începea cu citiri din memoriile apostolilor, prin care trebuie să înțelegem, atât Faptele și Epistolele Sfinților Apostoli, cât și Sfintele Evanghelii, precum și cu citiri din scrierile profeților. Se pare că aceste citiri erau destul de numeroase. Ele se încheiau cu o predică de sfaturi și îndemnuri, ținută de întâistătător, adică de episcopul sau preotul liturghisitor, după care începeau rugăciunile comune ale

²⁹Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Magnezieni*, trad. pr.prof. Dumitru Fecioru în *Scrierile Părinților Apostolici*, colecția PSB vol.1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, pag. 167.

credincioșilor. Aceste rugăciuni se făceau pentru nevoile proprii ale credincioșilor, pentru cei de curând botezați, ca și pentru ceilalți creștini de pretutindeni. Ele erau deosebit de stăruitoare; rostul lor era acela ca primind cunoștința adevărului, creștinii să poată spori în viața de toate zilele în fapte bune, ca să-și poată dobândi mântuirea veșnică.

După aceste rugăciuni, urma sărutarea păcii, după care se aducea episcopului sau preotului liturghisitor pâine și un potir cu vin amestecat cu apă. Acesta, luându-le, rostea o lungă rugăciune asupra lor, înălțând "laudă și slavă Părintelui tuturor, în numele Fiului și Duhului Sfânt și mulțumire", ca Părintele ceresc să primească aceste daruri și, desigur, ca ele să fie prefăcute, prin puterea Duhului Sfânt, în trupul și sângele Domnului, așa cum ne-a învățat Mântuitorul, la Cina cea de Taină. Cei prezenți participau la toată această rugăciune, cu întreaga evlavie de care erau în stare și pecetluiau rugăciunea liturghisitorului cu un "Amin", rostit cu glas mare. Apoi avea loc împărtășirea credincioșilor prezenți la slujbă. Celor absenți li se trimiteau sfintele taine acasă, prin diaconi, ca și ei să se împărtășească cu trupul și sângele Domnului.

Liturghia creștină, descrisă de Sfântul Iustin Martirul, reprezintă mai mult decât slujba de la sinagogă. Și nu numai prin partea a doua a ei, care începe cu sărutarea păcii și se continuă cu taina Sfintei Euharistii, care este specific creștină, ci și prin partea întâi, unde, pe lângă lecturile obișnuie în sinagogă, s-au adăugat memoriile apostolilor, adică lecturile din Faptele Apostolilor, din Epistolele Apostolilor și din Evanghelii. Astfel, dacă în *Faptele Apostolilor* și în

Didahia celor Disprezece Apostoli separarea Bisericii de sinagogă nu este decât ceva incipient, în fașă, la Sfântul Iustin Martirul avem dovada certă că Biserica creștină se despărțise definitiv de sinagogă și că-și ducea viața ei proprie, care devenea din ce în ce mai vie și mai puternică.

Un alt lucru, pe care-l scoate în evidență descrierea Sfântului Iustin Martirul, este acela al colectei care se făcea la sfârșitul liturghiei în favoarea celor săraci și nevoiași. Rezultatul colectei se punea la dispoziția episcopului sau a preotului liturghisitor și, cu sumele colectate, se întreținea opera de asistență socială a Bisericii care, după cum ne arată Sfântul Iustin Martirul, era pe vremea aceea destul de largă (ajutorarea văduvelor, a orfanilor, a bolnavilor și a celorlalți necăjiți, a călătorilor și a străinilor, a celor din închisori și, în genere, a tuturor celor ce se găseau în nevoi).

Alte izvoare din primele trei veacuri cu privire la liturghia creștină

Referințele cu privire la liturghia creștină, pe care le-am înfățișat mai sus, sunt în măsură să ne dea o imagine destul de lămurită despre modul cum se săvârșea liturghia creștină în Biserica primară. Dar nu sunt singurele. Referințe mai scurte, desigur, și uneori indirecte, găsim foarte multe în literatura creștină din această perioadă. Vom reda mai jos câteva dintre acestea.

Sfântul Ignatie Teoforul, episcopul Antiohiei (69-107), vorbind despre ierarhia bisericească superioară, cu cele trei trepte ale ei: episcopatul, preoția și diaconatul, ca despre o instituție de foarte multă vreme instituită în Biserică, dă smirnenilor următoarele

îndrumări: "Urmați cu toții episcopului, ca Iisus Hristos, Tatălui și prezbiteriului ca apostolilor, iar pe diaconi respectați-i ca pe o poruncă a lui Dumnezeu. Nimeni să nu facă ceva din cele ce aparțin Bisericii, fără episcop. Aceea să se socotească Euharistie sigură, care este făcută de episcop, sau de acela căruia el îi îngăduie. Unde se arată episcopul, acolo să fie și mulțimea; așa cum acolo unde este Hristos, este și Biserica universală. Nu este îngăduit fără de episcop nici să se boteze, nici să se săvârșească agapă. Căci ceea ce acela caută să facă este bineplăcut lui Dumnezeu, în așa fel că, tot ce face el este solid și sigur³⁰". Termenul de *agapă* din acest pasaj nu reprezintă altceva decât taina Sfintei Euharistii, adică taina trupului și sângelui Domnului sau, cu alte cuvinte, liturghia creștină. De altfel, ierarhia bisericească, pe care o scoate în evidență, atât de categoric Sfântul Ignatie, avea ca funcție principală în Biserică, săvârșirea serviciului divin, a cărui origine se găsește, mai ales, în porunca de săvârșire a tainei Sfintei Euharistii, instituită de Domnul, la Cina cea de Taină.

Sfântul Clement Romanul, cel de-al patrulea episcop al Romei (92-101), ocupându-se, în *Epistola sa către corinteni*, de o chestiune de disciplină, provocată de modul cu totul arbitrar în care corintenii îndepărtau din funcția lor pe slujitorii bisericești, le atrage serios atenția. Îi avertizează nu este lucru drept, ca cei ce au fost așezați, în chip legal, ca liturghisitori în mijlocul comunității creștine și au slujit ireproșabil turmei lui Hristos, cu smerenie, în chip blând și cu râvnă,

³⁰Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Smirneni*, trad. pr. prof. Dumitru Fecioru, în vol. Scrierile Părinților Apostolici, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol.1, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1979, pag. 184.

să fie scoși din slujba lor: "Căci nu va fi pentru noi mic păcatul, dacă vom îndepărta de la episcopie pe cei ce, în chip ireproșabil și cu smerenie, oferă darurile (adică săvârșesc Sfânta Euharistie)³¹".

Sfântul Irineu al Lugdunului (202-203 d.Hr.), în voluminoasa sa lucrare *Contra ereziilor*, în care combate cu putere toate ereziile care, în timpul său, dădeau atac împotriva adevărului creștin, așa cum acesta fusese predat Bisericii de Domnul Hristos și de Sfinții Apostoli, găsește prilej să vorbească, în repetate rânduri, despre taina Sfintei Euharistii și, totodată, despre liturghia creștină.

Taina Sfintei Euharistii este instituită de Domnul, iar pâinea și vinul euharistic din Biserică sunt, cu adevărat, trupul și sângele Domnului. Transformarea pâinii și vinului euharistic în trupul și sângele Domnului se face, în cadrul liturghiei creștine, printr-o invocare, un cuvânt al lui Dumnezeu: "Când, deci, potirul (cu vin) amestecat (cu apă) și pâinea, care este de față, primesc cuvântul lui Dumnezeu și devin Euharistie (adică) trupul lui Hristos". Și, mai lămurit, spune Sfântul Irineu lucrul acesta, în același pasaj, puțin mai departe. Astfel, pâinea și vinul, primind Cuvântul lui Dumnezeu, devin Euharistie, ceea ce înseamnă trupul și sângele lui Hristos. Pornind de la minunea care se săvârșește cu elementele pâinii și vinului în cadrul liturghiei, Sfântul Irineu caută să explice minunea care se petrece cu noi, prin împărtășirea cu trupul și sângele Domnului: "După cum pâinea pământească, primind invocația lui

³¹*Sfântul Clement Romanul, Epistola către Corinteni*, trad. pr. prof. Dumitru Fecioru, în vol. *Scrierile Părinților Apostolici, colecția Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1979, pag. 68-69.

Dumnezeu nu mai este pâine comună, ci Euharistie, compusă din două elemente: pământesc și ceresc, tot așa trupurile noastre, primesc euharistia și nu mai sunt stricăcioase, având nadejdea învierii pentru eternitate".

După Sfântul Irineu, Sfânta Euharistie este totodată un sacrificiu: sacrificiul cel nou, al Noului Testament, pe care ni l-a lăsat Domnul și pe care Biserica, primindu-l de la Sfinții Apostoli, îl oferă în toată lumea lui Dumnezeu".

Clement al Alexandriei (215 d.Hr), cu toată înclinarea lui spre alegorizarea Sfintei Euharistii, cunoaște totuși valoarea acestei taine, în toată amploarea ei, iar calitatea trupului și sângelui Domnului din taina Sfintei Euharistii apare evidentă. Iisus Hristos se dă creștinului drept pâine, din care oricine gustă, nu va mai face experiența morții și se dă zilnic drept băutură aducătoare de nemurire. Vorbind în cartea sa *Stromate* despre săvârșirea Sfintei Euharistii de către ereticii encratiți cu pâine și apă, el subliniază, cu ocazia interpretării unui text din *Pildele lui Solomon* (9, 17), că o astfel de producere nu este în conformitate cu "regula Bisericii"³². Părintele P. Vintilescu, distinge elemente ale cultului creștin în spusele Sfântului Clement. Astfel, tainele Logosului nu pot fi decât subiectul Sfintei Liturghii, care se face amintire de tot ceea ce a săvârșit Domnul pentru mântuirea lumii. Corul dreptilor și psalmodierea fecioarelor se referă la cântările și imnele creștinilor. Expresia profeții învăță nu poate avea alt înțeles decât al întrebuițărilor citirilor din Sfânta Scriptură în biserică.

³²Sfântul Clement Alexandrinul, *Stromate*, în P.S.B.4, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, pag. 354.

Vorbind de preoția Mântuitorului Hristos, autorul se referă la jertfa euharistică, care aduce, prin împărtășanie, viața cea veșnică³³.

Origen (253-255 d.Hr.) ne dă, în schimb, mai multe referințe în legătură cu Sfânta Euharistie și cu liturghia creștină. El insistă asupra "potirului noului legământ" și asupra "pâinii bincuvântării", prin care Iisus Hristos, dă celui ce se urcă în foișor, spre a sărbători Paștele împreună cu El, adică celui ce participă la liturghia creștină, "trupul Său și sângele Său". Pâinea euharistică pe care o mâncăm devine, așadar, prin rugăciunea care se rostește asupra ei, ceva sfânt și care sfințește pe cei ce se împărtășesc din ea, având conștiința curată. Cei ce se împărtășesc trebuie, așadar, să vegheze să se găsească într-o stare de reală, [iar nu numai de închipuită] curăție sufletească. Altădată, el spune lămurit că, pâinea și vinul, sfințite prin cuvântul lui Dumnezeu și prin invocație, devin trupul și sângele lui Hristos. În cadrul liturghiei creștine, împărtășirea din trupul și sângele Domnului se face în chip real și subliniază că, la Cina cea de Taină, Sfinții Apostoli s-au împărtășit, în mod real, din trupul și sângele Domnului. Origen arată că Sfânta Euharistie este, în același timp, o jertfă. Ea este însă jertfa care "sfințește (altarul Bisericii) cu prețiosul sânge al lui Hristos" și nu-l inundă cu sângele de animale, ca în celelalte religii.

Tertulian (240-250 d.Hr.) marele apologet creștin de la Cartagina care, în opera sa *Apologeticum* a apărut, ca nimeni altul, religia creștină împotriva păgânismului, dar care, din nefericire, îmbrățișând montanismul, a murit despărțit de Biserică, ne-a lăsat despre adunările liturgice din timpul său, un tablou care, dacă nu este tot atât

³³Pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Istoria Liturghiei în primele trei veacuri*, pag. 96.

de clar ca acela al Sfântului Iustin Martirul, nu este totuși mai puțin interesant. Nu este tot atât de clar, deoarece el nu dorește să dezvăluie păgânilor *Taina*, prin excelență a Bisericii creștine, ci numai să combată părerea cu totul eronată și absurdă, pe care păgânii și-o făcuseră despre adunările cultice creștine, cu prilejul cărora învinuiau pe creștini pentru faptul că practică ospete thyestice și promiscuitățile lui Oedip.

Tertulian desemnează cina euharistică, cu numele grecesc de *agapă* și descrie reuniunile liturgice creștine, în modul următor: "Dacă motivul pentru care ne adunăm să mâncăm este onorabil, judecați voi înșivă, de altfel, din cele ce se petrec acolo. În ce privește slujba religiei, nu se admite nimic josnic, nimic lipsit de modestie. Nu se așează nimeni la masă, decât după ce și-a hrănit sufletul cu rugăciunea către Dumnezeu; se mănâncă atât cât cei flămânzi au nevoie; se bea atât cât este de folos unor oameni neprihăniți. Se satură numai ca niște oameni care își aduc aminte că și noaptea ei au datoria de a adora pe Dumnezeu; ei vorbesc acolo ca unii care știu că Dumnezeu îi aude. După ce s-au spălat pe mâini și făcliile s-au aprins, ei încep a cânta împreună lui Dumnezeu, în măsura în care fiecare poate, din Sfintele Scripturi sau din iscusință proprie; în aceasta, se dovedește în ce fel au băut. Deopotrivă, ospățul se încheie cu rugăciune.

Apoi, ei se despart, nu pentru a merge să constituie bande de ucigași sau de aventurieri, nu pentru a se deda la nebunii de carnaval, ci păstrând, cu aceeași grijă modestia și bunacuviință, ca și cum ar fi participat mai mult la o cină, decât la o lecție de morală (disciplină).

Referința lui Tertulian cu privire la liturghia creștină, așa cum se săvârșea pe timpul său, ne ajută să conchidem că, ceea ce numește el "caena" sau "caenula" și care, constituia singura reuniune de cult creștină, avea ca punct central taina Sfintei Euharistii, căci numai așa se explică, de ce păgânii atacau cu furie această reuniune cultică creștină la care, tocmai pentru că ei nu puteau avea acces, își închipuiau că se săvârșesc lucruri grozave. Într-adevăr, taina Sfintei Euharistii era ferită cu grijă de ochii păgânilor, dar nu putem pretinde același lucru și despre agapele creștine propriu-zise, la care păgânii, deși nu puteau participa, totuși, n-ar fi fost cu neputință să le poată vizita. La "caena" sau "caenula" creștină, cei ce participau, în prealabil, se rugau. Aici trebuie să vedem toate rugăciunile care se făceau, în cadrul liturghiei creștine și care aveau ca punct central sfințirea elementelor Sfintei Euharistii. Apoi avea loc împărtășirea credincioșilor cu sfintele taine, creându-se o intimitate spirituală între credincioși și Dumnezeu, în așa fel încât, odată împărtășiți, ei trebuiau să-și aducă aminte, chiar și în timpul nopții, să adore pe Dumnezeu.

În cadrul acestor reuniuni cultice, creștinii vorbeau, dar ca unii care știau că sunt auziți de Dumnezeu. Prin aceasta, trebuie să înțelegem faptul că și ei contribuiau, fie cu rugăciuni proprii, fie prin adeziunea lor, pe care o mărturiseau cu glas mare, la rugăciunile liturghisitorului. Ei se spălau pe mâini, mai înainte de rugăciunile pe care le făceau, ca semn vădit al curăției lor sufletești. În timpul slujbei, se aprindeau făclii. Cântările de slujbă erau fie psalmi sau alte texte scripturistice, fie cântări de evlavie creștină, de inspirație laică, acceptate de Biserică și introduse deja în cult. Întreaga atitudine a

participanților, la liturghia creștină, lasă să se vadă starea lor de curăție sufletească, atât anterioară împărtășirii cu sfintele taine, cât și, mai ales, după împărtășire.

Serviciul liturgic se încheie cu o rugăciune și, numai după aceasta, creștinii se întorceau spre casele lor. Sunt multe lucruri care aveau loc în cadrul reuniunilor liturgice de pe vremea aceea și despre care Tertulian nu ne vorbește aici nimic. Din celelalte scrieri ale sale rezultă însă, cu prisosință, prezența tuturor elementelor constitutive ale liturghiei creștine primare, inclusiv prezența colectei din cadrul liturghiei în vederea scopurilor de asistență socială a Bisericii, pe care el o desemnează, ca și pe liturghie, cu cuvântul grecesc *agapi*.

Sfântul Ciprian, Episcopul Cartaginei (cca.250.d.Hr.) fără să vorbească precis despre liturghia creștină, ne lasă nenumărate dovezi despre pâinea și vinul euharistic care, în urma consacrării, pe care o primește, în cadrul liturghiei, se transformă, în mod real, în trupul și sângele Domnului, când vorbește despre Taina Potirului Domnului, în epistola către Caecilius: "Nu apă goală, și nu vin gol să fie aduse la Taina Potirului Domnului, ci vin amestecat cu apă"³⁴. El insistă asupra faptului că elementele euharistice sunt *pâinea* și *vinul* amestecat cu apă, combătând, cu tărie, encratismul montaniștilor, care foloseau, la taina sfintei euharistii, numai apă, fără vin. Interpretarea pe care o dă Sfântul Ciprian, prezenței apei la un loc cu vinul în potir, este aceea că apa reprezintă poporul creștin, care se împreună cu sângele lui Hristos. Vinul fără apă ar însemna, astfel, sângele lui Hristos fără noi,

³⁴ Sfântul Ciprian al Cartaginei: *Despre unitatea Bisericii*, în *Apologeti de limba latină*, P.S.B. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, pag. 438.

iar dacă în potir ar fi numai apă, ar însemna că acolo se găsește numai poporul creștin fără Hristos. Sfântul Ciprian este cel dintâi scriitor bisericesc, care pune în lumina adevărată caracterul de jertfă al Sfintei Euharistii. După el, Sfânta Euharistie, este astfel "jertfa adevărată și desăvârșită"³⁵, pe care a adus-o Mântuitorul Hristos pe cruce și pe care a prefigurat-o dumnezeiește, la Cina cea de Taină. Ea este jertfa pe care o aduce preotul pe altarul bisericii, în locul lui Hristos, tot așa cum a adus-o, odinioară, Domnul).

Ca atare, jertfa euharistică înseamnă pătimirea Domnului pentru mântuirea neamului omenesc și este prezentă pe altarul bisericii, pentru cei ce se pocăiesc și, în numele lor, fiind adusă nu numai pentru cei vii, ci și pentru cei morți. Spunând aceasta, Sfântul Ciprian ar fi avut, desigur, în vedere rugăciunile din timpul liturghiei creștine și mai ales, pe acelea de după sfințirea darurilor, în care se face pomenirea, nu numai a creștinilor în viață, ci și a celor adormiți în dreapta credință.

Uniformitatea liturgică în Biserica primelor trei veacuri

Din expunerea făcută mai sus, rezultă în mod lămurit că, în primele trei veacuri ale Bisericii, schema generală a liturghiei creștine era aceeași pretutindeni, în lumea creștină. Aceasta vedem

³⁵Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele mistagogice*, vol. II, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, București, 1943, p. 552: „Ce lucru minunat și străin, am înviat cu toate că nu am murit cu adevărat, n-am fost îngropați cu adevărat și nici nu am fost răstigniți cu adevărat. Imitarea este în închipuire, dar mântuirea în realitate. Hristos a fost răstignit cu adevărat, a fost îngropat cu adevărat și a înviat cu adevărat. Pe toate acestea ni le-a dăruit spre a câștiga în realitate mântuirea, cu toate că nu am participat la patimile Lui decât prin imitare. Cât este de covârșitoare iubirea Sa de oameni! Hristos a primit în preacuratele Sale mâini și picioare cuie și a suferit, iar mie îmi dăruiește, fără să sufăr, fără să mă doară, mântuirea prin participare la durerea Sa”.

petrecându-se încă de la început, în comunitatea creștină de la Ierusalim, în comunitățile creștine din Palestina, din Asia Mică, din Grecia, din Italia (Roma) și din Africa de Nord (Alexandria și Cartagina). Și nu este câtuși de puțin de mirare, dacă ne gândim la funcția pe care a îndeplinit-o, încă de la început, Predania, adică Tradiția, în Biserica creștină. Sfinții Apostoli au înțeles, la adevărata sa valoare, actul săvârșit de Mântuitorul, la Cina cea de Taină; iar porunca pe care au primit-o de la Domnul, de a repeta actul săvârșit de El, în amintirea Lui, a fost pentru ei o poruncă sfântă, menită să perpetueze în mijlocul comunității creștine, nu numai amintirea Domnului, ci și prezența Lui reală, sub forma pâinii și a vinului, și mai ales, momentul crucial din lucrarea Sa răscumpărătoare, jertfa pe cruce, pe care, la Cina cea de Taină, a prefigurat-o dumnezeiește. Taină a trupului și sângelui Domnului, Sfânta Euharistie a fost socotită, încă de la început, de Sfinții Apostoli, și jertfă adevărată: nu altă jertfă, decât jertfa pe care a adus-o Domnul pe cruce, izvorul întregii mântuiri a neamului omenesc. Sfântul Ioan Gură de Aur a formulat acest mare adevăr, în secolul al IV-lea, cum nu se poate mai lămurit, spunând: "Noi nu am săvârșit altă jertfă, în afară de aceea pe care a săvârșit-o Arhiereul (Mântuitorul) atunci; și o săvârșim de-a pururea pe aceeași: ceva mai mult, noi săvârșim amintirea (acelei) jerfe".

Învățăturile pe care le-a dat Domnul Sfinților Apostoli au fost multe și felurite. Și, dacă învățăturile Domnului s-au păstrat cu strășnicie și s-au transmis cu credincioșie, în așa fel că, până la punerea lor în scris, nici una nu s-a pierdut, cu atât mai mare a fost

grija pe care au arătat-o ucenicii Domnului și urmașii lor, față de actele de cult, lăsate de Domnul, ca o poruncă lămurită, Euharistia devine, astfel, centrul întregului cult și inima întregii Biserici creștine și împrăștie sângele sfințeniei și al mântuirii în toate mădularele trupului Bisericii.

Ca amintire a Cinei celei de Taină, săvârșirea Sfintei Euharistii de către Sfinții Apostoli și de către urmașii lor, nu s-ar fi făcut fără amintirea împrejurărilor în care Domnul Hristos a instituit această sfântă taină și fără repetarea cuvintelor Domnului asupra elementelor euharistice. Astfel, amintirea împrejurărilor în care Mântuitorul a instituit taina Sfintei Euharistii, cuvintele rostite de El la Cina cea de Taină și rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt (epicleza euharistică) sunt cele dintâi acte cultice ale liturghiei creștine, pe care le întâlnim pretutindeni în Biserica primelor trei veacuri și despre care ne dau mărturie, așa cum am văzut, Sfântul Iustin Martirul și Origen. Aceștia ne spun că pâinea și vinul euharistic se transformă în trupul și sângele Domnului "prin cuvântul lui Dumnezeu și prin invocare (epicleză)".

Didahia celor Doisprezece Apostoli ne transmite, în cadrul liturghiei creștine primare, textele a trei rugăciuni de mulțumire: una asupra potirului, alta asupra pâinii și, în fine, o a treia, după împărtășirea credincioșilor cu sfintele taine. Rugăciunile redată de Didahie, deși analoage cu cele care se rosteau de iudei la mesele lor semiliturgice, sunt însă de factură autentic creștină. Ele nu s-au păstrat în cultul creștin în forma pe care o găsim în Didahie, au fost încadrate într-un fel sau altul, în liturghia creștină în Biserica de pretutindeni, astfel că, ele nu constituie ceva la care cu timpul s-ar fi renunțat

definitiv și nu alcătuiesc o excepție de la regula uniformității liturgice din Biserica primelor trei veacuri.

Dar, dacă astfel stau lucrurile în ceea ce privește nucleul liturghiei creștine, izvoarele analizate ne dau posibilitatea să înțelegem că, încă din primele zile de existență ale Bisericii, cultul creștin s-a îmbogățit treptat, în jurul nucleului liturghiei, cu o seamă de rugăciuni, de lecturi și de cântări, în stare să satisfacă toate cerințele spirituale ale credincioșilor Bisericii care, mai ales în Biserica primară, trăiau într-o stare de înaltă tensiune spirituală. Cultul Bisericii sporea și se îmbogățea, însă sub supravegherea imediată și strictă a Sfinților Apostoli, iar faptul acesta garanta ținuta demnă și uniformitatea acestui cult. Ceea ce spune Sfântul Apostol Pavel corintenilor cu privire la adunările de cult (I Cor. cap. 11-14) este valabil pentru întreaga Biserică primară: credincioșii contribuiau personal, în mare măsură, la cultul liturgic: "Când vă adunați, fiecare dintre voi are psalm, are învățătură, are (vorbi în) limbi, are descoperire, are explicare". Dar Apostolul le adaugă: *Toate să se facă spre edificare. Căci Dumnezeu nu este (un Dumnezeu) al neorânduirii, ci al păcii* (I Cor. 14, 26; 33). Chiar în timpurile primare ale harismelor personale, despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel (I Cor. 12, 1-11), autoritatea Sfinților Apostoli orientase folosirea acestor harisme în vederea marilor și adevăratelor interese ale Bisericii. Acțiunea aceasta a Sfinților Apostoli se oglindea puternic în formule de cult care, îndepărtând pornirile și excesele personale, deveneau unitare și uniforme pretutindeni în Bisericile întemeiate și supravegheate de aproape de către Sfinții Apostoli. Celelalte Biserici, care s-au înființat ulterior, le-au primit ca

atare și le-au păstrat cu sfințenie, iar în felul acesta uniformitatea liturgică a fost garantată în întreaga Biserică.

Cultul creștin s-a îmbogățit cu timpul, dar schema lui originară a rămas aceeași. Referințele scriitorilor bisericești pe care le-am reprodus ne arată că, în jurul nucleului central al liturghiei creștine se distingea, de la început, o parte anterioară și o parte subsecventă Euharistiei. Partea de la început a liturghiei creștine consta în rugăciuni pregătitoare. Sfântul Iustin Martirul ne spune despre creștini că făceau rugăciuni comune, în chip stăruitor, pentru ei înșiși, pentru cei luminați (botezați) și pentru toți ceilalți creștini de pretutindeni, "ca să ne învrednicim să aflăm adevărul și, prin fapte, să ne găsim cetățeni buni și paznici ai celor poruncite nouă, ca să dobândim mântuirea veșnică". Tertulian adaugă, deopotrivă, că acei creștini "nu se așezau la masă (nu se înfățișau la Sfânta Euharistie), decât după ce și-au hrănit sufletul cu rugăciunea către Dumnezeu". O condiție prealabilă a participării la taina Sfintei Euharistii este, așadar curăția sufletească. Didahia celor Doisprezece Apostoli ne arată că cei creștini care participau la liturghie, trebuiau, să-și mărturisească greșelile și să fie împăcați cu toți semenii lor, pentru ca "jertfa lor să fie curată".

După terminarea acestor rugăciuni, se făceau lecturi din scrierile profeților (Vechiul Testament), precum și din memoriile Apostolilor (Faptele Apostolilor), Epistole, Evanghelii (Noul Testament), așa cum arată Sfântul Iustin Martirul. Aceste lecturi erau numeroase și urmate de cuvântul de sfat și îndemn al

liturghisitorului, adresat credincioșilor, ca aceștia să devină imitatori și îndeplinitori ai celor ascultate.

După aceea urmau alte rugăciuni, la sfârșitul cărora avea loc "sărutarea păcii". Aceasta încheia partea primă a liturghiei creștine. Urma săvârșirea Sfintei Euharistii, așa cum am arătat-o mai sus. *Didahia* ne încredințează că, după sfințirea darurilor, se înălța lui Dumnezeu o prea frumoasă rugăciune, de către liturghisitor. Tertulian ne lasă să înțelegem că, după împărtășire, credincioșii cântau lui Dumnezeu imnuri din Sfintele Scripturi, sau din inspirație proprie și ne spune categoric că ospățul se încheia cu rugăciune. Tot în partea finală a liturghiei, adică după săvârșirea Sfintei Euharistii, avea loc și colecta în favoarea celor săraci și lipsiți, despre care ne vorbește Sfântul Justin Martirul, precum și Tertulian. Colecta aceasta, care se punea la dispoziția liturghisitorului, alimenta opera socială a Bisericii, ca o dovadă concretă a comuniunii creștine, creată prin participarea la trupul și sângele Domnului, despre care amintesc aproape toți scriitorii bisericești din perioada aceasta.

Alte trăsături comune ale liturghiei creștine din primele trei veacuri, care s-au păstrat mai departe cu sfințenie, constau în faptul că slujba euharistică se săvârșea duminica, adică în ziua învierii din morți a Domnului; la ea nu puteau participa decât cei botezați, pentru că numai aceștia puteau face parte din comunitatea creștină, iar ritul euharistic constituia actul de cult prin excelență al comunității creștine primare. Încă de la început, elementele euharistice erau pâinea și vinul amestecat cu apă, așa cum ne arată precis *Didahia*, Sfântul Iustin Martirul și Sfântul Ciprian, acesta din urmă, dându-ne și sensul

teologic al prezenței vinului la un loc cu apa în potirul euharistic și, în fine, că poporul, adică credincioșii participau în mod activ la cultul liturgic, atât prin cântări (psalmii), cât și prin *Amin-ul* pe care-l rosteau la sfârșitul rugăciunilor făcute de liturghisitor, ca o adeziune conștientă la ele și ca o întărire a lor.

Cu cele arătate mai sus, schema generală a liturghiei creștine se conturase definitiv în cursul primelor trei veacuri de viață a Bisericii și ea era uniformă în toată lumea creștină din jurul Mediteranei, atât în Răsărit, în Palestina, cât și în regiunile de nord, în Asia Mică, Grecia și Italia și spre sud, în Africa de nord, la Alexandria și Cartagina. La această schemă generală, secolele care vor urma vor mai adăuga, încetul cu încetul, și alte rugăciuni și cântări, acceptate de întreaga Biserică, până se va ajunge la liturghia actuală a Bisericii Ortodoxe, care păstrează în ea, în chip lămurit, întreaga tradiție a liturghiei creștine primare.

III

Riturile liturgice

Perioada care se deschide Bisericii, după Edictul din Milan (313), este, în același timp, o perioadă care ridică noi probleme înaintea Bisericii, cu urmări inevitabile și pentru cultul ei. Atât în Răsărit, cât și în Apus, creștinii, în calitatea lor de oameni liberi, se simt din ce în ce mai mult atrași să activeze în cadrul societății și, ca atare, nu mai au la dispoziția lor tot timpul, ca să participe la întregul cult al Bisericii, care devenise nespus de lung.

Pe de altă parte, foarte mulți dintre păgâni, intuind mersul ascendent al Bisericii creștine, caută să devină membri ai acesteia nu atât dintr-o puternică convingere religioasă, ca mai înainte, ci mânați de interese cu totul mărunte și personale. Libertatea desăvârșită, în care Biserica creștină își putea duce acum viața și se putea organiza, nu mai arăta atât de imperioasă, ca mai înainte, instituția catehumenatului. Necesitățile timpului cereau o scurtare a slujbelor religioase, astfel creștinii își puteau îndeplini conștiincios sarcinile lor din societate, la care-i chema viața lor liberă și care, mai înainte de aceasta, le erau interzise. Disputele dogmatice prilejuite de ivirea arianismului cereau, apoi, o revizuire a rugăciunilor din cadrul liturghiei creștine care, alcătuite în perioada veacurilor primare, în termeni simpli, erau interpretate acum de către arieni în sensul vederilor lor greșite.

În fine, atât în Apus, cât și în Răsărit, dezvoltarea anului bisericesc, prin adăugarea unor noi sărbători, în cinstea anumitor

evenimente din viața pământească a Domnului, ca și în cinstea sfinților și martirilor, care încep să se introducă în secolul al IV-lea, reprezintă un nou motiv puternic pentru o supraveghere mai atentă a rânduiei liturghiei creștine.

Un rol important în dezvoltarea acestei rânduiei, l-au avut în Răsărit, Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur, iar în Apus, Papa Damasus. În Răsărit, cei doi mari Părinți își rezumau lucrarea lor la scurtarea anaforelor din cadrul liturghiei de pe vremea lor – Sfântul Ioan Gură de Aur reducându-le, mult mai mult, decât Sfântul Vasile cel Mare – ei depun o mare grijă în redarea anumitor termeni și expresii din aceste rugăciuni, care ar fi putut fi interpretate, de ereticii din vremea lor, într-alt fel decât le-a interpretat Biserica primară. Papa Damasus, în reforma pe care o face, deși este mânat de aceleași nevoi ca și cei doi Sfinți din Răsărit, introduce noi rugăciuni în liturghie, care până atunci era una și aceeași cu a Răsăritului. Având ca bază anul bisericesc cu sărbătorile lui, crează un rit nou pentru Biserica Apusului, rit care, se păstrează de atunci și până în momentul de față. Așa că, în timp ce liturghia răsăriteană, pusă pe numele Sfântului Vasile cel Mare și al Sfântului Ioan Gură de Aur, va fi acceptată în toate Bisericile locale ortodoxe (calcedoniene) din Răsărit, reforma introdusă de Papa Damasus inaugurează separarea liturgică a Apusului față de Răsărit.

Viața cultică a Bisericii nu a rămas totuși pe loc. Ea s-a dezvoltat armonic și, ca prin minune dumnezeiască, pretutindeni în mod uniform, în așa fel încât liturghia creștină a reprezentat, în tot acest timp, o singură liturghie, universală și apostolică. Puținele

mărturii scrise, care ni s-au păstrat din timpul acesta și pe care le-am analizat mai sus, sunt, din punctul acesta de vedere, întru totul de acord cu izvoarele liturgice și mărturiile Părinților bisericești, care, începând din secolul al IV-lea, devin din ce în ce mai multe și mai cuprinzătoare. Cercetarea atentă a acestor izvoare și mărturii este totuși în măsură să ne încredințeze că, liturghia creștină rămăsese aceeași, în timpul primelor trei secole de viață a Bisericii.

În lumea creștină, în ceea ce privește schema sa generală, în unele centre bisericești, ea se îmbogățise în chip felurit, schimbându-se veșmântul exterior al rugăciunilor, riturilor și lecturilor liturgice, dând naștere, în felul acesta, unor variante locale sau regionale, care au fost desemnate cu numele de *rituri liturgice* și care poartă denumirea centrelor bisericești în care au apărut. Se poate vorbi, astfel, despre riturile liturgice ale Bisericilor, prin excelență apostolice, de la Ierusalim, Antiohia, Alexandria și Roma, care au avut, desigur, influență asupra Bisericilor locale de sub dependența lor. Se poate vorbi, totodată, și de alte rituri liturgice, care au apărut în cuprinsul celor patru Biserici apostolice amintite, datorită, fie evlaviei locale, fie anumitor împrejurări, fie vreunor influențe venite din altă parte a lumii creștine.

În Răsărit, începând cu secolul al IV-lea și mai departe, datorită micilor și neînsemnatelor variante dintre liturghiile locale, putem vorbi de un rit ierusalimitean sau palestinian, de unul antiohian (sirian), de unul capadocian, de unul constantinopolitan și de unul alexandrin, iar în Apus despre un rit roman, unul galican și unul milanez-african. Avem multe referințe cu privire la aceste rituri de la

Părinții și scriitorii bisericești din epoca aceasta, așa încât putem urmări deosebirile dintre riturile liturgice amintite, până aproape de cele mai mici amănunte. Din cercetarea atentă a lor, rezultă că toate își găsesc numitorul comun în izvorul liturgic pe care ni-l înfățișează liturghia descrisă în Cartea a VIII-a din Constituțiile Apostolice care a fost scrisă în a doua jumătate a secolului al IV-lea. Autorul necunoscut al Constituțiilor Apostolice ne înfățișează nu o liturghie oarecare, alcătuită de el, pe baza unor texte pe care le-ar fi avut la îndemână, ci ne înfățișează, aproximativ, tipul liturghiei creștine care era pe atunci în uz în Răsărit (Liturghia Sfântului Iacob).

Dintre riturile liturgice răsăritene pe care le-am amintit mai sus, două, și anume cel antiohian (sirian) și cel egiptean (alexandrin), merită o atenție deosebită, întrucât în momentul despărțirii Bisericii Orientale de trunchiul Bisericii Ecumenice, după Sinodul din Calcedon (451), toate aceste Biserici foloseau unul dintre cele două rituri, purtând și numele de *rituri liturgice surse* (originare). Ritul antiohian (sirian) își deducea originea din ritul primitiv al Bisericii Ierusalimului și de la primul ei episcop, Sfântul Iacob cel Mic, fratele Domnului, în timp ce ritul egiptean (alexandrin) își deducea originea de la Sfântul Apostol Marcu, primul evanghelizator creștin din nord-estul Africii. Pentru amândouă aceste rituri liturgice surse, avem izvoare liturgice valoroase, care ne ajută să înțelegem modul în care prezentau ele, în secolul al IV-lea.

Ritul antiohian (sirian)

Acest rit a fost răspândit în Antiohia și Ierusalim, iar mai târziu în Capadocia și întregul Orient necalcedonean. De aici, își trage originea și ritul constantinopolitan, care va deveni determinant pentru întreg Răsăritul Ortodox. Liturghia din Cartea a VIII-a a Constituțiilor Apostolice reprezintă un izvor complet și sigur pentru acest rit. Deși Constituțiile Apostolice vor să apară ca o operă a Sfântului Clement al Romei, ele nu conțin nimic original, ci ne înfățișează tradiția apostolică, adunată cu multă grijă de către un compilator, al cărui nume nu-l cunoaștem. Liturghia din Cartea a VIII-a a acestor Constituții, nu este alta decât liturghia antiohiană (siriană) din jurul anului 400, este cea dintâi descriere detaliată a liturghiei creștine, după cea pe care o face Sfântul Iustin Martirul, din necesități pur apologetice, la jumătatea secolului al II-lea.

Potrivit descrierii din Constituțiile Apostolice, ritul antiohian (sirian) începea liturghia cu lecturi din Vechiul și din Noul Testament, între care se intercalau cântări de psalmi. După citirea Evangheliei, avea loc predica, la sfârșitul căreia catehumenii (candidații la botez) și penitenții ieșeau din biserică. Cu această ocazie, diaconul rostea câte o ectenie la fiecare grupă dintre cei amintiți mai sus, iar ectenia era urmată de câte o rugăciune lungă, rostită de episcop (protosul liturghisitor). La ectenia rostită de diacon, credincioșii prezenți răspundeau cu "Kyrie eleison" (Doamne miluiește!).

După plecarea din biserică a acestora, avea loc o rugăciune a credincioșilor, sub formă de litanie sau de ectenie, la care poporul răspundea în cor și, la sfârșitul acesteia, se făcea sărutarea păcii.

Înainte aducerii darurilor la altar, se făcea spălarea mâinilor slujitorilor. Rugăciunea euharistică (anafora), pe care o redau Constituțiile Apostolice, este foarte lungă.

După sfințirea darurilor, diaconul rostea o nouă ectenie, la sfârșitul căreia striga: "Sfintele sfinților!". Urma împărtășirea credincioșilor, în timpul căreia se cânta Psalmul 33, apoi o lungă rugăciune de mulțumire, iar la urmă, se dădea credincioșilor binecuvântarea de a merge la casele lor, care era precedată de cuvintele diaconului: "Plecați-vă înaintea lui Dumnezeu!". Schema liturghiei creștine apare aici clară și bine definită. Ea cuprinde: liturghia catehumenilor, rugăciunea pentru credincioși, liturghia credincioșilor, rugăciunea de mulțumire (rugăciunea euharistică), momentul sfințirii darurilor, rugăciunea de cerere de după aceasta și împărtășirea credincioșilor. Această schemă era aceeași în toată Biserica creștină și o putem sesiza din cele mai vechi timpuri de viață cultică a Bisericii. Pentru a sublinia și mai mult Tradiția, compilerul Constituțiilor Apostolice asociază fiecare rugăciune amplă, care se rostea în timpul liturghiei, unuia dintre Sfinții Apostoli.

Observăm, totodată, că referințele Constituțiilor Apostolice, cu privire la liturghia creștină, își găsesc întru totul confirmarea la părinții și scriitorii bisericești contemporani, ceea ce ne determină o dată în plus, să considerăm că liturghia din Constituțiile Apostolice, reda, destul de fidel, ritul liturgic al Bisericii Antiohiene (siriene) din vremea respectivă.

Ritul alexandrin (egiptean)

Ritul alexandrin a fost inițial apropiat de cel roman astăzi este practicat în Egipt și parțial în Etiopia, dar numai la creștinii copti (necalcedoneni), ortodocșii din Egipt au adoptat, cu timpul, ritul bizantin.

Pentru acest rit există izvoare liturgice contemporane, de mare valoare. Astfel, într-o lucrare intitulată *Canoanele Apostolilor*, care se pare că a luat naștere într-o comunitate creștină de pe Valea Nilului, în prima jumătate a secolului al IV-lea, și care a fost identificată apoi cu așa numita "Rânduială bisericească egipteană", care și ea are la bază Tradiția Apostolică a lui Ipolit, ni s-au păstrat o seamă de valoroase referințe, cu privire la viața cultică a Bisericii din acel timp în Egipt. Pe de altă parte, Evhologiul episcopului Serapion de Tmuis, (362 d.Hr.), contemporanul și prietenul Sfântului Antonie cel Mare și al Sfântului Atanasie cel Mare, descoperit în 1894, într-o copie păstrată la Muntele Athos, constituie un alt izvor de valoare pentru înțelegerea liturghiei egiptene din secolul al IV-lea.

În fine, fragmentul de Papyrus de la Dêr Balizeh, din Egiptul de Sus, ne redă una dintre cele mai vechi formule de epicleză euharistică. În *Canoanele Apostolilor*, ni se arată că, după hirotonia episcopului, diaconii îi aduc acestuia darurile, iar episcopul, luându-le în mâini, aduce mulțumiri dimpreună cu tot presbiteriul, zicând: "*Domnul cu voi!*". Toți răspund: "*Și cu duhul tău*". Episcopul: "*Sus inimile!*". Răspunsul: "*Avem către Domnul*". Episcopul: "*Să mulțumim Domnului*". Răspunsul: "*Cu vrednicie și cu dreptate este*".

După aceasta, episcopul începe anafora liturgică, zicând: *"Mulțumiri aducem Ție, Doamne, prin iubitul tău Fiu Iisus Hristos, pe care, în timpurile din urmă l-ai trimis nouă, ca Mântuitor și Răscumpărător și Înger al voii Tale; care este Cuvântul Tău cel nedespărțit prin care ai făcut toate și care a fost bineplăcut Ție; Tu L-ai trimis din cer în pântecul Fecioarei și, locuind El în pântecul ei, S-a întrupat și S-a arătat Fiu al Tău, născut din Duhul Sfânt și din Fecioara; Care împlinind voia Ta și dobândind Ție popor sfânt, și-a întins mâinile, pe când pătimea, ca să elibereze din patimă pe aceia care au crezut în Tine. Și atunci când s-a dat la patima cea de bună voie să nimicească moartea și să rupă legăturile diavolului, să calce în picioare iadul, să lumineze pe cei drepți, să pună capăt și să arate învierea, luând pâinea și aducând Ție mulțumiri, a zis: "Luați, mâncați, acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi". Asemenea și paharul, zicând: "Acesta este sângele Meu, care se varsă pentru voi; când faceți aceasta să o săvârșiți întru amintirea Mea". "Aducându-ne aminte, deci, de moartea și de învierea Lui, aducem Ție mulțumiri, pentru că ne-ai socotit vrednici de a sta de față înaintea Ta și a sluji Ție. Și cerem să trimiți Duhul Tău cel Sfânt asupra darurilor Sfintei Biserici și, adunând pe toți într-un singur (trup), dă tuturor sfinților care le primesc, întru săturarea din Duhul Sfânt, confirmarea credinței în adevăr, ca să Te lăudăm și să Te slăvim pe Tine, prin Fiul Tău Iisus Hristos, prin care Ție (se cuvine) slava și cinstea, Tatălui și Fiului, împreună cu Duhul Sfânt, în Biserica Ta, și acum și în vecii vecilor. Amin".*

Catehumenii nu participau la Cina Domnului. Numai cei ce primeau botezul erau admiși să se roage laolaltă cu credincioșii.

Tradiția Apostolică a lui Ipolit, Episcopul Romei(170-235 d.Hr.) ține și ea strict seama de schema tradițională a liturghiei. După ieșirea catehumenilor din biserică, urma rugăciunea credincioșilor și

sărutarea păcii. Elementele euharistice sunt: pâinea și vinul amestecat cu apă; pâinea, ca tip al trupului Domnului, iar vinul amestecat cu apă, ca asemănare a sângelui care s-a vărsat pentru toți cei ce cred în Domnul.

La împărtășire, episcopul (liturghisitorul) întindea credinciosului o părticică din trupul Domnului, zicându-i: "*Pâinea cerească în Hristos Iisus*". Credinciosul răspundea: "Amin". Potirul era ținut de un preot sau diacon. Credinciosul gusta de trei ori din el. Cel ce-i da să guste din potir îi zicea: "*În (numele) lui Dumnezeu, Tatăl Atotputernic. Cel ce se împărtășea* răspundea: "Amin. *Și în (numele) Domnului Iisus Hristos și Duhului Sfânt și Sfintei Biserici, Amin*". Tradiția Apostolică ne lasă să înțelegem că și catehumenilor li se dădea ceva, la plecarea din biserică: pâine binecuvântată și câte o înghițitură de vin simplu. În *Evhologiul* lui Serapion de Tmuis, avem trei grupe de rugăciuni:

- a) I-VI, referitoare la liturghie;
- b) VII-XVIII, referitoare la diferite rituri sacramentale și
- c) XIX-XXX, referitoare la liturghie.

Acestea din urmă reproduc elemente din prima parte a cultului creștin duminical, adică din partea anterioară sfințirii darurilor. Dintre rugăciunile din prima grupă, cea mai însemnată este cea dintâi, care reprezintă anafora liturgică. Cele cinci rugăciuni care urmează sunt destul de scurte, iar cea de-a șasea este rugăciunea care se rostea cu ocazia binecuvântării ce se dădea la plecarea credincioșilor din biserică.

În ceea ce privește epicleza euharistică păstrată în Fragmentul de Papyrus de la Dêr Balizeh, aceasta are următorul conținut:

"Binevoiește, Doamne, și trimite Duhul Tău cel Sfânt asupra acestor daruri pământești și fă pâinea aceasta trupul Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos și (ceea ce este în) potirul acesta, sângele legii celei noi". Este cea mai simplă formă de epicleză euharistică pe care o întâlnim în Biserica veacurilor primare, iar între ea și epicleza pe care o găsim în *Evhologiul* lui Serapion de Tmuis există o vizibilă deosebire, aceasta din urmă, având următorul conținut: *Dumnezeule al adevărului, să vină Cuvântul Tău cel sfânt asupra pâinii acesteia, pentru ca pâinea să devină trupul Cuvântului și asupra potirului acestuia, pentru ca potirul să devină sângele adevărului, Și fă ca toți cei care se împărtășesc să primească remediul vieții*. Astfel putem afirma că, în vremea respectivă, epicleza euharistică nu avea pretutindeni același text sau aceleași formule.

În fine, referințe valoroase despre liturghia creștină și anume despre ritul alexandrin (egiptean), găsim și la Sfântul Atanasie cel Mare (296-373), iar mai târziu la Sfântul Teofil al Alexandriei († 417). Îndeosebi, Sfântul Atanasie cel Mare accentuează că potrivit tradiției apostolice, în slujba religioasă creștinii se roagă unii pentru alții și că rugăciunea lor de mulțumire față de Dumnezeu iese ca dintr-o singură gură, pretutindeni. Sfântul Teofil al Alexandriei subliniază uniformitatea liturghiei alexandrine, în liniile ei generale și în structura ei lăuntrică, cu liturghia creștină de pretutindeni, uniformitate rezultată din unitatea de credință a Bisericii, stăruind asupra faptului că, cine nu crede ceea ce crede Biserica, ci propovăduiește învățături străine, nu poate participa la liturghia Bisericii creștine.

Ritul Galican (galo-ispănic)

Se referă, în primul rând, la liturghia vechilor gali din Franța și, în al doilea rând, la o familie de rituri occidentale ne-romane. Este cunoscut în patru variante: *galicană*, *celtică* (Anglia și Irlanda), *mozarabă* (Spania) și *milaneză*, ultima având elemente și din ritul roman. Ritul galican a constituit ritul cel mai frecvent în marea majoritate a Europei Occidentale până când a fost aproape integral înlocuit de ritul roman începând cu secolul al VIII-lea, dar modificându-l pe acesta în timpul procesului de înlocuire.

În prezent, varianta mozarabă se slujește doar în Toledo, cea milaneză doar sporadic în Milano, iar cea galicană și celtică sunt în proces de reconstituire.

Ritul roman

Ritul roman este cel mai popular rit latin. El este răspândit în întreaga lume, mai ales în Italia, fiind specific bisericii de la Roma. Este cel mai vechi rit și cel mai des utilizat în ceremoniile de la Vatican. Se deosebește prin particularitățile sale de toate Liturghiile celorlalte rituri liturgice creștine. Cert este că actuala anafură romano-catolică nu mai păstrează tradiția vechiului rit roman (nici a celui galican), ci este o realizare liturgică mai nouă, cu origini apostolice, dar cu serioase modificări, făcute inclusiv în sec. XX, la Conciliul II Vatican (1962).

I V

Liturghiile apostolice și liturghiile mai noi derivate din ele.

Ca act de instituție dumnezeiască, avându-și originea în ceea ce săvârșise Mântuitorul la Cina cea de Taină și în porunca expresă a Domnului, de a repeta această taină, întru amintirea Sa, liturghia creștină a fost săvârșită, încă de la începutul Bisericii, cu multă pietate și devotament de către Sfinții Apostoli și lăsată ca o comoară prețioasă urmașilor lor, oriunde au activat, aceștia după ziua Cincizecimii.

Dar, în timp ce o parte din învățătura Sfinților Apostoli ni s-a păstrat în scris, în Noul Testament, despre modul în care Sfinții Apostoli săvârșeau liturghia creștină, în afară de cele ce ne-a lăsat Sfântul Apostol Pavel, în Epistola I către Corinteni, capitolul 11, nu ni s-a păstrat nici o îndrumare scrisă, nici un formular liturgic, nici o liturghie propriu-zisă. Faptul că, în Biserica creștină de pretutindeni, liturghia creștină apare, încă de la început, uniformă, dovedește, în primul rând, că toți Sfinții Apostoli săvârșeau liturghia creștină în același mod, urmând întocmai învățăturile Domnului Iisus Hristos. În al doilea rând, este conștiința cu privire la sfințenia acțiunii ce se săvârșea în cadrul Sfintei liturghii. Dar, dacă este adevărat că Sfinții Apostoli nu ne-au lăsat niciun formular liturgic scris, nu este mai puțin adevărat că cei creștini din unele locuri, din respect și devotament față de Apostolii legați, în mod cu totul deosebit, de unele centre bisericești, au atribuit acestora și rânduielile după care se săvârșea liturghia creștină în acele centre. Astfel, liturghia ce se

săvârșea la Ierusalim, a fost atribuită Sfântului Apostol Iacob cel Mic, Ruda Domnului, iar liturghia ce se săvârșea la Alexandria a fost atribuită Sfântului Evanghelist Marcu, purtătorul cuvântului Evangheliei în Egipt și întemeietorul Bisericii de la Alexandria.

De altfel, aceste două liturghii sunt cele mai vechi liturghii creștine pe care Tradiția le atribuie, în mod hotărât, unor apostoli și, ca atare, ele sunt considerate ca liturghii de bază din care au derivat apoi toate celelalte liturghii creștine.

Liturghia Sfântului Iacob și liturghiile răsăritene derivate din ea.

Liturghia atribuită Sfântului Iacob este, fără îndoială, Liturghia creștină cea mai veche. Mărturii directe, dar și indirecte, mai ales, atribuie, în unanimitate, Liturghia care se oficia în Biserica de la Ierusalim, Sfântului Iacob, autorul cel puțin pentru "inceputurile și contururile ei". Este cunoscută și sub denumirea de Liturghia Bisericii din Ierusalim, căci de acolo a plecat prima ei formă, pe care după aceea au luat-o ca model toate bisericile locale de mai târziu. Originea ierusalimiteană a acestei liturghii este atestată mai ales în așa-numita *Liturghie clementină*, descrisă în cartea a opta a Constituțiilor Apostolice, care nu este decât una dintre formele vechi, locale, în care ni s-a transmis Liturghia Sfântului Iacob. Într-una din ecteniile acestei liturghii, primul episcop pomenit, pentru care Biserica se roagă, este *episcopul nostru Iacob și parohienii lui*. Este vorba de Sfântul Iacob, primul episcop al Ierusalimului care, fără îndoială, este cel mai indicat să fi avut un rol de seamă în alcătuirea unei prime liturghii, folosită de

colegiul tuturor apostolilor, mai întâi la Ierusalim, de unde au dus-o cu ei în toate Bisericele locale înființate și organizate de ei.

De la Ierusalim, liturghia Bisericii primare a fost transplantată mai întâi, prin Sfântul Apostol Pavel și ucenicii săi, la Antiohia, care va deveni în curând cel mai important centru misionar al creștinismului și cel mai important centru cultural și politic al Imperiului Roman de Răsărit din primele trei-patru secole. Aici, ea a primit de fapt, o dezvoltare treptată, datorită influenței și prestigiului cultural-bisericesc și politic al Antiohiei, s-a răspândit, treptat, în întreg cuprinsul patriarhatului Antiohiei, adică în toată Siria și Asia Mică. A devenit, cu alte cuvinte, Liturghia reprezentativă a ritului liturgic pe care îl numim "antiohian". "Tema trimeriei Fiului lui Dumnezeu în lume pentru mântuirea neamului omenesc, așa cum apare descrisă în Galateni 4,4 și în Evanghelia de la Ioan în general, alcătuiește ideea centrală anaforalei Sfântului Iacob și a altor texte euhologice dependente de ea"³⁶.

Textul liturghiei Sfântului Iacob, publicat pentru prima dată la Paris, împreună cu o traducere latină, în 1560, ne înfățișează o liturghie împărțită deopotrivă în două părți, potrivit obiceiului din vechime: liturghia catehumenilor și liturghia credincioșilor.

Prima partea constă în rugăciuni, cântări și lecturi din cărțile Vechiului și Noului Testament. Cea de-a doua parte începe cu prezentarea darurilor (pâinea și vinul amestecat cu apă), la care se adaugă rostirea Simbolului credinței și sărutarea păcii. Urmează prefața și o expunere parenetică a împrejurărilor în care a fost

³⁶Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag.214.

instituită taina Sfintei Euharistii, după care vine sfințirea darurilor. Cuvintele de instituire a tainei se rostesc de către liturghisitor, cu glas mare, iar poporul credincios, care este de față, răspunde: "Amin". Se face apoi amintirea patimilor, morții, învierii, înălțării la cer și a celei de a doua veniri a Domnului, cu rugăciune pentru ștergerea datoriei vechi și acordarea darurilor cerești, după care liturghisitorul invocă venirea Sfântului Duh asupra darurilor ce stau de față (epicleza euharistică).

După sfințire, se spune că această jertfă se aduce și pentru locurile sfinte, pe care Mântuitorul le-a preamărit cu prezența Sa acolo și cu trimiterea Sfântului Duh. Urmează o serie de rugăciuni și de cereri în legătură cu pregătirea credincioșilor în vederea împărtășirii. Se rostește: "Sfintele sfinților", în timp ce liturghisitorul ridică sfintele taine, după care sfântul trup este sfărâmat, o parte introducându-se în potir. În cadrul mai multor rugăciuni și cântări are loc împărtășirea preoților și a credincioșilor, după care se rostește o rugăciune de mulțumire. Urmează binecuvântarea și concedierea solemnă a credincioșilor.

După cum vedem, liturghia Sfântului Iacob se deosebește, într-o oarecare măsură, de săvârșirea liturghiei creștine care se săvârșea la Ierusalim, pe vremea Sfântului Chiril (315-386 d.Hr.) în prima jumătate a secolului al IV-lea. Aceasta este mai scurtă, ceea ce presupune o vechime mai mare.

Rânduiala actuală a Liturghiei Sfântului Iacob nu amintește de rugăciunea *Tatăl nostru*, înainte de împărtășire și prezintă unele diferențe și în ceea ce privește celelalte rugăciuni din cuprinsul

liturghiei. Dacă avem în vedere lipsa rugăciunii "Tatăl nostru", atunci ea se aseamănă cu liturghia din Constituțiile Apostolice, diferențele dintre liturghia actuală a Sfântului Iacob și cea descrisă în Constituțiile Apostolice sunt mai pronunțate în rugăciunile pregătitoare ale liturghisitorului și pomenirile care se fac pentru cei vii și cei morți, cu ocazia sfințirii darurilor, rugăciuni care, fie că sunt redată în altă formă, fie că lipsesc cu desăvârșire din liturghia descrisă în Constituțiile Apostolice.

Cu toate că cel mai vechi text al liturghiei Sfântului Iacob s-a păstrat în grecește, este sigur că forma originală a liturghiei ierusalimitane a fost în limba aramaică, adică în limba vorbită curent de credincioșii comunității primare de la Ierusalim. Dar comunitatea de aici a venit în contact, mai întâi cu populația siro-palestiniană și, după aceea, cu populația greacă din Palestina. S-au înființat, astfel, comunități creștine siro-palestiniene și comunități creștine grecești, în care, folosirea dialectului aramaic nu mai era cu putință, așa că, liturghia Sfântului Iacob a început, în chip normal, să fie săvârșită în limba maternă a acestor populații. Unii cercetători susțin că cea dintâi traducere a Liturghiei Sfântului Iacob s-a făcut în limba siriană și numai după aceasta a avut loc și traducerea în limba greacă. Din nefericire, nici una dintre aceste prime traduceri nu ne-a parvenit, ci numai textele traducerilor în siriană și greacă, de la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul secolului al V-lea, care dovedesc o dependență a textului sirian de cel grecesc, contrazicând astfel prezumția cercetătorilor menționați mai înainte!

Liturghia Sfântului Iacob poate fi socotită, deci, ca model sau schemă a tuturor liturghiilor creștine din răsărit. Dar, dacă textele

riturilor liturgice de limbă greacă pot fi socotite ca rituri derivate din liturghia Sfântului Iacob, cea mai mare și mai constantă însemnătate a dobândit-o liturghia aceasta în traducerea siriană. Comunitățile creștine siriene din Palestina și din Siria au fost foarte puternice la început, iar faptul că, după apariția nestorianismului, ca și a monotelismului, o bună parte din aceste comunități s-au despărțit de trunchiul adevăratei ortodoxii, a avut o mare înrâurire și asupra liturghiei creștine în comunitățile siriene.

La început, credincioșii sirieni rămași credincioși Ortodoxiei, cunoscuți sub numele de melchiți, ca și cei care au îmbrățișat nestorianismul și monofizitismul și care au primit numele de iacobiți, sau cei care au adoptat, mai târziu monoteismul, cunoscuți sub numele de maroniți, au continuat să folosească în cult aceeași liturghie a Sfântului Iacob.

Cu timpul, însă, melchiții au adoptat formularul liturgic constantinopolitan și au renunțat și la limba cultică siriană, introducând în cult limba greacă sau arabă. Iacobiții, în schimb, au menținut ferm liturghia Sfântului Iacob și limba siriană, dar liturghia aceasta, în cadrul comunităților necalcedoniene, care s-au întins până departe în răsărit, a luat nenumărate înfățișări, cu unele dezvoltări noi, specific siriene și cu adaptări la doctrina monofizită. Ceea ce a contribuit la întrebuințarea unui număr mare de anaforale, în cadrul comunităților siriene-iacobite, a fost faptul că rugăciunea sfintei jertfe, din cadrul liturghiei, a continuat încă să fie improvizată de mari ierarhi, formulele lor deosebite, fiind apoi, păstrate în scris și întrebuințate în cadrul liturghiei uniforme.

În ceea ce-i privește pe maroniți, nici la ei liturghia Sfântului Iacob n-a rămas în forma cea veche, ci a suferit unele modificări și influențe din afară, mai ales, în urma unirii lor cu Biserica Romano-Catolică.

În cadrul ritului sirian, comun bisericilor care, în urma disputelor hristologice, s-au despărțit de trunchiul genuin al bisericii și care se practică astăzi în Orientul Apropiat și cel Mijlociu, deosebim următoarele rituri siriene derivate:

- *Ritul sirienilor iacobiți* (ritul sirian propriu-zis) care păstrează continuitatea credincioasă cu vechiul rit sirian (antiohian). Este folosit de sirienii apuseni, care trăiesc acualmente în Siria, Liban, Iordania, iar o mică parte în îndepărtata Indie, pe coasta Malabarului. Cu toții folosesc Liturghia Sfântului Iacob, în limba siriacă veche, iar în cadrul acestei liturghii, ei folosesc un mare număr de peste 60 de anaforale vechi, atribuite unora dintre Sfinții Apostoli, unor mari ierarhi și teologi din Biserica veche și unora dintre corifeii monofiziți. O parte din sirienii iacobiți din Malabar s-au unit cu Biserica Romei. Ei au introdus în liturghia lor și unele elemente romano-catolice și săvârșesc liturghia în limba proprie, *malayalam*.

- *Ritul sirienilor răsăriteni sau neosirieni*, numit și *ritul caldeian* (șiro-caldeian) sau persan, se folosește de către nestorienii care trăiesc în Irak, o parte dintre ei pe coasta Malabarului, în India. Liturghia aceasta poartă numele de *Liturghia Sfinților Apostoli Addai și Mari*. Forma de astăzi a acestei liturghii nu mai reprezintă exact liturghia primitivă din părțile Edesei, care nu era decât o variantă a liturghiei Sfântului Iacob, ci o prescurtare a ei, cu unele influențe bizantine,

făcută după tradiția nestoriană, prin secolul al VII-lea, de Patriarhul nestorian Isusyab III. Pe lângă anafora proprie liturghiei lor, nestorienii mai folosesc încă două anafore de schimb, dintre care, una atribuită lui Nestorie, iar alta episcopului Teodor de Mopsuestia (care sunt, probabil, autentice).

- *Ritul maronit*, folosit de maroniții sirieni din Liban, care au avut, la început, același rit cu sirienii iacobiți și l-au schimbat după îmbrățișarea de către ei a monotelismului și, mai ales, după unirea lor cu Roma, care a avut loc către sfârșitul secolului al XVI-lea. Deși, în momentul de față maroniții vorbesc curent limba arabă, în cult ei întrebuințează siriaca veche. Unirea lor cu Roma i-a determinat să introducă, în cult, unele elemente din missa catolică.

O caracteristică generală a ritului sirian de toate nuanțele este, după cum am văzut, folosirea în cadrul liturghiei a unui număr foarte mare de anafore liturgice. Astfel, precum am menționat deja, dintre anaforele liturgice ale ritului iacobit se cunosc, până acum, peste 60 de anafore, atribuite unor Apostoli, unor mari sfinți ai Bisericii sau unor ierarhi și scriitori de seamă ai acestor Biserici. Ritul sirienilor răsăriteni sau nestorienii folosește anafora lui Teodor Interpretul (Teodor de Mopsuestia, considerat părintele nestorianismului) și anafora lui Nestorie, iar ritul maronit folosește și el vreo 14 anafore liturgice, dintre care cea mai de seamă este intitulată "anafora Sfintei Biserici Catolice și Romane, mama tuturor Bisericilor", ea nefiind altceva decât o prelucrare siriană a Canonului Roman.

Tot din liturghia Sfântului Iacob, așa cum aceasta se practica în părțile Cezareei Capadociei, a mai rezultat, în secolul al III-lea, liturghia din părțile Neocezareei, care s-a păstrat în forma pe care i-a dat-o Sfântul Grigorie Taumaturgul. Creștinii de aici au refuzat orice modificare a ei ne amintim, cu acest prilej, și de sensul liturghiilor mai evoluat de la sfârșitul secolului al IV-lea sau de reforma liturgică de atunci, precum și ritul armean, propriu Bisericii Armene, care, dacă la început, a suferit o seamă de influențe siriene, iar mai târziu și unele influențe romano-catolice, a rămas, totuși, cel mai apropiat de ritul bizantin (ortodox).

Liturghia Sfântului Marcu și liturghiile răsăritene derivate din ea.

Liturghia din Egipt, în timpul secolelor primare, a fost cea folosită în toată lumea creștină de la început, cu unele mici schimbări locale, pe care le sesizăm mai întâi la Origen, încă din cursul secolului al III-lea. Tot în acest secol, găsim mărturii despre ea la Dionisie al Alexandriei, apoi în secolul al IV-lea, la Sfântul Atanase cel Mare și la urmașul său Timotei al Alexandriei, iar în secolul al V-lea la Sfântul Isidor Pelusiotul (m. 436 d.Hr.) și la Sfântul Chiril al Alexandriei (375-444) etc. Liturghia Bisericii din Egipt a fost atribuită Sfântului Apostol și Evanghelist Marcu, pentru aceleași motive pentru care liturghia de la Ierusalim a fost atribuită Sfântului Apostol Iacob, fratele Domnului.

Disputele teologice care au frământat puternic întreaga Biserică a Răsăritului, începând cu secolul al IV-lea, pe de o parte, și tendințele de autonomie națională și de eliberare de sub jugul politic al Bizanțului, pe de altă parte, nu au rămas nici în Egipt fără urmări

asupra cultului Bisericilor populațiilor creștine de aici. Astfel, în timp ce populația de naționalitate și de limbă greacă, precum și aceia dintre localnicii care s-au arătat favorabili dominației bizantine și au primit numele de melchiți, au păstrat formularul liturgic grec al liturghiei Sfântului Marcu, iar mai târziu, au adoptat exclusiv formularele liturgice ale Sfântului Vasile cel Mare și Sfântului Ioan Gură de Aur, pe care le folosesc, împreună cu toată Ortodoxia răsăriteană, până în momentul de față.

Populația băștinașă din Egipt, constituită în Biserica Coptă, ca și populația băștinașă din Etiopia, constituită în Biserica Etiopiană, care s-a găsit, de la început în strânsă legătură cu cea egipteană, neacceptând definițiile dogmatice ale Sinodului Ecumenic de la Calcedon (451), au rămas la forma veche a ritului liturgic egiptean, așa cum acesta se găsea în uz pe valea superioară a Nilului, către sfârșitul secolului al III-lea, singurul în drept să fie denumit liturghia Sfântului Marcu. Dar nici coptii, nici etiopienii nu au rămas întru totul la formularul liturgic inițial al liturghiei Sfântului Marcu, ci liturghia lor a suferit o seamă de influențe externe, fie grecești, fie siriene, iar mai târziu au ajuns să folosească mai multe anaforale liturgice de schimb.

Astfel, în Biserica Coptă, atât formularul liturghiei, cât și principala anaforă liturgică întrebuințată de ea este atribuită Sfântului Chiril al Alexandriei. Dar în afară de aceasta, coptii mai folosesc alte două anaforale, de origine mai nouă: una a Sfântului Vasile cel Mare, care este o remaniere coptă a anaforei bizantine a Sfântului Vasile cel Mare și alta a Sfântului Grigore de Nazianz, care cuprinde elemente din ritul sirian. Caracteristic acesteia din urmă anaforale liturgice este

adresarea, aproape în întregime către cea de- a doua persoane a Sfintei Treimi.

Deși limba curentă a coptilor în momentul de față este araba, liturghia lor se săvârșește în limba coptă veche și anume, în dialectul ei nordic, bohairic. Alfabetul acestei limbi este alfabetul grecesc, la care s-au adăugat șapte litere noi, pentru transcrierea sunetelor specific egiptene. Formularele liturgice ale Bisericii Copte păstrează până astăzi, anumite expresii liturgice grecești, scrise însă cu caractere copte (*Kyrie eleison, erini pasin, proschomen etc.*). În timpurile din urmă, pentru ușurința înțelegerii de către credincioși a cultului, lecturile biblice au fost traduse și se citesc în arabă.

În Biserica Etiopiană, liturghia de bază poartă numele de *Liturghia celor Doisprezece Apostoli*. În fapt ea nu este decât o versiune etiopiană a liturghiei copte a Sfântului Chiril al Alexandriei, cu unele dezvoltări locale, specifice Bisericii Etiopiene. Pe lângă liturghia aceasta, care și-a luat numele de la *Anafora celor doisprezece apostoli*, care se citește în cadrul ei, Biserica Etiopiană mai posedă încă 15 anaforale liturgice, unele împrumutate de la copti, altele de la sirienii-iacobiți, atribuite unor persoane diferite, începând cu Domnul Iisus Hristos și sfârșind cu unii corifei ai monofizitismului. Limba cultică a Bisericii Etiopiene este dialectul "ge'ez", adică dialectul vechi al populației din regiunea Tigru, în timp ce limba vorbită curent de populația etiopiană este, în prezent, dialectul amharic. Liturghia atribuită Sfântului Marcu urmează rânduiala recunoscută în Răsărit încă din primele secole creștine. Influențele pe care le-a primit în timp, de la ritul bizantin, dar și de la

Liturghia Sfântului Iacob, au făcut ca textul ajuns până la noi, să aibă o întindere asemănătoare cu cea a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur. Spre deosebire de liturghiile copte și etiopiene, derivate din ea, Liturghia Sfântului Marcu păstrează un admirabil echilibru al proporțiilor.

Liturghiile riturilor apusene.

Este de netăgăduit faptul că, în secolele primare ale Bisericii, liturghia creștină a fost pretutindeni aceeași, întrucât ea fusese predată pretutindeni de aceiași Apostoli ai Domnului. Sfinții Apostoli Petru și Pavel, care înființaseră atâtea comunități religioase în Răsărit, propovăduiseră și la Roma, așa că nu este niciun motiv să credem că, în Răsărit, ei ar fi săvârșit o liturghie, iar la Roma alta.

De altfel, Sfântul Iustin Martirul care, de asemenea, era din Răsărit și care în ultima parte a vieții sale a trăit la Roma, în descrierea pe care o face cu privire la cultul liturgic creștin nu semnalează niciun fel de deosebire între răsărit și apus. Când Sfântul Policarp de Smirna vine la Roma, Papa Anicet îl roagă să săvârșească liturghia în locul său. Sfântul Irineu, episcop de Lungdunum (Lyon-Franța), era de fel din răsărit și fusese ucenicul Sfântului Policarp al Smirnei.

Sfântul Ambrozie, episcopul Milanului, accentuează, ceva mai mult, înrudirea apropiată în ceea ce privește liturghia creștină a Bisericii sale cu cea din Biserica Alexandriei. Așa că, nu există niciun temei care să ne îndreptățească a crede că, în primele secole ale Bisericii creștine ar fi putut fi vorba de diferite rituri liturgice, în partea de Apus și cea de Răsărit a creștinătății.

Motivele care au dus în răsărit la îmbogățirea cultului în marile centre bisericești, prin adăugarea de noi rugăciuni și ceremonii și care au făcut posibilă apariția riturilor liturgice, în secolul al IV-lea, au fost valabile și pentru Apus, cu toate că nu avem posibilitatea de a urmări evoluția formării acestor rituri în perioada de care ne ocupăm.

De asemenea, aceleași motive care au impus în răsărit dezvoltarea liturgică din cursul secolelor IV-V, au determinat în Apus necesitatea unei reforme liturgice mai adânci, realizată de Papa Damasus (366-384). Ea nu s-a limitat numai la scurtarea slujbei divine și la înlăturarea cuvintelor sau expresiilor care puteau fi interpretate de eretici, în sensul vederilor lor, ci a mers mult mai departe. A căutat să pună de acord liturghia creștină cu diferitele sărbători ale anului bisericesc, prin introducerea a tot felul de rugăciuni noi, în cinstea diferitelor evenimente din viața Mântuitorului Iisus Hristos sau din viața Sfintei Fecioare, a sfinților și a martirilor, ceea ce a dat naștere la apariția a nesfârșite formulare liturgice. Cele referitoare la duminici au primit numele de *officia communia*, iar cele în cinstea diferitelor împrejurări din viața Mântuitorului, a Sfintei Fecioare, a sfinților și a martirilor au primit numele de *officia propria*.

Această reformă liturgică din Apus, care a rămas fără nicio influență asupra răsăritului creștin și care a făcut ca Biserica Apuseană să aibă, de acum înainte pentru fiecare duminică și zi de sărbătoare, câte un oficiu propriu în liturghie, este prima și cea mai însemnată deosebire în modul de săvârșire a liturghiei creștine. "Până la sfârșitul secolului al IV-lea, considerată în mare și în total, pretutindeni aceeași, liturghia creștină se desparte de acum înainte în ritul oriental și cel occidental".

Ritul roman, datorită străduințelor consecvente ale papilor și sinoadelor Bisericii Apusene, s-a impus din ce în ce mai mult pretutindeni în Apus, deși el nu a fost dintru început unicul rit liturgic al lumii creștine a Apusului. Începând încă din secolul al V-lea, întâlnim, în Apus, două liturghii diferite: cea întrebuințată la Roma, din care s-a dezvoltat ritul roman de azi și cea din restul Peninsulei Italice, care a dat naștere ritului galican. La rândul său, ritul galican, care, în Galia de odinioară (sudul Franței de astăzi) a luat o mare dezvoltare, răspândindu-se în nordul Franței, Irlanda și Anglia, a influențat puternic modul în care se săvârșea liturghia creștină în Spania, dând naștere ritului mozarab. De asemenea, modul în care săvârșea liturghia creștină în nordul Italiei, a dat naștere ritului milanez sau ambrozian.

Caracteristica de seamă a liturghiei galicane constă în aceea că ea lasă să se înțeleagă proveniența ei din răsărit. Cercetătorii se găsesc însă în divergență, atunci când este vorba să precizeze dacă liturghia aceasta a fost adusă de către goți de la Constantinopol, sau din Asia Mică, la venirea lor în Galia, la începutul secolului al V-lea, sau dacă goții, la venirea lor, au găsit aici deja liturghia respectivă.

Liturghia galicană a primit, în Spania, numele de *mozarabă*, după cucerirea Spaniei de către arabi, întrucât locuitorii băștinași, care s-au supus arabilor, au fost desemnați mai departe cu numele de *mozarabi* (mostarabes sau mustarabes, ceea ce înseamnă "arabi arabizați", spre deosebire de adevărații arabi). Liturghia romană a început să fie introdusă în Spania, numai în a doua jumătate a secolului al XI-lea.

În ceea ce privește liturghia milaneză sau ambroziană, ea își datorează numele Sfântului Ambrozie, episcopul Milanului (333-397). Care este partea de contribuție a Sfântului Ambrozie la această liturghie, nu se poate spune cu exactitate. În forma actuală, ea se apropie foarte mult de liturghia romană și numai în unele locuri mai trădează proveniența ei din liturghia galicană. Ritul galican, așa cum era în uz în Franța prin secolele VI-VII, se caută să fie reintrodus astăzi prin unele locuri, ritul mozarab se mai săvârșește în orașul Toledo din Spania, iar ritul ambrozian, în orașul Milano din nordul Italiei.

V

Ritul liturgic bizantin

Întregul sistem liturgic bizantin nu este decât o inspirată și reușită sinteză a ritului Antiohiei și cel al Ierusalimului, elaborată și definitivată între secolele IX-XIV în marile mănăstiri ale Ortodoxiei, începând cu perioada de luptă împotriva iconoclasmului. Ca toate riturile clasice, ritul bizantin conține o gamă largă de slujbe incluzând liturghii euharistice, rituri sacramentale, rugăciuni zilnice, un sistem precis al lecturilor biblice citite în cadrul cultului, un calendar al sărbătorilor și al posturilor, precum și forme distincte și cu un grad elevat de dezvoltare al artelor liturgice: arhitectura, iconografia, imnografia și muzica.

Ritul Bizantin, "conform liturgiștilor se referă la sistemul liturgic care s-a dezvoltat în Patriarhatul Ortodox al Constantinopolului și care a fost adoptat gradual, în Evul Mediu, de către celelalte Patriarhate Ortodoxe: Alexandria, Antiohia și Ierusalim³⁷". Sinteza bizantină, de departe cea mai răspândită moștenire liturgică creștină răsăriteană, este încă folosită de către toate bisericile ce derivă din această pentarhie ortodoxă.

Ca o expresie a lucrării Duhului Sfânt în Biserică, forma originară a liturghiei a evoluat de-a lungul secolelor. Factori cum sunt contribuția personală a marilor liturgisti și ierarhi, adaptări locale, accentuarea anumitor amănunte etc., au dus, în diferite regiuni, la

³⁷Robert F. Taft, *Ritul bizantin. Scurtă istorie*, trad.din lb. engleză, D.Vanca și A.Mehes, Reîntregirea, Alba Iulia, 2008, pag. 16.

conturarea unor variante în slujirea Sfintei Liturghii. Aceste variante s-au individualizat treptat în rituri liturgice, adică în forme particulare, distincte, de actualizare a jertfei Mântuitorului în Liturghie.

Dacă în primele trei secole, au fost dominante riturile liturgice specifice principalelor centre creștine de atunci (Ierusalim, Antiohia, Cezareea Capadociei, Alexandria, Roma), începând cu sec. IV d.Hr., odată cu creșterea importanței Constantinopolului, s-a conturat și s-a impus ritul liturgic constantinopolitan sau bizantin. Ritul bizantin a devenit ritul liturgic propriu Bisericii Ortodoxe. Liturghiile ritului bizantin au fost alcătuite de Sfintii Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur.

Liturghia darurilor mai înainte sfințite, pusă sub numele Sfântului Grigore Dialogul, nu este de fapt o Liturghie, deoarece în cadrul ei, nu se aduce Sfânta Jertfă și nu se sfințesc darurile. Ea este un ritual solemn de împărtășire cu Sfintele Taine, sfințite la una din liturghiile propriu-zise.

Originea Liturghiilor Ortodoxe este siriană(antiohiană). Ele derivă din liturghia de tip sirian a Sfântului Apostol Iacob, și anume, din varianta grecească a acesteia, așa cum se localizase mai întâi în Asia Mică, mai ales în Cezareea Capadociei, prin secolul IV și apoi, mai târziu, în Constantinopol.

Liturghia greacă a Sfântului Iacob formează baza tuturor Liturghiilor din uzul bisericilor ortodoxe, din secolul IV și până azi. Drumul de înrâurire al ritului antiohian sub forma ierusalimiteană a mers prin Asia Mică la Constantinopol, iar de aici s-a răsfrânt în forme definitive, fixate asupra întregii biserici ortodoxe, stabilindu-se oficial

formularele aprobate. Influența Liturghiei Sfântului Iacob pe o scară atât de întinsă se datorează, în primul rând reliefului bisericesc pe care l-a reprezentat Antiohia, chiar mai înainte de secolul III. Aici au avut loc adunări de episcopi și s-au ținut sinoade (în Antiohia), chiar de mai multe ori în cursul acestui veac, în anul 251, în chestiunea novaționismului, iar în perioada 264-268, în cauza lui Pavel de Samosata. Aceste ocazii scot la iveală legăturile cu Antiohia ale Bisericilor din Asia Mică, cum sunt cele din Cezareea Capadociei, Laodiceea Siriei, Licaonia(Iconium).

Curând după persecuțiile lui Galeriu și Maximilian, episcopul Antiohiei conduce un sinod la Ancira(314) la care au fost reprezentate bisericile din provinciile Galatiei, Bitiniei, Frigiei și Pamfiliei. Iată deci o situație specifică prin care se explică influența liturgică a Antiohiei asupra mai multor biserici față de care ea se găsea într-o poziție de metropolă. De asemenea, tot aici s-a aflat și baza de operațiune a primului misionarism care adusesese în sânul bisericii creștine prvinciile respective. Nimic mai natural prin urmare, decât răspândirea în aceste părți a felului antiohian de a oficia Liturghia.

Pe de altă parte,Biserica din Costantinopol tânăra capitală a Imperiului de Răsărit, e condusă tocmai în vremea organizării ei definitive de către episcopi originari din Capadocia, cum au fost Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Ioan Gură de Aur. Acești episcopi, urcându-se pe scaunul patriarhal de la Constantinopol, au adus cu ei și au impus, în Bisericile de sub autoritatea și dependența lor, Liturghia din orașele lor de origine, adică Liturghia Sfântului Iacob care se oficia în tot Răsăritul creștin de pe atunci.

Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei (330-379). Date biografice.

Sfântul Vasile del Mare s-a născut din părinți creștini, în Cezareea Capadociei, în anul 329 sau 330. Tatăl său, retor de seamă și avocat în Neocezareea, a fost primul dascăl al tânărului Vasile, introducându-l în știința vremii și dându-i primele noțiuni de cultură generală.

Situația materială a familiei i-a permis, mai apoi, după frecventarea școlii din Cezareea, unde l-a cunoscut și pe Sfântul Grigorie de Nazians, să își continue studiile în marile centre culturale ale vremii de atunci, mai întâi la Constantinopol (348-349), unde l-a ascultat pe renumitul retor Libanius, iar mai apoi la Atena, unde, alături de bunul său prieten Grigorie a frecventat, cursurile retorilor Proheresius și Himerius.

După o scurtă perioadă în care a predat retorica în Cezareea (355-356), tânărul Vasile a fost botezat de episcopul Dianius, a devenit mai apoi citeț (anagnost), iar din 359/360 a împlinit funcția de diacon.

Dorința sa de aprofundare a tainelor creștinismului a dus la retragerea sa în Pont, pe malul râului Iris, la Anesi, după modelul mamei sale Emilia și a surorii sale Macrina, nu înainte de a întreprinde o vizită la cele mai importante centre monahale ale vremii din Siria, Mesopotamia, Palestina și Egipt, pe urmele mentorului său spiritual, Eustațiu de Sevestia.

Episcopul Eusebiu îl va hirotoni pe Sfântul Vasile ca preot în 364. După moartea lui Eusebiu cu toată opoziția arienilor, ortodocșii

au reușit să aleagă pe Sfântul Vasile ca episcop în scaunul vacant. În noua sa poziție, marele părinte capadocian a început reorganizarea eparhiei sale întebuințând tot felul de materiale și meșteșugiri spre mântuire. Grija pentru săraci, ajutorarea celor din nevoi, ușurarea celor bolnavi și îmbunătățirea vieții celor săraci și a celor necăjiți a fost grija permanentă a Sfântului Vasile cel Mare. Ca preot a dat hrană celor flămânzi în timpul cumplitei foame din 368, iar ca episcop și-a lărgit activitățile sale de binefacere, creând în apropierea orașului Capadocia un mare complex filantropic ce cuprindea: biserică, spitale, azile pentru bătrâni, case pentru străini. Așezământul acesta a fost numit de popor *Vasiliada*, după numele întemeitorului.

Slăbit și istovit de boala de care suferea încă din tinerețe și de asceza pe care și-o impunea trupului său, Sfântul Vasile cel Mare s-a stins din viață la 1 ianuarie 379. El a lăsat în urma sa o vastă operă cuprinzând peste 160 de lucrări în diferite categorii scrieri dogmatice, scrieri ascetice, omilii, epistole și o anafora euharistică de o frumusețe inegalabilă care îi poartă numele.

La baza Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, stă Liturghia Sfântului Iacob. Vechimea și autenticitatea acestei Liturghii sunt consemnate de numeroase mărturii. Liturghia păstrează aproape intactă Liturghia Sfântului Iacob, cu excepția anaforalei (Rugăciunea Sfintei Jertfe), care aparține în exclusivitate Sfântului Vasile cel Mare. Este cea mai veche din cele trei Liturghii bizantine, fiind o variantă a Liturghiei Sfântului Iacob pe care o reproduce exact, numai că, în comparație cu aceasta, este mai scurtă.

De altfel, opera Sfântului Vasile este redusă de tradiție în

această privință, la prescurtarea Liturghiei Sfântului Iacob. Faptul că este o prelucrare și prescurtare a Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare, ne-o spune și Proclu patriarh al Constantinopolului, între 434 și 446, în opera sa *Tractatus de traditione divinae missae*, (Despre predania dumnezeieștii Liturghii). Cu acest prilej "autorul postulează existența în epoca apostolică a unei Liturghii unice, foarte lungi, a Sfântului Iacob, fratele Domnului, care ar fi fost mai apoi deliberat prescurtată de către Sfântul Vasile cel Mare, pentru a putea reține atenția unei generații mai puțin fervente de creștini"³⁸. "Mulți oarecare și alți dumnezeiești păstori ai Bisericii urmașii Sfinților Apostoli au predat ca moștenire expunerea mistică a Liturghiei pe care în scris au lăsat-o {așternut-o}. Dintre aceștia însă cei dintâi și mai de seamă sunt: fericitul Clement, corifeul ucenicilor și al urmașilor Sfinților Apostoli..., dumnezeiescul Iacob, care prin sorți a primit moștenirea Bisericii Ierusalimului... Marele Vasile, care, văzând în vremurile care au urmat nepăsarea și înclinarea spre cele de jos ale oamenilor, și din această cauză chibzuind despre lungimea Liturghiei... a lăsat o versiune mai scurtă să fie rostită"³⁹.

În biografia Sfântului Vasile, atribuită lui Amfilohie, episcop de Iconiu, ni se relatează că la hirotonia sa de episcop, Sfântul Vasile s-a rugat lui Dumnezeu, șase zile în șir, să-l învrednicească să-i aducă jertfa cea nesângeroasă, cu propriile sale cuvinte. La șase zile după aceea, el a avut o viziune minunată, în timpul căreia săvârșea din inspirație, Liturghia care-i poartă numele.

³⁸Ciprian Ioan Streza, *Anaforaua euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag. 58.

³⁹Ciprian Ioan Streza, *Anaforaua euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, nota 131, pag. 59.

Liturghia Sfântului Vasile cel Mare este pomenită și în canonul 32 al Sinodului Trulan (692), apoi de Sfântul Ioan Damaschin, de părinții Sinodului VII Ecumenic (Niceea 787). Numele Sfântului Vasile, se găsește, apoi în titlul Liturghiei, lui în cele mai vechi manuscrise care ne transmit textul liturghiilor bizantine, începând cu Codicele Barberini din secolul VIII. Canonul 32 al Sinodului Trullan (692) condamnă practica armenilor de a nu amesteca vinul cu apă în săvârșirea Sfintei Liturghii și invocă autoritatea și vechimea practicii liturgice din cadrul Liturghiei Sfântului Iacob și a sfântului Vasile cel Mare: " ... Iacob, fratele după trup al lui Hristos Dumnezeuul nostru ca primul căruia i s-a încredințat scaunul Bisericii ierusalimitenilor, și Vasile arhiepiscopul Cezareei, a cărui faimă s-a răspândit în întreaga lume și care ne-au predanisit în scris tainica lucrare sfințită, astfel a orânduit, ca la dumnezeiasca liturghie, sfântul potir să se plinească din apă și din vin"⁴⁰.

Până la sfârșitul primului mileniu, acest text euharistic a fost anafora principală a Constantinopolului, apoi a fost înlocuită cu cea a Sfântului Ioan Gură de Aur, pentru ca ulterior să devină anafora de schimb a ritului bizantin, folosită doar la marile sărbători ale anului liturgic.

"Tema descoperirii lui Dumnezeu prin Fiul întrupat, ce se regăsește în debutul Epistolei către Evrei, este dominantă în anafora Sfântului Vasile cel Mare și în alte texte euharistice înrudite cu ea".⁴¹ "Misterul negrăit al iubirii divine, arătat prin jertfa de

⁴⁰Arhid.prof.dr. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, pag.136.

⁴¹Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag. 214.

răscumpărare a Fiului lui Dumnezeu întrupat, este descris în versiunea bizantină a textului euharistic, atribuit Sfântului Vasile cel Mare, printr-o serie de pasaje biblice, ingenios îmbinate, ce alcătuiesc un poem liturgic de o frumusețe unică. Căderea în păcat este relatată prin texte din psalmi și din cartea Facerii, apoi împlinirea economiei mântuirii prin pregătirea omenirii, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, prin jertfa, învierea, înălțarea și a doua Sa venire sunt zugrăvite printr-un mozaic de texte biblice ale Epistolelor pauline către Filipeni, Romani, Efeseni și Evrei. Viziunea teologică creată este impresionantă: opoziția cuplurilor păcat - moarte și viață - răscumpărare este elementul central pe care se construiește toată mulțumirea adusă în Liturghie pentru iubirea lui Dumnezeu arătată prin Jertfa Noului Adam".⁴²

În prezent Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, se săvârșește de 10 ori pe an, și anume: în primele cinci duminici ale Postului Mare, în ziua Sfântului Vasile cel Mare, 1 ianuarie, în joia și sâmbăta Sfintelor Patimi, în ajunul Crăciunului (24 decembrie) și în ajunul Bobotezei (5 Ianuarie).

Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur

Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur este mai mult o prescurtare a Liturghiei Sfântului Vasile cel Mare. Ea s-a încetățenit în Biserica din Constantinopol și, de aici s-a transmis în toată creștinătatea ortodoxă. Liturghia numită *a Sfântului Ioan Gură de Aur* a luat ființă, ca și cea a Sfântului Vasile, prin prelucrarea uneia și

⁴²Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag. 215.

aceleiași liturghii, adică a celei aflate în uz, până în vremea lor, nefiind opere originale create de ei. Între liturghiile care poartă în titlu numele acestor doi sfinți părinți nu este nici o altă deosebire, decât scurtarea mai pronunțată a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur. Chiar și contemporanii acestui Sfânt Părinte nu spun că el ar fi alcătuit o nouă liturghie. "Tema dragostei lui Dumnezeu, manifestată prin jertfa Fiului Său venit în lume, având ca fundamentare biblică pasajul de la Ioan 3, 16, a inspirat anafora Sfântului Ioan Gură de Aur"⁴³.

Cel mai vechi manuscris cu textul rugăciunilor Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur - Codicele Barberini din secolele VIII - IX, pune numele Sfântului Ioan Gură de Aur în fruntea a două dintre rugăciunile de azi ale acestei Liturghii, - rugăciunea pentru catehumeni și rugăciunea proscomidiei de după Vohodul Mare. Același conținut îl găsim și în Codicile 15 (474) din Muzeul Rumianțev din Moscova, lucrare din secolele X-XI. Titlul de "Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur", în fruntea unei liturghii, apare pentru prima oară într-un manuscris din secolele XI-XII (Cod.gr.1790 sau Rossanensis, din Biblioteca Vaticanului). Dacă nu avem izvoare directe care să confirme existența și întrebuințarea Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur înainte de secolul VII, în schimb vechimea acestei liturghii este confirmată indirect de unele Liturghii ale Bisericilor Necalcedoniene, cărora ea le-a servit ca sursă sau ca model.

Astfel, rugăciunea euharistică din anafora numită a celor 12 Apostoli care a fost în uzul sirienilor iacobiți este aproape identică cu

⁴³Ciprian Ioan Streza, *Anafora euharistică a Sfântului Vasile cel Mare...*, pag. 214.

cea corespunzătoare din liturghia bizantină a Sfântului Ioan. Pe de altă parte, pasaje întregi se găsesc în anaforalele din liturghiile persanilor nestorienii cunoscute sub numele lui Teodor de Mopsuestia (352- 428) și a lui Nestorie. Aceasta înseamnă că, liturghia numită azi a Sfântului Ioan, care a servit ca model acelor liturghii, care existau probabil sub alt nume, înainte de secolele V-VI, când sirienii iacobiți și nestorienii persani se despart de Biserica Ortodoxă, căci după această dată bisericile necalcedoniene n-au mai preluat aproape nimic de la cele calcedoniene.

Potrivit Sfântului Ioan Gură de Aur, în Liturghie e actualizată Cina cea de Taină, astfel încât, biserica devine foișorul de sus în care Sfinții Apostoli erau împreună cu Hristos. Liturghia Sfântului Ioan se săvârșește în toate celelalte zile de duminici și sărbători, în care nu se face niciuna din celelalte Liturghii, săvârșindu-se de cele mai multe ori în cursul anului bisericesc. În perioada Postului Mare Liturghia Sfântului Ioan se săvârșește de 8 ori și anume; în primele șase sâmbete, în Duminica Floriilor și în ziua Bunei-Vestiri.

Raportul între cele două liturghii bizantine și

Liturghia de rit antiohian

Ambele Liturghii sunt creații complexe ale tradiției liturgice milenare ortodoxe și sunt caracterizate de un profund sens al armoniei, al frumuseții și al misterului. Cele două Liturghii Bizantine, a Sfântului Vasile și cea a Sfântului Ioan, sunt amândouă prelucrări ale uneia și aceleiași Liturghii mai vechi, adică aceea a Sfântului Iacob.

Ele sunt, deci liturghii surori, formate aproape în același timp. Cea dintâi reprezintă varianta capadociană, iar cea de-a doua, varianta constantinopolitană a vechii liturghii care se întrebuița în secolele IV-V în tot Orientul creștin, adică liturghia de origine apostolică a Sfântului Iacob. Amândouă urmează îndeaproape rânduiala generală, adică succesiunea momentelor din Liturghia Sfântului Iacob, dar întrebuițează alte rugăciuni în general mai scurte.

Sunt identice ca formă, fiind structurate în două părți principale: Liturghia catehumenilor și cea a credincioșilor. Participantul neinițiat aproape că nu observă diferența din ritual, dintre Liturghia Sfântului Vasile cel Mare și cea a Sfântului Ioan Gură de Aur, în special, în practică, unde rugăciunile preotului sunt spuse în șoaptă sau în gând. Dar, cel care participă mai atent, va observa că, deși cele două Liturghii „sună” aproape la fel și au o structură sau un cadru identic, Liturghia Sfântului Vasile cel Mare este mai lungă decât cea a Sfântului Ioan Gură de Aur, căci în anumite momente ale Liturghiei, preotului îi trebuie un timp mai îndelungat decât cel folosit, în mod obișnuit pentru a citi unele rugăciuni și corul tinde să prelungească, astfel, unele cântări.

Cele două Liturghii au aceeași rânduială și nu se deosebesc între ele, decât prin textul anaforalei euharistice (Rugăciunea Sfintei Jertfe), mult mai scurt, la Sfântul Ioan Gură de Aur, decât la Sfântul Vasile cel Mare, și prin alte câteva rugăciuni deosebite în cele două Liturghii și anume: Rugăciunea pentru catehumeni, cele două rugăciuni pentru cei credincioși, rugăciunea punerii înaintea Darurilor (de după intrarea cu Sfintele Daruri), rugăciunea din timpul

ecteniei înainte de Tatăl Nostru, rugăciunea de după împărtășirea cu Sfintele Daruri și rugăciunea din timpul “potrivirii” Sfintelor Daruri.⁴⁴

Anafora din ritul bizantin este precedată de binecuvântarea poporului prin formula din 2 Corinteni, 13,13 *Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl...*pe când în Liturghia Sfântului Iacob, ca și cea din Constituțiile Apostolilor (cartea VIII, cap XII) formula se deschide cu numele lui Dumnezeu Tatăl, după care urmează numele Fiului Său *Harul Atotțiitorului Dumnezeu și dragostea Domnului nostru Iisus Hristos și împărtășirea Sfântului Duh.*

O altă particularitate a liturghiilor bizantine, în comparație cu ritul de origine antiohian, constă în ordinea seriilor dipticelor înăuntrul marei rugăciuni de mijlocire care urmează după sfințirea darurilor. Deși în ambele rituri, aceste diptice sunt așezate după epicleză, ca în liturghia ritului antiohian, totuși ele încep în liturghiile bizantine cu seria celor trecuți din viață, adică a celor morți, după care urmează categoriile de vii deci viceversa față de ordinea din ritul liturgic antiohian. Cele două liturghii, de rit bizantin, nu se deosebesc decât prin întinderea rugăciunii anaforei și prin preferința pe care fiecare o dă unora sau altora din motivele euhologice din rugăciunea euharistică prelucrată după cea a Sfântului Iacob.

Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur întemeiază laudele și mulțumirile din această rugăciune pe binefacerile creațiunii și ale providenței divine până la actul mântuirii oamenilor, pe când Sfântul

⁴⁴Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica specială...*, pag. 207.

Vasile cel Mare stăruie mai mult asupra atributelor lui Dumnezeu ca motive pentru laudele ce i se cuvin din partea noastră. De la Sfântul Vasile și Sfântul Ioan Gură de Aur sau din vremea lor, nu provine decât partea din liturghia de azi cuprinsă între lecturile biblice (Apostol și Evanghelie) și rugăciunea amvonului. Partea de la început și cea de la sfârșit, precum și unele piese din restul Liturghiei noastre (ca Heruvicul, Crezul, Axionul), sunt adaose posteriore epocii celor doi Sfinți părinți sau dezvoltării proprii ale ritului bizantin.

Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Contextul istorico-liturgic

Liturghia Darurilor mai înainte sfințite este una dintre slujbele speciale din Biserica Ortodoxă. Specială, pe de o parte, pentru faptul că are o structură aparte față de alte slujbe, nefiind o liturghie în sensul deplin al cuvântului, dar și pentru că se oficiază doar în perioada Postului Mare. Istoria acestei slujbe este foarte interesantă și începe în perioada de înflorire a monahismului, cu elemente foarte simple, și se finalizează către sfârșitul secolului al XV-lea. Care sunt factorii care au determinat apariția Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite și cum s-a format ritualul ei până să ajungă la forma actuală?

În practica mănăstirilor din zona Ierusalimului, extinsă apoi și în mănăstirile egiptene sau capadociene, exista obiceiul ca, în timpul Postului Mare, monahii să se retragă în singurătate, în adâncul pustiului. Era o perioadă de tăcere adâncă, monahii evitând întâlnirea

cu orice persoană și chiar cu frații din aceeași mănăstire, dedicându-se total comuniunii cu Dumnezeu prin rugăciune.

"Un rol important în apariția și conturarea ritualului Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite l-a avut elementul monahal. Retrași în singurătate, uneori pentru intervale îndelungate de timp sau chiar pentru toată viața, ei păstrau în chilii Sfânta Împărtășanie, iar atunci când se împărtășeau făceau aceasta într-un cadru solemn de rugăciune. Această practică în tradiția monastică palestiniană, a dat naștere rânduielii de slujbă numite *Tipica* sau *Obednița*, iar în cea constantinopolitană, a făcut loc apariției Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite.⁴⁵"

Practica ajunării (postul total) de toată ziua, în zilele de peste săptămână, a determinat Biserica să elaboreze rânduieli canonice care prescriu încetarea săvârșirii Sfintei Liturghii, pentru ca prin primirea Sfintei Împărtășanii să nu se întrerupă pravila ajunării. În acest sens, menționăm canonul 49 al Sinodului local de la Laodiceea, care zice: "Nu se cuvine a jertfi pâine în timpul Patruzecimii decât numai în zilele de sâmbătă și duminică⁴⁶ " și canonul 52 al Sinodului Trullan(692) "În toate zilele postului sfintei patruzecimi, afară de sâmbătă și duminică și de sfânta zi a Bunei Vestiri, să se facă Sfânta Liturghie a celor mai înainte sfințite"⁴⁷. Ceea ce a stat la baza Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, a fost răspunsul dat credincioșilor evlavioși de Biserica, care a luat obiceiul de a păstra din împărtășania de la Liturghia

⁴⁵Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica specială...*, pag. 158-160.

⁴⁶Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, pag. 252.

⁴⁷Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, pag. 150.

duminicală pentru zilele de peste săptămână din Postul Mare, în care, potrivit rânduielilor canonice, nu se săvârșea Liturghia plină. Păstrarea Sfintelor Daruri se făcea la *skevophylakion*, iar aducerea lor la Altar, la momentul împărtășirii, a dat naștere ritualului vohodului (intrării) cu Sfintele Daruri, pe care îl săvârșește preotul în tăcere, în timpul cântării "*Acum puterile cerești...*"

Structura actuală a slujbei, cunoscută sub denumirea de Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, conține elemente aparținând Vecerniei, în mod deosebit, în prima parte a ei, iar în partea a doua, conține elemente ce aparțin Liturghiei Euharistice, comune Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur și celei a Sfântului Vasile cel Mare. Împrumuturi firești din aceste rânduieli de slujbă, dacă avem în vedere că administrarea Sfintei Împărtășanii se făcea la orele serii, când în biserici se oficia Vecernia. Ea nu este Vecernie, chiar dacă împrumută elemente din rânduiala acesteia, și nici Liturghie, pentru că nu are *epicleză* pentru sfințirea darurilor de pâine și vin. Ea poate fi considerată și numită o slujbă de împărtășire solemnă a credincioșilor. Slujba aceasta este una care anticipează Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Într-un ritual pe care îl găsim la jumătatea acestei Sfinte Liturghii, numit *ritualul Luminii*, preotul zice către credincioșii prezenți la slujbă: *Lumina lui Hristos luminează tuturor!* Deci prin elementele care o compun, prin ectenia și rugăciunile pentru cei care se pregătesc pentru botez și ritualul luminii, Liturghia Darurilor mai înainte sfințite este o slujbă care anticipează Paștele, o slujbă cu

caracter baptismal, o slujbă de înnoire a botezului și o rânduială solemnă de împărtășire a credincioșilor.

Limitarea săvârșirii Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite chiar la perioada Postului Mare se va întâmpla spre sfârșitul secolului al VII-lea, când prin canonul 52, Sinodul Trulan (691-692), se statornicește ca în tot Postul Mare, să se officieze Liturghia Darurilor mai înainte sfințite⁴⁸. "S-a făcut, însă, obiceiul ca această Sfântă Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite să se săvârșească miercurea și vinerea în Sfântul și Marele Post, afară de ziua de vineri din săptămâna Sfințelor Patimi, când nu se săvârșește nici o liturghie. Ea se face totuși în zilele de luni, marți și joi din Sfântul și Marele Post, afară de luni și marți din prima săptămână a Postului Mare, care sunt zile aliturgice, și din Joia Mare, când se săvârșește Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, atunci când se întâmplă să cadă în aceste zile vreuna din următoarele sărbători: Sfântul Haralambie (10 februarie), întâia și a doua Aflare a capului Sfântului Ioan Botezătorul (24 februarie), Sfinții 40 Mucenici (9 martie), Sfântul Grigorie Dialogul (12 martie), Înainte-prăznuirea Bunei-Vestiri (24 martie) și Sfântul Calinic Cernicanul (11 aprilie). Se mai săvârșește de asemenea joi, în săptămâna a cincea din Părăsimi (Joia Acatistului), precum și luni, marți și miercuri din săptămâna Sfințelor Patimi⁴⁹".

⁴⁸ "în toate zilele postului sfintei patruzecimi (Păresimi), afară de sâmbătă și duminică și de sfânta zi a Buneivestiri, să se facă Sfânta Liturghie a celor mai înainte sfințite". Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, pag. 129.

⁴⁹ *Liturghier, Învațătură pentru Dumnezeiasca Liturghie a Darurilor mai înainte sfințite*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2000, pag. 261-262.

În ceea ce privește autorul acestei Sfinte Liturghii, tradiția și lucrurile sun mai puțin precise. Dintre cei cărora le-a fost atribuită această slujbă, enumerăm pe : Sfântul Iacob, Sfântul Marcu, Sfântul Vasile cel Mare și ulti alții. Manuscrisele vechi atestă ca și înfăptuitori ai Sfintei Liturghii pe Sfântul Epifanie, episcopul Salaminei, iar altele pe Sfântul Gherman I, Patriarhul Constantinopolului (sec. VIII). Tradiția siriană o pune pe seama Patriarhului Sever al Antiohiei (511-518), iar unii liturgiști o atribuie Sfântului Ioan Damaschin. Majoritatea manuscriselor din secolul XII păstrate până azi, pune această liturghie pe seama Sfântului Grigore cel Mare, supranumit Dialogul sau Papa Romei(+604).

Această tradiție nu are niciun temei istoric. Nu putem spune, cu siguranță, că Sfântul Grigore cel Mare a înființat întreg oficiul liturgic al acestei Sfinte Liturghii, însă putem afirma că acest sfânt al creștinătății a contribuit la îmbogățirea și la sistematizarea acestei liturghii pe vremea cât a stat la Constantinopol. Credem că dacă o scria Sfântul Grigore am fi avut mărturii despre aceasta în manuscrisele latine de la Roma și ca papă ar fi rânduit-o spre săvârșire în Roma, dar aceasta nu s-a întâmplat niciodată. În mai multe manuscrise vechi, Codexul Barberini din Biblioteca Vaticanului (sec. VIII-IX) și în unele ediții ale Liturghierului grecesc, numele autorului nu apare, nici în titlul, nici în otpustul ei, ea apărând ca o liturghie anonimă. Această liturghie este rezultatul mai multor generații de clerici și monahi ai mai multor generații care au dezvoltat și au

alcătuit această Liturghie, punând-o pe seama unuia dintre cei mai iluștri ierarhi ai creștinătății din epoca veche.

Zilele aliturgice

Așa cum am arătat deja, săvârșirea Sfintei Liturghii decurge din cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos de la Cina cea de Taină: "*Aceasta s-o faceți spre pomenirea Mea*" (Luca 22,19). Prin Botez, creștinul s-a unit cu Hristos, dar are nevoie, pentru a putea păstra în el viața lui Hristos, de hrană euharistică, iar după cum însuși Mântuitorul spune: "*Trupul și Sângele Său sunt adevărată mâncare și băutură*" (Ioan 6, 55).

În zilele când creștinii erau prizoniți săvârșirea Sfintei Liturghii avea loc ori de câte ori comunitatea creștină se putea întruni. În prima comunitate din Ierusalim, la început liturghia se săvârșea zilnic, după cum aflăm din Faptele Apostolilor (Fapte. 2, 46). Cu timpul însă, în mod deosebit, în comunitățile din diaspora, săvârșirea Sfintei Liturghii s-a limitat la o singură zi pe săptămână, duminica, "ziua liturgică săptămânală prin excelență"⁵⁰. Totuși, în trecut, n-a existat o perfectă concordanță între diferitele regiuni ale Bisericii, în ceea ce privește numărul zilelor liturgice, care a variat de la o epocă la alta, astfel s-a ajuns, la început la două zile liturgice săptămânale (sâmbăta și duminica), uneori la patru (miercurea, vinerea, sâmbăta și duminica), iar în unele părți mai ales din Apus, Liturghia se săvârșea chiar zilnic,

⁵⁰Pr.prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială pentru facultățile de teologie*, ediția a IV-a, Editura Lumea Credinței, București, 2005, pag. 174.

așa cum recomandă de exemplu Sfântul Simeon al Tesalonicului, care vorbește despre obligația preotului de a liturghisi zilnic.

Preot prof. dr. Ene Braniște precizează că "astăzi în mănăstirile mai mari și chiar la unele catedrale chiriarhale, se oficiază Liturghie în fiecare zi... În mănăstirile mai mici (schituri) și la bisericile de enorie se săvârșește numai în zilele de duminici și sărbători, iar în zilele de rând din cursul săptămânii, numai atunci când este nevoie de obicei, sâmbăta, când se fac parastase pentru pomenirea morților"⁵¹.

În Biserica Ortodoxă, spre deosebire de romano-catolici unde se pot săvârși mai multe liturghii, în aceeași zi și în aceeași biserică, Liturghia are loc o singură dată pe zi, în fiecare biserică fiind săvârșită de către fiecare preot slujitor pentru că așa precum spun marii teologi ai Ortodoxiei, "Mântuitorul s-a răstignit nu de mai multe ori în lume, ci o dată pentru totdeauna, iar fiecare zi este ca o icoană a veșniciei și fiecare biserică, o icoană a lumii întregi"⁵².

Despre existența unor zile aliturgice, neliturgice sau nonliturgice, adică zile în care nu se oficiază Sfânta Liturghie, aflăm spre mijlocul secolului al IV-lea, când Sinodul de la Laodiceea din anul 343 adoptă canonul 49 care stipulează: "Nu se cuvine a se jertfi Pâine în Patruzecime, decât numai sâmbăta și duminica"⁵³. Această hotărâre sinodală era menită să uniformizeze modalitatea abordării liturgice a zilelor Postului Mare pe baza unui obicei existent deja.

⁵¹Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială...*, pag. 174.

⁵²Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială...*, pag. 175.

⁵³Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe...*, Canon 49 Laodiceea, pag. 252.

Acest canon este primul act, adoptat oficial, care consfințește existența zilei aliturgice și a dus la crearea unor noi rânduieli de slujbă, care a devenit ulterior Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Fiecare Biserică locală importantă și-a creat o rânduială a împărtășirii la vreme de seară, preluând ceremonii și rugăciuni din Liturghia proprie: În Ierusalim - Liturghia înainte sfințită a Sfântului Iacob, în Alexandria Liturghia înainte sfințită a Sfântului Marcu, la Roma Missa Praesantificationum, la fel și în Antiohia și Constantinopol ⁵⁴. Luând în considerare dezvoltarea tradiției liturgice, Sinodul Trulan (691-692) aduce o serie de lămuriri legat de respectarea zilelor aliturgice, confirmă practica, potrivit căreia interdicția săvârșirii liturghiei nu implică și interdicția împărtășirii credincioșilor, acestea făcându-se în cadrul Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite.

Astfel, zilele aliturgice ale Postului Mare devin compatibile cu împărtășirea din Sfintele Taine săvârșite la o liturghie anterioară. Denumirea de Liturghie dată rânduielii de cuminecare, a făcut ca zilele de rând din perioada Păresimilor, să nu mai fie considerate de fapt aliturgice⁵⁵. Sunt însă în cadrul anului bisericesc, câteva zile aliturgice în care, potrivit tradiției statornicite în Biserica Ortodoxă, nu se săvârșește Liturghie nici măcar în mănăstiri. Aceste zile sunt cele în care tipicul și cărțile de slujbă prevăd ajunare deplină, adică post total până seara. În ordinea importanței, aceste zile aliturgice sunt:

- vinerea Sfintelor Patimi, zi de post total;

⁵⁴Arhim. Chiril Lovin, *Împărtășire euharistică și zile aliturgice*, Ortodoxia, 4 Octombrie-Decembrie, 2014, pag. 88-89.

⁵⁵Arhim. Chiril Lovin, *Împărtășire euharistică...*, pag.89.

- luni și marți din prima săptămână a Postului Mare, zile de post total;
- miercuri și vineri în săptămâna brânzei; zile cu ajunare până la ceasul al IX-lea din zi (orele 15);
- Vinerile dinaintea Crăciunului și Bobotezei, când aceste praznice cad duminica sau luna, sunt zile de ajunare până în ceasul al IX-lea;
- La acestea, după Tipicul Mare, se adaugă și zilele cu Aliluia din timpul Postului Crăciunului și Postul Sfinților Apostoli, zile de ajunare până la ceasul al IX-lea.

1. Vinerea Sfintelor Patimi

Este zi de întristare și cea mai importantă zi de post din an, pentru că atunci a fost răstignit și îngropat Domnul, zi numită, în popor, și Vinerea Seacă. Este o zi în care credincioșii ajună până seara împlinind îndemnul Mântuitorului Hristos care spune: *Și Iisus le-a zis: Pot, oare, prietenii mirelui să postească cât timp este mirele cu ei? Câtă vreme au pe mire cu ei, nu pot să postească. Dar vor veni zile, când se va lua mirele de la ei și atunci vor posti în acele zile.* (Marcu, 2, 19-20).

Triodul⁵⁶ în care se explică importanța acestei zile, prevede că: " Se cuvine a ști că s-a luat deprinderea ca în această Sfântă și Mare zi Vineri să nu se mănânce în această zi a răstignirii. Iar de este cineva prea neputincios sau prea bătrân și nu va putea să petreacă postind, să

⁵⁶Triodul cuprinde cele zece săptămâni dinaintea Duminicii Învierii Domnului, începând cu Duminica Vameșului și a Fariseului.

i se dea numai pâine și apă după apusul soarelui"⁵⁷. Totuși, chiar și referitor la această zi, caracterul ei liturgic nu este absolutizat, pentru că în Bisericele naționale care țin calendarul iulian, ziua poate să-și piardă caracterul respectiv în cazul când sărbătoarea Bunei vestiri cade în Sfânta și Marea Vineri. În această situație, slujba Bunei Vestiri se combină cu cea a Sfintelor Patimi și seara se săvârșește Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, unită cu Vecernia, după care se servește la masă mâncare uscată și se bea puțin vin, în cinstea praznicului, fără să se dea însă dezlegare de untdelemn. Potrivit Ieromonahului Makarios Simonopetritul, "în anumite mănăstiri, ca la Evergetis, atunci când Buna Vestire cădea în Săptămâna Mare, această dispensă de la post se limita de luni până joi doar la crustacee și vin. Dacă Buna Vestire se prăznuia în Vinerea Mare, atunci după Liturghie nu se mâncau decât legume crude însoțite de vin"⁵⁸. Referitor la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur este supusă unor restricții. În unele variante ale Tipicului Sfântului Sava se prescrie ca ea să se săvârșească, atât în Postul Mare, cât și în Săptămâna Sfintelor Patimi, numai dacă mănăstirea are un paraclis sau o biserică închinată Născătoarei de Dumnezeu; evident cu excepția Joi Mari sau Sâmbetei Mari, care întotdeauna trebuie să se încheie cu Liturghia Sfântului Vasile cel Mare"⁵⁹.

⁵⁷*Triodul*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 554.

⁵⁸Ieromonah Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pag. 249.

⁵⁹Ieromonah Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat...*, pag. 249.

2. Luni și marți din prima săptămână a Postului Mare

Interdicția săvârșirii Sfintei Liturghii în aceste două zile este legată de ținerea postului complet, mai ales în mănăstiri, după cum arată și în Triod: "N-am luat obiceiul să facem Liturghia Darurilor înainte sfințite până miercuri, ca să postească, după predanie toată frățimea"⁶⁰. Tipicul Mare, care fundamentează practica parohială, consideră că săvârșirea Sfintei Liturghii nu intră în contradicție cu postul, mai moderat, ținut de credincioși, fiind totodată, conform cu prescripțiile canonice. De altfel, caracterul aliturgic al acestor zile s-a impus în întreaga Biserică Ortodoxă, abia spre sfârșitul secolului al XV-lea.

3. Miercuri și vineri în săptămâna lăsatului sec de brânză

Sunt considerate zile pregătitoare, prin post și rânduială, pentru perioada Părăsimilor, pentru a putea intra în atmosfera penitențială a Postului Mare. Triodul prevede "că în Palestina, care este în părțile Ierusalimului, nu am apucat de la Sfinții Părinți să se facă nici Liturghia obișnuită, nici Liturghia mai înainte sfințită, miercuri și vineri din săptămâna brânzei; că în aceste zile se cântă Aliluia, cu metanii seara și dimineața"⁶¹. În aceste zile, se postește până la ceasul al IX-lea, după care se servește o singură masă din zi, la care se pot consuma lapte, brânză, ouă, pește. Tipicul Mare îngăduie săvârșirea Sfintei Liturghii, în aceste zile, la vremea ei, în cazul

⁶⁰Ieromonah Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat...*, pag.113.

⁶¹*Triodul*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag.62.

hramului bisericii sau al praznicului Întâmpinării Domnului (2 februarie), renunțându-se la postul până la ceasul al IX-lea și la caracterul aliturgic.

4. Vinerea, înaintea Crăciunului sau Bobotezei, când aceste praznice cad duminică sau luni

Potrivit tradiției, în ajunul Crăciunului și al Bobotezei, se cere post aspru, dar ajunul poate cădea sâmbăta sau duminica, zile în care canoanele interzic postul aspru. Soluția găsită pentru această situație a constatat în mutarea postului, de până la ceasul al IX-lea în vinerea precedentă, împreună cu rânduiala Ceasurilor împărătești. Acest lucru a adus, după sine, considerarea acestor zile de vineri ca fiind aliturgice. Mai dificil a fost cu Ajunul Bobotezei, deoarece de la 25 decembrie până la 4 ianuarie este "dezlegare la toate cele de mâncare" și sunt interzise îngenuncherile, fiind o perioadă de bucurie cum este și în Săptămâna Luminată. Caracterul aliturgic al acestor zile amintite este, totuși, greu de susținut, întrucât ajunarea până la ceasul al IX-lea (orele 15) se putea împăca cu o liturghie unită cu vecernia, cu atât mai mult cu cât în cazul vinerii dinainte de Bobotează este harți(!)

5. Zilele cu Aliluia

Tipicul Mare prevede că în Postul Nașterii Domnului, și în Postul Sfinților Apostoli, prima zi a acestora și toate zilele de luni, miercuri și vineri sunt zile cu post aspru (până la ceasul al IX-lea, fără untdelemn), fiind asimilate Postului Mare. Având în vedere faptul că aceste rânduieli sunt specifice mănăstirilor, pentru că această practică

a fost la început monastică, caracterul aliturgic al *zilelor cu Aliluia* din afara Postului Mare se ignoră de obicei⁶².

În concluzie, zilele aliturgice au o deosebită importanță întrucât evidențiază caracterul penitențial al unor perioade speciale din anul bisericesc, atunci când ajunarea completă sau parțială din aceste zile creează o mai mare "foame de Dumnezeu" și a dorinței de împărtășire cu Sfintele Taine. Din cele de mai sus, rezultă clar caracterul relativ al zilelor aliturgice, care se definesc, în primul rând, prin asceză, decât prin interdicția săvârșirii Sfintei Liturghii. Nicio autoritate bisericească nu a interzis vreodată împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului în vreuna din zilele anului bisericesc, deși nu se săvârșește Sfânta Liturghie. În situații de necesitate nu se poate refuza, pe acest motiv, împărtășirea cu Sfintele Taine.

⁶²În *Anuarul liturgic și tipiconal* - 2014, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013, au fost precizate și zilele cu Aliluia din afara Postului Mare, dându-se rânduiala tipiconală, dar lăsându-se la voia celui mai mare hotărârea de a săvârși sau nu slujba cu Aliluia în aceste zile, din pricina lipsei de obișnuință a celor mai mulți cu aceste prevederi ale Tipicului Mare.

V I

Sfântul Ioan Gură de Aur (cca. 347- 407). Repere biografice⁶³

În tradiția apostolică și patristică a Bisericii sunt mulți păstori duhovnicești care și-au dăruit întreaga viață misiunii Bisericii. Unul dintre aceștia este Sfântul Ierarh Ioan Gură de Aur (cca. 347- 407), arhiepiscopul Constantinopolului. Acesta a devenit arhiepiscop al Constantinopolului în anul 397, cu sprijinul eunucului Eutropis care conducea, în fapt, Imperiul Roman de Răsărit. Alegerea aceasta nu s-a făcut pentru calitățile deosebite ale Sfântului, ci din motive politice. Ioan era la momentul respectiv, un adevărat monah, o persoană modestă și retrasă, fără experiență politică, considerată de Eutropius ca o viitoare marionetă politică. Sfântul Ioan Gură de Aur nu s-a implicat nici nu s-a lăsat atras în jocuri politice și a protestat împotriva intervenției împăratului în problemele interne ale Bisericii și în administrația bisericească.

Urmând linia trasată de către Sfântul Ambrozio al Milanului, el a proclamat, în mod formal, superioritatea puterii sacerdotale față de puterea politică, deși cele două puteri nu se exclud reciproc. A fost un apărător ferm al învățăturii de credință niceene și un adversar neîmpăcat al luxului excesiv și a desfrâului, ceea ce l-a adus în conflict

⁶³Pentru o amănunțită descriere bio-bibliografică a personalității Sfântului Ioan Gură de Aur a se vedea *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor bisericești: Paladie, Teodor al Trinitundei, Socrates, Sozomen și Fer. Teodoret al Cirului*, trad. din lb. greacă, introducere și note de Pr. prof. dr. Constantin Cornișescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

cu împărăteasa Eudoxia, pe care a criticat-o aspru în predicile și cuvântările sale.

Astfel, în luna septembrie 403, a fost organizat la Stejar, lângă Calcedon un sinod la care au participat 36 de episcopi, sub conducerea arhiepiscopului Teofil al Alexandriei, în urma căruia s-a decis depunerea din treaptă a Sfântului Ioan Gură de Aur, fapt care a condus, totodată, și la trimiterea în exil a acestuia. Așa cum scrie A.A. Vasiliev, a fost dat jos din scaun, iar adepții săi, ioaniții, au fost sever persecutați. În cele din urmă, Ioan a fost exilat, în anul 404, în orașul capadocian Kukusos (Göksun astăzi), unde a ajuns după o lungă și obositoare călătorie, un oraș pe care Sfântul îl descria ca fiind "cel mai pustiu loc din univers"⁶⁴. Plecarea arhiepiscopului de Constantinopol nu a durat însă decât câteva zile, pentru că populația cetății imperiale s-a revoltat și s-a ajuns la o situație de război civil. Acestor manifestări sociale li s-a adăugat și un cutremur, iar familia imperială a revocat decizia de exil. Revenirea sa pe scaunul episcopal a fost de scurtă durată. Pe 20 iunie 404, la ordinul împăratului Arcadie a fost trimis din nou în exil într-un loc aflat pe îndepărtatul țărm răsăritean al Mării Negre, loc unde Sfântul Ioan Gură de Aur nu a mai ajuns, murind în timpul călătoriei aproape de localitatea Comana, la 14 septembrie 407.

Așa cum arată A.A. Vasiliev, " Ioan a lăsat în urma sa o bogată comoară literară, conținând o descriere vie a vieții sociale și religioase din timpul său. A fost unul dintre puțini oameni care nu s-au temut să se exprime împotriva pretențiilor ariene ale preaputernicului got Gainas și a apărat, cu convingere și fermitate, idealurile Bisericii

⁶⁴A.A.Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, Polirom, Iași, 2010, pag. 133.

apostolice. A fost considerat unul dintre cele mai remarcabile exemple de moralitate pe care umanitatea le-a avut vreodată. A fost neiertător față de păcat și preamilostiv față de păcătos"⁶⁵. Cele mai cunoscute scrieri ale Sfântului Ioan Gură de Aur au circulat în spațiul românesc încă din vechime, la început sub formă de manuscrise, iar tratatul *Despre Preoție* și comentariile sale la Evanghelia după Matei și la Epistolele Sfântului Apostol Pavel au fost textele de bază a vieții creștine de la noi.

Prin urmare, este de înțeles îndemnul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca așa cum românii ortodocși s-au hrănit din bogăția textelor hrisostomice, noi în *anul comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur*, pe lângă cunoașterea acestei moșteniri sfinte, suntem chemați să o facem roditoare pe mai departe.

Dând curs acestui îndemn, am îndrăznit a încerca și realiza o traducere în limba persană modernă a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur, în forma în care se săvârșește în zilele noastre în Biserica Ortodoxă Română.

Limba Persană

Limba persană modernă este, în prezent, vorbită de circa 130 milioane de oameni, în principal din Iran, Afganistan, Tadjikistan și Uzbekistan, dar și din Pakistan, Bahrein, Irak, Kazahstan și, mai ales, în diaspora iraniană din Europa și America. Limba persană modernă vorbită în Iran sau *fārsi*, cum îi spun iranienii, este versiunea modernă a unei limbi străvechi *parsi* care aparține unei ramuri a familiei de

⁶⁵A.A.Vasiliev, *Istoria Imperiului...*, pag.133.

limbi indo-europene, o limbă dintre cele mai frumoase și expresive, *fiind melodioasă, dulce și elegantă*⁶⁶.

Apropiată de limbile urdu, pashtu și kurdă și un pic mai îndepărtată de sanskrită, hindi și bengali, limba persană, cu ajutorul unora dintre poeții săi, în mod deosebit a lui Ferdowsi (940-1020 d.Hr.), după cucerirea arabă, s-a ridicat din cenușă, având intactă structura lingvistică indo-ariană. "Timp de o mie de ani limba persană a înflorit continuu și neîntrerupt, a fost vorbită multe veacuri de sfinți și păcătoși, regi și cerșetori, de cei mai mari prinți, de la cele mai distinse curți regale și împărătești din Asia"⁶⁷; s-au scris opere admirabile de istorici, filosofi și poeți care au găsit-o capabilă să exprime, în egală măsură, cele mai frumoase și cele mai înălțătoare sentimente. A suferit secole întregi agresiuni și dușmănie, în timpul invaziilor unor horde de cotropitori, dar și ca urmare a năvalei lingvistice de cuvinte străine, în special din arabă. În timpul confruntărilor și condițiilor celor mai vitrege, limba persană nu a sucombat și, cu toate că a adoptat mii de cuvinte și un nou alfabet, ea niciodată nu și-a pierdut spiritul, ci din contră și l-a îmbogățit "cucerindu-i pe cuceritori."

Din punct de vedere istoric, există trei perioade majore în dezvoltarea limbii persane.

- ♦ *Persana veche*, limba ahemenizilor (650-350 î.Hr.);
- ♦ *Persana medie*, cuprinde perioada partă (350 î.Hr - 230 d.Hr) și imediat după aceea, perioada sassanidă (230 d.Hr. - 650 d.Hr);

⁶⁶Sir William Jones, *A Grammar of the Persian Language*, Publicher Ulan Press, 2012, pag. I.

⁶⁷Thackston, W.M., *A. Millennium of Classical Persian Poetry*, Ibesc Publishers, Bethesda, Maryland, 1994, pag. IX.

♦*Persana clasică și persana modernă* (farsi) începe să se contureze la începutul secolului IX.

Persana veche

Iranienii au fost o ramură a familiei de popoare indo-europene care au plecat din regiunile în care sunt stepele rusești de astăzi pentru a se stabili în Europa, Iran, Asia Centrală și India Nordică. Aceste evenimente s-au petrecut sub forma unor serii de migrații și invazii în a doua jumătate a mileniului II î.d. Hr. Așa se explică înrudirea dintre limba persană cu alte limbi indo-europene, în special, sanskrita și latina, dar și cu limbile moderne cum sunt hindi, germana, engleza și putem afirma, fără a greși, și cu româna. Vorbitorii de limbi iraniene care au migrat în ținuturile Iranului și în regiunile din jurul acestora în anii de dinaintea anului 1000 î.d.Hr. nu au fost un singur trib sau grup. Cu timpul, descendenții lor au devenit cunoscuți sub numele de mezi și persani, dar au existat și parți, sogdieni, precum și alții care și-au căpătat numele mai târziu, în istoria devenirii lor.

În timpul Dinastiei Ahemenizilor mezii și perșii au format două state unite în timpul lui Cyrus al II-lea (559-529 î.Hr). Mezii s-au așezat în sudul Mării Caspice; perșii s-au așezat în partea de sud-est, deasupra coastei Golfului, astăzi cunoscut sub numele de Golful Persic. Numele de *med* și *persan* erau în sine simplificări, care includeau alianțe schimbătoare și confederații de triburi care se formau și dispăreau repede.

Prima formă a limbii persane cunoscută sub numele de *persana veche* se întâlnește în inscripțiile de pe monumentele Dinastiei Ahemenizilor (558-330 î.d. Hr.) Pentru scriere se foloseau

cuneiformele, caractere sub forma de cuie care erau săpate în piatră sau pe tăblițe de argilă. Unele se mai păstrează și astăzi, deși multe au fost distruse de Alexandru Macedon.

Persana medie (Pahlavi)

Între anii 225 și 651 d.Hr, Persia a fost stăpânită de parți și sassanizi și în această perioadă se folosea o limbă care pentru scris a adoptat idiogramele aramaice. Limba se numea *Pahlavi*, s-a dezvoltat în Iran și este cunoscută și sub numele de persana medie. Sensul cuvântului *Pahlavi* înseamnă *part*, care provine din *Parthava* forma sub care acest nume propriu apare în inscripțiile de la Bihistun sau Bistun. Pentru perși, cuvântul e folosit rar și are înțelesul de persana arhaică, iar pentru europeni înseamnă persana perioadei sassanide.

O caracteristică a limbii persane din perioada respectivă este că ceea ce se citea era complet diferit de ceea ce era scris. Astfel, Regele regilor, Shahinshahul se scria, în aramaică, *Malkan Malka*, dar era citit *Shahan-Shah*, termenul folosit pentru pâine era în scris "lahma", dar era citit "nān". Un asemenea procedeu era firesc la popoarele care foloseau idiogramele sau simbolurile. *Havvariah* era termenul care denumea cuvintele din aramaică care apăreau în textele pahlavi. Cantitatea de literatură în pahlavi este considerată de experții din Occident ca fiind egală cu cea a Vechiului Testament. În anul 651 Persia a fost cucerită de beduinii nomazi din Peninsula Arabiei. După cucerirea islamică, persana medie a decăzut mereu, timp de trei secole, în timp ce araba devenea limba erudiției și învățământului.

Persana clasică și persana modernă (fârși)

Persana clasică a evoluat din persana medie sau pahlavi a perioadelor partă și sassanidă, într-o perioadă tulbure, urmând cuceririi arabe, odată cu islamizarea țării, însușindu-și un număr mare de cuvinte din arabă și a reapărut după două secole, cu o eleganță simplă și melodioasă, așa cum o vorbesc iranienii astăzi.

La începutul sec. IX, revigorarea limbii persane a fost declanșată de apariția dinastiilor persane în părțile răsăritene ale califatului arab care au încurajat sau au comandat scrierea de lucrări în limba persană. Acesta a fost cazul operei epice persane *Shahnameh* sau *Cartea Regilor* comandată lui Daqiqi (c.932-975 d.Hr.), începută de acesta, dar continuată și terminată de Ferdowsi (c. 940-1020 d.Hr.). Această operă, un produs al limbii, istoriei, memoriei populare colective și al poeziei, este cartea de căpătâi care a întreținut mândria de a fi persan și a înflăcărat imaginația iranienilor cu faptele eroice ale unui trecut fabulos, pe când strămoșii lor se numărau printre puternicii lumii, făuritori de mari imperii. Acesta este cel mai mare corp poetic, unic din perioada tranziției care conține pasaje și povești familiare tuturor iranienilor chiar și în ziua de astăzi.

În alcătuirea sa, Ferdowsi a prelucrat un canon tradițional de povești despre regi și eroi ai Iranului. Limba poveștilor respective evită aproape toate cuvintele împrumutate din arabă, cu excepția celor puține la număr, care, între timp, deveniseră indispensabile uzajului zilnic, în special, în scris. Ferdowsi a scris deliberat pentru a păstra într-o capsulă a timpului cât mai mult din cultura Iranului preislamic. Poezia care ne vine prin istorie din acele timpuri e

înțeleasă ușor de iranienii contemporani nouă, este studiată în școală și mulți iranieni știu pe de rost neașteptat de multe versuri ale marilor poeți clasici. Calitatea poeziei este atât de înaltă, încât a influențat aproape pe toți poeții care au venit după Ferdowsi.

Ani de zile, dacă nu secole, profesorii de limbă persană au folosit *Golestanul* (Grădina trandafirilor) poetului Sa'di când predau, cerându-le elevilor să învețe pe de rost pasaje întregi care îi ajutau să-și dezvolte vocabularul, să-și însușească și să țină minte regulile și modelele de construcții gramaticale. "Se spune că dacă ar fi să se întâmple o catastrofă și întreaga literatură și cultură persană ar dispărea de pe fața pământului rămânând doar *Golestanul* lui Sa'di, întreaga civilizație pierdută ar putea fi refăcută"⁶⁸.

Noua persană a început să câștige teren și a înlocuit araba ca limbă literară. Până în secolul XII, s-a consolidat și standardizat, semnalizând începuturile persanei clasice care a devenit limba curților regale și princiare, precum și a literaturii nu numai în Iran, ci și în zone aflate sub puternica influență persană, cum era Turcia otomană și India mogulilor. În sec. XIX, persana clasică a început să adopte caracteristici ale limbii vorbite de elita educată din Teheran. Această limbă s-a dezvoltat în persana modernă standard din zilele noastre căruia i se spune *fārsi*. Cuvântul *fārsi* este un derivat de la numele provinciei Fars, al cărui dialect a ajuns să fie dominant în Iran.

Politica Imperiului Persan față de evrei și creștini.

Imperiul Ahemenid

Relațiile dintre Imperiul Persan și evrei sunt foarte vechi. După ducerea evreilor în robia babiloniană, ei au fost eliberați și li s-a permis întoarcerea în patrie de Cyrus cel Mare. Venirea acestuia este

⁶⁸Hamid Dabashi, *The world of Persian literary humanism*, Harvard College, 2012, pag. 2.

preamărită în Vechiul Testament de proorocul Isaia (cap. 40-44), nu ca cea a unui cuceritor oarecare, ci ca pe a unui Mesia, ca pe un mântuitor, unsul lui Dumnezeu.

Într-un alt pasaj din Sfânta Scriptură, se spune că Iahve i-a încredințat lui Cyrus misiunea divină de a reclădi Ierusalimul și Templul lui Dumnezeu. Imperiul Persan, cel puțin la începuturile sale ahenenide, a fost tolerant, nedorind să impună propriile legi, limba și religia popoarelor pe care le cucerea, creînd și păstrînd, în schimb, un mediu de interacțiune juritic foarte strict. Prin decrete regale se cerea juriștilor locali să codifice legile popoarelor respective, iar autoritățile imperiale le aprobau, le impuneau și aplicau. În acest mod, evreii se conduceau pe mai departe după legile biblice, dar care acum aveau și aprobarea autorităților imperiale, egiptenii după legile lor străvechi, iranienii după preceptele avastene și tradițiile locale etc.

Imperiul Part

Supușii evrei ai arsacizilor erau descendenții iudeilor deportați în Mesopotamia, în anul 587 îd.Hr. Deși conducătorii persani le-au permis să se întoarcă în ținutul lor de baștină, un grup considerabil a hotărât să rămână în noua lor țară. În ceea ce privește mărimea acestui grup, este limpede că era cu mult mai puțin numeros decât al grecilor.

Evreii, ca și grecii, locuiau atât în orașe, cât și la țară. Rivalitățile în concurența pentru diferite drepturi și avantaje, uneori, dădeau naștere la conflicte între cele două naționalități, fapt exploatat în avantajul lor de autoritățile persane, care, de regulă, țineau partea evreilor, sperând să se bucure de sprijinul lor în conflictele cu alte

minorități etnice, în mod deosebit, grecii. Existau și alte motive, îndeosebi politice, pentru care evreii cooperau bucuroși cu arsacizii.

În primul rând, ei considerau Parția ca singura putere capabilă să se opună Romei și toate speranțele că vor recăpăta independența țării lor pe care au pierdut-o în anul 63 î.Hr., erau legate de această țară. Atitudinea de față explică de ce evreii s-au ridicat împotriva Romei pe timpul campaniei lui Traian, contribuind semnificativ la eșecul acesteia.

În schimbul loialității ei, populația evreiască a obținut dreptul de a avea un guvern propriu. Mai mult decât atât, arsacizii ofereau adăpost evreilor care fugeau din Imperiul Roman. O asemenea atitudine favorabilă a dus la creșterea comunității evreiești. Astfel, după ce romanii au dărâmat Templul din Ierusalim, în anul 70 d.Hr., Mesopotamia partă a devenit un centru important al tradiției iudaice.

Imperiul Sassanid

Sassanizii au edificat primul stat iranian care avea o religie oficială zoroastrismul, și de atunci, în permanență, în această țară, a existat o religie de stat. Totuși, diverse alte culte și religii au continuat să existe, legal sau în secret, printre acestea numărându-se iudaismul, creștinismul și budismul.

Comunitatea evreiască din Imperiul sassanid avea în frunte pe Resh Galut (Conducătorul Exilului) care își avea reședința în capitala imperială Ctesiphon. Relațiile comunității cu familia și curtea șahului erau bune, diverse și numeroase. Nu trebuie să ne mire, în aceste condiții, căsătoriile dintre membrii celor două entități și nici faptul că

au existat șahi ai căror mame au fost evreice. Creștinii au fost tolerați, chiar bineveniți, atât timp cât au fost persecutați în Imperiul Roman.

Comunitatea creștină era condusă de *Catholicos* și creștea numeric odată cu trecerea timpului. Spre deosebire de iudaism, creștinismul era o religie care făcea prozelitism și prin urmare, nu era văzută cu ochi buni, fiind persecutată de ierarhia religioasă zoroastriană. Pe timpul domniei lui Shapur (309-379), Împăratul Constantin cel Mare a declarat creștinismul religie oficială a Imperiului Roman (313), asumându-și și rolul de protector al creștinilor de pretutindeni. În această situație, creștinii din Persia au devenit suspecti ca fiind spioni și trădători potențiali, și acest fapt, cu timpul, a făcut ca toleranța față de ei și religia lor, arătată de majoritatea șahilor sassanizi, să fie greu de susținut.

Cu toate acestea, apăreau noi membri ai credinței creștine îndeosebi dintre zoroastrienii de pe Platoul Iranian. Dacă până în secolele III și IV, d.Hr, creștinii aparțineau, în principal, populațiilor vorbitoare de siriacă și romanilor care fuseseră capturați în timpul războaielor, începând cu secolul al V-lea, creștinismul era suficient de puternic pentru a-și întemeia episcopi și pentru a ridica biserici în toate părțile imperiului. Șahinșahul a recunoscut această realitate și a organizat o Biserică Creștină Persană care a crescut numeric și mulți membrii ai familiei regale și ai nobilimii, în special femeile, s-au îndreptat spre această religie. *Catholicosii* din fiecare provincie supravegheau comunitatea creștină și ofereau bani și îndrumări pentru comunitate.

Spre sfârșitul secolului al IV-lea, a început să funcționeze un sistem administrativ, în baza căruia, episcopul creștin din Imperiul

Persan, avea reședința la Ctesiphon, împreună cu exilarhul evreu (Resh Galut) și ambii plăteau taxe pentru a li se asigura pacea și securitatea. Problema creștină a cunoscut o perioadă favorabilă pe timpul domniei lui Yazdegerd I (399-420) care a organizat o Biserică persană ce și-a organizat primul sinod în anul 410, în capitala Imperiului, Seleucia/Ctesiphon, măsură menită să asigure o administrație independentă organizatoric de alte centre din afara Imperiului Persan. Astfel, creștinii încetau să mai fie considerați drept coloana a cincea a romanilor.

De asemenea, Creștinismul a fost recunoscut ca o religie oficială în timpul domniei lui Yazdegerd I, iar istoricul bizantin Agathisface referire la el ca fiind un rege *pro-creștin*, prietenos și pașnic, pe când clerul zoroastrian și o parte a nobilimii persane, îi ziceau *Păcătosul*. Domnia sa a fost considerată un timp al păcii cu Roma, iar împăratul roman de Răsărit, Arcadie, l-a rugat să fie tutorele fiului său în vârstă de șapte ani, împăratul minor, Teodosie al II-lea.

Conform unei legende, şahinșahul era la Hyrcania (azi Gorgan) când a fost lovit mortal cu copita de un cal vrăjit care fusese trimis de Dumnezeu să-l ucidă pentru păcatele sale. Cel mai probabil este că, a fost asasinat de nobilime, iar legenda a fost inventată mai târziu.

Religia creștină în Orientul Mijlociu de dincolo de frontierele Imperiului Roman

Bisericile din Orientul Mijlociu afirmă că l-au preamărit pe Hristos încă de la nașterea Sa, legenda celor trei Crai sau Magi de la Răsărit, veniți să se închine și să-i aducă daruri Pruncului Sfânt Iisus. O altă legendă este aceea a lui Abgar al V-lea cel Negru, regele Urhaiului sau Edessei, care ar fi schimbat scrisori cu Iisus Hristos.

Se spune că Abgar a trimis o ambasadă la Sabinus, guvernator roman în Palestina. Ambasadorii Edesei, în timp ce treceau prin Ierusalim la întoarcerea acasă, au aflat despre un nou Profet Care tămăduia pe cei bolnavi. Imediat le-a încolțit ideea că acest profet l-ar putea vindeca pe regele lor bolnav de lepră, căruia i-au dus vestea cea bună. Abgar ar fi mers la Ierusalim pentru vindecare, dacă drumul său nu ar fi fost barat de teritoriul roman care se întindea între Edessa și Ierusalim. Așa că a decis să trimită un sol, pe Hannan, cu o scrisoare prin care Îl invita pe Iisus să vină în regatul său, pentru a-l vindeca și pentru a predica poporului său noua credință. Această poveste a devenit atât de renumită în toată creștinătatea, încât versiuni ale ei s-au găsit nu doar în greacă și siriacă, ci și în latină, armeană și arabă.

Epistolele, așa cum apar în Istoria Ecclesială⁶⁹ a lui Eusebiu sunt următoarele: *Abgar⁷⁰ către Iisus: Abgar Uchama, către Iisus Bunul Mântuitor Care a venit în Ierusalim, salutări. Am auzit despre Tine și vindecările Tale pe care le faci fără leacuri. După cum se spune, Tu le dai vederea orbilor, șchiopii merg, îi cureți pe leproși și alungi spiritele rele și demonii și Tu poți să îi vindeci pe cei chinuți de boli grele și îi învi din morți. Auzind toate acestea despre Tine m-am gândit că fie ești Dumnezeu, care Te-ai*

⁶⁹Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 13-14, în: Scrieri I, traducere de Pr. Prof. Teodor Bodogae, coll. Părinți și Scriitori bisericești¹³, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pag. 59-63.

⁷⁰Este vorba de regele Abgar al V-lea Ukkama („cel Negru”), al 15-lea conducător al regatului Oshroene, situat în apropierea Eufratului, într-un teritoriu aflat la interferența Siriei, Mesopotamiei și Armeniei, devenit provincie romană, încă din vremea împăratului Traian și având capitala la Edessa (actualul Urfa, Turcia). Abgar a domnit în două rânduri între 4 î.Hr.-7 d.Hr., respectiv 13-60 d.Hr.. Majoritatea specialiștilor par să accepte faptul că încreștinarea oficială a Edesei a survenit în timpul domniei lui Abgar al VIII-lea cel Mare (177-212), deși pătrunderea creștinismului în regiune pare să fie mult mai veche. Dacă Tixeront situează primele misiuni creștine în zonă între 160-170, G.A. Williamson și A. Voobus consideră că propovăduirea creștină a ajuns mult mai timpuriu, probabil chiar din sec. I, într-o cetate aflată la numai 180 mile de Antiohia. Punctul de plecare al Sfântului Apostol Pavel în călătoriile sale misionare, a fost cu mult mai aproape de Efes (500 mile), unde știm sigur că Apostolul neamurilor a propovăduit (Cf. M. GUSCIN, „The Image of Edessa”, pp. 157-159).

pogorât din ceruri să faci aceste lucruri, sau ești Fiul lui Dumnezeu trimis să faci aceste lucruri. Pentru aceea Îți scriu și Te implor să Te grăbești la mine și să mă vindeci de boala mea. Mai mult decât atât, am auzit că evreii Te batjocoresc și Îți vor rău. Eu conduc un oraș mic și venerabil, dar care este destul de mare pentru amândoi. Răspunsul lui Iisus: "Binecuvântat să fii tu, cel ce ai crezut în Mine, deși nu M-ai văzut, așa cum este scris, că cei ce M-au văzut nu vor crede în Mine, iar cei ce nu M-au văzut vor crede în Mine. Cât despre ceea ce mi-ai scris rugându-mă să vin la tine, mai întâi trebuie să săvârșesc cele pentru care am fost trimis și după aceea voi trimite pe unul dintre discipolii Mei să te vindece și să-ți dea viață ție și alor tăi.

În timp ce se afla în Ierusalim, Hannan ar fi pictat portretul lui Iisus cu calități supranaturale, regele așezându-l într-un loc de onoare în palatul său. Se spune că acest portret a fost luat de musulmani, atunci când au cucerit Edessa, iar mai târziu, i-a fost cedat împăratului bizantin, în schimbul unui enorm preț de răscumpărare și al eliberării unor prizoneri musulmani. Portretul a rămas acolo, până când a fost luat și dus în Occident, de unde i s-a pierdut urma. După Patimile Domnului și Înălțarea Lui la Ceruri, El și-a ținut promisiunea prin trimiterea apostolului Addai la Edessa.

O a treia legendă se referă la scrierea Faptelor Sfântului Apostol Toma, considerată apocrifă și de asemenea, la faptul că, după martiriul său, osemintele Sfântului Apostol Toma au fost duse în Mesopotamia, unde au rămas să se odihnească în pământ asirian⁷¹. Indiferent cât adevăr conțin aceste legende, cert este că originile creștinismului asirian sunt adânc înrădăcinate în antichitate. Astfel, se știe cu siguranță că Abgar al VIII-lea (176-213) era creștin, din

⁷¹H.J.W.Drijervs, *Addai und Mani.Christentum und Manichaismus im dritten Jahrhundert in Syrien*, in *Orientalia Christiana Annalecta*, 221, III, Symposion Syriacum, 1980, Roma, 1983, pag. 174.

mărturia lui Sextus Iulius Africanul, care a fost oaspete la curtea acestuia.

Cucerirea Edessei de către romani în anul 216 a deschis canale de liberă comunicare cu baza creștinismului din Ierusalim. În plus Asirienii erau, semiți vorbitori de aramaică, iar barierile de rasă și limbă erau, practic, inexistente între ei și farții lor creștini din Ierusalim. "Apariția și evoluția creștinismului în teritoriile care aparțin astăzi Siriei, Irakului și Iranului, precum și mai departe spre Răsărit sunt la fel de fascinante, precum sunt legendele menționate. Școlile din Nisibis și Edessa au fost focare din care creștinismul se întindea spre Răsărit, în timp ce credința era unică, nefiind, până la Sinodul de la Efes din 431, trasă o linie de demarcație între Orient și Răsărit, sirian și grec, semitic și bizantin, diofizit și monofizit și ortodox. Până atunci, sirienii de est și cei de vest nu s-au separat și nu au oscilat în comuniunea și responsabilitățile lor comune"⁷².

În acea vreme, pe lângă Alexandria, Roma, Constantinopol și Antiohia, care erau centre tradiționale ale învățământului creștin și ale gândirii religioase ortodoxe, trebuie să ne amintim că, în Orient, Edessa se îndrepta cu pași mari spre a deveni centrul teologiei și culturii siriace. Când Nisibis a căzut în mâinile perșilor, în 363, mințile luminate s-au mutat în Edessa.

În acest sens s-a făcut remarcat Sfântul Efrem Sirul (306-373), deseori numit cel Mare, datorită sfințeniei, erudiției, ortodoxiei de neclintit și imensei sale contribuții la literatura religioasă siriacă.

⁷²Stefan Gero, *Die Kirche des Osten. Zum Christentum in Persien und Spätantike*, Tübingen, in Ostkirchliche Studien, 1981, pag. 22.

Născut în Nisibis, din părinți al căror creștinism este uneori contestat, el a devenit călugăr și se spune că a fost la Niceea. A devenit un înveterat dușman al arianismului, pe care îl combătea la Edessa și în toate locurile unde se afla.

Treptat, Edessa devenea un bastion al tradiției siriace, în timp ce Antiohia devenea din ce în ce elenizată, deși amândouă continuau să se supună rezoluțiilor de la Niceea, până în primele decenii ale secolului al V-lea. De fapt, nu exista niciun semn real de separare între cele două mari centre ale creștinătății siriace în ceea ce privea doctrina, până în anul 431, la primul Sinod de la Efes, convocat la cererea lui Nestorie, episcop de Constantinopol, de împăratul Teodosie al II-lea, împăratul Imperiului Roman de Răsărit. Nestorie a fost călugăr în Antiohia și elev al lui Teodor de Mopsuestia, fiind renumit pentru abilitatea sa de a predica și pentru vocea sa melodioasă în rostirea Sfintei Liturghii. Împăratul Teodosie al II-lea l-a ales pentru a ocupa scaunul episcopal al Constantinopolului sperând că în el va fi găsit un al doilea Ioan Gură de Aur.

Probleme hristologice controversate au izbucnit oarecum întâmplător, atunci când un preot numit Anastasius, pe care Nestorie îl adusese din Antiohia la Constantinopol, a afirmat, în prezența lui Nestorie și a continuat să susțină și ulterior, în predicile sale, că Fecioara Maria nu este Născătoare de Dumnezeu, ci numai Născătoare de Hristos⁷³. Aceasta l-a dus la o totală afirmație neortodoxă despre cele două persoane: Iisus, omul perfect, fără păcat, care este fiul Mariei

⁷³Nicolae Chifăr, în *Istoria creștinismului*, vol. II, Editura Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Iași, 2000, pag.84.

în carne și oase, pe de o parte, și cuvântul divin al lui Dumnezeu sau Logosul sălășluit în El, pe de altă parte.

Astfel, teza despre cele două naturi, nu doar una, ale lui Hristos a apărut, deși involuntar, totuși cu vehemență. În acea vreme Fortăreața ortodoxiei era Alexandria, iar conducătorul ei era Chiril, un patriarh care deținea cunoștințe teologice mai vaste și avea o abilitate și o inventivitate mai mare decât a oricărui cleric din perioada aceea. Sinoadele ținute, atât în Alexandria, cât și în Roma, s-au pronunțat în anul 430 împotriva acestei erezii noi și l-au destituit pe Nestorie. Împăratul a căutat să rezolve această problemă și a convocat în anul următor la cererea lui Nestorie, un sinod la Efes.

Astfel, s-au adunat un număr de 198 de episcopi sub conducerea lui Chiril, cu reprezentanți puternici din Alexandria, Roma, Ierusalim, Tesalonic și Efes. Nestorie însuși, împreună cu șaisprezece episcopi și cu o escortă înarmată sub conducerea comisarului imperial Candidian, a fost prezent. Ioan de Antiohia și episcopii săi sufragani nu au ajuns la timp, așa că au trimis un sol cu un mesaj către Chiril prin care îl ruga să țină sinodul fără să aștepte delegația lor. Simpatia personală a lui Ioan față de Nestorie îi era bine cunoscută lui Chiril, așa că s-a decis să grăbească lucrările sinodului înainte ca Ioan să vină, ca să îl scutească de rușine. Nestorie a refuzat să vină în fața conciliului și a fost condamnat, excomunicat și destituit.

Între timp, el s-a întâlnit cu patruzeci și trei de episcopi rivali și în sinodul ținut la el acasă, a emis un verdict similar împotriva lui Chiril și a celorlalți episcopi. Ioan și cei treizeci de episcopi ai săi au ajuns mai târziu în Efes și au fost nevoiți să ia o decizie, lucru care i-a

nemulțumit, dar mai apoi Ioan a fost convins să fie de partea lui Chiril. Nereușind să stabilească pacea între părțile rivale, împăratul Teodosius al II-lea și sora lui, Pulcheria, au acceptat verdictul Sinodului. Nestorie a plecat în Antiohia, de unde s-a mutat în Panopolis, unde guvernatorul imperial i-a îngăduit să locuiască un timp, iar apoi a fost exilat într-o oază din Egipt.

A încercat să își apere numele prin lucrarea *Bazarul lui Heraclide*. A murit însă în ajunul Sinodului de la Calcedon și a fost înmormântat într-un loc necunoscut. Moștenirea lui către posteritate nu se limitează la hristologia nestoriană. Ea se extinde la fondarea Bisericii nestoriene, care a îmbinat învățăturile sale, deși el nu a avut niciun amestec în înființarea ei. Episcopul Rabbula de Edessa, care a susținut cauza ortodoxiei în acea biserică, a murit în 435 și a fost urmat de Ibas (435-457) a cărui simpatie pentru Nestorie se trage de la traducerea în siariacă a operelor lui Teodor de Mopsuestia, care fusese dascălul lui Nestorie și sursa principală a doctrinei sale filosofice. Ibas a fost vrăjit de Teodor și, deși el nu a profesat în mod deschis nestorianismul, a rămas practic în tabăra nestoriană împotriva monofiziților sirieni. Aceasta explică de ce al doilea Sinod de la Efes, din 499, sub influența egipteană și sub președinția lui Dioscorus, Patriarhul Alexandriei, a fost destituit, în timp ce Sinodul de la Calcedon, în 451, a anulat decizia, l-a reinstalat și l-a excomunicat pe Dioscor. Nu se știe dacă aceste judecăți i-au afectat poziția lui Ibas acasă, unde sirienii erau divizați în nestorieni și monofiziți.

Cu toate acestea, după moartea sa în 457, monofiziții au avut câștig de cauză sub conducerea lui Nonnus, succesorul lui.

Conducătorul celeilalte facțiuni, Bar Sauma, care fusese excomunicat de așa numitul Sinod tâlhăresc, a fugit la Nisibis, în Persia, dincolo de granițele Imperiului Roman. Această dată este, ca atare, piatra de hotar în definirea frontierei care îi separă pe monofiziții sirieni de nestorienii sirieni. În timp ce monofiziții se îndreptau spre Antiohia, nestorienii se așezau în Kurdistan și în partea de sud a Mesopotamiei, în orbita dominației persane.

În final, învățătura nestoriană a dispărut din Edessa, atunci când împăratul Zeno (474-491) a ordonat închiderea Școlii Edessene și expulzarea tuturor nestorienilor din Imperiul Bizantin. Biserica a confirmat decizia sa la al cincilea Sinod Ecumenic de la Constantinopol (553) care a condamnat atât persoana, cât și scrierile lui Theodor de Mopsuestia, izvorul învățăturilor nestoriene. Astfel, nestorianismul a devenit ilegal în Imperiul Bizantin și Edessa a suferit, odată cu dispariția cărturarilor nestorieni, o lovitură din care nu și-a mai revenit niciodată.

În acele zile, existau monofiziți în Persia care conviețuiau în pace cu nestorienii expulzați. Creștinii din Seleucia-Ctesiphon erau iacobiți care își aveau conducerea religioasă în Antiohia pe teritoriul roman. Supunerea lor față de o patriarhie din afara Persiei a fost un dezastru pentru Biserica lor și a oferit nestorienilor o șansă de expansiune. Unul dintre episcopii lor, Babai, a fost surprins într-o corespondență cu Zeno, împăratul bizantin, căruia i se plângea că era sub jugul unui suveran profan, adică șahul sassanid Peroz (459-484). El a plătit cu viața fiind crucificat, iar la instigarea lui Bar Sauma, episcopul de Nisibis, preoții monofiziți au fost masacrați.

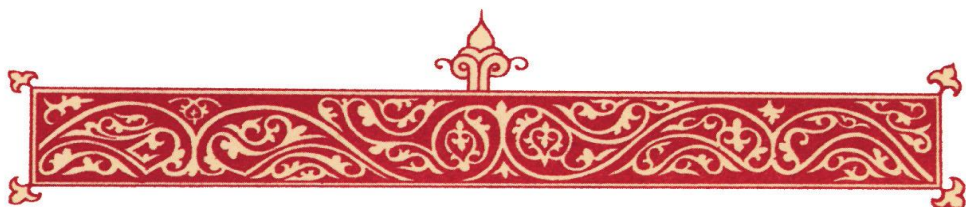
În 484, Sinodul de la Beth Lapat, prelații nestorienii, sub conducerea lui Bar Sauma, au binecuvântat memoria lui Teodor de Mopsuestia și au condamnat toate celelalte doctrine, monofizită și ortodoxă și ale tuturor Bisericilor de sub stăpânirea romană. Este interesant de remarcat faptul că acest sinod a legalizat căsătoria preoților și episcopilor. Bar Sauma a inaugurat această politică prin propria căsătorie cu o călugăriță. Confuzia a continuat în Biserica nestoriană timp de aproape cincizeci de ani. Totuși, în această vreme de tranziție, Biserica a atins maturitatea sub hegemonia regilor persani și și-au declarat independența completă față de Vest, atunci când Babai și-a asumat titlul de "Patriarh al Orientului", în 498, astfel, aducându-și scaunul episcopal pe picior de egalitate și făcându-l independent față de Antiohia, Alexandria sau Roma.

Între timp, Școala din Nisibis a luat locul școlii din Edessa și a făcut un progres considerabil sub conducerea lui Nerses, pe care nestorienii îl numeau "Harpa Duhului Sfânt" și admirabilul doctor, în timp ce monofiziții îl numeau Nerses "Leprosul". Această școală a devenit marele centru educațional nestorian și pepiniera pentru remarcabilii viitori prelați și patriarhi nestorienii. Biserica nestoriană datorează reformele sale acestei Școli a cărei figură proeminentă a fost Mar Aba, Patriarhul Estului din 525-533. El a întărit doctrina Bisericii sale și a pus capăt abuzurilor, ținând sinoade peste tot, iar în final, și-a câștigat coroana de martir când Shapur II a persecutat creștinii. Cronicarul Abd-Ishu îi atribuie lui Mar Aba singura Biblie siriacă revizuită și completă de la textele edessene și alexandrine grecești, spre deosebire de versiunea siriacă simplă sau Peshita.

Este destul de dificil să se precizeze cu exactitate în ce măsură s-a extins Biserica nestoriană din Persia sub domnia sassanizilor și nici nu este posibil să se ofere o descriere precisă a organizării sale teritoriale sau să enumerăm diferitele sale provincii eclesiastice și scaune, mitropolitane și episcopale. În primul rând, avem scaunul patriarhial localizat în vechea capitală Seleucia/Ctesiphon. Apoi provincia Susiana avea patru arhiepiscopii, în Jundishapur, Susa, Ahwaz și Suster, toate datorând supunere patriarhului. Alte provincii aflate sub jurisdicția unui mitropolit cu episcopate, includeau încă opt scaune mitropolitane. De menționat este și faptul că pe timpul patriarhului Yeshuyab (628-643), s-a inițiat primul program misionar pentru China. Biserica Nestoriană a continuat să evolueze și să se întărească și în perioada de ascensiune a califatului musulman, într-o asemenea măsură, încât a declanșat cea mai mare mișcare misionară în Orientul Îndepărtat.

La un moment dat, întreaga Asie, dincolo de Eufrat și Kurdistan, a devenit parohia patriarhului nestorian⁷⁴. Această mișcare a început încă dinainte de dispariția stăpânirii persane, fiind continuată cu mai multă vigoare în perioada islamică, cel puțin până când mongolii au șters de pe fața pământului toate vestigiile materiale și spirituale ale civilizației din acea parte a Asiei din Evul Mediu. Coloana vertebrală a expansiunii nestoriene a constituit-o organizarea monahală care a dotat Biserica cu o mare armată de oameni dedicați, gata să intre în regiunile necunoscute și să se expună oricărui pericol doar pentru a răspândi credința lor în Orientul Îndepărtat.

⁷⁴Wright, W., *A Short History of Syriac Literature*, London: Black, 1894, pag. 248.

**Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur Arhiepiscopul
Constantinopolului în ediție bilingvă română și persană⁷⁵**

مناجات الهی از یوحنا مقدس زرین دهن
اسقف اعظم قسطنطنیه

⁷⁵Traducerea a fost efectuată după ediția din anul 2000 a Liturghierului, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

این ترجمه از روی انتشار سال 2000، از مناجات نامه چاپ شده با تأیید شورای مقدس روحانیت و تبرک خوش سعادت پدر روحانی تئوکتیست، اسقف کلیسای ارتودوکس رومانی، انجام پذیرفت .

RÂNDUIALA DUMNEZEIEȘTII PROSCOMIDII

Preotul și diaconul vin la proscomidiar cu capul descoperit și se închină de trei ori înaintea lui, zicând de fiecare dată:

Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

Preotul ia întâia prescură și copia cu amândouă mâinile, le ridică până în dreptul frunții și zice:

Preotul: Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii cu scump Sângele Tău. Pe Cruce fiind răstignit și cu sulita împuns, nemurire ai izvorât oamenilor, Mântuitorul nostru, slavă Ție.

Diaconul: Binecuvântează, părinte.

Preotul ține prescura și copia în mâna stângă, le binecuvântează cu dreapta făcând semnul crucii, zicând:

Preotul: Binecuvântat este Dumnezeu nostru, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul: Amin. Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Apoi, având prescura în mâna stângă, iar în mâna dreaptă copia, preotul însemnează cu copia semnul crucii de trei ori deasupra prescurii, zicând de fiecare dată:

Preotul: Întru pomenirea Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

• Traducere / Transcriere fonetică

رسوم دینی- خداوندی پرؤسکومیدیا

Rosume dini - Khodavandi-e Proscomidia

کشیش و شماس، با سرهای باز به کنارِ پرؤسکومیدیار آمده و سه بار جلوی آن، صلیب احترام کشیده و هر بار میگویند :

خداوندا، من گناهکار را پاک بگردان و ترحم بفرما .

Khodavanda, mane gonahkar ra pak begardan va tarahom befarma.

کشیش در ابتدا، نان و چاقو را با هر دو دستش گرفته و آنها را تا جلوی پیشانی بلند کرده و میگوید

کشیش : ما را از نفرینِ قوانین، با خونِ گرانبهایت، بازپس بگیر . تو ای ناجیِ ما،
که به صلیب رفتی و به نیزه کشیده شدی، و برای انسانها، زندگی جاوید آوردی،
شکوه و عظمت را بجا می آوریم .

Keşiş : ma ra az nefrine qavanin, ba khune gheranbahaiat, bazpas beghir , To ei nagie ma, ke be salib rafti (keşide şodi) va be neizeh keşideh şodi, va baraie ensanha, zendeghie javid avardi, şokuh va azematat ra beja miavarim .

شماس : تبرک بفرما، ای پدر (کشیش) .

Şamas : tabarok befarma, ei pedar (keşiş) .

کشیش، نان و چاقو را در دستِ راستش گرفته و آنها را با دستِ چپش با علامتِ صلیب تبرک داده
و میگوید :

کشیش : مبارکست خداوندِ ما، همیشه، اکنون و جاودانه .

Keşiş : mobarakast khodavande ma, hamişe, aknun va javdaneh .

شماس : آمین . به درگاهِ خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Şamas : Amin . be dargahe khodavand doa konim . khodavanda tarahom befarma .

سپس، زمانیکه نان را در دستِ چپ و چاقو را در دستِ راستش دارد، کشیش با چاقو، سه بار
بالای نان، علامتِ صلیب کشیده و هر بار، میگوید :

کشیش : برای ذکرِ آقا و خداوند و ناجیمان، عیسیای مسیح .

Keşiş : baraie zekre Aqa va khodavand va nagieman, Issaie Masih .

* *
*

Punând prescura pe tavă, preotul o taie în partea peceții cu literele IC și NI, zicând:

Preotul: Ca un miel nevinovat spre junghiere S-a adus.

Apoi preotul taie pecetea în partea cu semnele XC și KA și zice:

Preotul: Și ca o oaie, fără de glas împotriva celui ce-o tunde, așa nu și-a deschis gura Sa.

Tăind în partea de sus a peceții, preotul zice:

Preotul: Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Apoi, tăind în partea de jos a peceții, preotul zice:

Preotul: Iar neamul Lui cine-l va spune?

Diaconul privind cu evlavie la această lucrare, ținând capătul orarului în mâna dreaptă, îl îndreaptă către prescură zicând la fiecare tăietură:

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Îndreptând orarul către Sfântul Agneț, diaconul zice:

Diaconul: Ridică, părinte.

Înfigând copia în prescură, în colțul drept al peceții, și tăind deoparte coaja de jos, ridică Sfântul Agneț, zicând:

Preotul: Că s-a luat de pe pământ viața Lui.

Preotul pune Sfântul Agneț cu pecetea în jos pe sfântul disc:

Diaconul: Junghie, părinte.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش، نان را روی سینی گذاشته و آنرا در قسمت طبیعت، با حروف " ایکس.چ. و ک.آ. " بریده و میگوید :

کشیش : همانند یک برهء بیگناه، بسمت سر بریدن رفت .

Keşiş : hamanande yek bareie bigonah, besamte sar boridan raft .

سپس کشیش، قسمت طبیعت، با علامت " ایکس.چ. و ک.آ. " بریده و میگوید :

کشیش : و همانند یک گوسفندی که بدون صدا (فریاد) بر علیه کسیکه پشم او را می چیند، او نیز دهان باز نکرد .

Keşiş : va hamanande yek gusfandi ke bedune seda (fariad) bar aleihe kasike pašme u ta micinad, u niz dahan baz nakard .

کشیش، آنرا در قسمت بالای بخش طبیعت نان گرفته و میگوید :

کشیش : در سکوتش، قضاوت او بلند شد .

Keşiş : dar sokutaş, qezavate u boland şod .

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم .

Şamas : be dargahe khodavand doa konim .

سپس، کشیش قسمت پایین نان را بریده و میگوید :

کشیش : و به خانواده (اقوام) او، چه کسی خواهد گفت ؟

Keşiş : va be khanvadeie (aqvame) u, ce kasi khahad goft ?

شماس با نگاهی عبادت آمیز نسبت به این اقدام، سر پیش-بند خود را در دست راستش گرفته و آنرا بسمت نان برده و در هنگام هر برش میگوید :

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Şamas : be dargahe khodavand doa konim . khodavanda tarahom befarma .

شماس، پیش-بند خود را بسمت آگنتس مقدس برده و میگوید :

شماس : بلند شو، ای پدر (کشیش) .

Şamas : bolan şo ei pedar (keşiş) .

چاقو را در نان، در قسمت راست بخش طبیعت فرو برده و لایهء پایینی آنرا به کنار زده و آگنتس مقدس را بلند کرده و میگوید :

کشیش : که از زمین، زندگی خود را گرفته است .

Keşiş : kea z zamin, zendeghie khod ra gherefte ast .

کشیش، آگنتس مقدس را، با بخش طبیعتش به سمت پایین را، روی دیسک مقدس میگذارد :

شماس : ببرش (چاقو بزن)، ای پدر (کشیش) .

Şamas : beboraş (ceaqu bezan) , ei pedar (keşiş) .

* *

*

Preotul taie Sfântul Agneţ în semnul crucii, având grijă să nu străpungă pecetea, zicând:

Preotul: Junghie-se Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii, pentru viaţa şi pentru mântuirea lumii.

Preotul întoarce Sfântul Agneţ astfel încât pecetea să fie în sus

Diaconul: Împunge, părinte.

Preotul împunge cu sfânta copie Sfântul Agneţ, în partea cu semnul IC, zicând:

Preotul: Şi unul din ostaşi cu suliţa coasta Lui a împuns.

Diaconul ia în mâna dreaptă vasul cu vin şi în stânga vasul cu apă şi toarnă în sfântul potir deodată vin şi apă. Preotul continuă, zicând:

Preotul: Şi îndată a ieşit sânge şi apă; şi cel ce a văzut a mărturisit şi adevărată este mărturia lui.

Diaconul: Binecuvântează, părinte, sfânta amestecare.

Preotul binecuvântează sfântul potir, zicând:

Preotul: Binecuvântată este amestecarea Sfintelor Tale, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش، آگنتس مقدس را به علامت صلیب بریده و مراقبت که قسمت طبیعتش را چاقو نزند (نبرد)، و میگوید :

کشیش : می برم برهه خداوند را، آنکه گناهان مردمان را پاک نمود، برای زندگی و برای نجات مردم.

Keşiş : miboram bareie khodavand ra, anke gonahane mardoman ra pak nemud, baraie zendeghi va baraie nejate mardom .

کشیش، آگنتس مقدس را برعکس میکند، بدینگونه که قسمت طبیعتش بسمت بالا باشد .

شماس : ببرش (چاقو بزن)، ای پدر (کشیش) .

Şamas : beboraş (ceaqu bezan), ei pedar (keşiş) .

کشیش، با چاقوی مقدس، در آگنتس مقدس، در بخشی که علامت "ای.ج." هست، فرو میکند و میگوید :

کشیش : و یکی از یاران (سربازان) با نیزه، در دنده او فرو کرد.

Keşiş : va yeki az yaran (sarbazan) ba neizeh, dar dandeie u foru kard .

شماس، ظرف شراب را در دست راست خود و ظرف آب را در دست چپ خود میگیرد و

همزمان، هم شراب و هم آب، در جام مقدس میریزد . کشیش ادامه میدهد و میگوید :

کشیش : و بلافاصله خون و آب برون زد ؛ و آنکه این را دید، شهادت داد، و حقیقتست شهادت او .

Keşiş : va belafasele khun va ab borun zad ; va ankeh in ra did, şahadat dad, va haqiqatast şahadate u .

شماس : ای پدر (کشیش)، این مخلوط مقدس را، متبرک بگردان.

Şamas : ei pedar (keşiş), in makhlute moqadas ra, motebarek begardan .

کشیش، جام مقدس را تبرک داده، و میگوید :

کشیش : متبرکست، مخلوط مقدسین تو، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه . آمین .

Keşiş : motebarekast, makhlute moqadasine to, hamişe, aknun, daem va javdaneh . Amin .

* *

*

Sfântul potir este acum acoperit cu acoperământul său întocmit (nedesfăcut).

Preotul ia în mână a doua prescură și taie din ea o părticică în formă triunghiulară, zicând:

Preotul: Întru cinstea și pomenirea preabinecuvântatei, măritei Stăpânei noastre, de Dumnezeu Născătoarei și pururea Fecioarei Maria, pentru ale cărei rugăciuni primește, Doamne, jertfa aceasta întru jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri.

Și scoțând părticica, o pune de-a dreapta Sfântului Agneț (în stânga sa), zicând:

Preotul: De față a stătut împărăteasa, de-a dreapta Ta, în haină aurită îmbrăcată și preaînfrumusețată.

Luând a treia prescură, scoate dintr-însa părțile pentru cele nouă cete. Aceste părțile sunt mai mici decât părticica pentru Sfânta Fecioară. Luând întâia părticică, el zice:

Preotul: A Cinstului, măritului prooroc, Înaintemergătorului și Botezătorului Ioan.

Pune părticica sus, în partea stângă a Sfântului Agneț (în dreapta sa), în partea cu semnul XC, astfel făcând începutul cetei celei dintâi. Tăind a doua părticică, zice:

Preotul: A Sfinților, măriților prooroci: Moise și Aaron, Ilie și Elisei, David și Iesei; a sfinților trei tineri și a lui Daniel proorocul, și a tuturor sfinților prooroci.

Aceasta se așează lângă Sfântul Agneț, sub cea dintâi părticică. Tăind a treia părticică, zice:

Preotul: A Sfinților, măriților și întru tot lăudaților Apostoli Petru și Pavel, a celor doi sprezece, a celor șaptezeci și a tuturor Sfinților Apostoli.

• Traducere / Transcriere fonetică

هم اکنون، جام مقدس، با یک پوشش، پوشیده شده، یا باز نشده است .

کشیش، دومین نان را در دست گرفته و یک تکه از آنرا به شکل مثلث میبرد و میگوید :

کشیش : به افتخار و ذکرِ متبرکِ بزرگ، مالکِ بزرگمان، خداوندِ زایندهء مریم همیشه باکره، برای دعاهایی که میشوند، خداوندا، این قربانی را در میانِ قربانیانِ (هدایا) راهِ از آسمانها برترت، بپذیر .

Keşiş : be eftekhar va zekre motebareke bozorg, maleke bozorgheman, khodavande zaiandeie Mariame hamişe bakereh, baraie doahaii ke mişavand, khodavanda, in qorbani ra dar miane qorbaniane (hadaia) rahe az asmanha bartarat, bepazir.

و سپس آن تکه را در آورده و آنرا در قسمتِ راستِ آگنتسِ مقدس (سمتِ چپِ خودش) قرار داده و میگوید :

کشیش : ملکه ای که در حضورت، در سمتِ راستت، با لباسی طلایی بر تن و بسیار زیبا گشته، ایستاده است .

Keşiş : malekeii ke dar hozurat, dar samte rastat, ba lebası talaıi bar tan va besiar ziba gaşte, istade ast .

سپس، سومین نان را گرفته، از آن، قسمت‌های مربوط به نه (9) بخشِ طبیعت را در می آورد (میبرد) . این تکه ها، از تکهء باکرهء مقدس، کوچکترند .
تکهء اول را در دست گرفته، میگوید :

کشیش : برای مقدسین، رسولانِ بزرگت : موسی، آرون، ایلی و الیاس، داوود و یساء ؛ برای سه جوانِ مقدس و برای دانیالِ رسول و همهء رسولانِ مقدست .

Keşiş : baraie moqadasini az rasulane bozorgat : Musa, Arun, Ilie, Elias, Davud, Iasaa ; Baraie she javane moqadas va baraie Danieale rasul va hameie rasulane moqadasat .

آنها را در کنارِ آگنتسِ مقدس، زیرِ تکهء اول قرار میدهد .
سپس، تکهء سوم را میبرد و میگوید :

کشیش : برای مقدسین، بزرگان و رسولانِ موردِ تجلیل- پطروس و پاول، و آن دوازده نفر، و آن هفتاد نفر و همهء رسولانِ مقدست .

Keşiş : baraie moqadasin, bozorgan va rasulane morede tajlilat- Petrus va Pavel, va an davazdah nafar, va an haftad nafar va hameie rasulane moqadasat .

* *
*

Aceasta este pusă sub a doua pãrticã, încheind rândul cel dintâi:

Tãind a patra pãrticã, preotul zice:

Preotul: A celor între sfinți Pãrinți ai noștri și ai lumii mari dascãli și ierarhi:

Vasile cel Mare, Grigorie Cuvântãtorul de Dumnezeu și Ioan Gurã de Aur,

Atanasie și Chiril, Nicolae cel din Mira, Spiridon al Trinitunde; Calinic Cernicanul, Nifon de la Craiova, Iosif cel Nou, Iorest și Sava, și a tuturor sfinților ierarhi.

Aceasta se pune lângă păticia cea dintâi, începând astfel al doilea rând de sus în jos.

Tăind a cincea păticia, preotul zice:

Preotul: A Sfântului întâiului Mucenic și Arhidiacon Ștefan, a sfinților Marilor Mucenici Dimitrie, Gheorghe, Teodor Tiron, Teodor Stratilat, Ioan cel Nou, Serghie și Vach, Ioan Valahul și Oprea și a tuturor sfinților mucenici și a Sfintelor Mucenițe: Tecla, Varvara, Paraschiva, Ecaterina, Filotea și a tuturor sfintelor mucenițe.

Aceasta se pune sub prima păticia din rândul al doilea. Tăind a șasea păticia, zice:

Preotul: A Cuvioșilor și purtătorilor de Dumnezeu Părinților noștri: Antonie, Eftimie, Sava, Onufrie, Atanasie cel din Aton, Dimitrie cel Nou, Grigorie Decapolitul, Nicodim de la Tismana, Visarion și Sofronie și a tuturor precuvioșilor părinți și Precuvioaselor maici: Pelaghia, Teodosia, Anastasia, Eupraxia, Fevronia, Teodula, Eufrosina, Maria Egipteanca, Parascheva și a tuturor sfintelor precuvioaselor maici.

• Traducere / Transcriere fonetică

این را، در زیر تکه دوم قرار داده، و بخش اول را پایان میرساند :
کشیش، تکه چهارم را بریده و میگوید :

کشیش : برای کشیشان مقدس ما و برای همه آموزگاران و سرپرستان : واسیله
بزرگ، گریگور کلام آور خداوندی، یوحنا زرین دهان، آتanasی و کیریل، نیکولای
میرا، اسپیریون تریمیتوندا ؛ کالینیک چرنیکانول، نیفون کرایوایی، یوسف جدید،
یورست و ساوا، و همه سرپرستان مقدس .

*Keşiş : baraie Keşişane moqadase ma va baraie hameie amuzgaran va sarparastan :
Vasilieie Bozorg, Grigore kalam avare khodavandi, Iuhanaie zarin dahan, Atanasi va Kiril,
Nicolai Mira, Espiridone Terimitonedia; Kalinik Cernukanol, Nifone craiovai, Iusofe Jadid,
Iurest va Sara, va hameie sarparastane moqadas .*

اینرا در کنار تکه اول قرار داده، و بدینگونه، ردیف دوم را از بالا به پایین آغاز میکند .
کشیش، تکه پنجم را بریده و میگوید :

کشیش : برای اولین شهید مقدس و شماس صومعه اشتفان، برای شهادی بزرگ
مقدس، دیمیترو، گورگ، تئودور تیرون، تئودور استراتیلات، یوان جدید، سرگی و
واک، یوان والا هول و اُپرا، و همه شهادی مقدس و مقدسین جانباز : تکلا، واروارا،
پاراسکیوا، اِکاترینا، فیلوفتی و همه مقدسین جانباز .

Keşiş : baraie avalin şahide moqadas va şamase someeie Eştefan, baraie şohadaie bozorghe moqadas, Dimitru, Gorghe, Teodor Tiron, Teodor Esteratilat, Ioane Jadid, Serghei va Vak, Ioan Valahul va Opra, va hameie şohadaie moqadas va moqadasine janbaz : Tekla, Varvara, Parasckiva, Ecaterina, Filoftei, va hameie moqadasine janbaz .

این، در زیر اولین تکه بخش دوم گذاشته میشود .
تکه ششم را بریده و میگوید :

کشیش : برای از خودگذشتگان و کشیشان پیام دهنده خداوندی : آنتونی، اِفتیمی،
ساوا، آنوفری، آناستاسیه آنتونی، دیمیتري جدید، گریگوریه دِکاپولیتول، نیکودیم از
تیمیشوارا، ویساریون و سوفروُنیا و همه کشیشان از خودگذشته و مادرهای روحانی
از خودگذشته : پلاگیا، تئودوسیا، آناستاسیا، اوپراکسیا، فورونیا، تئودولا، اوفرُوسینا،
ماریا از مصر، پاراسکِوا و همه مادرهای روحانی از خودگذشته مقدس .

Keşiş: baraie az khod gozaştegan va keşişane païam dahandeie khodavandi : Antonie, Eftimi, Sava, Anofri, Anastasie Antoni, Dimitrie Jadid, Grigorie Decapolitol, Nikodim az Timișoara, Visarion va Sofronia va hameie keşişane az khod gozaşte va madarhaie rohanie az khod gozaşte : Pelaghia, Teodosia, Anastasia, Euprecksia, Fevronia, Teodola, Eufrosina, Maria az Mesr, Paraskeva va hameie madarhaie rohanie az khod gozaşteie moqadas .

* *

*

Această pîrticică se pune sub cea de dinaintea ei. Astfel rîndul al doilea este terminat.

Tîind a şaptea pîrticică, zice:

Preotul: A Sfinților și făcătorilor de minuni, doctori fără de arginți: Cosma și Damian, Chir și Ioan, Pantelimon și Ermolae, și a tutu ror sfinților fără de arginți.

Aceasta se pune deasupra, în dreapta rîndului al doilea, începînd al treilea rînd.

Tăind a opta pǎrticicǎ, preotul zice:

Preotul: A Sfinților și dreptilor dumnezeiești Părinți Ioachim și Ana, a Sfântului (N), a cărui pomenire o săvârșim, și a tuturor sfinților, pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeuule.

Această pǎrticicǎ se pune sub cea de dinaintea ei. Tăind a noua și ultima pǎrticicǎ pentru cete, zice:

Preotul: A celui între sfinți Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului (*de se face Liturghia lui; iar de se face Liturghia Marelui Vasile, arhiepiscopul Cezareii Capadociei, îl pomenește pe acesta*).

Aceasta se pune sub pǎrticica de dinaintea ei, împlinind astfel rândul al treilea. Luând a patra prescură, scoate o pǎrticicǎ din ea și îl amintește pe ierarhul locului, zicând:

Preotul: Pomenește, Stăpâne, Iubitorule de oameni, pe toți episcopii ortodocși și pe Prea Fericitul Părintele nostru (N), Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și pe (Înalt-) Prea Sfințitul (Arhi-) Episcopul (și Mitropolitul nostru) (N), (*Preotul îl pomenește apoi pe arhiereul care l-a hirotonit – dacă este în viață – după care continuă*), cinstita preoțime, cea întru Hristos diaconime și toată ceata preoțească, șpe starețul nostru (N), pe frații și slujitorii cei dimpreună cu noi, preoți și diaconi și pe toți frații noștri, pe care i-ai chemat la împărtășirea Ta, prin milostivirea Ta Preabunule Stăpâne.

• Traducere / Transcriere fonetică

این تکه، در زیرِ تکهءِ قبلی قرار میگیرد. بدینگونه، ردیفِ دوم نیز پایان میرسد.
تکهءِ هفتم را در دست گرفته و میگوید:

کشیش: برای مقدسان و آنانکه معجزه مینمودند، دکترهای بدونِ نقره (پول):
کوسما و دامین، همچنین کیر و یوان، پانتلیمون و ارمولای، و همهءِ مقدسین بدونِ نقره (پول).

Keşiş: barai moqadasan va ananke moojeze minemudand, doctorhaie bedune noqreh (pul): Cosma va Damian, hamcenin Kir va Ioan, Pantelimon va Ermolaei, va hameie moqadasine bedune noqreh (pul).

این تکه در بالا، در سمتِ چپِ ردیفِ دوم قرار گرفته، و ردیفِ سوم شروع میشود.
تکهءِ هشتم را در دست گرفته و میگوید:

کشیش : برای مقدسین و پدران روحانی درستکار خداوند : حاکیم و آنا، برای (ن)
مقدس که ذکر او را بجا می آوریم، و برای همه مقدسین، و برای دعا‌های آنان، به
ما رسیدگی بفرما خداوندا .

Keşiş : baraie moqadasin va pedarane rohanie dorostkare khodavand : Hakim va Ana, baraie (N) moqadas ke zekre u ra beja miavarim, va baraie hameie moqadasin, va baraie doahaie anan, be ma resideghi befarma khodavanda .

این تکه، در زیر تکه قبلی قرار میگیرد .

تکه نهم را در دست گرفته و میگوید :

کشیش : برای پدر روحانی مقدس ما، یوحنا زین دهان، اسقف قسطنطنیه (اگر
مناجات او انجام میگیرد ؛ همچنین مناجات واسیلی بزرگ، اسقف چزار کاپادوسی، او را ذکر
مینماید).

Keşiş : baraie pedare rohanie moqadase ma Iuhanaie zarin dahan, osqofe qostantanieh (...)

این تکه، در زیر تکه قبلی قرار میگیرد و بدینگونه ردیف سوم پایان میرسد .

نان چهارم را برداشته، تکه ای از آن را بریده (درآورده) و ذکر سرپرست دینی منطقه را بجا
آورده و میگوید :

کشیش : با ترحمت- ای صاحب نیکوی ما، ذکر بفرما، ای مالک، ای دوستدار
انسانها، همه اسقفهای ارتودکس را و پدر روحانی مقدس ما (ن)، اسقف کلیسای
ارتودکس رومانی، و اسقف و پیشوای بزرگ (متروپولی ما) (ن)، (سپس کشیش،
ذکر اسقفی که او را کشیش نموده است – اگر هنوز زنده است – بجا می آورد و پس از آن، ادامه
میدهد)

Keşiş : ba tarahomat- ei sahebe nikuie ma, zekr befarma, ei malek, ei dustdare ensanha, hameie osqofhaie irtodox ra va pedare rohanie moqadase ma (N), osqofe kelisaie ortodoxe Romani, va osqof va pişvaie bozorge (metropoliemane ma) (N) (....)

،کشیشی متبرک را، آنانیکه شماس مسیحا هستند و همه گروه کشیشان و راهب (ن)
(را، همه برادران و خدمتگزارانی را که با ما همراهند، کشیشها و شماسها و همه
برادران ما را که آنها را به امپراطوری خود طلب نمودی (فوت کرده اند).

keşişie motebarek ra, ananike şamase Masiha hastand va hameie goruhe keşişan va raheban (N), hameie baradaran va khedmatgozarani ra ke ba ma hamrahand, keşişha, şamasha va hameie baradarane ma ra be emperaturie khod talab nemudi (fout kardeand) .

* *

*

Această părticică este aşezată apoi sub Sfântul Agneţ, spre colţul din dreapta acestuia, (în stânga preotului), în partea cu semnul NI.

După aceasta taie altă părticică din prescură şi o pune în stânga celei de dinaintea ei (în dreapta lui), zicând:

Preotul: Pomeneşte, Doamne şi pe (aici se pomeneşte Cărmuirea ţării după îndrumările Sfântului Sinod).

Preotul scoate apoi o părticică pentru ctitorii şi binefăcătorii bisericii, aşezând-o (în dreapta sa), lângă părticica de dinaintea ei, sub partea cu semnul KA şi zice:

Preotul: Pomeneşte, Doamne, şi pe ctitorii şi bine fă că torii sfântului locaşului acestuia (N).

Taie părţicele mai mici din a patra prescură şi le pune, toate la un loc, sub părticica pentru arhieriei, în partea cu semnul NI. Apoi el zice următoarea rugăciune:

Preotul: Primeşte, Doamne, jertfa aceasta pentru iertarea păcatelor tuturor fraţilor celor întru Hristos şi pentru tot sufletul creştinesc cel necăjit şi întristat, care are trebuinţă de mila şi de ajutorul Tău; pentru apărarea ţării acesteia şi a celor ce vieţuiesc într-însa şi pentru pacea şi bună aşezarea întregii lumi; pentru bunăstarea sfinţelilor lui Dumnezeu biserici, pentru mântuirea şi ajutorul celor ce cu osârdie şi cu frică de Dumnezeu se ostenesc şi slujesc: părinţi şi fraţi ai noştri; pentru cei trimişi; pentru cei ce sunt în călătorie; pentru tămăduirea celor ce zac în boli; pentru izbăvirea celor robiţi; pentru cei ce sunt în judecăţi, în ocne, în izgoniri, în necazuri şi strâmtorare; pentru cei ce ne urăsc şi pentru cei ce ne iubesc pe noi; pentru cei ce ne miluiesc şi slujesc nouă şi pentru cei ce ne-au poruncit nouă, nevrednicilor; să ne rugăm

pentru dânșii; pentru frații noștri care sunt în slujbe, și pentru toți cei ce slujesc și au slujit în sfânt locașul acesta.

• Traducere / Transcriere fonetică

سپس، این تکه، زیر آگنتس مقدس گذاشته میشود- در قسمتِ راستِ آن، (در سمتِ چپِ کشیش)، با قسمتی که علامتِ "ن.آی." دارد .

پس از اینکار، تکه‌های دیگر از نان را بریده و آنرا در سمتِ چپِ تکه‌ء قبلی قرار میدهد (در سمتِ راستِ او) و میگوید :

کشیش : خداوندا، ذکر بفرما (در اینجا اشاره به رهبران کشوری ، پس از هدایت شورای کلیسای مقدس میشود).

Keşiş : khodavanda, zekr befarma (...)

سپس، کشیش، تکه ای را برای خوانندگان و خدمتگزارانِ کلیسا درآورده و آنرا (در سمتِ راستِ خود)، در کنارِ تکه‌ء قبلی، زیرِ علامتِ "ک.آ." قرار داده و میگوید :

کشیش : خداوندا، دعا خوانان و خدمتگزارانِ این مکانِ مقدس (ن) را، ذکر بفرما .

Keşiş: khodavanda, doa khaman va khedmatgozarane in makane moqadas (N) ra, zekr befarma .

تکه های کوچکتری را از چهارمین نان بریده و همه آنها را در یکجا، زیرِ تکه‌ء اسقفها، در

قسمتی که علامتِ "ن.آی." هست، قرار میدهد و سپس، او این دعا را میگوید :

کشیش : خداوندا، این قربانی (هدیه ، نذر) را، برای بخششِ گناهانِ همه برادرانِ

باورمند به مسیحا و برای همه روح مسیحیانِ رنجور و غمگین، که نیازمندِ ترحم و

کمکِ تو هستند، بپذیر ؛

Keşiş : khodavanda, in qorbani (hedieh, nazr) ra, baraie bakhşese gonahane hameie baradarane bavarmande be Masiha va baraie hameie ruhe masihiane ranjur va qamghin, ke niazmande tarahom va komake to hastand, bepazir ;

برای حفاظتِ این کشور و کسانی که در آن زندگی میکنند و برای صلح و برقراری

همه دنیا بپذیر ؛

baraie hefazate in keşvar va kasanike dar an zendeghi mikonand va baraie solh va barqararie hameie donia, bepazir ;

برای خوش سعادتِ کلیساهای مقدسِ خداوندی، برای نجات و کمک به کسانی که با
غیرت و ترس از خداوند، زحمت کشیده و خدمت میکنند، بپذیر؛

baraie khoş saadatie şelisahaie moqadase khodavandi, baraie nejat va komak be kasanike ba qeirat va tarse az khodavand, zahmat keşide va khedmat mikonand, bepazir ;

برای والدین و برادران ما ؛ برای فرستادگان؛ برای کسانی که در سفر هستند ؛ برای
درمان کسانی که در بسترِ بیماریند ؛ برای رستگاریِ اسیران ؛ برای کسانی که به
محاکمه هستند، در معادن، در تبعید، در مشکلات و تنگنا هستند ؛

baraie valedin va baradarane ma, baraie ferestadeganat ; baraie kasanike dar safar hastand ; baraie darmane kasanike dar bastare bimariand ; baraie rastgarie asiran ; baraie kasanike be mohakeme hastand, dar maaden, dar tabiid, dar moşkelat va tangna hastand ;

برای کسانی که از ما متنفرند و برای کسانی که ما را دوست دارند ؛ برای کسانی که به
ما ترحم دارند و به ما یاری میرسانند و برای کسانی که ما را فرمان دادند و برای
ناشایستگان، برای آنها دعا کنیم ؛

baraie kasanike az ma motenaferand va baraie kasanike ma ra dust darand ; baraie kasanike be ma tarahom darand va be ma yari miresanand va baraie kasanike ma ra farman dadand va baraie naşaiestegan, baraie anha doa konim ;

برای برادرانِ ما که در حالِ کار و خدمت هستند، و برای همه کسانی که بنده
خدمتگزارت هستند و در این مکانِ مقدس خدمت کرده اند.

baraie baradarane ma ke dar hale kar va khedmat hastand ; va baraie hameie kasanike bandeie khedmatgozarat hastand va dar in makane moqadas khedmat kardeand .

* *

*

Apoi preotul pomeneste pe cei pe care va voi dintre cei vii. La fiecare nume ia cu copia câte o păticeică mică, zicând:

Preotul: Pomeneste, Doamne, pe robul (roaba) lui Dumnezeu (N).

El pune aceste păticecele sub Sfântul Agneţ, la un loc cu cele scoase mai înainte pentru cei vii.

Apoi preotul ia a cincea prescură, taie părticele mici pentru pomenirea celor care au adormit întru Domnul și le pune, toate la un loc, pe sfântul disc în dreapta sa, sub părticica pentru ctitori, în partea cu semnul KA, zicând:

Preotul: Pentru pomenirea și iertarea păcatelor tuturor celor din veac adormiți întru dreapta credință: ale strămoșilor, ale moșilor, ale părinților, ale maicilor, ale fraților, ale surorilor, ale fiilor și fiicelor, ale celor dintr-o rudenie și ale celor dintr-o seminție cu noi și ale tuturor celor ce au adormit întru nădejdea învierii și a vieții veșnice; ale ctitorilor sfântului locașului acestuia (*aici pomenește pe ctitorii răposați*); ale miluitorilor și făcătorilor de bine; ale tuturor celor ce s-au ostenit și au slujit în sfânt locașul acesta: arhieriei, arhimandriți, ieromonahi, preoți, ierodiaconi, diaconi, monahi, monahii și slujitori; ale preabinecinstitorilor împărați, domnitori și dregători; ale fericitelor patriarhi, ale ortodocșilor arhieriei și preoți; ale dreptmăritorilor creștini, pe care i-au acoperit apa, marea, râurile, izvoarele, bălțile, puțurile, sau războiul i-a secerat și cutremurul i-a cuprins, tâlharii i-au ucis și focul i-a ars, sau fiarelor, păsărilor, jigăniilor și la toată firea celor din mare s-au făcut mâncare; ale celor răpiți fără de veste; ale celor arși de trăsnete și ale celor înghețați în munți, pe cale, în loc pustiu și în sihăstrie; ale celor sfârșiți de întristare sau de bucurie; ale celor ce au pățimit în zile bune și în nenorocire; ale celor pe care i-a ucis calul, sau grindina, zăpada, ploaia înmulțită, cărămida și țărâna i-au împresurat și de năprasnă au căzut; ale celor pe care i-au omorât băuturile otrăvitoare, înecările cu oase; ale celor loviți de tot felul de aruncare: a fierului, a lemnului și a oricărui fel de piatră; ale celor sfârșiți de chiotul tare, de alergarea grabnică, de palmă, de pumn, de lovitură cu piciorul, de ciumă, de foame, de sete, de mușcături

înveninate, de înghițirea șerpilor, de călcarea cailor, de sugrumare de cel de aproape, sau marea sau pământul desfăcându-se i-a înghițit; și de toată vârsta: bătrâni, tineri, voinici, copilandri, copii, prunci fără de vreme, parte bărbătească și femeiască; și pe care nu i-am pomenit, din neștiință sau din uitare, sau din pricina mulțimii numelor, Însuți îi pomeneste, Dumnezeu, Cel ce știi numele și vârsta fiecăruia.

• Traducere / Transcriere fonetică

سپس کشیش، ذکر دعا میکند برای زندگان . به هنگام ذکر نام هر کدامشان، با چاقو یک تکهء کوچک را برداشته و میگوید :

کشیش : خداوندا، ذکر بفرما بندهء خداوندیت (ن) .

Keşiş : khodavanda, zekr befarma, bandeie khodavandiat (N) .

سپس، آن تکه را زیر آگتس مقدس، در کنار شش تکهء قبلی که برای زندگان بودند میگذارد . سپس کشیش، پنجمین نان را گرفته، و از آن، تکه های کوچکی را برای ذکر مردگان خداپرست بریده و همه آنها را در یکجا ، روی دیسک مقدس، در سمت چپش ، زیر تکهء دعا خوانان (خوانندگان)، در قسمتی که علامت "ک.آ." دارد، گذاشته و میگوید :

کشیش : برای ذکر و بخشایش گناهان همهء کسانی که با ایمانی حقیقی، جاودانه در مرگ خفته اند (مردگان) : اجداد، پدر بزرگان، والدین، مادران، برادران، خواهران، پسران و دختران، اقوام و خویشاوندانمان و برای همهء مردگانی که در انتظار دوباره زنده شدن از مرگ و زندگی جاوید هستند ؛ برای خوانندگان (دعا خوانان) این مکان مقدس (در اینجا اشاره به دعا خوانانی که فوت کرده اند میشود) ؛

Keşiş : baraie zekr va bakhşaişe gonahane hameie kasanike ba imani haqiqi, javdaneh dar marg khoftand (mordegan) : ajdad, pedar bozorgan, valedin, madaran, baradaran, khaharan, pesaran, dokhtaran, aqvam va khişavandaneman va baraie hameie mordegani ke dar entezare dobare zende şodan az marg va zendeghie javid hastand ; baraie khanandegane (doa khanane) in makane moqadas (...) ;

برای مترحمین و نیکو کاران ؛

baraie moterahemin va nikukaran ;

برای همه کسانیکه کوشش نموده و در این مکان مقدس، خدمت و دعا نمودند :
اسقفها، مفتخرین، کشیشان صومعه ای، کشیشان، شماسان صومعه ای، شماسها،
راهبان و راهبه ها و سایر خدمتگزاران ؛ برای امپراطورهای پر لیاقت، حاکمان و
فرمانداران ؛

baraie hameie kasanike kuşesh nemude va dar in makane moqadas, khedmat va doa nemudand : osqofha, moftakharin, keşışane someeii, şamasane someeii, şamasha, raheban va rahebeha va saiere khedmatgozaran ; baraie emperaturihaie por liaqat, hakeman va farmandaran ;

برای پشگامان نیک کلیسا، برای اسقفهای ارتودوکس و کشیشان ؛
baraie pişgamane nika kelisa, baraie osqofhaie orthodox va keşışan ;
برای مسیحیان شایسته ای که در آب، دریا، رودخانه، چشمه ها، دریاچه ها، چاهها و
یا جنگ کشته شدند و یا زلزله و یا قاتلین و آتش سوزی آنانرا کشتند، یا حیوانات
درنده، پرندگان، و جانوران وحشی آنها را کشتند و وجود کسانیکه در دریا به غذا
تبدیل شدند ؛

baraie masihiane şaieştii şe dar ab, darya, rudkhaneh, çeşmeha, daryaceha, ceahha va ya jang koşte şodand va ya zelzele va ya qatelin va ataşsuzi ananra koştand, ya heivanate darandeh, parandegan, va janevarane vahşi, anha ra koştand va baraie kasanike dar daria be qaza tabdil şodand ;

برای ربوده شدگانی که از آنان خبری نیست ؛
baraie robude şodegani kea z anan khabari nist ;
برای سوختگان رعد و برق و برای کسانیکه در کوهها در سرما ، در راه، در بیابان
و در گوشه عزلت بسر بردند ؛

baraie sukhtegane raado barq va baraie kasanike dar kuhha dar sarma, dar rah, dar biaban va dar guşeiie ozlat besar bordand ;

برای کسانیکه از ناراحتی یا خوشحالی جان باختند ؛
baraie kasanike az narahati ya khoşhali, jan baktand ;
برای کسانیکه در روزهای خوب و یا بدبختی، رنج کشیدند ؛
baraie kasanike dar ruzhaie khub va ya badbakhti, ranj keşidand ;
برای کسانیکه اسب یا تگرگ، برف، باران زیاد، آجر و خاک (زمین)، آنها را
غافلگیرانه کشت ؛

Baraie kasanike asb ya tagarg, barf, barane ziad, ajor va khak (zamin), anha ra qafelghirane koşt ;

برای کسانیکه نوشیدنیهای سمی، و خفگی با استخوان آنها را کشت ؛

baraie kasanike nuşidanihaie sami, va khafeghie ba ostokhan, anha ra koşt ;

کسانیکه موردِ اصابت با چیزی پرتاب شده قرار گرفتند : آهن، چوب و هر نوع سنگی ؛ برای کسانیکه بدلیلِ فریاد بلند زدن، عجلانه دویدن کردند ، برای کسانیکه با کشیده، مشت، لگد، جزام، گرسنگی، تشنگی، نیش زدگی زهردار، بلعیده شدن از مار، زیر اسب رفتن، خفه شدن بدستِ نزدیکان، یا در شکافِ دریا یا خشکی بلعیده شدند ؛

kasanike morede esabat ba cizi partab şode qarar ghereftand : ahan, ciub va har noo sanghi ; baraie kasanike bedalile fariade boland zadan ya ajulaneh davidan, mordand ; fvhđ şshkdşî fh şadni, moşt, lagad, jozam, gorosneghi, teşneghi, niş zadeghie zahrđar, baliide şodan az mar, zire asb raftan, khafe şodan bedaste nazdikan, ya dar şekafe darya ya khoşki baliide şodand ;

برای همهء سنها : پیران، جوانان، قدرتمندان، نوجوانان، کودکان، نوزادانِ نا متولد، چه زنانه و چه مردانه ؛

baraie hameie senha : piran, javanan, qodratmandan, nojavanan, kudakan, nozadane na motevaleđ, ce zanane va ce mardane ;

و برای کسانیکه آنان را بدلیلِ ندانستن یا فراموشی یا بدلیلِ زیادیِ اسامی، ذکر ننمودیم، خداوندا، تو که همهء نامها و سنِ هر کس را میدانی، خودت آنان را ذکر بفرما .

va baraie kasanike anan ra bedalile nadanestan ya faramuşî ya bedalile ziadie asami, zekr nanemudim, khodavanda, to ke hameie namha va sene hark as ra midani, khodat ananra zekr befarma .

* *

*

Preotul îl pomeneste pe episcopul care l-a hirotonit - dacă a trecut la Domnul - şi pe toţi cei adormiţi, punând o părticică pentru fiecare pe sfântul disc laolaltă cu părticelele pentru cei adormiţi de dinaintea lor, zicând:

Preotul: Pomenește, Doamne, pe robul lui Dumnezeu (N).

Terminând pomenirea morților, preotul zice:

Preotul: Și pe toți, care întru nădejdea învierii și a vieții de veci, cu împărtășirea Ta au adormit, dreptmăritori părinți și frați ai noștri, Iubitorule de oameni, Doamne.

Preotul ia din nou a patra prescură pentru vii; scoate o părticică și o pune la cele vii, zicând:

Preotul: Pomenește, Doamne, după mulțimea îndurărilor Tale, și a mea nevrednicie; iartă-mi toată greșeala cea de voie și cea fără de voie și să nu oprești, pentru păcatele mele, harul Preasfântului Tău Duh, de la darurile ce sunt puse înainte.

Preotul ia buretele și aranjează cu grijă părticelele de pe marginea discului, ca să nu cadă jos ceva dintr-însele. Diaconul pune cădelnița înaintea preotului și zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, tămâia.

Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Preotul binecuvântează tămâia și zice rugăciunea tămâiei:

Preotul: Tămâie Îți aducem Ție, Hristoase Dumnezeul nostru întru miros de bună mireasmă duhovnicească, pe care primind-o întru jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Prea sfântului Tău Duh.

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش، اسقفی را که او را به درجه روحانیت رسانده (کشیش کرده) و (اگر اسقف مذکور رحلت یافته است) و همچنین دیگر رحلت یافتگان را ذکر میکند، بدینگونه که برای هر نفر، تکه ای را در کنار تکه های دیگر رحلت کردگان قبل از او، روی دیسک مقدس میگذارد و میگوید :

کشیش : خداوندا، بندهء درگاه خداوندیت (ن) را ذکر بفرما .

Keşiş : khodavanda, bandeie dargahe khodavandiat (N) ra zekr befarma .

پس از پایان ذکر رحلت شدگان، کشیش میگوید :

کشیش : و همهء کسانیکه به امید زنده شدن دوباره در زندگی جاوید (قیامت)، با ستایش تو درگذشتند، پدران لایقمان و برادرانمان، ای خداوندِ دوستدارِ انسانها .

Keşiş : va hameie kasanike be omide zende şodane dobare dar zendeghie javid (qiamat), ba setaieşe to dargozaştand, pedarane laieqeman va baradaraneman, ei khodavande dustdare ensanha .

کشیش، دوباره نانِ چهارم را برای زندگان بدست میگیرد ؛ تکه ای از آن را درآورده و آنرا برای زندگان گذاشته و میگوید :

کشیش : خداوندا، بر اساس تحمل و تواناییِ بسیاری و ناتوانی من، از آنها ذکر بفرما ؛ همهء گناهانِ عمد و غیرِ عمد را ببخش و بدلیلِ گناهانِ من، برکت و رحمتِ مقدسِ روح را بگیر، نسبت به این نذر ها و هدایایی که به درگاهت آورده ایم .

Keşiş : khodavanda, bar asase tahamol va tavanaie besiarat va natavanie man, az anha zekr befarma ; hameie gonahane amd va qeire amdam ra bebakhş va bedalile gonahane man, barekat va rahmate moqadase ruhat ra naghir, nesbat be in nazrha va hadaiiai ke be dargahat avardeim .

کشیش، دستمال را گرفته و با دقت، تکه هایی را که در لبهء دیسک هستند مرتب میکند، که مبدا از آنها به زمین بیفتند .

شماس، ظرفِ عود را جلوی کشیش گذاشته و میگوید :

شماس : پدرِ روحانی، این عود (اسفند) را، تبرک بفرما .

Şamas : pedare rohani, in ud (esfand) ra, motebarek befarma .

به درگاهِ خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Be dargahe khodavan doa konim . khodavanda tarahom befarma .

کشیش، عود (اسفند) را تبرک داده و دعای عود (اسفند) را میگوید :

کشیش : برای تو، ای مسیحای خداوندِ ما، عود (اسفند) ، با بوی معطرِ نیکِ

روحانی می آوریم، که آنرا در درگاهِ محرابِ بالاتر از آسمانهایت بپذیری، و برای ما برکتِ روح مقدست را بفرست .

Keşiş : baraie to, ei Masihaie khodavande ma, ud (esfand), ba buie moatare nike rohani miavarim, ke anra dar dargahe mehrabe balatar az asmanhaiat bepaziri, va baraie ma barekate ruhe moqadasat ra beferest .

شماس : به درگاهِ خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Şamas : Be dargahe khodavan doa konim . khodavanda tarahom befarma.

* *

*

Preotul ia steluța, o ține deasupra tămâiei apoi o pune deasupra Sfântului Agneț pe sfântul disc, zicând:

Preotul: Și venind steaua, a stătut deasupra, unde era Pruncul.

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Acoperă, părinte.

Preotul ia acoperământul sfântului disc, îl ține deasupra tămâiei, apoi acoperă discul, zicând:

Preotul: Domnul a împărățit, întru podoabă S-a îmbrăcat ; îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins, pentru că a întărit lumea, care nu se va clinti. Gata este scaunul Tău de atunci, din veac ești Tu. Ridicat-au râurile, Doamne, ridicat-au râurile glasurile lor, ridica-vor râurile valurile lor cu glasuri de ape multe. Minunate sunt înălțările mării, minunat este întru cele înalte Domnul. Mărturiile Tale s-au încredințat foarte. Casei Tale se cuvine sfințenie, Doamne, întru lungime de zile.

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Acoperă, părinte.

Preotul ține acoperământul sfântului potir deasupra tămâiei și apoi acoperă potirul zicând:

Preotul: Acoperit-a cerurile bunătatea Ta, Hristoase, și de lauda Ta este plin pământul.

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Acoperă, părinte.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش، ستاره را برداشته و آنرا روی عود (اسفند) گرفته و سپس آنرا روی آگنتس مقدس روی دیسک مقدس قرار داده و میگوید :

کشیش : و ستاره آمد و روی آن، در آنجایی که نوزاد بود، ایستاد .

Keşîş : va setare amad va ruie an, dar anjaii ke nozad bud, istad .

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Şamas : Be dargahe khodavan doa konim . khodavanda tarahom befarma .

کشیش، پوششِ دیسکِ مقدس را در دست گرفته و آنرا روی عود (اسفند) میگیرد و سپس، دیسک را میپوشاند و میگوید :

کشیش : خداوند پذیرفت و با او لباس بر تن نمود : خداوند با این لباس و قدرتش، داغ گردید، برای اینکه دنیا را قوت داد و دیگر تزلزلی در آن نخواهد بود .

Keşîş : khodavand paziroft va ba u, lebas bar tan nemud : khodavand ba in lebas va qodrataş, daq gardif, baraie inkeh donia ra qovat dahad va digar tazalzoli dar an nakhahad bud .

از آنزمان، تختِ تو (صندلیِ تو) ، که از جاودانگی هستی، آماده است .

az anzaman, takhte to (sandalie to), ke javdaneghi hasti, amade ast .

رودها بپا خواستند، خداوندا، رودها صدای آنها را بلند کردند، رودها امواج خود را با صدای آبِ زیاد بلند کردند .

Rudha bepa khastand, khodavanda, rudha sedaie Anha ra boland kardand, rudha amvage khod ra ba sedaie abe ziad, boland kardand .

بلند شدنِ آبِ دریاها، و بلندی از همه بیشترِ تو دوست داشتی هستند، که همه آنها، خودشان شاهدِ تو هستند .

boland şodane abe daryaha, va bolandie az hame biştare to, dust daştani hastand, ke hameie anha, khodeşan şahede to hastand .

خداوندا، خانه تو، در تمام طولِ روز، لایقِ مقدسی میباشد .

khodavanda, khaneie to, dar tamame tule ruz, laieqe moqadasi mibaşad .

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما . ای پدر روحانی (کشیش)، آنرا بپوشان .

Şamas : Be dargahe khodavan doa konim . khodavanda tarahom befarma . ei pedare rohani (keşîş), anra bepuşan .

کشیش، پوششِ جامِ مقدس را روی عود (اسفند) میگیرد و سپس، جام را نیز میپوشاند و میگوید :

کشیش : ای مسیحا، نیکی تو، آسمانها را میپوشاند و از ستایش تو، زمین پر است .

Keşîş : ei Masiha, nîkie to, asmanha ra mipuşanad va az setaieşe to, zamin por ast .

شماس : به درگاه خداوند دعا كنيم . خداوندا ترحم بفرما . اى پدر روحانى (كَشِيش)
(، آنرا بپوشان .

Şamas : Be dargahe khodavan doa konim . khodavanda tarahom befarma . ei pedare rohani (keşîş), anra bepuşan .

* *
*

Preotul ţine acoperământul mare (Aerul) deasupra tămâiei şi apoi acoperă cu el sfântul disc şi potir laolaltă, zicând:

Preotul: Acoperă-ne pe noi cu acoperământul aripilor Tale; depărtează de la noi pe tot vrăjmaşul şi potrivnicul; împacă viaţa noastră, Doamne; miluieşte-ne pe noi şi lumea Ta şi mântuieşte sufletele noastre, ca un bun şi de oameni iubitor.

Luând cădelniţa, preotul tămâiază de trei ori Darurile aşezate la proscomidiar.

Preotul: Bine eşti cuvântat, Dumnezeul nostru, Care ai binevoit aşa, slavă Ție.

Diaconul încheie de fiecare dată, zicând:

Diaconul: Totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preotul şi diaconul se închină amândoi cu toată cucernicia de trei ori. Diaconul, luând cădelniţa, zice:

Diaconul: Pentru punerea înaintea Cinstitelor Daruri, Domnului să ne rugăm. Doamne miluieşte.

Preotul zice rugăciunea punerii înaintea:

Preotul: Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Cel ce pâinea cea cerească, hrana a toată lumea, pe Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos L-ai trimis mântuitor şi izbăvitor şi binefăcător, Care ne binecuvântează şi ne sfinţeşte pe noi, Însuţi, binecuvântează (preotul binecuvântează cu mâna) această punere înaintea şi o primeşte pe dânsa într-o jertfelnicul

Tău cel mai presus de ceruri. Pomeneste, ca un bun și de oameni iubitor, pe cei ce au adus-o și pe cei pentru care s-a adus, iar pe noi ne păzește neosândiți întru sfințita lucrare a Dumnezeieștilor Tale Taine. Că s-a sfințit și s-a preaslăvit preacinstitul și de mare cuviință numele Tău, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Și după aceasta, preotul face apolisul, zicând:

Preotul: Slavă Ție Hristoase, Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție.

Diaconul: Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Doamne miluiește. Doamne miluiește. Doamne miluiește.

În numele Domnului, Părinte, binecuvântează.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش، پوششِ بزرگ (هوا) را روی عود (اسفند) میگیرد و سپس با آن، دیسکِ مقدس و جام را یکجا پوشانده و میگوید :

کشیش : ما را پوششِ بده با پوششِ بالهایت؛ دشمن و مخالفین را از ما دور بفرما؛ خداوندا، زندگی ما را دارای صلح بفرما؛

Keşiş : ma ra puşeş bede ba puşeşe balhaiat ; doşman va mokhalefin ra az ma dur befarma ; khodavanda, zandeghie ma ra daraie solh befarma ;

به ما و دنیايت ترحم بفرما و تو ای دوستدارِ انسانها، روح ما را نجات بده ؛

be ma va doniaiat tarahom befarma va to ei dustdare ensanha, ruhe ma ra nejat bedeh ;

کشیش، ظرفِ عود (اسفند) را در دست گرفته و سه بار، هدایا و نذرهای روی پرُوسکومیدیار را بخور میدهد .

کشیش : متبرک هستی ای خداوندِ ما که ما را تبرک بخشیدی، و ما شکوه و عظمتت را بجا می آوریم .

Keşîş : motebarek hasti ei khodavande ma , ke ma ra tabarok bakhşidi, va ma şokuh va azematat ra beja miavarim .

شماس، هر بار این مرحله را پایان می برد با گفتن :

شماس : همیشه، اکنون، دائم و جاودانه . آمین .

Şamas : hamişe, aknun, daem va javdaneh . Amin .

کشیش و شماس، هر دو، با تمام پرهیزگاری، سه بار صلیب احترام کشیده و شماس، ظرفِ عود (اسفند) را گرفته و میگوید :

شماس : برای جاودانیِ نذرهای متبرک، به درگاهِ خداوند دعا کنیم . خداوندا ترحم بفرما .

Şamas : baraie javdanie nazrhaie motebarek, be dargahe khodavand doa mikonim . khodavanda tarahom befarma .

کشیش، دعای نذرهای تقدیمی را میگوید :

کشیش : ای خداوندِ ما، ای کسیکه نانِ آسمانی، غذای همهء مردمانت، آقا و خداوندِ ما، عیسی مسیح را بعنوانِ ناجی و راهنما و بانیِ نیکی فرستادی، که ما را متبرک و براهِ تقدس بیاورد، درخواست داریم که تبرک بفرمایی (کشیش با دستاش تبرک میدهد ..) این این نذرهای تقدیمی را و آنها را به درگاهِ محرابِ بالاتر از آسمانهایت بپذیر .

Keşîş : ei khodavande ma, ei kasikeh nane asmani, qazaie hameie mardomanat, aqa va khodavamde ma, Issa Masih ra beonvane nagi va rahnama va banie niki ferestadi, ke ma ra motebarek va berahe taqados biavarad, darkhast darim ke tabarok befarmaii (...) in nazrhaie taqdimi ra va anha ra be dargahe mehrabe balatar az asmanhaiaat bepazir .

بعنوانِ یک مهربان و دوستدارِ انسانها، ذکر بفرما کسانیرا که آنها را آوردند و کسانیرا که این نذرها بیادِ آنان آورده شده و همچنین ما را نیز بدونِ مجازات، در اسرارِ آفریدگاریِ خداوندیت، محافظت بفرما .

Beonvane yek mehraban va dustdare ensanha, zekr befarma kasanira ke anha ra avardand va kasanira ke in nazrha beiaide anan avarde şodeh va hamcenin ma ra niz bedune mojazat, dar asrare afaridgarie khodavandiat, mohafezat befarma .

که مقدس میدانیم و موردِ تجلیل قرار میدهیم، نامِ مبارکِ تو را، ای پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه . آمین .

Ke, moqadas midanim va morede tajlil qarar midahim, name mobarake to ra, ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdaneh . Amin .

پس از آن، کشیش، دعای پایان را بجا آورده و میگوید :

کشیش : شکوه و عظمت تو را باد ای مسیحا، ای خداوند، امید ما، در شکوه و عظمتِ توست .

Keşiş : şokuh va azemat to ra bad ei Masiha,ei khodavand, omide ma dar şokuh va azemate tost .

شماس : شکوه و عظمت باد، ای پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه . آمین .

Şamas : şokuh va azemate bad, ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdaneh .Amin

خداوندا ترحم بفرما ، خداوندا ترحم بفرما ، خداوندا ترحم بفرما .

Khodavanda tarahom befarma, Khodavanda tarahom befarma, Khodavanda tarahom befarma .

ای پدر روحانی (کشیش)، بنام خداوند، تبرک بفرما .

Ei pedare rohani (keşiş), bename khodavand, tabarok befarma .

* *

*

Otpustul

Preotul face otpustul potrivit fiecărei zile.

Preotul: (Duminica) Cel ce a înviat din morţi... (în celelalte zile ale săptămânii, zice numai) Hristos, Adevăratul Dumnezeuul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale celui între sfinţi Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului (*de se săvârşeşte Liturghia Marelui Vasile zice:* ale celui între sfinţi Părintelui nostru Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Capa dociei) şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mântuiască pe noi ca un bun şi de oameni iubitor.

Diaconul: Amin.

Preotul merge și stă înaintea Sfintei Mese. Diaconul tămâiază Darurile așezate la proscomidiar, apoi tămâiază în cele patru laturi ale Sfintei Mese și altarul, zicând încet:

Diaconul: În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase pe toate umplându-le, Cel ce ești necuprins.

Diaconul continuă să tămâieze întreagă biserica zicând psalmul 50: Miluiește-mă Dumnezeule... .

După ce tămâiază toată biserica, intră în sfântul altar și tămâiază Sfânta Masă și pe preot și apoi pune cădelnița la locul ei.

• Traducere / Transcriere fonetică

اُتپوست (پایانِ مناجات)

Otpust (paiane monajat)

کشیش اُتپوست را متناسب با هر روزی انجام میدهد .

کشیش : (یکشنبه) آنکه از مرگ دوباره زنده گردید (در روزهای دیگر هفته،

فقط میگوید) مسیحا، خداوند حقیقی ما، برای دعاهای مادر پاکش، و پدر مقدس

یوحنا ی زرین دهان، اسقف قسطنطنیه (اگر مناجات واسیلی بزرگ را بپایان رسانده ،

میگوید : برای پدر مقدس ما واسیلی بزرگ، اسقف چزاری کاپادوکی) و همهء

مقدسین، بما ترحم نموده و ما را نجات دهد، زیرا که اوست نیکو و دوستدار انسانها

Keşiş : (yekšanbeh) Anke az marg, dobare zende gardid (...) Masiha, khodavande haqiqie ma, baraie doahaie madare pakaş, va pedare moqadas Iuhanaie zarin dahan, osqofe qostantanie (...): baraie pedare moqadase ma, Vasileie bozorg, osqofe Cezareie Kapadoki va hameie moqadasin, be ma tarahom nemude va ma ra nejat dahad, zira ke ust niku va dustdare ensanha .

شماس : آمین .

Şamas : Amin .

کشیش به جلوی میز مقدس رفته و می ایستد . شماس بخور میدهد نذرها و هدایای روی

پروُسکومیدیار را، سپس چهار گوشهء میز مقدس و محراب را بخور داده و آهسته میگوید :

شماس : ای مسیحا، در قبر با پیکرت، در جهنم با روح همچون یک خداوند، و در بهشت با دزدان و بر تخت (صندلی) به همراه پدر و روح بودی و همهء آنها را پر کردی ، ای تو که گرفتار نیستی .

Şamas : ei Masiha, dar qabr ba peikarat, dar jahanam ba ruhat hamcion yek khodavand, va dar beheşt ba dozdan va bar takht (sandali) be hamrahe pedar va ruhat budi va hameie anha ra por kardi, ei to ke ghereftar nisti .

شماس، ادامه داده و همهء کلیسا را بخور میدهد و مزامیر 50 را میگوید : خداوندا، به من ترحم بفرما..... .

.... : khodavanda, be man tarahom befarma ...

پس از اینکه همهء کلیسا را بخور میدهد، وارد محراب مقدس شده و میز مقدس و کشیش را بخور میدهد و سپس ظرفِ عود (اسفند) را در محلش قرار میدهد

Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur

Arhiepiscopul Constantinopolului

1. Liturghia Catehumenilor

Sfintele uşi sunt deschise şi perdeaua ridicată. Diaconul, stând în faţa uşilor împărăteşti zice cu glas mare:

Diaconul: Binecuvântează, părinte.

Preotul, având capul descoperit, ia Sfânta Evanghelie cu amândouă mâinile, o ridică puţin şi face semnul Sfintei Cruci pe sfântul antimis, începând cu capătul de sus, apoi cu cel de jos, la stânga şi la dreapta zicând:

Preotul: Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Preotul închide sfintele uşi, iar diaconul zice ectenia mare. Dacă nu este diacon o zice preotul din altar.

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجات نامه الهی

Monajatnameie elahi

از یوحنا ی مقدس زرین دهان اسقف اعظم قسطنطنیه

Az Iuhanaie Moqadase zarin dahan Osqofe aazame qostantanieh

مناجات نامهء (نو آموزان تعالیم مسیحیت = کاتھومن)

درهای مقدس باز هستند و پرده بلند شده است (کنار زده شده است). شماس، ایستاده در مقابل
درب امپراطوری با صدای بلند گفت :

شماس : برکت ببخش، ای پدر .

Şamas : barekat bebakhş, ey pedar .

کشیش، که بر سر چیزی نداشت، انجیل را با هر دو دست خود گرفته و آنرا کمی بلند میکند و نشانه
ای از صلیب مقدس را روی سفرهء مقدس از سمت بالا، سپس از سمت پایین و سپس از چپ و از
راست، تصویر میکند و میگوید :

کشیش : برکت بخش و مبارکست امپراطوری پدر و پسر و روح القدس، در اکنون و
همیشه و جاودانه .

*Keşiş : barekat bakhş va mobarakast emperaturie pedar, pesar va ruhol qodos, aknun,
hamişeh va javdaneh .*

کشیش درهای مقدس را می بندد، و شماس مناجات بزرگ را بیان میکند. در صورتیکه شماس
نباشد، کشیش از درون محراب آنرا بیان میکند

* *
*

Ectenia Mare

Diaconul: Cu pace Domnului să ne rugăm.

În timpul ecteniei mari strana răspunde după fiecare ectenie de cerere.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm.

Pentru pacea a toată lumea, pentru bună starea sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm.

Pentru sfântă biserica aceasta și pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm.

Pentru Prea Fericitul Părintele nostru (N) Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru (Înalt-) Prea Sfințitul (Arhi-) Episcopul (și Mitropolitul) nostru (N), pentru cinstita preoțime și cea întru Hristos diaconime, și pentru tot clerul și poporul, Domnului să ne rugăm.

Pentru *(aici se pomenește Cărmuirea țării, după îndrumările Sfântului Sinod)*, Domnului să ne rugăm.

Pentru sfânt locașul acesta, țara aceasta și pentru toate orașele și satele și pentru cei ce cu credință locuiesc într-însele, Domnului să ne rugăm.

Pentru buna-întocmire a văzduhului, pentru îmbelșugarea roadelor pământului și pentru vremuri pașnice, Domnului să ne rugăm.

Pentru cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer, pentru cei bolnavi, pentru cei ce se ostenesc, pentru cei robiți și pentru mântuirea lor, Domnului să ne rugăm.

Aici se pot adăuga și alte ectenii pentru felurite cereri.

Pentru ca să fim izbăviți noi, de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia, Domnului să ne rugăm.

Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim.

Când strana cântă Preasfântă Născătoare..., preotul zice încet rugăciunea antifonului întâi.

Strana: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu miluiește-ne pe noi.

Diaconul: Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجات بزرگ

شماس : در صلح، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Şamas : dar solh, be dargahe khodavand doa konim .

در هنگام مناجاتِ بزرگ، پیروان پس از هر مناجات، همصدا پاسخ میدهند .

پیروان : خداوندا بخشایش بفرما .

Peirovan : khodavanda, bakhşaieş befarma .

شماس : برای صلح آسمانی و برای نجاتِ نفسِمان (وجدانمان)، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Şamas : baraie solhe asmani va baraie nejate nafseman (vojdaneman), be dargahe khodavand doa konim .

برای صلح همگان، ، برای رفاه و آرامشِ کلیساهای مقدسِ خداوند و برای اتحاد همگان، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie solhe hamegan, baraie refah va arameşe lelisahaie moqadase khodavand va baraie etehade hamegan, be dargahe khodavand doa konim .

برای این کلیسای مقدس و برای کسانی که با ایمان، احترام و عبادت و ترس از خداوند واردش میشوند، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie in kelisaie moqadas va baraie kasanikeh ba iman, ehteram va ebadat va tarse az khodavand varedeş mişavand, be dargahe khodavand doa konim .

برای عالیجناب پدر بزرگوار (ن)- اسقفِ کلیسای ارتودوکسِ رومانی، برای اسقفِ اعظمِ مقدسِ متروپولیتنمان (ن)، برای همهء کشیشها و شماسهای مسیحیت، و برای همهء روحانیون و مردم، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie alijenab- pedare bozorgvar (N)- osqofe kelisaie ortodoxe Romani, baraie osqofe aazame moqadase metopolieman (N), baraie hameie keşışha va şamashaie masihiat, va baraie hameie rohaniun va mardom, be dargahe khodavand doa konim .

برای (در اینجا اشاره به رهبران کشوری ، پس از هدایت شورای کلیسایی مقدس میشود)، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie (...), be dargahe khodavand doa konim .

برای این مکان مقدس، این کشور و برای همه شهرها و روستاهایش و برای کسانی که با ایمان، در این مکانها زندگی میکنند، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie in makane moqadas, in keşvar va baraie hameie şahrha va rustahaiaş va baraie kasanikeh ba iman, dar in makanha zendeghi mikonand, be dargahe khodavand doa konim .

برای نظم آسمانها، برای پر نعمتی محصولاتِ زمین و برای وضعیتی پر از صلح و آشتی، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie nazme asmanha, baraie por neematie mahsulate zamin va baraie vaziiati por az solh va aşti, be dargahe khodavand doa konim .

برای کسانی که از طریقِ آبی، زمینی و هوایی به سفر میروند، برای بیماران و برای رستگاری خستگان و اسیران، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie kasanikeh az tariqe ab, zamin va havaii be safar miravand, baraie bimaran va baraie rastgarie khastegan va asiran, be dargahe khodavand doa konim .

اینجا میتوان دعاهای دیگری را هم، بر اساس انواع درخواستها، اضافه کرد .

برای اینکه ما بتوانیم نجات یابیم از همه مشکلات، خشم، خطرات و نیازها، به درگاه خداوند دعا کنیم .

Baraie inkeh ma betavanim nejat yabim az hameie moşkelat, khaşm, khatarat va niazha, be dargahe khodavand doa konim .

خداوندا با فضل خود، ما را نگهدار، ناجی، مورد ترحم و حفاظت قرار بده .

Khodavanda, ba fazle khod, ma ra negahdar, naji, morede tarahom va hefazat qarar bedeh .

با دعای خود، یادآور خداوند متبارک، پاک، مهربان، خالق بزرگمان، خداوندِ آفریدگار و مریم مقدس، با همه مقدسان هستیم .

Ba doaye khod, yadavare khodavande motebarak, pak, mehrban, khaleqe bozorgheman, khodavande afaridgar va maryame moqadas, ba hameie moqadasan hastim .

زمانیکه پیروان، سرود (دعای) آفریدگارِ مقدس را میخوانند ... ، کشیش، آهسته دعای برگردان اول را زمزمه میکند.

پیروان : مادر مقدس زایندهء خداوندی، به ما ترحم بفرما .

Peirovan : madare moqadase zaiandeie khodavandi, be ma tarahom befarma .

شماس : وجودِ خویش و همه همدیگر را و همهء زندگی خود را به خداوند مسیح میدهیم .

şamas : vojude khiş va hame hamdigar ra va hameie zendeghie khod ra be khodavande masih midahim .

پیروان : به تو، خداوندا .

peirovan : be to, khodavanda .

* *
*

Rugăciunea Antifonului întâi

Preotul: Doamne Dumnezeul nostru, a Căru stăpânire este neasemănată și slavă neajunsă, a Căru milă este nemăsurată și iubire de oameni negrăită, Însuți Stăpâne, după milostivirea Ta, caută spre noi și spre sfântă biserica aceasta, și fă bogate milele Tale și îndurările Tale cu noi și cu cei ce se roagă împreună cu noi.

Cu glas tare, preotul zice ecfonisul:

Preotul: Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Strana cântă acum antifonul întâi. La încheierea antifonului, diaconul stă din nou înaintea sfintelor uși, își ridică orarul și zice ectenia mică.

Ectenia Mică

Diaconul: Iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, miluiește.

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește, pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim.

Când strana cântă Preasfântă Născătoare..., preotul zice încet rugăciunea antifonului îal doilea.

Strana: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu miluiește-ne pe noi

Diaconul: Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای برگردان اول

Doaie bargardane aval

کشیش : ای خداوندی که مالکیت یکتاست و بزرگیت بی همتا، و ترحمت بی اندازه و عشقت نسبت به بندگان غیر قابل بیان ؛ ای مالک، پس از رحمتت، بما و به این کلیسای مقدس نیز بنگر و ترحمت را نسبت به ما و کسانی که بهما را به دعا نشسته اند، افزون بگردان .

Keşiş : ei khodavandi ke malekiatat yektast va bozorghiati bi hamta, va tarahomat bi andazeh va eşqat nesbat be bandeganat qeire qabele baian ; ei malek, pas az rahmatat, be ma va ib kelisaie moqadas niz bengar va tarahomat ra nesbat be ma va şasanişeh be hamrahe ma be doa neşasteand, afzun begardan .

با صدای بلند، کشیش اکفونیسیم را میگوید :

کشیش : اکنون و همیشه و تا ابد، تو را ای پدر- پسر و روح القدس، لایقست همه ستایش، افتخار و عبادت .

Keşîş : aknun va hamîşeh va ta abadî to ei pedar, pesar va ruholqodos, laieqast hameie setaies, eftekhar va ebadat .

پیروان : آمین .

Peirovan : amin .

در این زمان پیروان سرودِ دعای برگردانِ اول را میخوانند . در پایانِ دعای برگردان، شماس دوباره جلوی درهای مقدس می ایستد و پیشبندِ خود را بلند میکند و دعای کوچک را بزبان می آورد

دعای کوچک :

Doaie kuceak :

شماس : دوباره و دوباره و با صلح و آشتی، به درگاه خداوند دعا کنیم .

şamas : dobareh va dobareh va ba solh va aşti, be dargahe khodavand doa konim .

پیروان : خداوندا بخشندگی بفرما .

peirovan : khodavanda bakhşandeghi befarma .

شماس : خداوندا با فضل خود، ما را نگهدار، ناجی، مورد ترحم و حفاظت قرار بده .

şamas : khodavanda ba fazle khod, ma ra negahdar, naji, morede tarahom va hefazat qarqr bedeh .

پیروان : خداونده بخشندگی بفرما .

peirovan : khodavanda bakhşandeghi befarma .

شماس : با دعای خود، یادآورِ خداوند متبارک، پاک، مهربان، خالق بزرگمان، خداوندِ آفریدگار و مریم مقدس، با همه مقدسان هستیم .

şamas : ba doaie khod, yadavare khodavande motebarak, pak, mehrban, khaleqe bozorgheman, khodavande afaridgar va maryame moqadas; ba hameie moqadasan hastim .

زمانیکه پیروان، سرودِ (دعای) آفریدگارِ مقدس را میخوانند ... ، کشیش، آهسته دعای برگردان دوم را زمزمه میکند.

پیروان : مادرِ مقدسِ زایندهء خداوندی، به ما ترحم بفرما .

Peirovan : madare moqadase zaiandeie khodavandi, be ma tarahom befarma .

شماس : وجودِ خویش و همه همدیگر را و همهء زندگی خود را به خداوند مسیح میدهیم .

şamas : vogude khiş va hame hamdigar ra va hameie zendeghie khod ra be khodavande masih midahim .

پیروان : به تو، خداوندا .

peirovan : be to, khodavanda

* *
*

Rugăciunea Antifonului al doilea

Preotul: Doamne Dumnezeul nostru, mântuieşte poporul Tău şi binecuvântează moştenirea Ta; plinirea Bisericii Tale o păzeşte, sfinţeşte pe cei ce iubesc podoaba casei Tale, Tu pe aceştia îi prea măreşte cu dumnezeiască puterea Ta şi nu ne lăsa pe noi, cei ce nădăjduim întru Tine.

Cu glas tare preotul zice ecfonisul.

Preotul: Că a Ta este stăpânirea și a Ta este împărăția și puterea și slava, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Strana cântă acum antifonul al doilea. La încheierea antifonului, diaconul stă iarăși în fața icoanei Născătoarei de Dumnezeu, ridică orarul și zice ectenia mică.

Ectenia Mică

Diaconul: Iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne, miluiește

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește, pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim.

Când diaconul intră în altar pe ușa dinspre miazăzi, stă la locul său la sfânta masă și se înclină în față preotului, în timp ce preotul zice rugăciunea antifonului al treilea.

Strana: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu miluiește-ne pe noi

Diaconul: Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای برگردان دوم

Doaie bargardane dovom

کشیش : ای خداوند ما، هادی و ناجی ملت خویش باش و پر برکت بفرما میراثت را ؛

Keşiş : ei khodavande ma, hadi va najie melate khiş baş va por barekat befarma

نگهبان پربراری کلیسای خود باش و لطف بفرما به کسانی که عاشق زیبایی خانه و درگاه تو هستند ؛

negahbane por barie kelisaie khod baş va lotf befarma be kasanikeh aşeqe zibaiie khane va dargahe to hastand ;

خداوندا، تو با قدرت خداوندیت، بزرگی بفرما به این افراد و ما کسانی را که به تو امید بسته ایم ، تنها نگذار .

Khodavanda, to ba qodrate khodavandiat, bozorgi befarma be in afrac va ma kasanira ke be to omid basteim, tanha nagozar .

با صدای بلند، کشیش اکفونیسیم را میگوید :

کشیش : اکنون و همیشه و تا ابد، ای پدر- پسر و روح القدس، تویی مالک، تویی امپراطور و تویی قدرتمند و لایق .

Keşîş : aknun va hamişe va ta abad, ei pedar- pesar va ruholqodos, toi malek, toi emperatur va toi qodratmand va laieq .

پیروان : آمین .

Peirovan : amin .

در این زمان پیروان سرودِ دعای برگردان دوم را میخوانند . در پایانِ دعای برگردان، شماس دوباره جلوی تابلوی مادر مقدس خداوندی می ایستد و پیش-بندِ خود را بلند میکند و دعای کوچک را بزبان می آورد .

دعای کوچک :

Doaie kuchak :

شماس : دوباره و دوباره و با صلح و آشتی، به درگاه خداوند دعا کنیم .

şamas : dobare va dobare va ba solh va aşti, be dargahe khodavand doa konim .

پیروان : خداونده بخشندگی بفرما .

peirovan : khodavanda bakhşandeghi befarma .

شماس : خداوندا با فضل خود، ما را نگهدار، ناجی، مورد ترحم و حفاظت قرار بده .

şamas : khodavanda ba fazle khod, ma ra negahdar, naji, morede tarahom va hefazat qarqr bedeh .

پیروان : خداونده بخشندگی بفرما .

peirovan : khodavanda bakhşandeghi befarma .

شماس : با دعای خود، یادآورِ خداوند متبارک، پاک، مهربان، خالق بزرگمان، خداوندِ آفریدگار و مریم مقدس، با همه مقدسان هستیم .

şamas : ba doaie khod, yadavare khodavande motebarak, pak, mehrban, khaleqe bozorgheman, khodavande afaridgar va maryame moqadas, ba hameie moqadasan hastim .

وقتی شماس از درب جنوبی وارد محراب میشود، در جایگاه خود در کنار میز مقدس می ایستد و جلوی کشیش خم میشود، که در آن هنگام، کشیش، دعای برگردان سوم را بزبان می آورد .

پیروان : ای مقدس زایندهء خداوندی، ترحم و بخشندگی بفرما .

Peirovan : ei moqadase zaiandeie khodavandi, be ma tarahom befarma .

شماس : وجود خویشتن و همه همدیگر را و همهء زندگی خود را به خداوند مسیح میدهم .

şamas : vojude khiş va hame hamdigar ra va hameie zendeghie khod ra be khodavande masih midahim .

پیروان : به تو، خداوندا .

peirovan : be to, khodavanda .

* *
*

Rugăciunea Antifonului al Treilea

Preotul: Cel ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obşteşti şi împreună-glăsuite, Cel ce şi la doi şi la trei, care se unesc în numele Tău, ai făgăduit să le împlineşti cererile, Însuţi, şi acum, plineşte cererile cele de folos ale robilor Tăi dându-ne nouă, în veacul de acum, cunoştinţa adevărului Tău, şi în cel ce va să fie, viaţă veşnică dăruindu-ne.

Cu glas tare, preotul zice ecfonisul:

Preotul: Că bun și iubitor de oameni ești și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

În timp ce strana cântă antifonul al treilea sau Feririle, preotul și diaconul fac trei închinăciuni înaintea Sfintei Mese. Preotul ridică Sfânta Evanghelie și o dă diaconului. Diaconul merge înaintea preotului în jurul altarului. Ei ies pe ușa dinspre miazănoapte și se opresc în mijlocul bisericii.

Intrarea mică

Diaconul, stând în mijlocul bisericii, în fața preotului și puțin în dreapta sa, zice:

Diaconul: Domnului să ne rugăm. Doamne miluiește.

Preotul zice Rugăciunea Intrării:

Stăpâne Doamne, Dumnezeuul nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După rugăciune, diaconul, ținând orarul în mâna dreaptă, arată către răsărit cu mâna dreaptă și zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, sfânta intrare.

Preotul, binecuvântând către sfântul altar, zice încet:

Preotul: Binecuvântată este intrarea sfinților Tăi, totdeauna, acum și
pururea și în vecii vecilor. Amin.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای برگردانِ سوم

Doaie bargardane sevom

کشیش : ای تو آنکه این دعاهاى عمومى را که با هم میخوانیم به ما اهدا نمودی ؛ ای
تو که حتى هم برای دو و یا سه نفر که بنام تو گرد هم جمع میشوند، مرحمت فرمودی
تا خواسته هایشان را اجابت کنی، به خواستِ خود و اکنون، برآورده بفرما هم اکنون
و برای همیشه، درخواستهای نیازِ بندگان را که به ما داده اند، بر اساسِ دانشِ
حقیقت و آنچه خواهد بود و زندگی جاودانه ای به ما اهدا فرمودی .

*Keşiş : ei to anke in doahaie omumi ra ke ba ham mikhanim be ma ehda nemudi, ei to ke
hata ham baraie do ya se nafar ke bename to gherde ham jam mişavand, marhamat farmudi
ta khastehaieşan ra ejabat koni, be khaste khod va aknun, baravarde befarma hamaknun va
baraie hamişê, darkhasthaie niaze bandeganat ra ke be ma dadeand, bar asase daneşê
haqiqatat va ance khahad bud va zendeghie javdaneii be ma ehda farmudi .*

با صدای بلند، کشیش اکفونیسیم را میگوید :

کشیش : و چون تو که مهربان و دوستدارِ انسانها هستی، شکوه و عظمتت را فریاد
میزنیم، از اکنون و همیشه و تا ابد، ای پدر- پسر و روح القدس .

*Keşiş : va cion to ke mehrban va dustdare ensanha hasti, şokuh va azematat ra fariad
mizanim, az aknun, hamişê va ta abad. Ei pedar, pesar va ruholqodos .*

پیروان : آمین .

Peirovan : amin .

در این زمان که پیروان سرودِ دعای برگردانِ سوم- خوشبختی را میخوانند، کشیش و شماس، در جلوی میزِ مقدس سه بار تعظیم میکنند . کشیش، کتاب مقدس (انجیل) را بلند میکند و به شماس میدهد .

شماس، پشت سرِ کشیش بدورِ محراب راه می افتد . آنها از دربِ شمالی بیرون می آیند و در مرکزِ کلیسا متوقف میشوند .

ورودی کوچک

شماس، در وسط کلیسا، پشت سرِ کشیش و کمی در سمتِ راستِ کشیش ایستاده است و میگوید :

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم . خداوندا بخشنده‌گی بفرما .

şamas : be dargahe khodavand doa konim . khodavanda bakhşandeghi befarma .

کشیش، دعای ورود را میگوید :

ای خداوندِ مالک، ای خداوندِ ما، ای کسیکه قرار دادی در آسمانها، بخشها را و ارتشِ فرشتگان و فرشته‌ بزرگ خود را، برای خدمتگزاریِ شکوهت، بگذار که همراهِ ورودِ ما، فرشتگانِ مقدسِ تو نیز وارد شده و به همراهِ ما خدمتگزاریِ نموده و نعمتهای و خوبیهای تو را نیایش کنیم .

Ei khodavande malek, ei khodavande ma, ei kasike qarar dai dar asmanha bakhşha ra va arteşe fereştegan va fereşteie bozorghe khod ra, baraie khedmatgozarie şokuhat, begzar ke hamrahe vorude ma, fereştegane moqadase to niz vared şodeh va be hamrahe ma, khedmatgozari nemude va neemathaie va khubihaie to ra niaieş konim .

که همهء شکوه و عظمت و افتخار و تعظیم را تو لایق هستی، ، از اکنون و همیشه و تا ابد، ای پدر- پسر و روح القدس . آمین

ke hameie şokuh va azemat ca eftexar va taazim ra to laieq hasti, az aknun va hamişe va ta abad, ei pedar, pesar va ruholqodos . amin

پس از دعاء شماس، پیش-بند خود را در دست راستش میگیرد و بسمتِ با دستِ راست بسمتِ طلوع خورشید اشاره میکند و میگوید :

شماس : ای پدر، ورودِ مقدس را متبرکت بفرما .

şamas : ei pedar, vorude moqadas ra motebarek befarma .

کشیش، بسوی محراب مقدس را متبرک کرده و آرام میگوید :

کشیش : مبارکست ورودِ مقدسینِ تو، برای همیشه، اکنون و همیشه و تا ابد . آمین

Keşiş : mobarakast vorude moqadasine to . baraie hamişe, aknun va hamişe va ta abad . amin

* *
*

Ei se închină de două ori. Diaconul îi dă Sfânta Evanghelie preotului să o sărute. Amândoi mai fac o închinăciune. Dacă însă în biserică este arhiereu (sau la mănăstire, stareţ), ei îl înlocuiesc pe preot şi diaconul duce Sfânta Evanghelie celui mai mare să o sărute, sărutând şi el mâna acestuia. După ce se termină cântarea, diaconul, stând înaintea sfintelor uşi, înalţă Sfânta Evanghelie cu icoana Învierii spre popor şi zice:

Diaconul: Înţelepciune, drepţi!

Diaconul intră în sfântul altar prin sfintele uşi. Preotul se pleacă către străni, intră în altar şi, luând Sfânta Evanghelie, o aşează pe Sfânta Masă.

Strana: Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos. Mântuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu, (Duminica) Cel ce ai înviat din morţi, pe noi, cei ce-Ţi cântăm Ţie: Aliluia, (în zilele săptămânii) Cel ce eşti minunat întru sfinţi...

La praznicile împărăteşti, în loc de Veniţi să ne închinăm..., se cântă stihurile speciale.

După această cântare se cântă troparele și condacele potrivite.

După ce se cântă condacele, diaconul, stând între sfintele uși, cu fața către credincioși și, ținând orarul în mâna dreaptă, zice:

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Și întorcându-se în dreapta preotului își pleacă capul către acesta.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul zice cu glas încet către preot:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, vremea cântării celei întreit-sfinte.

Preotul îl binecuvântează pe cap zicând:

Preotul: Că sfânt ești Dumnezeuul nostru și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea....

• Traducere / Transcriere fonetică

آنها دو بار علامت صلیب بر سینه میکشند و شماس، کتاب مقدس- انجیل را به کشیش میدهد تا آنرا ببوسد .

هر دو، یکبار دیگر علامت صلیب بر سینه میکشند . اما اگر اسقف (یا در صومعه، راحب) در کلیسا باشد، آنها جای کشیش را گرفته و شماس، کتاب مقدس- انجیل را برای بزرگترین آنها میبرد تا آنرا ببوسد و شماس نیز دست او را میبوسد .

پس از اینکه سرود دعا پایان رسید، شماس در جلوی درهای مقدس می ایستد و کتاب مقدس- انجیل و تابلوی شمایل مقدس را بسمت مردم بلند میکند و میگوید :

شماس : حکمت، عدالت !

şamas : hekmat , edalat !

شماس از درهای مقدس، وارد محراب مقدس میشود . کشیش بسمت پیروان (حاضرین) می‌رود و سپس وارد محراب میشود و کتاب مقدس- انجیل را می‌گیرد و آنرا روی میز مقدی قرار میدهد .

پیروان (حاضرین) : بیا بید عبادت کنیم (علامت صلیب بر سینه) و به درگاه مسیح بیفتیم .

Peirovan (hazerin) : biaiid ebadat konim va be dargahe masih bioftim .

ای فرزند خدا! (یکشنبه) ای کسیکه که از مرگ دوباره زنده شدی، ناجیمان باش ما را، کسانیکه برای تو دعا میخوانیم : ستایش خدا را .

ei farzande khoda (....), ei kasike az marg dobare zende şodi, najieman baş ma ra , kasanike baraie to doa mikhanim : setaieş khoda ra.

(در روزهای هفته) ای کسیکه عزیزترین مقدسین هستی ...

(.....) ei kasi ke aziztarine moqadasin hasti

در جشنهای آسمانی، بجای " بیا بید عبادت کنیم ..."، دعا‌های (آیه های) ویژه خوانده میشوند .

پس از خواندن این دعا، تروپار و کونادچل مناسب خوانده میشود .

پس از اینکه کونداچها خوانده شدند، شماس بین درهای مقدس می ایستد و بسمت مردم (مومنین) نگاه میکند و پیش-بند خود را در دست راستش گرفته و میگوید :

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم .

şamas : be dargahe khodavand doa konim .

و بسمت راست کشیش می‌رود و سر خود را بسمت او پایین می آورد .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس با صدای آهسته، خطاب به کشیش میگوید :

شماس : پدر، متبرک بفرما، زمانِ دعای تثلیث مقدس را .

şamas : pedar, motebarek befarma, zamane doaie taslise moqadas ra .

کشیش روی سرِ او را تبرک میدهد و میگوید :

کشیش : تو مقدسی ای خداوندِ ما و در شکوه و عظمتِ تو ندا سر میدهیم، ای پدر و پسر و روح القدس، اکنون و همیشه

Keşiş : to moqadasi ei khodavande ma va dar şokuh va azemate to neda sar midahim, ei pedar va pesar va ruholqodos, aknun va hamişe ...

* *
*

La sărbătorile mai însemnate şi mai cu seamă când slujba se face în sobor, preotul se opreşte după cuvintele : ... acum şi pururea, iar diaconul se apropie de sfintele uşi şi arătând cu orarul către icoana Mântuitorului, zice:

Diaconul: Doamne, mântuieşte pe cei binecredincioşi.

Cei care se află în altar cântă zicând aceleaşi cuvinte.

Diaconul: Doamne, mântuieşte pe cei binecredincioşi (de două ori)

De fiecare dată, strana răspunde cu aceleaşi cuvinte.

Diaconul: Şi ne auzi pe noi.

Este de asemenea obiceiul ca cei din altar să cânte Şi ne auzi pe noi.

După aceasta, diaconul, cu glas mare şi înălţând orarul, zice:

Diaconul: Și în vecii vecilor.

Când slujește preotul singur, zice el însuși: Doamne, mântuiește pe cei binecredincioși. Apoi el cântă singur: Și ne auzi pe noi, după care zice: Și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluiește-ne pe noi.

Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

În zilele de praznic, se poate zice și altă cântare.

În timpul acestei cântări, preotul citește în taină:

Rugăciunea Cântării celei Întreit-sfinte

Preotul: Dumnezeule cel sfânt, Care întru sfinți Te odihnești, Cel ce cu glas întreit-sfânt ești lăudat de serafimi și slăvit de heruvimi și de toată puterea cerească închinat; Cel ce dintru neființă întru ființă ai adus toate; Care ai zidit pe om după chipul și asemănarea Ta și cu tot harul Tău l-ai împodobit; Cel ce dai înțelepciune și pricepere celui ce cere, și nu treci cu vederea pe cel ce greșește, ci pui pocăința spre mântuire; Care ne-ai învrednicit pe noi, smeriții și nevrednicii robii Tăi, și în ceasul acesta, a sta înaintea slavei sfântului Tău jertfelnic și a-Ți aduce datorita închinare și preaslăvire: Însuți Stăpâne, primește și din gurile noastre, ale păcătoșilor, întreit-sfânta cântare și ne

cercetează pe noi întru bunătatea Ta. Iartă-ne nouă toată greșeala cea de voie și cea fără de voie; sfințește sufletele și trupurile noastre și ne dă nouă să slujim Ție cu cuvioșie în toate zilele vieții noastre. Pentru rugăciunile Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților care din veac au bine-plăcut Ție. Că sfânt ești Dumnezeu! nostru și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

• Traducere / Transcriere fonetică

در جشنهای مهمتر و بخصوص زمانیکه نیایش در مجلسی صورت میگیرد، کشیش پس از بیان این کلمات، متوقف میشود : هم اکنون و جاودانه، و سپس شماس به سمت درهای مقدس نزدیک میشود و با پیش-بند خود بسمتِ تابلوی شمایلِ عیسای ناجی اشاره میکند و میگوید :

... ham aknun va javdaneh ...

شماس : خداوندا، ناجی مومنینِ خوب باش .

şamas : khodavanda, najie moomenine khub baş .

کسانیکه در محراب هستند نیز، با همین کلمات دعا میخوانند .

شماس : خداوندا، ناجی مومنینِ خوب باش (دوبار)

şamas : khodavanda, najie moomenine khub baş (.....)

هر بار، پیروان حاضر، با همین کلمات پاسخ میدهند .

شماس : و صدای ما را میشنوی .

..... "va sedaie ma ra mişenavi" .

همچنین رسم هست که کسانی که نیز در محراب هستند، بخوانند " و صدای ما را میشنوی " .

پس از آن، شماس، با صدای بلند و در هنگام بلند کردن دامن خود، میگوید :

شماس : و برای همیشه و جاودانه .

şamas : va baraie hamişe va javdane .

وقتی که کشیش به تنهایی دعا و نیایش بجا می آورد، خود او میگوید : خداوندا، ناجی مومنین خوب باش . سپس او به تنهایی میخواند : " و صدای ما را میشنوی "، و پس از آن میگوید : و برای همیشه و جاودانه .

... : khodavanda, najie moomenine khub baş ; "va sedaie mā ra mişenavi" ... va baraie hamişe va javdane .

پیروان حاضر : آمین .

Peirovane hazer ; amin .

ای خداوند مقدس، ای قدرتمند مقدس، ای مقدس جاودانه، به ما ترحم بفرما .

Ei khodavande moqadas, ei qodratmande moqadas, ei moqadase javdane, be ma tarahom befarma .

شکوه و عظمتت را ستایش میکنیم، ای پدر و پسر و روح القدس، اکنون و همیشه و جاودانه . آمین .

şokuh va azematat ra setaieş mikonim, ei pedar va pesar va ruholqodos, aknun va hamişe va javdane. Amin .

در روزهای جشنهای دینی، میتوان دعاها را نیز خواند .

در زمان خواندن این دعاها، کشیش نیز در دل خود میخواند :

سرودِ دعای تثلیث مقدس را

Sorude doaie taslise moqadas ra

کشیش : ای خداوند مقدس که در تقدست استراحت میکنی، ای کسی که با دعای تثلیثِ مقدس از سوی اسرافیل موردِ ستایشی و از سوی کروبیان موردِ جلالی و همهء قدرت و تواناییِ آسمانها تو را نیایش میکنند ؛

Keşîş : ei khodavande moqadas ke dar taqadosat esterahat mikoni, ei kasike ba doaie taslise moqadas az suie esrafil, morede setaieşi va az suie karubian morede jalali va hameie qodrat va tavanaiee asmanha, to ra niaieş mikonand ;

تو ای که همه چیز را از نیستی، هستی بخشیدی ؛

to ei ke hameciz ra az nisti- hasti bakhşidi ;

و انسان را بگونهء ظاهر و شبیه به خود آفریدی و با توانابیت او را زینت دادی ؛

va ensan ra beguneie zaher va şabihe be khod afaridi va ba tavanaiait u ra zinat dadi ;

ای کسیکه به آنکه از تو بخواهد، شعور و درک میدهی و حتی خطاکاران را نیز فراموش نمیکنی بلکه امکان توبه برای رستگار شدن را میدهی ؛

ei kasike be anke az to bekhaht, şour va dark midahi va hata khatakaran ra niz faramuş nemikoni, balke emkane tobe baraie rastgar şodan ra midahi ;

و ما بندگانِ کوچک و نالایقت را لیاقت و ارزش بخشیدی و در این ساعت، امکان ایستادن در برابرِ محرابِ مقدست را دادی، تا امکانِ دعا (علامتِ صلیب بر سینه) و شکوهمند دانستنِ تو را داشته باشیم ؛

va ma bandegane kuceak va nalaieqat ra liaqat va arzeş bakhşidi va dar in saat, emkane istadan dar barabare mehrabe moqadasat ra dadi, ta emkane doa (....) va şokuhmand danestanat ra daşte başim ;

خودت ای مالک هستی، بپذیر از دهان ما گناهکاران به درگاهت، ندای دعای تثلیث مقدس را و بما بر اساس لطف و مهربانیت بنگر .

khodat, ei maleke hasti, bepazir az dahane ma gonahkarane be dargahat, nedaie doaie taslise moqadas ra va bema bar asase lotf va mehrbaniat bengar .

همه گناهان ما را ببخشا، چه گناهان عمیدمان و چه غیر عمیدمان را ؛

Hameie gonahane ma ra bebakhşa, ce gonahane amdieman va ce qeire amdieman ra ;
تقدس ببخشا به نفس و پیکرهای ما و امکان بفرما که با فداکاری، در تمام روزهای زندگیمان خدمتگزاریت باشیم .

taqados bebakhşa be nafs va peikarhaie ma va emkan befarma şe ba fadakari, dar tamame ruzhaie zendeghieman, khedmatgozarat başim .

برای دعاهای زاینده مقدس خداوندی و دعاهای همه مقدسینی که در طول عمر، تو را خشنود گرداندند .

Baraie doahaie zaiandeie moqadase khodavandi va doahaie hameie moqadasini ke dar tule omr, to ra khoşnud gardandand .

که تو ای خداوند ما، مقدسی و شکوه و عظمتت را ستایش میکنیم ، ای پدر و پسر و روح القدس، اکنون و همیشه و جاودانه . آمین .

Ke to ei khodavande ma, moqadasi va şokuh va azematat ra setaieş mikonim, ei pedar va pesar va ruholqodos, aknun va hamişe va javdaneh . amin .

* *
*

Preotul şi diaconul se închină înaintea Sfintei Mese de fiecare dată când se cântă Sfinte Dumnezeule... La Slavă... Şi acum..., diaconul, de la locul lui, arătând cu orarul spre proscomidiar, zice către preot:

Diaconul: Porunceşte, părinte.

Preotul merge la proscomidiar își pleacă capul și zice:

Preotul: Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului.

Apoi diaconul arată către scaunul de sus și zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, scaunul cel de sus.

Diaconul rămâne în dreptul colțului sfintei mese. Preotul, se întoarce către Sfânta Masă, apoi merge către scaunul cel de sus, zicând:

Preotul: Binecuvântat ești pe scaunul slavei împărăției Tale, Cel ce șezi pe heruvimi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Preotul stă cu fața către credincioși în dreapta scaunului de sus, locul din mijloc fiind rezervat episcopului.

După Slavă... Și acum..., diaconul stând între sfintele uși zice:

Diaconul: Puternic.

Și strana cântă Sfinte Dumnezeule....

Apostolul

După plinirea Cântării celei întreit-sfinte, diaconul venind între sfintele uși, cu fața spre credincioși, zice:

Diaconul: Să luăm aminte.

Preotul: Pace tuturor.

Cititorul: Și duhului tău.

Clericii merg și stau înaintea scaunului înalt.

Cititorul stă în mijlocul bisericii cu fața la altar și cântă prochimenu Apostolului. Apoi diaconul zice:

Diaconul: Înțelepciune.

Citețul: Din Epistola către...

Diaconul: Să luăm aminte.

Cititorul, cu fața la altar, citește Epistola.

Diaconul ia cădelnița cu tămâie și vine către preot pentru a primi binecuvântarea , apoi cădește Sfânta Masă împrejur și în sfântul altar și pe preot, apoi iese din altar și cădește după rânduială icoanele, jețul arhieresc, strănile, pe citeț și, din mijlocul bisericii, pe ceilalți credincioși. Apoi, intră în sfântul altar, cădind.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش و شماس، هر بار که دعای " ای خداوند مقدس " را میخوانند، در مقابل میز مقدس نیایش میکنند (علامت صلیب بر سینه را میکشند) .

در شکرگزاری و هم اکنون، شماس از محل خود، بوسیله پیش-بندش سمت پروسکومیدیار را نشان میدهد و خطاب به کشیش میگوید :

شماس : دستور بفرما، پدر .

șamas : dastur befarma, pedar .

کشیش به نزد پروسکومیدیار می‌رود و سر خود را خم نموده و میگوید :

کشیش : مبارکست آنکس که بنام خداوند در این محل وارد میشود .

Keşîş : mobarakast ankas ke be name khodavand dar in mahal vared mişavad .

سپس شماس بسمتِ صندلی بالا اشاره میکند و میگوید :

شماس : ای پدر، صندلی بالا را متبرک گردان .

şamas : ei pedar, sandalie bala ra motebarek gardan .

شماس در کنار گوشهء میز مقدس میماند . کشیش بسمت میز مقدس برمیگردد و سپس بسمتِ صندلی بالا میروود و میگوید :

کشیش : مبارک و فرخنده هستی بر روی صندلی امپراطوریت، ای تو کسیکه کروبیان را مینشانی، هم اکنون و همیشه و جاودانه . آمین .

Keşîş : mobarak va farkhonde hasti bar ruie sandalie emperaturiat, ei to kasike karubian ra mineşani, ham aknun va hamişe va javdane . amin .

کشیش روبروی مومنین در سمتِ راستِ صندلی بالا می ایستد، زیرا جلوی او در وسط، جای اسقف میباشد .

بعد از شکرگزاری و هم اکنون، شماس بین درهای مقدس می ایستد و میگوید :

شماس : قدرتمند .

şamas : qodratmand !

و پیروان (حاضرین) دعای خداوندِ مقدس را میخوانند

رساله

Resaleh

پس از انجام سرودِ دعای تثلیث مقدس، شماس بمیان درهای مقدس می آید، و با نگاه به مومنین، چنین میگوید :

شماس : توجه کنیم (بیاد بسپاریم) .

şamas : tavajoh konim (beiad biavarim) .

کشیش : صلح و آشتی برای همگان .

keşiş : solh va aşti baraie hamegan .

خواننده : و نفس و روح تو .

khanandeh : va naḥs va ruhe to .

روحانیون به جلوی صندلی بلند میروند و در آنجا می ایستند .

خواننده در وسط کلیسا روبروی محراب می ایستد و پروکیمنون رسالت را میخواند . سپس شماس اینچنین میگوید :

شماس : خردگرایی (اندیشمندی) .

şamas : kheradgaraii (andişmandi) .

و خواننده : در نامهء به

va khanandeh : dar nameie be

شماس : توجه کنیم (بیاد بسپاریم) .

şamas : tavajoh konim (beiad besparrim) .

خواننده، بسمت محراب، نامه را میخواند .

شماس، ظرفِ عود (اسفند) را گرفته و بسوی کشیش برای تبرک گرفتن می آید، سپس اسفند (عود) را بدورِ میزِ مقدس و در محرابِ مقدس و در مقابل کشیش بخور میدهد، سپس از محراب

بیرون می آید و بر اساس رسم، تابلوهای شمایل، صندلی اسقف، نیمکت و خواننده را بخور داده و از وسط کلیسا، سایر مومنین حاضر را، و پس از آن وارد محراب مقدس شده و بخور میدهد.

Evangelhia

Întorcându-se către Sfânta Masă, preotul citește încetișor rugăciunea dinaintea Evangheliei.

Preotul: Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicelor Tale propovăduiri. Pune în noi și frica fericitelor Tale porunci, ca toate poftele trupului călcând, viețuire duhov nicească să petrecem, cugetând și făcând toate cele ce sunt spre bună-plăcerea Ta. Că Tu ești luminarea suflete lor și a trupurilor noastre, Hristoase Dumnezeule și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Diaconul, isprăvind de cădit, pune cădelnița la locul ei, se apropie de preot și primește de la el Sfânta Evanghelie și, închinându-se înaintea Sfintei Evanghelii, o ia cu amândouă mâinile și pune capătul orarului peste ea.

După citirea Apostolului, preotul stă între sfintele uși cu fața spre credincioși și zice:

Preotul: Pace ție, cititorule.

Citețul: Și duhului tău

Strana: Aliluia! Aliluia! Aliluia!

Diaconul iese cu Sfânta Evanghelie prin sfintele uși. Înaintea lui merg doi purtători cu sfeșnice cu lumânări; diaconul zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, pe binevestitorul Sfântului Apostol și Evanghelist (N)

Preotul, binecuvântându-l, zice:

Preotul: Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului, întru tot lăudatului Apostol și Evanghelist (N) să-ți dea ție, celui ce binevestești, cuvânt cu putere multă, spre plinirea Evangheliei iubitului Său Fiu, a Domnului nostru Iisus Hristos.

Diaconul: Amin.

În zilele săptămânii, preotul binecuvântează pe diacon în taină.

După aceasta, diaconul (sau preotul dacă nu este diacon) stă între sfintele uși cu fața către credincioși, și zice:

Diaconul: Înțelepciune, drepti, să ascultăm Sfânta Evanghelie.

Preotul: Pace tuturor!

Preotul stă între sfintele uși, cât timp diaconul citește din Sfânta Evanghelie.

Strana: Și duhului tău.

Diaconul: Din Sfânta Evanghelie de la (N) citire.

Strana: Slavă Ție, Doamne, slavă Ție.

Preotul sau diaconul al doilea zice:

Preotul: Să luăm aminte.

Dacă nu este diacon, preotul citește Sfânta Evanghelie, dintre sfintele uși, având de-a dreapta și de-a stânga câte un sfeșnic cu lumânare aprinsă.

• Traducere / Transcriere fonetică

کتاب مقدس (انجیل)

Ketab-e moqadas (Engil)

هنگام بازگشت بسوی میز مقدس، کشیش بطور آهسته، دعای ورود انجیل را میخواند .

کشیش : روشنی قلب ما باش، تو ای دوستدار انسانها، مالک، نور پاکِ دانشِ خداوندگاریت و چشم اندیشهء ما را بسوی موعظه های کتاب مقدست انجیل، باز کن .

Keşiş : roşanie qalbe ma baş, to ei dustdare ensanha, malek, nure pake daneşe khodavandgariat va ceaşme andişeie ma ra besuie moezehaie ketabe moqadasar angil, baz kon .

و در وجود ما، ترس از فرمانهای خوبت را بگذار، تا همهء تمایلات جسمی را زیر پا گذاریم و زندگی را با معنویت سپری کنیم، و با تعقل، همهء کارهایی را که موردِ پسند تو هستند انجام دهیم .

va dar vojude ma, tarse az farmanhaie khubat ra begozar, ta hameie tamaiolate gesmi ra zire pa gozarim va zendeghi ra ba maanaviat separe konim, va ba taaqol, hameie karhahi ra ke morede pasande to hastand anjam dahim .

زیرا تو، نورِ روح و جسم ما هستی، ای خدای مسیحیت و تو را شکرگزاری میکنیم،
بهمراه رسولِ بدونِ آغازِ تو و روحِ توانای مقدسِ زندگی بخشِ تو، هم اکنون و
همیشه و جاودانه . آمین .

*Zira to, nure ruh va gesme ma hasti, ei khidaie masihiat va to ra şokrgozari mikonim,
behamrahe rasule bedune aqaze to va ruhe tavanaie moqadase zendeghi bakhşe to, aknun va
hamişe va javdaneh . amin .*

شماس ، با بیپایان رساندن بخور ، ظرفِ عود را در جایگاهش قرار می دهد، بسمتِ کشیشِ نزدیک
میشود و از او کتابِ مقدس (انجیل) را میگیرد و در جلوی کتاب مقدس، نیایش (علامت صلیب
بر سینه) بجا می آورد و آنرا با هر دو دست گرفته و سرِ پیش-بندِ خود را روی آن قرار میدهد .

پس از خواندنِ رسالت، کشیش بینِ دو درِ مقدس بسمتِ مومنین (حاضرین) می ایستد و چنین
میگوید :

کشیش : صلح و آشتی بر تو باد، خواننده .

Keşîş : solh va aşti bar to bad, khanandeh .

خواننده : و نفس و روح تو .

Khanandeh : va nafs va ruhe to .

پیروان (حاضرین) : ستایش! ستایش! ستایش !

Peirovan (hazerin) : setaieş, setaieş, setaieş !

شماس با کتابِ مقدس انجیل، از درهای مقدس بیرون می آید . در جلوی او دو نفر که شمعدان با
شمع در دست دارند میروند و شماس چنین میگوید :

شماس : ای پدر، متبرک بفرما پیام آورِ رسالتِ مقدست و انجیلِ را (ن) .

şamas : ei pedar, motebarek befarma payamavare resalate moqadasat va angilat ra (N) .

کشیش، تبرک میدهد و میگوید :

کشیش : خداوندا، دعا‌های مقدس اسقف رسالت و کتاب مقدسش (ن) را نثار تو ، ای تو که پیام آور نیکی کلامی پر قدرت هستی، برای تحقق کتاب مقدس فرزندت، عیسای مسیحمان .

Keşiş : khodavanda, doahaie moqadase osqofe resalat va ketabe moqadasaş (N) ra nesare to, ei to ke payamavare nokie kalami por qodrat hasti, baraie tahaqqe ketabe moqadase farzandat, Isaie Masihehan .

شماس : آمین .

şamas : amin .

در روزهای هفته، کشیش در خفا، متبرک میگرداند شماس را .

سپس، شماس (یا کشیش، در صورتیکه شماس نباشد) بین درهای مقدس، روبروی مومنین حاضر در کلیسا می ایستد و چنین میگوید :

شماس : با خردگرایی، حقانیت، به انجیل مقدس گوش فرا دهیم .

şamas : ba kheradgaraii, haqaniat, be angile moqadas guş fara dahim .

کشیش : صلح بر همه باد !

keşiş : solh bar hame bad !

در طول مدتی که شماس از کتاب مقدس (انجیل) میخواند، کشیش بین درهای مقدس می ایستد .

پیروان (حاضرین) : و روح تو .

Peirovan (hazerin) : va ruhe to .

شماس : از کتاب مقدس انجیل (ن) میخواند .

şamas : az ketabe moqadase angil (N) mikhanand .

پیروان (حاضرین) : با شکوه و عظمتِ تو، خداوندا با شکوه و عظمتِ تو .

peirovan (hazerin) : ba şokuh va azemate to, khodavanda ba şokuh va azemate to .

کشیش یا شماسِ دوم میگوید :

کشیش : توجه کنیم (بیاد بسپاریم) .

Keşîş : tavajoh konim (beiad besparim) .

اگر شماس نباشد، کشیش زمانیکه بین دو درِ مقدس قرار دارد و در هر طرفِ سمتِ چپ و راستش یک شمعدان با شمعِ روشن دارد، کتابِ مقدسِ انجیل را میخواند

* *

*

După citirea Sfintei Evanghelii, diaconul îndreaptă cartea către preot care zice:

Preotul: Pace ție, celui ce ai binevestit.

Strana: Slavă Ție, Doamne, slavă Ție.

Preotul, primind Sfânta Evanghelie de la diacon, o sărută și-i binecuvântează pe credincioși cu ea în semnul crucii după care o așează pe Sfânta Masă deasupra sfântului antimis.

După citirea textului Evangheliei, urmează de obicei tâlcuirea ei (predica).

După predică, dacă se ține acum, se închid sfintele uși, iar diaconul stând în fața sfintelor uși, în mijlocul bisericii, zice:

Ectenia cererii stăruitoare

Diaconul: Să zicem toți, din tot sufletul și din tot cugetul nostru să zicem.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Doamne, Atotstăpânitorule, Dumnezeuul părinților noștri, rugămu-ne Ție, auzi-ne și ne miluiește.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ție, auzi-ne și ne miluiește.

Strana: Doamne miluiește (*de 3 ori*).

În acest timp, preotul zice în taină Rugăciunea cererii stăruitoare. Diaconul sau, dacă nu este diacon, preotul, zice:

Diaconul: Încă ne rugăm pentru Prea Fericitul Părintele nostru (N), Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, șpentru (Înalt-) Prea Sfințitul (Arhi-) Episcopul (și Mitropolitul) nostru (N)ț, și pentru toți frații noștri întru Hristos.

Încă ne rugăm (*aici se pomeneste Cărmuirea țării, după îndrumările Sfântului Sinod*), pentru sănătatea și mântuirea lor.

Încă ne rugăm pentru frații noștri: preoți, ieromonahi, ierodiaconi, diaconi, monahi și monahii și pentru toți cei întru Hristos frați ai noștri.

Încă ne rugăm pentru fericiții și pururea pomeniții ctitori ai sfânt locașului acestuia și pentru toți cei mai dinainte adormiți părinți și frați ai noștri dreptmăritori creștini, care odihnesc aici și pretutindeni.

Încă ne rugăm pentru mila, viața, pacea, sănătatea, mântuirea, cercetarea, lăsarea și iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu enoriași, ctitori și binefăcători ai sfântului locașului acestuia.

Aici se pot pune ectenii pentru diferite cereri.

Încă ne rugăm pentru cei ce aduc daruri și fac bine în sfânta și întru tot cinstită bisărică aceasta, pentru cei ce se ostenesc, pentru cei ce cântă și pentru poporul ce stă înaintea și așteaptă de la Tine mare și multă milă.

• Traducere / Transcriere fonetică

پس از خواندن کتاب مقدس انجیل، شماس بسمت کشیش میرود که در اینزمان کشیش اینچنین میگوید :

Pas az khandane ketabe moqadase angil, şamas besamte keşiş miravad ke dar inzaman keşiş incenin miguiaid :

کشیش : صلح بر تو، ای تو که نیکی آفریدی .

Keşiş : solh bar to, ei to ke niki afaridi .

پیروان (حاضرین) : شکوه و عظمت تو را باد ای خدامند، شکوهت میداریم .

Peirovan (hazerin) : şokuh va azemat to ra bad ei khodavand, şokuhat midarim .

کشیش با گرفتن کتاب مقدس از شماس، کتاب را بوسیده و مومنین حاضر را با آن به حالت علامت صلیب تبرک میدهد و سپس آنرا روی میز مقدس، روی سفرهء مقدس قرار میدهد .

بعد از خواندن متن انجیل، معمولاً موعظهء او آغاز میشود .

بعد از موعظه، اگر انجام گردد، درهای مقدس بسته میشوند و شماس در روبروی درهای مقدس در وسط کلیسا می ایستد و چنین میگوید :

مناجاتِ درخواستهای دعا

Monajate darkhasthaie doa

شماس : همگی بگوییم، با تمام وجودمان و با تمام اندیشهء خود بگوییم .

şamas : hameghi beguiim, ba tamame vojudemana va tamame andişeie khod beguiim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : خداوندا، ای مالکِ هستی، خداوندِ والدینِ ما، به درگاهِ تو دعا میکنیم، بشنو صدای ما را و ترحم بفرما .

şamas : khodavandat ei maleke hasti, khodavande valedeine ma, be dargahe to doa mikonim, beşno sedaie ma ra va tarahom befarma .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom .

شماس : مرحمت بفرما به ما خداوندا، به امیدِ مرحمتِ بزرگِ تو، به درگاهت دعا میکنیم، بشنو صدای ما را و ترحم بفرما .

şamas : marhamat befarma be ma khodavanda, be omide rahmate bozorghe to, be dargahat doa mikonim, beşno sedaie ma ra va tarahom befarma .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم (3 بار) .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom (3) .

در این زمان، کشیش در خفا، دعای درخواستهای دعا را میگوید .

شماس و یا اگر شماس نباشد، کشیش اینچنین میگوید :

شماس : هنوز هم برای عالیجناب پدر بزرگوارمان (ن)- اسقفِ کلیسای ارتودوکسِ رومانی، برای اسقفِ اعظمِ مقدسِ متروپولیتنمان (ن)، و برای همهء برادرانمان بنام مسیح، دعا کنیم .

şamas : hanuz ham baraie aligenab pedare bozorgvareman (N)- osqofe kelisaie ortodoxe Romani, baraie osqofe aazame moqadase metropolieman (N), va baraie hameie baradaraneman, bename Masih, doa mikonim .

هنوز هم برای (در اینجا اشاره به رهبران کشوری، پس از هدایت شورای کلیسایی مقدس میشود)، برای سلامتی و نجاتشان دعا کنیم .

hanuz ham baraie (....), baraie salamati va nejateşan doa mikonim .

هنوز هم برای برادرانمان : کشیشها، کشیشهای صومعه، شماسهای صومعه، شماسها، راهبان و راهبه ها و برای همهء کسانی که از راه مسیح برادرانمان هستند، دعا میکنیم .

hanuz ham baraie baradaraneman : keşişha, keşişhaie somee, şamashaie some, şamasha, raheban va rahebeha va baraie hameie kasanike az rahe Masih, baradareman hastand, doa mikonim .

هنوز هم برای خوش سعادتان و همیشه بیاد آورانِ این مکان مقدس و برای همهء پدرانِ مقدس و برادرانِ رحلت یافتهء لایق و ارزشمندِ مسیحیمان که در اینجا و هر کجا در خاک خفته اند، دعا میکنیم .

hanuz ham baraie khoş saadatan va hamişeh beiad avarane in makane moqadas va baraie hameie pedarane moqadas va baradaranane rehat yafteie laieq va arzeşmande masihian ke dar ingea va har koja dar khak khoftand, doa mikonim .

هنوز هم برای مرحمتت، برای زندگی، صلح، سلامتی، نجاتبخشی، رسیدگی، و
آمرزش و بخشایش بندگانِ مومنِ خداوندیت، برای دعا خوانان و خدمتگزارانِ این
مکانِ مقدس، دعا میکنیم .

*hanuz ham baraie marhamatat, baraie zendeghi, solh, salamati, nejatbakhshi, resideghi, va
amorzeş va bakhşaişe bandegane moomene khodavandiat, baraie doa khanan va
khedmatgozarane in makane moqadas, doa mikonim .*

در این زمان میتوان مناجاتِ متفاوتی را متناسب با درخواستهای گوناگون بجا آورد .

هنوز هم برای کسانی که برای این کلیسای مقدس هدیه می آورند و به این کلیسای
مقدس کمک و خوبی میکنند، و برای کسانی که زحمت میکشند، برای کسانی که
میخوانند و برای ملتی که در حضورت ایستاده و در انتظارِ درخواستِ مرحمتِ زیاد
و بزرگ را دارند، دعا میکنیم .

*Hanuz ham baraie kasanike baraie in kelisaie moqadas hedieh miavarand va be in kelisaie
moqadas komak va khubi mikonand, va baraie kasanike zahmat mikesand, baraie kasanike
mikhnanand va baraie melati ke dar hozurat istadeh va dar entezare darkhaste marhamate
ziad va bozorg ra darand, doa mikonim .*

* *
*

Rugăciunea cererii stăruitoare

Preotul: Doamne Dumnezeul nostru, primește această rugăciune
stăruitoare de la robii Tăi și ne miluiește pe noi, după mulțimea milei
Tale, și trimite îndurările Tale peste noi și peste tot poporul Tău, care
așteaptă de la Tine mare și multă milă.

Preotul: Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești și Ție slavă
înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii
vecilor.

Strana: Amin.

Ectenia pentru pomenirea morților

Acum se poate zice ectenia pentru cei chemați, potrivit cerințelor parohiei. De obicei nu se zice în zilele de duminică, în sărbătoarea Învierii sau în zilele de sărbătoare:

Diaconul: Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ție, auzi-ne și ne miluiește.

Strana: Doamne miluiește. *(de trei ori)*

Diaconul: Încă ne rugăm pentru odihna sufletelor adormiților robilor lui Dumnezeu (N), și pentru ca să li se ierte lor toată greșeala cea de voie și cea fără de voie.

Strana: Doamne miluiește. *(de trei ori)*

Diaconul: Ca Domnul Dumnezeu să așeze sufletele lor unde dreptii se odihnesc.

Strana: Doamne miluiește. *(de trei ori)*

Diaconul: Mila lui Dumnezeu, împărăția cerului și iertarea păcatelor lor, de la Hristos, Împăratul cel fără de moarte și Dumnezeul nostru, să cerem.

Strana: Dă Doamne.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește.

Preotul: Dumnezeu duhurilor și a tot trupul, Care ai călcat moartea și pe diavolul l-ai surpat și ai dăruit viață lumii Tale, Însuți Doamne, odihnește sufletele adormiților robilor Tăi (N), în loc luminat, în loc cu verdeață, în loc de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea. Și orice greșeală au săvârșit ei cu cuvântul, cu lucrul, sau cu gândul, ca un Dumnezeu bun și iubitor de oameni, iartă-le lor. Că nu este om, care să fie viu și să nu greșescă; numai Tu singur ești fără de păcat; dreptatea Ta este dreptate în veac și cuvântul Tău, adevărul.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Preotul: Că Tu ești învierea și viața și odihna robilor Tăi (N), Hristoase, Dumnezeu nostru, și Ție slavă înălțăm, împreună și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Diaconul, sau dacă nu este diacon, preotul:

Diaconul: Întru fericita adormire, veșnică odihnă dă, Doamne, sufletelor adormiților robilor Tăi, celor ce s-au pomenit acum, și le fă lor veșnică pomenire.

Și se cântă, în altar o dată, apoi la străni de două ori: Veșnică pomenire.

Strana: Veșnică pomenire.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای درخواستهای دعا

Doaie darkhasthaie doa

کشیش : ای خداوندِ ما، این دعای درخواستی را از سوی بندگانِ بپذیر و بر اساس فراوانیِ ترحمت، به ما رحمت بفرما و رحمتت را به ما و همهء مردمانت که در انتظارِ رحمتِ بزرگت و بسیارِ هستند عنایت بفرما .

Keşiş : ei khodavande ma, in doaie darkhasti ra az suie bandeganat bepazir va bar asase faravanie tarahomat, be ma rahmat befarma va rahmatat ra be ma va be hameie mardomanat ke dar entezare rahmate bozorgat va besiarat hastand, enaiat befarma .

کشیش : که تو ای خداوند، دوستدار و رحمت بخشِ انسانهایی و شکوه و عظمتِ تو را ستایش میکنیم، ای پدر و پسر و روح القدس، در حال حاضر و همیشه و جاودانه .

keşiş : ke to ei khodavanda, dustdar va rahmat bakhşe ensanhaii va şikuh va azemate to ra setaieş mikonim, ei pedar va pesar va ruholqodos, aknun va hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

peirovan (hazerin) : amin .

مناجات برای یادبودِ مردگان

اکنون میتوان مناجات برای مردگان را گفت، بر اساسِ مقرراتِ کلیسا . معمولاً در روزهای یکشنبه، در جشنهای عید پاک یا در روزهای جشن، گفته نمیشوند :

شماس : خداوند، بر اساسِ بخشایشِ بزرگت به ما رحمت بفرما، به درگاهِ تو دعا میکنیم، صدایمان را بشنو و رحمت بفرما .

şamas : khodavanda, bar asase bakhşaişe bozorgat be ma rahmat befarma, be dargahe to doa mikonim, sedaيمان ra beşno va rahmat befarma .

پیروان (حاضرین) : خداوندا رحمت بفرما . (3 بار)

peirovan (hazerin) : khodavanda rahmat befarma . (3)

شماس : هنوز هم برای آرامشِ روحِ بندگانِ خاک سپرده خداوند (ن) دعا میکنیم، و برای اینکه همهء گناهانِ چه عمدی و چه غیر عمدشان بخشیده شود .

şamas : hanuz ham baraie arameşe ruhe bandegane bekhak sepordeie khodavand (N) doa mikonim, va baraie inke hameie gonahane ce amdi va ce qeire amdeşan bakhşide şavad .

پیروان (حاضرین) : خداوندا رحمت بفرما . (3 بار)

peirovan (hazerin) : khodavanda rahmat befarma . (3)

شماس : که خداوند، روحِ آنانرا در جایگاهی که بندگانِ عدالت خوابیده اند قرار دهی

şamas : ke khodavanda, ruhe ananra dar jaigahi ke bandagane adelat khabideand qarar dahi .

پیروان (حاضرین) : خداوندا رحمت بفرما . (3 بار)

peirovan (hazerin) : khodavanda rahmat befarma . (3)

شماس : ترحم خداوند، امپراطوریِ آسمانها را، برای آمرزشِ گناهانِ آنان، از مسیحیت- پادشاهِ بدونِ مرگ و از خداوندمان طلب میکنیم .

şamas : tarahoma khodavand, emperaturie asmanha ra, baraie amorzeşe gonahane anan, az masihiat-padeşah bedune marg va az khodavandeman talab mikonim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا عنایت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda enaiat befarma .

شماس : به درگاه خداوندا دعا کنیم .

şamas : be dargahe khodavand doa mikonim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا رحمت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda rahmat befarma .

کشیش : ای خداوندِ روح و جسم، که مرگ را زیر پا گذاشتی و شیطان را رنجاندی و به عالم زندگی اهدا کردی، خودت ای خداوند، روح بندگانِ مرده ات (ن) را در محلی نورانی، در محلی سر سبز، در محلی برای آسایش، در محلی که همهء دردها و ناراحتیها و رنجها از آنجا فرار کرده اند، آرامش بده .

keşiş : ei khodavande ruh va gesm, ke marg ra zire pa gozaşti va şeytan ra ranjandi va be alam, zendeghi ehda kardi, khodat ei khodavand, ruhe bandegane mordeat (N) ra dar mahali nurani, dar mahali sar sabz, dar mahali baraie asaieş, dar mahali ke hameie dardha va narahatiha va ranjha az anja farar kardeand, arameş bede .

و هر گناهی را که آنها چه با گفتارشان، چه با کردارشان و چه با افکارشان انجام داده اند، تو ای خداوندِ خوب و دوستدارِ انسانها، آنها را ببخش .

va har gonahi ra ke anha ce ba goftareşan, ce ba kerdareşan va ce ba afkareşan anjam dadeand, to ei khodavande khub va dustdare ensanha, anha ra bebakhş .

زیرا که هیچ انسانی نیست که زنده باشد و اشتباه نکند ؛

zira ke hici ensani nist ke zende başad va eştebah nakonad ;

تنها تو هستی که هیچ خطایی نداری ؛

tanha to hasti ke hici khataii nadari ;

عدالتِ تو، عدالتی هست جاودانه و کلامِ تو، حقیقتست .

edallate to, edalati hast javdaneh va kalame to, haqiqatast .

شماس : به درگاه خداوند دعا میکنیم .

şamas : be dargahe khodavand doa mikonim .

کشیش : که تو هستی زندگی بخش، زندگی و آرامشِ بندگان (ن)، ای عیسا، ای خداوندِ ما، و شکوه و عظمتِ تو ، همچنین پدرِ بدونِ آغازت، پروردگارِ بزرگوارِ مقدس و نیک و آفرینندهء روحِ تو را پاس میداریم، از حال و همیشه و جاودانه .

Keşiş : ke to hasti zendeghi bakhşe zendeghi va arameşe bandeganat (N), ei Issa, ei khodavande ma, şokuh va azemate to, hamchenin pedare bedune aqazat, parvardgare bozorgvare moqadas va nik va afarinandeie ruhe to ra pas midarim, aknun va hamîşe va javdane .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

شماس، یا اگر شماس نیست، کشیش :

شماس : برای خوابی خوش یمن (منظور در قبرست)، به روحِ بندگانِ خفته ات، کسانی را که نامشان را اکنون بردیم، آرامشِ جاودانه عطا بفرما و یادِ آنانرا جاودانه بفرما .

şamas : baraie khabi khoş yomn (în mormânt), be ruhe bandegane khoftat, kasanira ke nameşan ra aknun bordim, arameşe javdaneh ata befarma va yade ananra javdaneh befarma

و در محراب یکبار خوانده میشود، سپس پیروانِ حاضر دو بار میخوانند : یادتان جاودانه .

.... : yadetan javdaneh .

پیروان (حاضرین) : یادتان جاودانه .

Peirovan (hazerin) : yadetan javdaneh .

* *
*

Ectenia pentru cei chemați

Preotul începe să desfacă sfântul antimis. Totuși Ectenia și Rugăciunea pentru cei chemați pot fi omise în unele situații. În acest caz antimisul se desface la zicerea Ecteniei Cererii Stăruitoare, înaintea ecfonisului. Dacă se omite Ectenia pentru cei chemați, diaconul zice acum Ectenia pentru credincioși.

Diaconul: Rugați-vă cei chemați, Domnului.

Preotul desface partea din stânga sa.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Cei credincioși, pentru cei chemați să ne rugăm, ca Domnul să-i miluiască pe dâșii.

Preotul desface partea din dreapta sa.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Să-i învețe pe dâșii cuvântul adevărului .

Preotul desface partea de jos.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Să le descopere lor Evanghelia dreptății.

Preotul desface pertea de sus.

Strana: Doamne miluiește.

Apoi preotul începe să șteargă cu buretele sfântul antimis, din toate părțile, spre îndoitura din dreapta.

Diaconul: Să-i unească pe dâșii cu Sfânta Sa sobornicescă și apostolească Biserică.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Mântuiește, miluiește, apără și-i păzește pe dâșii, Dumnezeu, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Cei chemați, capetele voastre Domnului să le plecați.

Strana: Ție, Doamne.

Rugăciunea pentru cei chemați

Preotul citește în taină:

Preotul: Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce întru cele de sus locuiești și spre cei smeriți privești, Care ai trimis mântuire neamului omenesc pe Unul-Născut Fiul Tău și Dumnezeu, pe Domnul nostru Iisus Hristos, caută spre robii Tăi cei chemați, care și-au plecat grumajii înaintea Ta, și-i învrednicește pe dâșii, la vremea potrivită, de baia

nașterii celei de a doua, de iertarea păcatelor și de veșmântul nestricăciunii; unește-i pe dâșii cu sfânta Ta sobornicească și apostolească Biserică și-i numără pe dâșii cu turma Ta cea aleasă.

Preotul zice ecfonisul în timp ce însemnează cruciș cu buretele deasupra sfântului antimis. Apoi îl sărută și îl pune la locul lui, sus în dreapta antimisului.

Preotul: Ca și aceștia împreună cu noi să slăvească preacinstitul și de mare cuviință numele Tău, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Diaconul zice din mijlocul bisericii:

Diaconul: Câți sunteți chemați, ieșiți.

Iar de este un al doilea diacon, zice și acesta, dintre sfintele uși:

Cei chemați, ieșiți.

Apoi iarăși diaconul, din mijlocul bisericii:

Câți sunteți chemați, ieșiți.

Diaconul, dintre sfintele uși:

Ca nimeni dintre cei chemați (să nu rămână).

Dacă este numai un singur diacon, ori de slujește preotul singur, preotul zice tot dialogul:

Câți sunteți chemați, ieșiți.

Cei chemați, ieșiți.

Câți sunteți chemați, ieșiți.

Ca nimeni dintre cei chemați (să nu rămână).

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجات برای طلب شدگان

Monajat baraie talabşodegan

کشیش شروع به باز کردن سفرهء مقدس میکند . با این حال، مناجات و دعا برای طلب شدگان، در بعضی موارد میتواند انجام نشود . در اینچنین مواقعی، آنتیمیس به هنگام بیان مناجات درخواست مداوم، قبل از اکفونیسم باز میگردد . اگر مناجات برای طلب شدگان (مردگان) انجام نشود، شماس در اینزمان، مناجات برای مومنین را میگوید .

شماس : طلب شدگان، به درگاه خداوند دعا کنید .

şamas : talabşodegan, be dargahe khodavand doa konid .

کشیش، سمت چپ آنتیمیس را باز میکند .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : ای مومنین، برای طلب شدگان (مردگان) دعا کنیم، تا خداوند آنها را رحمت (آمرزش) بفرماید .

şamas : ei moomenin, baraie talab şodegan (mordegan) doa konim , ta khodavand anha ra rahmat (amorzeş) befarmaid .

کشیش، سمتِ راستِ آن را باز میکند .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : به آنها، کلام حق را بیاموزد .

şamas : be anha, kalame haq ra biamuzad .

کشیش، سمتِ پایینِ آن را باز میکند .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : کتابِ مقدس (انجیل) را بر آنها نمایان کند .

şamas : ketane moqadas (engil) ra bar anha namaian konad .

کشیش، سمتِ بالای آن را باز میکند .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

سپس کشیش، با یک تکه ابر، شروع به پاک کردن آنتیمیس مقدس، از همه سو از سمتِ تاشدگی سمتِ راستش میکند .

شماس : همهء آنها را با مجلسِ مقدس و رسالت دهندهء کلیسا متحد کند .

şamas : hameie anha ra ba majlese moqadas va resalat dahandeie kelisa motahed konad .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : نجات ده، مرحمت بفرما، دفاع کن و پناه بده به آنان، ای خداوند، با توانایت .

šamas : nejat deh, marhemat befarma, defaa kon va panah bedeh be anan, ei khodavanda, ba tavanaiait .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : ای طلب شدگان (مردگان)، سرهای خود را در حضورِ خداوند خم کنید .

šamas : ei talab šodegan (mordegan), sarhaie khod ra dar hozure khodavand kham konid .

پیروان (حاضرین) : خداوندا برای تو .

Peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

دعا برای طلب شدگان

Doa baraie talab šodegan

کشیش در خفا اینچنین میخواند :

کشیش : ای خداوندِ ما، ای تو که در دنیای بالا زندگی میکنی و بسمتِ فروتنان مینگری، و برای نجاتِ بشریت، تنها پسرِ خداوندی خود را، خدای ما عیسی مسیح فرستادی، به طلب شدگان (مردگان) راهت، آنانکه گردنهای خود را در راهِ تو خم کردند توجه بفرما، و آنها را در زمان مناسب، در غسلِ تولدِ دومین (روز قیامت) لایق بنما، از بخشایشِ نسبت به گناهانشان و از پوششِ غیرِ آلوده ؛

Keşîş : ei khodavande ma, ei to ke dar doniaye bala zendeghi mikoni va besamte forutanan minegari, va baraie nejate başariat, tanha pesare khodavandie khod ra, khodaie ma Issa Masih ra ferestadi, be talab şodegane rahat (mordegan), ananke gardanhaie khod ra dar rahe to kham kardand, tavajoh befarma, va anha ra dar zamane monaseb, dar qosle tavalode dovomin (ruze qiamat), laieq benama az bakhşaięşat nesbat be gonahaneşan va az puşęşi qeire aludeh ;

همه آنها را با مجلس مقدس و رسالت دهنده کلیسا متحد کند و آنها را در ردهء گلهء منتخب خود بنما .

hameie anha ra ba majlese moqadas va resalat dahandeie kelisa, motahed gardan va anha ra dar radeie galeie montakhabe khod benama .

کشیش، اکفونیسم را درحالیکه با ابر علامت صلیب روی آنتیمیس مقدس میکشد را میگوید . سپس آنرا میبوسد و در جایگاهش، در قسمت بالا و سمت راست آنتیمیس قرار میدهد .

کشیش : که اینها نیز به همراه ما، شکوه و عظمت بزرگی و نجابت بزرگ نامِ تورا بجا آورند، ای پدر و پسر و روح القدس، حال و همیشه و جاودانه .

Keşîş : ke inha niz be hamrahe ma, şokuh va azemate bozoghi va nejabate bozorghe name to ra beja avarand, ei pedar , pesar va ruhplqodos, aknun, hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

شماس از وسط کلیسا چنین میگوید :

شماس : همهء شمایی که فراخوانده شده اید، بیرون بیايید .

şamas : hameie şomaii ke farakhande şodeiid, birun biaiid .

اگر شماس دومی هم وجود دارد، او هم از میان دو در مقدس، میگوید :

فراخوانده شدگان، بیرون بیايید .

Farakhande şodegan, birun biaiid .

سپس، دوباره شماس، از وسطِ کلیسا :

همهء شمایی که فراخوانده شده اید، بیرون بیایید .

hameie şomaii ke farakhande şodeiid, birun biaiid .

شماس، از بینِ دو درِ مقدس :

که هیچکس از فراخوانده شدگان (باقی نماند) .

Ke hici kas az farakhande şodegan (baqi namanad) .

اگر فقط یک شماس وجود دارد، یا اگر کشیش به تنهایی مراسم را بجا می آورد، کشیش همه این گفته ها را بیان میکند :

همهء شمایی که فراخوانده شده اید، بیرون بیایید .

hameie şomaii ke farakhande şodeiid, birun biaiid .

فراخوانده شدگان، بیرون بیایید .

farakhande şodegan, birun biaiid .

همهء شمایی که فراخوانده شده اید، بیرون بیایید .

hameie şomaii ke farakhande şodeiid, birun biaiid .

که هیچکس از فراخوانده شدگان (باقی نماند) .

Ke hici kas az farakhande şodegan (baqi namanad) .

* *
*

Liturghia Credincioșilor

Prima ectenie pentru credincioși. Diaconul, din mijlocul bisericii, zice:

Diaconul: Câți suntem credincioși, iară și iară cu pace Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește.

Se închide perdeaua de la sfintele uși. Strana cântă din nou:

Strana: Doamne miluiește.

Preotul citește în taină Prima rugăciune pentru credincioși

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeuule, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Rugăciunea întâi pentru credincioși

Preotul: Mulțumim Ție, Doamne, Dumnezeuul Puterilor, Care ne-ai învrednicit pe noi a sta și acum înaintea sfântului Tău jertfelnic și a cădea la îndurările Tale, pentru păcatele noastre și pentru păcatele cele din neștiință ale poporului. Primește Dumnezeuule, rugăciunea noastră; fă-ne să fim vrednici a-Ți aduce rugăciuni, cereri și jertfe fără de sânge pentru tot poporul Tău; și ne învrednicește pe noi, pe care ne-ai pus întru această slujbă a Ta, cu puterea Duhului Tău celui Sfânt, ca fără de osândă și fără de sminteală, întru mărturia curată a

cugetului nostru, să Te chemăm pe Tine în toată vremea și în tot locul și, auzindu-ne pe noi, milostiv să ne fii nouă, întru mulțimea bunătății Tale.

Diaconul: Înțelepciune!

Preotul: Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

A Doua Ectenie pentru Credincioși

Diaconul: Iară și iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește. *(acum și la urmă toa rele ectenii de cerere)*

Următoarele ectenii de cerere se zic numai dacă slujește și un diacon. Dacă preotul slujește singur, el citește în taină a doua Rugăciune pentru credincioși.

Diaconul: Pentru pacea de sus și pentru mântuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm.

Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm.

Pentru sfântă biserica aceasta și pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm.

Pentru ca să fim noi izbăviți de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia, Domnului să ne rugăm.

Dacă preotul slujește singur el continuă de aici.

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeu, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Rugăciunea a doua pentru credincioși

Preotul: Iarăși și de multe ori cădem la Tine și ne rugăm Ție, Bunule și Iubitorule de oameni, ca privind spre rugăciunea noastră, să curățești sufletele și trupurile noastre de toată necurăția trupului și a duhului și să ne dai nouă să stăm nevinovați și fără de osândă înaintea sfântului Tău jertfelnic. Și dăruiește, Dumnezeu, și celor ce se roagă împreună cu noi spor în viață, în credință și în înțelegerea cea duhov nicească. Dă lor să-Ți slujească totdeauna cu frică și cu dragoste și întru nevinovăție și fără osândă să se împărtășească cu Sfintele Tale Taine și să se învrednicească de cereasca Ta împărăție.

Diaconul: Înțelepciune.

Diaconul intră în altar prin ușa dinspre miazănoapte.

Preotul: Ca sub stăpânirea Ta totdeauna fiind păziți, Ție slavă să înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Strana cântă cântarea heruvimică până la: Ca pe împăratul...

Strana: Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm. *Preotul citește în taină Rugăciunea din timpul cântării heruvimice:*

Rugăciunea din timpul cântării heruvimice

Preotul: Nimeni din cei legați cu poftă și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie, sau să slujească Ție, Împăratul slavei; căci a sluji Ție este lucru mare și înfricoșător chiar pentru puterile cele cerești. Dar, totuși, pentru iubirea Ta de oameni cea negrăită și nemăsurată, fără mutare și fără schimbare Te-ai făcut om, și Arhiereu al nostru Te-ai făcut, și, ca un Stăpân a toate, ne-ai dat slujba sfântă a acestei jertfe liturgice și fără sânge; că singur Tu, Doamne Dumnezeuul nostru, stăpânești cele cerești și cele pământești, Care Te porți pe scaunul heruvimilor, Domnul serafimilor și Împăratul lui Israel, Cel ce singur ești Sfânt și întru sfinți Te odihnești. Deci pe Tine Te rog, Cel ce singur ești bun și binevoitor, caută spre mine păcătosul și netrebnicul robul Tău, și-mi curățește sufletul și inima de cugete viclene; și învrednicește-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine, cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoției, să stau înaintea sfintei Tale mese acesteia și să jertfesc sfântul și preacuratul Tău Trup și scumpul Tău Sânge. Căci la Tine vin, plecându-mi grumajii mei și mă rog Ție: Să nu întorci fața Ta de la mine, nici să mă lepezi dintre slujitorii Tăi, ci binevoiește să-Ți fie aduse darurile acestea de mine păcătosul și nevrednicul robul Tău. Că Tu ești Cel ce aduci și Cel ce Te aduci, Cel ce primești și Cel ce Te împarți, Hristoase, Dumnezeuul nostru, și Ție slavă înălțăm, împreună

și Celui fără de început al Tău Părinte și Preasfântului și bunului și de viață făcătorului Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

După ce preotul a zis rugăciunea, el și diaconul zic în taină cântarea heruvimică de trei ori, făcând câte o închinăciune la fiecare sfârșit.

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجات نامهء مومنین

Monajat nameie moomenin

اولین مناجات برای مومنین

شماس، از وسطِ کلیسا اینچنین میگوید :

شماس : چه تعدادمان با ایمان هستیم، دوباره و دوباره، با صلح به درگاهِ خداوند دعا کنیم .

șamas : ce teedademan ba iman hastim, dobareh va dobareh, ba solh be dargahe khodavand doa konim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم کن .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom kon .

پردهء پشتِ درهای مقدس بسته میشوند . پیروان (حاضرین) دوباره میخوانند :

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم کن .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom kon .

کشیش در خفا، اولین دعا برای مومنین را میخواند .

شماس : نجات ده، مرحمت بفرما، دفاع کن و پناهمان بده، ای خداوند، با توانایت .

şamas : nejat deh, marhamat befarma, defaa kon va panaheman bede, ei khodavand, ba tavanaiiat .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم کن .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom kon .

دعای اول برای مومنین

doaie aval baraie moomenin

کشیش : تو را شکر میکنیم خدایا، ای خداوندِ قدرتها که به ما شایستگی دادی که اکنون نیز در حضورِ مقدسِ محرابِ تو بایستسم و برای گناهانمان و برای گناهانِ از روی نادانیِ مردمان، به درگاهِ رحمتِ تو بیفتیم .

keşiş : to ra şokr mikonim khodaia, ei khodavande qodratha ke be ma şaiesteghi dadi ke aknun niz dar hozure moqadase mehrabe to beistim va baraie gonahaneman va baraie gonahane az ruie nadanie mardoman, be dargahe rahmate to beioftim .

خداوندا بپذیر دعاهای ما را ؛

khodavanda bepazir doahaie ma ra ;

اراده بفرما تا شایسته‌ه دعا کردن، درخواست کردن و قربانی کردنِ بدونِ خونریزی، برای همه‌ه مردمانِ تو، به درگاهت گردیم ؛

eradeh befarma ta şaiesteie doa kardan, darkhast kardan va qorbani kardane bedune khunrizi, baraie hameie mardomane to, be dargahat gardim ;

و ما را که در این خدمتگزاری و دعا در راهِ خود قرار دادی، با قدرتِ روحِ مقدست شایسته بگردان، که بدونِ محکومیت و بدونِ مانع، بر اساسِ شهادتِ وجدانِ پاکمان،

در همهء زمانها و مكانها تو را صدا كنيم، و صدای ما را بشنوی، و در میان فراوانی
نیکیهایت، مترحم و مهربان باشی با ما .

*va ma ra ke dar in khedmatgozari va doa dar rahe khod qarar dadi, ba qodrate ruhe
moqadasat šaieste begardan, ke bedune mahkumiat va bedune manee, bar asase šahadate
vojdane pakeman, dar hameie zamanha va makanha, to ra seda konim va sedaie ma ra
bešnavi va dar miane faravanie nikihaia, moterahem va mehrban baši ba ma .*

شماس : اندیشمندی !

šamas : andišmandi !

کشیش : زیرا همهء شکوه و عظمت، تو را لایقست، افتخار و عبادت تو را باد، ای
پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه .

*kešiš : zira hameie šokuh va azemat, to ra laieqast, eftekhar va ebadat to ra bad, ei pedar,
pesar va ruholqodos, aknun, hamiše va javdaneh .*

پیروان (حاضرین) : آمین .

peirovan (hazerin) : Amin .

دومین مناجات برای مومنین

dovomin monajat baraie moomenin

شماس : دوباره و دوباره، با صلح به درگاه خداوند دعا کنیم .

šamas : دوباره va دوباره, ba solh be dargah khodavand doa konim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma . (....)

(اکنون و در مناجاتهای درخواستی بعدی)

مناجاتهای درخواستی بعدی، فقط در زمانی گفته میشوند که یک شماس هم در برگزاری آن مراسم باشد .

اگر کشیش به تنهایی مراسم را انجام میدهد، او در خفا، دومین دعا برای مومنین را میخواند .

شماس : برای صلح آسمانی و برای نجاتِ روح و نفسِ ما، به درگاه خداوند دعا کنیم

şamas : baraie solhe asmani va baraie nejate ruh va nafse ma, be dargahe khodavand doa konim .

برای صلح همهء دنیا، برای خوش سعادتِ کلیساهای مقدسِ خدا و برای اتحادِ همگان، به درگاه خداوند دعا کنیم .

baraie solhe hameie donia, baraie khoş saadatîe kelisahaie moqadase khoda va baraie etehade hamegan, be dargahe khodavand doa konim .

برای این کلیسای مقدس و برای کسانی که با ایمان، با عبادت و با ترس از خداوند وارد این مکان میشوند، به درگاه خداوند دعا کنیم .

baraie in kelisaie moqadas va baraie kasanike ba iman, ba ebadat va ba tarse az khodavand varede in makan mişavand, be dargahe khodavand doa konim .

برای اینکه آزاد گردیم از همهء رنجها و مشکلات، خشمها، خطرات و نیازها، به درگاه خداوند دعا کنیم .

baraie inkeh azad gardim az hameie ranjha va moşkelat, khaşmha, khatarat va niazha, be dargahe khodavand doa konim .

اگر کشیش به تنهایی مراسم را انجام میدهد، او از این قسمت شروع میکند .

شماس : دفاع کن ، نجات ده، مرحمت بفرما، و پناهمان بده، ای خداوند، با توانایت .

şamas : defaa kon, nejat deh, marhamat befarma va panaheman bede, ei khodavand, ba tavanaiiat .

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم کن .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

دومین دعا برای مومنین

dovomin doa baraie moomenin

کشیش : دوباره و به دفعات زیاد، به درگاه تو افتاده و دعا میکنیم، ای خدای خوب و دوستدار انسانها، که با نگاهت به دعاها، روح و جسممان را از همه ناپاکیهای جسم و روح، پاک گردانی و میسر بگردانی تا بیگناه و بی تخلف، در حضور مقدس محراب تو قرار گیریم .

keşiş : dobare va be dafate ziad, be dargahe to oftade va doa mikonim, ei khodaie khub va dustdare ensanha, ke ba negahat be doahaie ma, ruh va gesmeman ra az hameie napakihaie gesm va ruh, pak gardani va moiasar begardani ta bigonah va bitakhalof, dar hozure moqadase mehrabe to qarar ghirim .

و خداوندا برای آن کسانی که با ما دعا میکنند، فراوانی در زندگی، در ایمان و در درک روحانیت را میسر بگردان .

va khodavanda baraie an kasanikeh ba ma doa mikonand, faravanie dar zendeghi, dar iman va dar darke rohaniaat ra moiasar begardan .

میسر بگردان که همیشه تو را، با ترس و با عشق خدمتگزار و بنده باشند، و بدون گناه و بدون خلاف ، سهم در دنیای مقدس پنهان تو داشته باشند و شایسته امپراطوری آسمانی تو گردند .

moiasar begardan ke hamişe to ra, ba tars va ba eşq, khedmatgozar va bandeh باشند, va bedune gonah va bedune khalaf, sahm dar doniaie moqadase penhane to داشته باشند va şaisteie emperaturie asmanie to گرداند .

شماس : اندیشمندی .

şamas : andişmandi .

شماس از درِ شمالی، واردِ محراب میشود .

کشیش : زیرا در مالکیتِ تو، همیشه در پناهند، و شکوه و عظمتِ تو را قدر میدانیم،
ای پدر، پسر و روح القدس، حال، همیشه و جاودانه .

Keşiş : zira dar malekiate to, hamişeh dar panahand va şokuh va azemate to ra qadr midanım, ei pedar, pesar va ruhplqodos, aknun, hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

پیروان (حاضرین)، سرودِ کروبیان را میخوانند : که امپراطورمان ...

..... : ke emperatureman ...

پیروان (حاضرین) : ما، کسانی که کروبیان را در خفا تصور میکنیم و آفریدگارِ
زندگی تثلیثِ مقدس را به سرود می آوریم، همهء نیازهای جسمانی خود را رها
میسازیم .

Peirovan (hazerin) : ma kasanikeh Karubian ra dar khafa tasavor mikonim va afaridgare zendeghie taslise moqadas ra be sorud miavarim, hameie niazhaie gesmanie khod ra raha misazim .

کشیش در خفا، دعای در زمانِ سرودِ کروبیان را میخواند :

دعای زمان سرود کروبیان

doaie zamane sorude Karubian

کشیش : هیچکس از کسانی که طمعکارند و بدنبالِ لذتهای مادی هستند، شایستگی
آمدن، نزدیک شدن، یا خدمتِ به تو را ندارد، ای پادشاهِ شکوه و عظمت ؛

keşiş : hicikas az kasanikeh tamaakarand va bedonbale lezathaie madi hastand, şaiesteghie amadan, nazdik şodan, ya khedmate be to ra nadarand, ei padeşahe şokuh va azemat ;

زیرا خدمتگزاری به تو، کاری بزرگست و ترسناک حتی برای قدرتهای آسمانی .

zira khedmatgozarie be to, kari bozorgast va tarsnak hata baraie qodrathaie asmani .

اما، برای عشقِ بی کلام و غیر قابلِ حدِ تو به انسانها، بدونِ هیچ تغییری، خود را انسان نمودی، و اسقف و پیشوای ما نمودی و همانندِ یک مالکِ هستی، به ما این نیایشِ مقدسِ فداکاریِ عبادتِ بدونِ خونریزی را عطا فرمودی ؛

ama, baraie eşqe bi kalam ca qeire qabele hade to be ensanha, bedune hici taqiiri, khod ra ensan nemudi, va osqof va pişvaie ma nemudi va hamanande yek maleke hasti, be ma in niaieşe moqadase fadakarie ebadate bedune khunrizi ra ata farmudi ;

چون تو، ای خداوندِ ما، کنترل کننده همهء آنچه در زمین و آسمانهاست هستی، که در تختِ (صندلی) کروبیان مکان نمودی، ای خدای اسرافیل و امپراطورِ اسراعیل، ای تو که به تنهایی مقدسی و در میانِ مقدسین به استراحتی .

cion to, ei khodavande ma, kontorol konandeie hameie anech dar zamin va asmanhast hasti, ke dar takhte (sandalie) Karubian makan nemudi, ei khodaie esrafil va emperature esraail, ai to ke be tanhai moqadasi va dar miane moqadasin be esterahati .

ازینرو از تو خواهش میکنم، ای تو که به تنهایی نیک و نیکبخش هستی، بسوی من، بندهء گناهکار و بی ارزشت توجه بفرما، و روح و قلبم را از اندیشه های حيله گرانه پاک گردان ؛

azinru az to khaheş mikonim, ei to ke be tanhaii, nik va nikbakhş hasti, besuie man, bandeie gonahkar va bi arzeşat tavajoh befarma, va ruh va qalbam ra az andişehaie hilegaraneh, pak gardan ;

و با قدرتِ روحِ مقدست به من شایستگی بده، به منی که پوششِ کشیشی بر تن دارم،
تا در جلوی این میزِ مقدسِ تو قرار بگیرم و قربانی شوم برای جسمِ مقدس و پاکِ تو
و خونِ گرانبهای تو .

va ba qodrate ruhe moqadasat be man şaiesteghi bedeh, be mani ke puşeşe keşişi bar tan daram, ta dar joloie in mize moqadase to qarar beghiram va qorbani şavam baraie gesme moqadas va pake to va khune gheranbahaie to .

زیرا بسوی تو می آیم، و گردنم را رکوع (خم) کرده و به تو التماس میکنم :
صورتِ خود را از من برنگردان، و منرا از میانِ خدمتگزارانت بیرون نکن، و
افتخار داده و بپذیر این هدایا را از من، بندهء گناهکار و نالایقت .

zira besuie to miaiam, va gardanam ra rokuu (kham) karde va be ti eltemas mikonam : surate khod ra az man barnagardan, va manra az miane khedmatgozaranat birun nakon, va eftekhara dadeh va bepazir in hadaia ra az man, bandeie gonahkar va nalaieqat .

چون تو آنی که میاوری و آنیکه می آیی، و آنیکه می پذیری و آنیکه لطف میکنی، ای
مسیحا- خداوندِ ما، و شکوه و عظمتِ تو را ، به همراهِ آنِ پدرت که بدونِ آغازست،
مقدس، نیک و زندگی بخشِ روحِ توست را بجا می آوریم، اکنون، همیشه و جاودانه .
آمین

cion to anikeh, miavari va miaii, va anikeh mipaziri va anikeh lotf mikoni, ei Masiha-khodavande ma, va şokuh va azemate to ra, be hamrahe an pedarat ke bedune aqazast, moqadas, nik va zendeghi bakhşe ruhe tost ra beja miavarim, aknun, hamişe va javdaneh . amin .

پس از اینکه کشیش این دعا را گفت، او و شماس، در خفا، سرودِ کروبیان را سه بار میگویند، و در
پایانِ هر بار، علامتِ صلیب میکشند .

* *
*

Cântarea heruvimică

Preotul: Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm...

Diaconul: ...Ca pe Împăratul tuturor, să primim pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia, aliluia, aliluia.

Și de nu s-a făcut mai înainte acoperirea Cinstitelor Daruri la proscomidiar, se face acum. Se ridică apoi perdeaua și se deschid sfintele uși. Diaconul dă cădelnița preotului, și, luând o lumânare aprinsă merge înaintea preotului care tămâiază Sfânta Masă împrejur, altarul tot și ieșind prin sfintele uși, tămâiază icoanele și pe credincioși. Preotul zice în taină Psalmul 50 până la versul Jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit.... Dacă este timp el poate zice și alte tropare de umilință. Întorcându-se la Sfânta Masă, preotul dă cădelnița diaconului. Amândoi fac apoi două închinăciuni înaintea Sfintei Mese, zicând:

Preotul: Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

După aceea preotul sărută sfântul antimis, Sfânta Cruce și Sfânta Masă. Diaconul sărută numai Sfânta Masă. Mai fac apoi amândoi o închinăciune și se întorc plecându-se, dintre sfintele uși, către credincioși. Merg după aceea la proscomidiar și închinându-se de trei ori, zic:

Dumnezeule curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

Diaconul: Ridică, părinte.

Preotul, luând Aerul îl pune pe umerii diaconului, zicând:

Preotul: Ridicați mâinile voastre la cele sfinte și binecuvântați pe Domnul.

El dă sfântul disc diaconului, care îl ține în dreptul frunții. Preotul însuși ia sfântul potir. Diaconul iese înaintea preotului prin ușa dinspre miazănoapte făcând Ieșirea cu Cinstitele Daruri sau Vohodul. Dacă sunt doi diaconi, preotul pune mai întâi pe umerii celui de al doilea un Aer, dându-i apoi cădelnița. Al doilea diacon merge înaintea diaconului întâi. Iar de slujește numai preotul, face el singur Vohodul, având Aerul pe umeri, potirul în mâna dreaptă și discul în mâna stângă. Când sunt mai mulți preoți și diaconi, cel dintâi dintre preoți, împreună cu diaconii, se pleacă către credincioși. Apoi vin și ceilalți preoți începând de la cei cu rang mai mare, care se închină după rânduială și vin în fața proscomidiarului, având în mâna dreaptă fiecare câte o sfântă cruce, și, la nevoie, chiar cartea Dumnezeieștii Liturghii. Preotul care a făcut Proscomidia poartă copia și lingurița. Și fac Vohodul, mergând unul după altul în urma preotului celui dintâi și când ajung în mijlocul bisericii, se întorc cu fața spre apus. Când nu sunt diaconi, atât sfântul disc cât și sfântul potir se iau de către întâiul dintre preoți. Ieșind deci din sfântul altar, întâiul dintre diaconi zice cu glas mare:

Ieșirea cu Cinstitele Daruri

Diaconul: Pe voi pe toți, dreptmăritorilor creștini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin. *(Acum și la următoarele ectenii de cerere)*

Al doilea diacon, mergând înaintea primului diacon, se oprește în fața icoanei Sfintei Fecioare. Primul dintre diaconi intra în altar și stă în dreapta, așteptându-l pe preot să intre cu Sfântul Potir. Când preotul intră în altar, al doilea diacon îl cădește și apoi intră și el prin ușa dinspre miazănoapte. Înainte de a intra în altar, preotul zice următoarele ectenii de cerere:

Preotul: Pe Prea Fericitul Părintele nostru (N), Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, șpe (Înalt-) Prea Sfințitul (Arhi-) Episcopul (și

Mitropolitul) nostru (N)ț, să-l pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe *(aici se pomenește Cărmuirea țării, după îndrumările Sfântului Sinod)*, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe frații noștri: preoți, ieromonahi, ierodiaconi, diaconi, monahi și monahii și pe toți cei din clerul bisericesc să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe adormiții întru fericire patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Miron, Nicodim, Justinian și Iustin, Teoctist, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe fericiții și pururea pomeniții ctitori ai sfântului locașului acestuia și pe alți ctitori, miluitori și făcători de bine, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe ostașii români căzuți pe câmpurile de luptă pentru apărarea țării, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe cei ce au adus aceste daruri și pe cei pentru care s-au adus, vii și morți să-i pomenască Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Pe toți cei adormiți din neamurile noastre, strămoși, moși, părinți, frați, surori și pe toți cei dintr-o rudenie cu noi, pe fiecare după numele său, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

• **Traducere / Transcriere fonetică**

سرودِ کروبیان

Sorude Karubian

کشیش : ما، کسانیکه کروبیان را در خفا تصور میکنیم و آفریدگارِ زندگی تثلیثِ مقدس را به سرود می آوریم، همهء نیازهای جسمانی خود را رها میسازیم .

Keşiş :ma kasanikeh Karubian ra dar khafa tasavor mikonim va afaridgare zendeghie Taslise moqadas ra be sorud miavarim, hameie niazhaie gesmanie khod ra raha misazim .

شماس : همانندِ امپراطورِ همگان، ما هم بپذیرم آنکسی را که احاطه شده است با تصویرِ نادیدهء گروهِ فرشتگان . ستایش! ستایش! ستایش .

şamas : ... hamanande emperature hamegan, ma ham bepazirim ankasi ra ke ehate şode ast ba tasvire nadideie goruhe fereştegan. Setaieş, setaieş, setaieş !

و اگر قبلاً هدیه های گرامیاء پروسکومیدیار، پوشانده نشده بودند، اینکار الان انجام میشود . سپس پرده را بلند کرده و درهای مقدس را باز میکنند . شماس، ظرفِ عود را به کشیش میدهد و یک شمع روشن را گرفته و جلوی کشیش که در حال تبرک دادن با عود به دورِ میزِ مقدس و همهء محراب است میرود و از درهای مقدس بیرون می آید و با بخورِ عود، تابلوهای شمایل و مومنین را نیز تبرک میدهد .

کشیش در خفا، پسالم 50 تا آیهء "قربانی برای خدا، روح فروتن" را میگوید .

.... qorbani baraie khoda, ruhe forutan

اگر وقت باشد، او میتواند آیه های فروتنی دیگری را هم بگوید .

پس از بازگشت به درهای مقدس، کشیش، ظرفِ عود را شماس میدهد . سپس هر دوی آنها دو بار ادای احترام با علامت صلیب در جلوی میز مقدس میکنند و اینچنین میگویند :

کشیش : خداوندا، منی گناهکار را پاک بگردان و ترحم بفرما .

Keşiş : khodavanda, mane gonahkar ra pak begardan va tarahom befarma .

پس از آن، کشیش، آنتیمیس مقدس، صلیب مقدس و میز مقدس را میبوسد. شماس، فقط میز مقدس را میبوسد. دوباره هر دوی آنها یکبار ادای احترام با نقش صلیب نموده و برمیگردند و از میان دو در مقدس، بسمت مومنین میروند.

پس از آن به کنار پروسکومیدیار میروند و 3 بار با نقش صلیب ادای احترام میکنند و اینچنین میگویند :

خداوندا، من گناهکار را پاک بگردان و ترحم بفرما .

Khodavanda, mane gonahkar ra pak begardan va tarahom befarma .

شماس : بلند کن، پدر (کشیش) .

şamas : boland kon, pedar (keşiş) .

کشیش، هوا را گرفته و روی شانه های شماس میگذارد و اینچنین میگوید :

کشیش : دستهای خود را بسوی این مقدسات بلند کنید و خداوند را نیک بدارید .

Keşiş : dasthaie khod ra besuie in moqadasat boland konid va khodavand ra, nik bedarid .

وی، دیسک مقدس را به شماس میدهد، و او آنرا جلوی پیشانی خود میگیرد. کشیش شخصاً جام مقدس را گرفته، شماس از در سمت شمال، به پیشواز کشیش میرود و خروجش را با هدایا یا افتخار به انجام میرساند. اگر دو شماس حضور دارند، کشیش، اول روی شانه های شماس دوم، پوشش بزرگ قرار میدهد و سپس ظرف عود را به او میدهد. شماس دوم، جلوی شماس اول میرود. اما اگر کشیش به تنهایی مراسم را انجام میدهد، او به تنهایی افتخار (قدردانی) را بجا می آورد و پوشش بزرگ را روی شانه های خود دارد، جام را در دست راستش و دیسک را در دست چپش.

زمانیکه تعداد بیشتری کشیش و شماس حضور دارند، کشیش اول (آنکه مقام بالاتری دارد) به همراه شماسها، بسمت مومنین میروند. سپس، کشیشهای دیگر هم بترتیب مقامشان می آیند و ادای احترام صلیب بر اساس رسم میکنند و به جلوی پروسومیدیار می آیند، و هر کدامشان در

دستِ راستش یک صلیبِ مقدس دارد و نیز در صورتِ لازم، کتابِ مقدسِ مناجاتِ خداوندی را .
کشیشی که پروسکومیدیا را انجام داد، چاقو و قاشق را به همراه دارد . و ادای تقدیر نموده، و
یکی پس از دیگری به دنبالِ کشیشِ اول (مقام بالاتر) میروند و وقتی به وسطِ کلیسا میرسند، به
سمتِ مغرب برمیگردند .

وقتی که شماسها نیستند، هم دیسکِ مقدس و هم جامِ مقدس، توسطِ کشیشِ اول گرفته میشوند .

پس از بیرون آمدن از محرابِ مقدس، شماسِ اول (مقام بالاتر)، با صدای بلند اینچنین میگوید :

خروج با هدایای ارجمند

Khoruge ba hadaiaie arjmand

شماس : شما همگی، مسیحیانِ شایسته را، خداوندِ بزرگ در امپراطوریش بیاد
بیاورد، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

*šamas : šoma hameghi, masihiane šaieste ra, khodavande bozorg dar emperaturiaš beiad
biavarad, hamiše, aknun, daem va javdaneh .*

پیروان (حاضرین) : آمین . (الان و در مناجاتهای درخواستی دیگر)

peirovan (hazerin) : amin .

دومین شماس، جلوی شماسِ اول میروود و در جلوی تابلوی شمایلِ باکرهء مقدس (مریم مقدس)
توقف میکند .

شماسِ اول (مقام بالاتر)، واردِ محراب میشود و در سمتِ راست ایستاده و منتظرِ ورودِ کشیش با
جامِ مقدس میگردد .

وقتی که کشیش واردِ محراب شد، دومین شماس، او را با بخورِ عود تبرک داده و سپس او هم از درِ
شمالی وارد میشود .

قبل از ورود به محراب، کشیش مناجاتهای زیر را میگوید :

کشیش : خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از عالیجناب پدر بزرگوارمان (ن)
- اسقفِ کلیسای ارتودوکسِ رومانی، برای اسقفِ اعظمِ مقدسِ متروپولیتنمان (ن)،
یاد بفرماید .

Keşiş : khodavande bozorg, dar arşe emperaturiaş, az alijenab pedare bozorgvareman (N)- osqofe kelisaie ortodoxe Romani, baraie osqofe aazame moqadase metropolieman (N), yad befarmaiad .

همچنین خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از (در اینجا اشاره به رهبران کشوری ،
پس از هدایت شورای کلیسای مقدس میشود)، یاد بفرماید .

Hamcenin, khodavande bozorg, dar arşe emperaturiaş, az (....) , yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از برادرانمان : کشیشها، کشیش صومعه،
شماس صومعه، شماسها، راهبان و راهبه ها و از همهء روحانیونِ کلیسای ، یاد
بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arşe emperaturiaş, az baradaraneman : keşişha, keşişhaie somee, diaconhaie somee, şamasha, raheban va rahebeha va az hameie rohaniune kelisaii, yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از سعادت‌مندانِ رحلت یافته، اسقفهای کلیسای
ارتودوکسِ رومانی، مرحومین میرون، نیکودیم، ژوستینین و یوستین، تئوکتیست، یاد
بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arşe emperaturiaş, az saadatmandane rehlat yafteh, osqofhaie kelisaie ortodoxe Romani, marhumin Miron, Nicodim, Justinian , Iustin va Teoctist, yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریت، از خوش سعادتانِ دعا خوان و خدمتگزاران
این مکان مقدس و از دعا خوانان دیگر و مهربانان و خدمتگزاران دیگر نیز، یاد
بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arše emperaturiat, az khoş saadatane doa khan va khedmatgozarane in makane moqadas va az doa khanane digar va mehrbanan va khedmatgozarane digar niz, yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از سربازانِ رومانی که در جنگها برای حفظِ کشورشان جانِ خود را از دست دادند، یاد بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arše emperaturiaş, az sarbazane Romani ke dar jangha baraie hefze keşvareşan, jane khod ra az dast dadand, yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از کسانی که برای این کلیسای مقدس هدایا آوردند و برای کسانی که این هدایا نذرِ آنها گردیده است، چه زنده و چه رحلت یافته، یاد بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arše emperaturiaş, az kasanike baraie in kelisaie moqadas, hadaia avardand va baraie kasanike in hadaia, nazre anha gardide ast, ce zende va ce rehlat yafteh, yad befarmaiad .

خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از همهء مردگانِ قومهای ما (ملت)، اجداد، والدینِ بزرگ، والدین، برادران، خواهران و همهء کسانی که بگونه ای نسبتی با ما دارند را، و هر کدامشان را بر اساسِ نامش، یاد بفرماید .

Khodavande bozorg, dar arše emperaturiaş, az hameie mordegane qoumhaie ma (melat), ajdad, valedeine bozorg, valedein, baradaran, khaharan va hameie kasanike beguneii nesbati ba ma darand ra, va har kodameşan ra bar asase namaş, yad befarmaiad .

* *
*

Nu se citesc acum pomelnice.

Întâiul dintre preoţi zice, făcând semnul Sfintei Cruci cu potirul spre credincioşi:

Preotul: Și pe voi pe toți, dreptmăritorilor creștini, să vă pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Strana cântă mai departe cântarea heruvimică de la Ca pe Împăratul... până la sfârșit.

Strana: ...Ca pe Împăratul tuturor, să primim pe Cel înconjurat în chip nevăzut de cetele îngerești. Aliluia, aliluia, aliluia.

Când preoții intră în altar, întâiul dintre diaconi zice către preotul care duce sfântul potir:

Diaconul: Preoția ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Preotul zice către diacon:

Preotul: Diaconia ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul: Amin.

Și pune sfântul potir pe antimis și ia sfântul disc de la diacon, îl așează pe Sfânta Masă în stânga sfântului potir, întocmai ca la proscomidiar, zicând:

Preotul: Iosif cel cu bun chip de pe lemn luând preacurat trupul Tău, cu giulgiu curat înfășurându-l și cu miresme, în mormânt nou îngropându-l, l-a pus.

În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, ca un Dumnezeu, în rai cu tâlharul și pe scaun împreună cu Tatăl și cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Cel ce ești necuprins.

Ca un purtător de viață și mai înfrumusețat decât raiul cu adevărat și decât toată cămara împărătească mai luminat s-a arătat, Hristoase, mormântul Tău, izvorul învierii noastre.

Se închid sfintele uși și perdeaua lor. Preotul ia aco-perămintele de pe sfântul disc și de pe sfântul potir, le pune pe Sfânta Masă. După ce a luat Aerul de pe umerii diaconului, îl cădește, apoi îl așează peste Cinstitele Daruri, zicând:

Preotul: Iosif cel cu bun chip de pe lemn luând preacurat trupul Tău, cu giulgiu curat înfășurându-l și cu miresme, în mormânt nou îngropându-l, l-a pus.

Luând cădelnița, preotul cădește Cinstitele Daruri de trei ori, zicând:

Preotul: Fă bine, Doamne, întru bunăvoința Ta, Sionului, și să se zidească zidurile Ierusalimului.

Diaconul: Atunci vei binevoi jertfa dreptății, prinosul și arderile de tot, atunci vor pune pe altarul Tău viței.

Preotul dă înapoi cădelnița. Plecându-și capul, zice către diacon:

Preotul: Pomeneste-mă, frate și împreună-slujitorule.

Diaconul: Preoția ta să o pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa.

Apoi diaconul își pleacă capul și ținând orarul cu trei degete ale mâinii drepte, zice:

Diaconul: Roagă-te pentru mine, părinte.

Preotul: Duhul Sfânt să vină peste tine și puterea Celui preaînalt să te umbrească.

Diaconul: Același Duh să lucreze împreună cu noi în toate zilele vieții noastre. Pomenește-mă, părinte.

Preotul îl binecuvântează pe diacon și zice:

Preotul: Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul: Amin.

Diaconul sărută dreapta preotului, iese prin ușa dinspre miazănoapte și mergând la locul cel obișnuit, înaintea sfintelor uși, zice:

Diaconul: Să plinim rugăciunea noastră Domnului.

Strana: Doamne miluiește. *(Acum și la următoarele ectenii de cerere)*

Diaconul: Pentru Cinstitele Daruri ce sunt puse înaintea Domnului să ne rugăm.

Pentru sfântă biserica aceasta și pentru cei ce cu credință, cu evlavie și cu frică de Dumnezeu intră într-însa, Domnului să ne rugăm.

Pentru ca să fim izbăviți noi de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia, Domnului să ne rugăm.

Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeule, cu harul Tău.

După așezarea Cinstitelor Daruri pe Sfânta Masă, diaconul își urmează ectenia, în timp ce preotul zice în taină Rugăciunea punerii-înainte.

Dacă sunt mai mulți preoți, Sărutul Păcii poate să înceapă în timpul acestei ectenii de cerere.

Diaconul: Ziua toată desăvârșită, sfântă, în pace și fără de păcat, la Domnul să cerem.

Strana: Dă Doamne. *(Acum și la următoarele ectenii de cerere)*

Diaconul: Înger de pace, credincios îndreptător, păzitor al sufletelor și al trupurilor noastre, la Domnul să cerem.

Milă și iertare de păcatele și de greșelile noastre, la Domnul să cerem.

Cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, la Domnul să cerem.

Cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăință a o săvârși, la Domnul să cerem.

Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos, să cerem.

Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim.

Strana: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi.

Diaconul: Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

• Traducere / Transcriere fonetică

در اینزمان یادبود مردگان بیان نمیشود .

کشیش اول (مقام بالاتر)، پس از ادای نقشِ صلیب بسمتِ مومنین بوسیلهء جام، اینچنین میگوید :

کشیش : خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از شما همگی، مسیحیانِ لایق نیز ،
یاد بفرماید، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

*Keşiş : khodavande bozorg dar arşe emperaturiaş, az şoma hameghie masihiane ba liaqat
niz yad befarmaiad, hamişeh, aknun, daem va javdaneh .*

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

پیروان، در ادامه، سرودِ کروبیان را از " همچون امپراطورش " تا آخر را میخوانند .

..... hamcion emperaturaş

پیروان (حاضرین) : همچون امپراطورِ همگان، ما نیز بپذیریم آنرا که احاطه در ظاهری نادیده در میان فرشتگانست . ستایش، ستایش، ستایش .

Peirovan (hazerin) : hamcion emperature hamegan, ma niz bepazorim anra ke ehateh dar zaheri nadideh dar miane ferešteganast . setaieş, setaieş, setaieş .

زمانیکه کشیشها وارد محراب شدند، شماس اول (مقام بالاتر)، خطاب به کشیشی که جام مقدس را میبرد، اینچنین میگوید:

شماس : ای کشیشِ خدا، خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از شما یاد بفرماید .

şamas: ei keşiş khoda, khodavande bozorg dar arşe emperaturiaş, az şoma yad befarmaiad .

کشیش خطاب به شماس، میگوید :

کشیش : ای شماسِ خدا، خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از شما یاد بفرماید، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

Keşiş: ei şamase khoda, khodavande bozorg dar arşe emperaturiaş, az şoma yad befarmaiad, hamişeh, aknun, daem va javdaneh .

شماس : آمین .

şamas : amin .

و جام مقدس را روی آنتیمیس قرار میدهد و دیسک مقدس را از شماس میگیرد و آنرا روی میز مقدس در سمت چپ جام مقدس قرار میدهد، دقیقاً مثلِ پروسکومیدیار، و اینچنین میگوید :

کشیش : و گفت، یوسف، با چهرهء نیک، که از روی چوب، پیکر مقدس تو را گرفت، و با کفنی تمیز پیچانده و معطر نمود و در قبر جدید بخاک سپرد .

Keşiş : va goft, Iusef, ba cehreie nik, ke az ruie ciub, peikare moqadase to ra ghereft, va ba kafani tamiz piciandeh va moatar nemud va dar qabre jadid bekhak separd .

در قبر با پیکرت، در جهنم با روح همانندِ خدا، در بهشت با دزدت و بر تخت (صندلی) همراه با پدر و با روح بودی، ای مسیحا، و همهء آنها پر کردی، ای کسی که بی انتهایی .

Dar qabr ba peikarat, dar jahanam- ba ruhat hamanande khoda, dar behešt ba dozdanat va bar takht (sandali) hamrahe ba pedar va ruhat budi, ei Masiha, va hameie anha ra por kardi, ei kasikek bi entehaii .

همانند یک زندگی آور و زیباتر از بهشتِ حقیقی و نورانی تر از همهء اطاقهای بارگاهِ امپراطوری خود را نمایان نمودی، ای مسیحا، قبرِ تو، چشمهء زایشِ ماست .

Hamanade yek zendeghi avar va zibatar az behešte haqiqi va nuranitar az hameie otaqhaie bargahе imperaturi, khod ta namaian nemudi, ei Masiha, qabre to, çeşmeie zaieşe mast .

درهای مقدس و پرده های آن بسته میشوند . کشیش پارچهء روی دیسک و جام مقدس را برداشته و روی میز مقدس قرار میدهد . پس از اینکه هوا را از روی شانه های شماس برداشت، آن را با بخور تبرک داده و سپس روی هدایای تقدیر قرار داده و اینچنین میگوید :

کشیش : و به او گفت، یوسف، ای تو با چهرهء نیک، از روی چوب، پیکرِ مقدسِ تو را گرفته، و با کفنی تمیز پیچانده و معطر نموده و در قبرِ جدید خاک میسپاریم .

Keşiş: va be u goft, İusef, ei to ba cehreie nik, az ruie ciub, peikare moqadase to ra gherefteh, va ba kafani tamiz piciandeh va moatar nemudeh va dar qabre jadid bekhak miseparim .

کشیش، ظرفِ عود را گرفته و 3 بار هدایای تقدیر را بخور داده و اینچنین میگوید :

کشیش : خداوندا در کمالِ خوبیت، نیکی بفرما صهیون را و دیوارهای اورشلیم را حفظ بفرما .

Keşiş: khodavanda, dar kamale khubiat, niki befarma Sahion ra va divarhaie Ursalim ra hefz befarma.

شماس : و در آن هنگام، قربانیِ حقانیت را مبارک دانستی، و با این هدیه و سوزاندن آن، در آن هنگام در محرابِ تو، گوساله ای را قربانی میکنند .

şamas: va dar an hengam, qorbanie haqaniat ra mobarak danesti, va ba in hedieh va suzandane an, dar an hengam dar mehrabe to, gusaleii ra qorbani mikonand.

کشیش، ظرفِ عود را پس میدهد، سرِ خود را خم نموده و خطاب به شماس میگوید :

کشیش : مرا ذکر کن ای برادری که باهم خدمتگزاری میکنیم .

Keşiş : manra zekr kon ei baradari ke ba ham khedmatgozari mikonim .

شماس : ای کشیشِ خدا، خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش، از شما یاد بفرماید .

şamas: ei keşişe khoda, khodavande bozorg dar arşe emperaturiaş, az şoma yad befarmaiad

سپس شماس سرِ خود را خم نموده و دامن خود را با 3 انگشت دستِ راستش گرفته و میگوید :

شماس : ای پدر کشیش، برای من دعا کن .

şamas: ei pedar keşiş, baraie man doa kon.

کشیش : روح القدس بر تو باد و قدرتِ آنکه در عرشست، تو را سایه افکند .

Keşiş : ruholqodos bar to bad va qodrate ankeh dar arşast, to ra saieh afkanad .

شماس : همین روح، با ما همراهی کند در تمام روزهای زندگانیمان . مرا ذکر کن ای پدر کشیش .

şamas : hamin ruh, ba ma hamrahi konad dar tamame ruzhaie zendeghieman . manra zekr kon ei pedar keşiş .

کشیش، شماس را تبرک داده و میگوید :

کشیش : خداوند بزرگ در عرشِ امپراطوریش از تو ذکر کند، همیشه، حال، دائم و جاودانه .

Keşîş: khodavande bozorg dar arşe emperaturiaş, az to zekr konad, hamîşeh, aknun, daem va javdaneh .

شماس : آمین .

şamas : amin .

شماس، سمتِ راستِ کشیش را میبوسد و از درِ شمالی بیرون آمده و در محلِ معمولِ خود، در جلوی درهای مقدس میروود و اینچنین میگوید :

شماس : دعاهای خود را به درگاه خداوند انجام دهیم .

şamas : doahaie khod ra be dargahe khodavand anjam dahim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا مرحمت فرما . (در اینزمان و در مناجاتهای درخواستی بعدی)

peirovan (hazerin) : khodavanda marhamat farma . (...)

شماس : برای هدایای تقدیری که آورده شده اند، به درگاه خداوند دعا کنیم .

şamas: baraie hadaiaie taqdiri ke avarde şodeand, be dargahe khodavand doa konim .

برای این کلیسای مقدس و برای کسانی که با ایمان، عبادت و ترس از خداوند واردش میشوند، به درگاه خداوند دعا کنیم .

baraie in kelisaie moqadas va baraie kasanike ba iman, ebadat va tarse az khodavand, varedaş mişavand, be dargahe khodavand doa konim .

برای اینکه از همهء رنجهاء، خشمها، خطرات و نیازها نجات یابیم، به درگاه خداوند دعا کنیم .

baraie inke az hameie ranjha, khaşmha, khatarat va niazha nejat yabim, be dargahe khodavand doa konim .

خداوندا با توانایت، مدافعمان باش، نجاتمان ده، رحمت بفرما و نگهبانیمان کن .

Khodavanda ba tavaniat, modafeeman baş, nejateman deh, rahmat befarma va negahbanieman kon.

پس از قرار دادن هدایای تقدیر روی میز مقدس، در حالیکه کشیش در خفا دعای پیشواز را بجا می آورد، شماس، مناجات خود را ادامه میدهد .

اگر کشیشهای بیشتری حضور دارند، بوسه صلح را میتوان در زمان این مناجات درخواست شروع نمود .

شماس : روز کامل پایان رسیده، مقدس، در صلح و بدون گناه را از خداوند بخواهیم

şamas: ruze kamele bepaian resideh, moqadas, dar solh va bedune gonah ra az khodavand bekhahim.

پیروان (حاضرین) : خداوندا چنین کن . (اکنون و در مناجاتهای درخواستی بعدی)

(....) peirovan (hazerin) : khodavanda cenin kon .

شماس : فرشته صلح، با ایمان و هادی، نگهبان روح و جسممان را، از خداوند بخواهیم .

şamas: fereşteie solh, ba iman va hadi, va negahbane ruh va gesmeman ra, az khodavand bekhahim .

ترحم و بخشش گناهانمان و خطاهایمان را، از خداوند بخواهیم .

tarahom va bakhşeşe gonahaneman va khatahaieman ra, az khodavand bekhahim.

چیزهای خوب و مورد استفاده روحمان و صلح مردمان را، از خداوند بخواهیم .

chizhaie khub va morede estefadeie ruhe man va solhe mardoman ra, az khodavand bekhahim

.

گذران مابقی زندگی خود را در صلح و توبه، از خداوند بخواهیم .

gozarane mabaqie zendeghie khod ra dar solh va tobeh, az khodavand bekhahim.

پایانی مسیحایی برای زندگیمان، بدون درد، بدون درگیری، در صلح و به امید دریافت پاسخی نیک برای ترسمان از پاسخ در محکمه قیامت مسیحا، بخواهیم .

paiani masihaii baraie zendeghieman, bedune dard, bedune darghiri, dar solh va omide dariafte pasokhi nik baraie tarseman az pasokh dar mahkameie qiamate masiha, bekhahim .

مقدس بزرگ، پاک، متبرک، مالک بزرگمان، خداوند آفریدگار و مریم باکرهء جاوید، را با همه مقدسین ذکر کنیم .

moqadase bozorg, pak, motebarek, maleke bozorgheman, khodavande afaridgar va Matiamé bakereie javid ra, ba hameie moqadasin zekr konim .

پیروان (حاضرین) : ای بزرگ مقدس آفریدگار خداوندی، ترحم بفرما ما را .

peirovan (hazerin) : ei bozorgh moqadase afaridgare khodavandi, tarahom befarma .

شماس : خودمان را و یکدیگر را و همه زندگیمان را به خداوند مسیح بدهیم .

şamas: khodeman ra va yekdigar ra va hameie zendeghieman ra be khodavande Masih bedahim.

پیروان (حاضرین) : به تو، خداوندا .

peirovan (hazerin) : be to, khodavanda .

* *

Rugăciunea punerii - înainte

Preotul: Doamne, Dumnezeule, Atotțiitorule, Cel ce ești singur Sfânt, Care primești jertfă de laudă de la cei ce Te cheamă pe Tine cu toată inima, primește și rugăciunea noastră a păcătoșilor și o du la sfântul Tău jertfelnic; fă-ne vrednici a-Ți aduce Ție daruri și jertfe duhovnicești, pentru păcatele noastre și pentru cele din neștiință ale poporului. Și ne învrednicește să aflăm har înaintea Ta, ca să fie bineprimită jertfa noastră și să se sălășluiască Duhul cel bun al harului Tău peste noi, peste aceste daruri puse înainte și peste tot poporul Tău.

Preotul: Cu îndurările Unuia-Născut Fiului Tău, cu Care ești binecuvântat, împreună cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul stă cu fața spre credincioși și îi binecuvântează.

Preotul: Pace tuturor.

Strana: Și duhului tău.

Diaconul: Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim.

Strana: Pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită.

Preotul se închină de trei ori, zicând de fiecare dată:

Preotul: Iubi-Te-voi, Doamne, virtutea mea, Domnul este întărirea mea și scăparea mea și izbăvitorul meu.

Imnul aceasta îl poate cânta clerul din altar, corul sau un cântăreț.

Preotul sărută sfântul disc, sfântul potir și marginea Sfintei Mese. Diaconul, face semnul crucii și sărută crucea de pe orarul său.

De vor sluji mai mulți preoți, cel dintâi dintre preoții împreună-slujitori, după ce s-a închinat Cinstitele Daruri, trece în partea dinspre miazăzi a altarului. Al doilea preot sărută și el Cinstitele Daruri și merge la cel dintâi care zice: Hristos în mijlocul nostru! Al doilea preot răspunde: Este și va fi! Se sărută unul pe altul pe umeri și cel dintâi zice: Totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin. Cel de-al doilea preot trece în dreapta celui dintâi și așteaptă amândoi până ce ceilalți preoți sărută Sfintele Daruri și vin la ei să schimbe sărutul păcii.

Dacă sunt mai mulți diaconi, ei nu sărută Cinstitele Daruri, ci fiecare sfânta cruce de pe orarul său și apoi unul pe altul, rostind aceleași cuvinte și făcând întocmai ca și preoții.

Diaconul care a zis ectenia zice de la locul său cu glas tare:

Diaconul: Ușile, ușile, cu înțelepciune să luăm aminte!

Se ridică perdeaua sfintelor uși. Preotul ridică Aerul deasupra Cinstitelor Daruri și îl clatină singur, ori cu ceilalți preoți împreună-slujitori, dacă sunt mai mulți. El zice, împreună cu credincioșii, Simbolul credinței și după cuvintele și a înviat a treia zi sărută Aerul și îl așează la o parte împreună cu celelalte acoperăminte.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای هدایا و نذرہا

کشیش : خداوندا، ای قادرِ مطلق، ای که به تنهایی مقدسی، ای کسی که نیایش و تحسینِ کسانیرا که تو را با همهٔ قلبشان صدا میکنند می پذیری، این دعای ما گناهکاران را نیز بپذیر و به درگاهِ مقدسِ محرابت ببر ؛

Keşîş : khodavanda, ei qadere motlaq, ei ke betanhaii moqadasi, ei kasikeh niaieş va tahsine kasanira keh to ra ba hameie qalbeşan seda mikonand mipaziri, in doaie ma gonahkaran ra niz bepazir va be dargahe moqadase mehrabat bebar ;

ما را توانا بگردان تا برای جبرانِ گناهانمان و برای نادانیهای مردمان، تو را هدایا و نیایشِ روحانی بیاوریم .

ma ra tavana begardan ta baraie jobrane gonahaneman va baraie nadanihaie mardoman, to ra hadaia va niaieşe rohani biavarim .

و ما را توانا گردان تا استعدادِ نیایشِ به درگاهت را بیاموزیم، تا نذرهای ما به نیکی پذیرفته شوند و روحِ نیک و مهرِ تو بر ما و بر این نعماتی که جلوی و برای مردمانت دادی، افکنده شود .

Va ma ra tavana garden ta esteedade niaieşe be dargahat ra biamuzim, ta nazrhaie ma be niki pazirofte şavand va ruhe nik va mehre to bar ma va in neamati ke joloie va baraie mardomanat dadi, afkande şavad .

کشیش : با رحمتِ تنها فرزندت (پسر) ، که با او تبرک گرداندی، و به همراهِ روحِ مقدس و نیک و زندگیِ بخشت، اکنون، همیشه و جاودانه .

Keşîş : ba rahmate tanha farzandat (pesarat), ke ba u tabarok gardandi, va be hamrahe ruhe moqadas va nik va zendeghi bakhşat, aknun, hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش، بسمتِ مومنین ایستاده و آنها را متبرک میگرداند .

بوسهء صلح

Buseie solh

کشیش : صلح بر همه باد .

Keşiş : solh bar hame bad .

پیروان (حاضرین) : و روح تو .

Peirovan (hazerin) : va ruhe to .

شماس : همه همدیگر را دوست بداریم، تا همه با یک اندیشه اعتراف کنیم .

şamas : hame hamdigar ra dust bedarim, ta hame ba yek andişe eeteraf konim .

پیروان (حاضرین) : بنام پدر، پسر و روح القدس، تثلیثِ یگانه و جدایی ناپذیر .

Peirovan (hazerin) : bename pedar, pesar va ruholqodos, taslise yeganeh va jodaii napazir

کشیش سه بار با نقش صلیب ادای احترام میکند :

کشیش : بتو عشق میورزم خداوندا، تقوای من، خداوندا تویی توانایی من و رهایی من و ناجی من .

Keşiş : be to eşq mivarzim khodavanda, taqvaie man, khodavanda toii tavanaie man va rahaie man va nagie man .

این سرود را هم میتواند روحانی از درون محراب، گروه کر و یا یک خواننده بخواند .

کشیش، دیسک مقدس، جام مقدس و لبهء میز مقدس را میبوسد . شماس، نقش صلیب کشیده و عکس صلیبی را که روی پیش-بندش هست میبوسد .

زمانیکه تعداد بیشتری کشیش حضور دارند، کشیش اول (آنکه مقام بالاتری دارد) مومنین را جمع کرده م پس از ادای احترام (صلیب) مقابلِ نذر ها و هدایای تقدیر، به قسمتِ سمتِ جنوبِ محراب می‌رود . دومین کشیش هم، نذر ها و هدایای تقدیر را بوسیده و نزدِ اولین کشیش می‌رود که می‌گوید : مسیحا در میان ماست ! دومین کشیش هم پاسخ داده : هست و خواهد بود ! سپس هر کدامشان شانه های یکدیگر را می‌بوسند و اولین کشیش می‌گوید : همیشه، اکنون، دائم و جاودانه آمین .

...Masiha dar miane mast ! : hast va khahad bud ! ... : hamیشه, aknun, daem va javdaneh . amim .

دومین کشیش به سمتِ راستِ کشیشِ اول می‌رود و هر دوی آنها منتظر میمانند تا کشیشهای دیگر نیز، نذر ها و هدایای مقدس را بوسیده و نزدِ آنها برای دادنِ بوسه صلح به یکدیگر بیایند .

اگر شماسهای بیشتری حضور داشته باشند، آنها نذر ها و هدایای تقدیر را نمی‌بوسند، بلکه هر کدامشان، تصویرِ صلیب بر روی پیش-بندِ خود را می‌بوسد و سپس هر یک دیگری را بوسیده، و همان کلمات را بزبان آورده و عیناً همان کارهای کشیشان را انجام می‌دهند .

شماسی که مناجات را بیان نمود، از محلِ خود با صدای بلند اینچنین می‌گوید :

شماس : درها، درها، با اندیشه یاد بگیریم !

şamas : darha, darha, ba andیشه yad beghirim !

پرده درهای مقدس بلند میشوند . کشیش، پوششِ بزرگ را از روی نذر ها و هدایای تقدیر بلند میکند و آنرا به تنهایی و یا با کشیشها و به همراه خدمتگزاران دیگر، اگر تعدادشان بیشترست، تکان می‌دهد .

او، به همراه مومنین، سمبلِ ایمان (باور) را می‌گوید و بعد از گفتنِ کلماتِ " و بعد از 3 روز زنده گردید "، پوششِ بزرگ را می‌بوسد و آنرا به همراه پوششهای دیگر (چادرهای) در کناری قرار می‌دهد .

Simbolul de credință (Crezul)

Cred întru unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute.

Și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut;

Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om;

Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat și a pătimit și S-a îngropat;

Și a înviat a treia zi, după Scripturi;

Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui;

Și iarăși va să vină cu slavă să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață Făcătorul, Care din Tatăl purcede, Cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci.

Întru una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică;

Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor;

Aștept învierea morților;

Și viața veacului ce va să fie. Amin.

Pregătirea pentru Sfințirea Cinstitelor Daruri

Diaconul: Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, Sfânta Jertfă cu pace a o aduce.

Strana: Mila păcii, jertfa laudei.

Diaconul își face semnul crucii, intră în sfântul altar, ia un acoperământ și apără cu evlavie Cinstitele Daruri. Se deschid sfintele uși. Preotul, luând în mână o cruce de pe Sfânta Masă, și stând între sfintele uși, îi binecuvântează pe credincioși zicând:

Preotul: Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți.

Strana: Și cu duhul tău.

Preotul, înălțând Sfânta Cruce, zice tot cu fața spre credincioși:

Preotul: Sus să avem inimile.

Strana: Avem către Domnul.

Preotul se întoarce către icoana Mântuitorului, se pleacă și zice:

Preotul: Să mulțumim Domnului.

Preotul se întoarce apoi la Sfânta Masă. Se închid sfintele uși și perdeaua.

Strana: Cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, Treimeii celei de o ființă și nedespărțită.

Rugăciunile de sfințire a Cinstitelor Daruri:

Preotul: Cu vrednicie și cu dreptate este a-Ți cânta Ție, pe Tine a Te binecuvânta, pe Tine a Te lăuda, Ție a-Ți mulțumi, Ție a ne închina, în tot locul stăpânirii Tale; căci Tu ești Dumnezeu negrăit și necuprins cu gândul, nevăzut, neajuns, pururea fiind și același fiind: Tu și Unul-Născut Fiul Tău și Duhul Tău cel Sfânt. Tu din neființă la ființă ne-ai adus pe noi, și căzând noi, iarăși ne-ai ridicat și nu Te-ai depărtat, toate făcându-le, până ce ne-ai suit la cer și ne-ai dăruit împărăția Ta ce va să fie. Pentru toate acestea mulțumim Ție și Unuia-Născut Fiului Tău și Duhului Tău celui Sfânt, pentru toate pe care le știm și pe care nu le știm; pentru binefacerile Tale cele arătate și cele nearătate, ce ni s-au făcut nouă. Mulțumim Ție și pentru Liturghia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deși stau înaintea Ta mii de arhangheli și zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, care se înalță zburând...

• **Traducere / Transcriere fonetică**

سمبل ایمان (باور)

Sambole iman (bavar)

- به خداوندی یکتا باور دارم، پدرِ قادرِ متعال، آفریدگارِ آسمان و زمین، و همهء دیده ها و نادیده ها .

- *be khodavandi yekta bavar daram, pedare qadere moteal, aфарidgare asman va zamin, va hameie dideha va nadideha .*

- به عیسیای مسیح یکتا باور دارم، فرزندِ (پسرِ) خداوند، یگانه زاییدهء او، که از خداوند پدر

- *be Issaie Masihe yekta bavar daram, farzande (pesare) khodavand, yegane zaiandeie u, ke khodavande pedar*

- پیش از همهء جاودانیها زاییده شد : نور از نور، خداوندِ حق از خداوندِ حق، و دیگر نزاوید کسی را با جسم این پدر، که با او همه چیز انجام گرفت ؛

- *piş az hameie javdaniha zaiide şod : nur az nur, khodavande haq az khodavande haq, va digar nazaiid kasi ra ba gesme in pedar, ke ba u hame ciz anjam ghereft ;*

که برای ما انسانها و برای نجاتِ ما، از آسمانها فرود آمد و پیکر گرفت از روح مقدس و از مریم باکره و بصورتِ انسان گردید ؛

Ke baraie ma ensanha va baraie nejate ma, az asmanha forud amad va peikar ghereft az ruhe moqadas va az Mariame bakereh va besurate ensam gardid ;

و در دورانِ پنتیوس پیلطس، برای ما به صلیب کشیده شد و زجر کشید و به گور رفت ؛

Va dar dorane Pentius Pilates, baraie ma be salib keşide şod va zajr keşid va be gur raft ;

و او دوباره در روز سوم زنده شد، به شهادتِ کتاب مقدس ؛

Va u دوباره dar ruze sevom zende şod, be şahadate ketabe moqadas ;

و به آسمانها بلند شد و در سمتِ راستِ پدر نشسته است ؛

Va be asmanha boland şod va dar samte raste pedar neşasteh ast ;

و با شکوهش دوباره باز خواهد آمد تا زندگان و مردگان را قضاوت کند، اوست که امپراطوریش پایانی نخواهد داشت .

Va ba şokuhaş dobare baz khahad amad ta zendegan va mordegan ra qezavat konad, ust ke emperaturiaş paiani nakhahad daşt .

- و به روح القدس، بزرگوارِ آفریدگارِ زندگی، که از پدر حاصل گردیده،
بزرگواری که به همراه پدر و پسر، موردِ عبادت و شکوهست، آنکه از طریقِ
پیامبران سخن گفت .

- va be ruholqodos, bozorgvare afaridgare zendeghi, kea z pedar hasel gardideh, bozorgvari ke be hamrahe pedar va pesar, morede ebadat va şokuhaşt, ankeh az tariqe paiambaran sokhan goft .

و به شورای روحانیت و رسالت بخشِ مقدسِ کلیسا ؛

Va be şoraie rohaniat va resalat bakhşe moqadase kelisa ;

برای بخششِ گناهان، شهادت میدهم با غسلِ تعمید ؛

Baraie bakhşeşe gonahan, şahadat midaham ba qosle taamid ;

در انتظار زنده شدنِ مردگانم (قیامت – رستاخیز) ؛

Dar entezare zende şodane mordeganam (qiamat – rastakhiz) ;

و زندگی جاودانه ای که پس از آن خواهد بود . آمین

Va zendeghie javdaneii ke pas az an khahad bud . amin .

آمادگی برای تقدیسِ نذرها و هدایای نیک

Amadeghi baraie taqdise nazrha va hadaiaie nik

شماس : درست بنشینیم، با ترس بنشینیم، توجه کنیم، نذرهای مقدس با صلح بیاوریم .

şamas : dorost beşinim, ba tars beşinim, tavajoh konim, nazrhaie moqadase ba solh biavarim .

پیروان (حاضرین) : ترحم صلح، ستایشِ نذر .

peirovan (hazerin) : tarahome solh, setaieşe nazr .

شماس علامتِ صلیب کشیده، واردِ محرابِ مقدس میشود، یک پوشش (چادر) گرفته و با تقوا از نذرها و هدایای نیک محافظت میکند (آنها را میپوشاند) . درهای مقدس باز میشوند . کشیش، در دستِ خود یک صلیب از روی میزِ مقدس گرفته و در میانِ درهای مقدس ایستاده و مومنین را تبرک میدهد و میگوید :

کشیش : استعداد و توانایی آقای ما عیسی مسیح و عشقِ خداوندِ پدر و همدلی روح القدس، به همراهِ همهء شما باشد .

Keşiş : esteedad va tavanaie aqaie ma Issa Masih va eşqe khodavande pedar va hamdelie ruholqodos, be hamrahe hameie şoma bad .

پیروان (حاضرین) : و با روح تو .

peirovan (hazerin) : va ba ruhe to .

کشیش، صلیبِ مقدس را گرفته و بسمتِ و خطاب به مومنین میگوید :

کشیش : قلبهای خود را برای آن بالا داشته باشیم .

Keşiş : qalbhaie khod ra baraie an bala daşteh başim .

پیروان (حاضرین) : بسوی خداوند داریم .

peirovan (hazerin) : besuie khodavand darim .

کشیش بسمتِ تابلوی شمایلِ عیسی برمیگردد، ادای تعظیم نموده و میگوید :

کشیش : خداوند را سپاسگزاری کنیم .

Keşiş : khodavand ra sepasgozari konim .

پس از آن، کشیش بسمتِ میزِ مقدس رفته، درهای مقدس و پرده، بسته میشوند .

پیروان (حاضرین) : با شایستگی و حقانیت به درگاه پدر، پسر و روح القدس، تثلیثِ جدایی ناپذیرِ یک موجودیت، احترام گذاریم .

peirovan (hazerin) : ba şaiesteghi va haqaniat be dargahe pedar, pesar va ruholqodos, taslise jodaii napazire yek moujudiat, ehteram gozarim .

دعای تقدیسِ نذرها و هدایای نیک :

doaie taqdis nazrha va hadaiaie nik

کشیش : با شایستگی و حقانیت، در همهء مکانهایی که تو مالکی، برای تو میخوانیم، و تو را نیک میداریم، و تو را ستایش میکنیم، و تو را سپاسگزاریم، و به تو ادای احترام (نقش صلیب) میکنیم ؛

Keşiş : ba şaiesteghi va haqaniat, dar hameie makanhaii ke to maleki, baraie to mikhanim, va to ra nik midarim, va to ra setaies mikonim, va to ra sepasgozarim, va be to adaie ehteram (naqše salib) mikonim ;

زیرا تو، خداوندِ غیر قابلِ بیان و تصور، و نادیدنی، غیر قابلِ لمس، همیشه بوده و همینگونه ای : تو و یکتا پسرِ زاییدهء تو و روحِ مقدسِ تو .

zira to, khodavande qeire qabele baian va tasavor, va nadidani, va qeire qabele lamsi, hamişe bude va hamingunei : to va yekta pesare zaiideie to va ruhe moqadase to .

تو، ما را از نیستی به هستی آوردی، و ما را منحرف شده را دوباره بلند کردی و از ما دور نشدی، و همهء اینکارها را انجام میدهی، تا زمانیکه به آسمان ببری ما را و امپراطوریِ خود را به ما ارزانی کنی .

To, ma ra az nisti be hasti avardi, va maye monharefşodeh ra dobare boland kardi va az ma dur naşodi, va hameie inkarha ra anjam midahi, ta zamanike be asman bebari ma ra va emperaturie khod ra be ma arzani koni .

برای همه اینها، از تو و از یکتا فرزندِ تو و از روح القدس سپاسگزاریم، برای همه این چیزهایی که میدانیم و آن چیزهایی که نمیدانیم ؛

baraie hameie inha, az to va az yekta farzande to va az ruholqodos sepaşgozarim, baraie hameie in cizhai ke midanim va an cizhai ke nemidanim ;

برای کردگارِ نیکِ دیده و نادیده ای که برای ما انجام شدند .

baraie kardegare nike dideh va nadideii ke baraie ma anjam şodand .

همچنین تو را سپاسگزاریم برای این مناجاتی که افتخار داده و از دستانِ ما می پذیری، با اینکه در حضورِ تو وجود دارند هزاران فرشته ء بزرگ و دهها هزار فرشته، و کروبانی که چشمهای بسیار دارند و اسرافیلیایی که دارای 6 بال هستند و به بالا پرواز مینمایند

hamcenin to ra sepaşgozarim baraie in monajati ke eftekhâr dadeh va az dastane ma mipaziri, ba inkeh dar hozure to, vojûd darand hezaran fereşteie bozorg va dah ha hezar fereşteh, va Karubiani ke çeşmhaie besiar darand va esrafilhai ke nhvhd şeş bal hastand va be bala parvaz minamaïand ;

* *
*

Diaconul, sau dacă nu este diacon, preotul face cu sfânta steluță semnul crucii deasupra sfântului disc, atingând cu ea în cele patru părți ale sfântului disc, când preotul zice cu glas tare:

Preotul: Cântare de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind:

Preotul sărută sfânta steluță și o pune deoparte.

Strana: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot! Plin este cerul și pământul de slava Ta! Osana întru cei de sus! Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus!

Diaconul stă în dreapta preotului, apără Cinstitele Daruri cu un acoperământ. Preotul zice în taină:

Preotul: Cu aceste fericite Puteri și noi, Iubitorule de oameni, Stăpâne, strigăm și grăim: Sfânt ești și Preasfânt, Tu și Unul-Născut Fiul Tău și Duhul Tău cel Sfânt. Sfânt ești și Preasfânt și slava Ta este plină de măreție. Căci Tu ai iubit lumea Ta atât de mult încât pe Unul-Născut Fiul Tău L-ai dat, ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Și Acesta venind și toată rânduiala cea pentru noi plinind, în noaptea întru care a fost vândut și mai vârtos Însuși pe Sine S-a dat pentru viața lumii, luând pâinea cu sfintele și preacuratele și fără prihană mâinile Sale, mulțumind și binecuvântând, sfințind și frângând, a dat Sfinților Săi Ucenici și Apostoli, zicând:

Diaconul, ținând orarul cu trei degete de la mâna dreaptă, arată preotului sfântul disc, preotul, arătând cu dreapta Sfântul Agneț, zice:

Preotul: Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu, Care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor.

Strana: Amin.

Preotul continuă, zicând în taină:

Preotul: Asemenea și paharul după cină zicând:

Diaconul arată cu orarul sfântul potir, când preotul, arătând cu dreapta spre sfântul potir, zice:

Preotul: Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi, Care pentru voi și pentru mulți se varsă, spre iertarea păcatelor.

Strana: Amin.

Preotul continuă zicând în taină:

Preotul: Aducându-ne aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta, și de cea de a doua și slăvită iarăși venire.

Diaconul pune acoperământul deoparte și stând în fața Sfântei Mese ia sfântul disc cu mâna dreaptă, și sfântul potir cu cea stângă, cu mâna dreaptă peste cea stângă în chip de cruce, le înalță deasupra sfântului antimis la ...Ție Ți-aducem..., coborându-le, face semnul crucii cu ele deasupra antimisului, în timp ce preotul zice:

Dacă nu este diacon, preotul face el cele de mai sus.

Preotul: Ale Tale dintru ale Tale, Ție Ți-aducem de toate și pentru toate.

Strana: Pe Tine Te laudăm, pe Tine Te binecuvântăm, Ție Îți mulțumim, Doamne, și ne rugăm Ție, Dumnezeuul nostru.

În timpul acestei cântări preotul și diaconul se închină de trei ori înaintea Sfintei Mese, zicând:

Clericii: Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

Apoi preotul ridicându-și mâinile zice troparul Ceasului al III-lea:

Preotul: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoiește nouă, celor ce ne rugăm Ție.

Diaconul: Stih 1: Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeuule, și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele.

Preotul și diaconul se pleacă din nou și preotul, ridicându-și mâinile, zice:

Preotul: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoiește nouă, celor ce ne rugăm Ție.

Diaconul: Stih 2: Nu mă lepăda de la fața Ta și Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine.

Preotul și diaconul se pleacă din nou și preotul, ridicându-și mâinile, zice:

Preotul: Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh, în ceasul al treilea, Apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoiește nouă, celor ce ne rugăm Ție.

Diaconul: Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvintele diaconului care urmează nu se spun de către preot când acesta este singur. Când sunt mulți preoți, numai cel dintâi sfințește Cinstitele Daruri.

Preotul zice în taină:

Preotul: Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească și fără de sânge, și Te chemăm, Te rugăm și cu umilință la Tine cădem: Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste Daruri, ce sunt puse înainte.

• Traducere / Transcriere fonetică

شماس، و اگر شماس نباشد، کشیش با ستارهء مقدس علامتِ صلیب روی دیسکِ مقدس کشیده و با آن، 4 گوشهء دیسکِ مقدس را لمس نموده، در هنگامیکه کشیش با صدای بلند، میگوید :

کشیش : سرودِ ستایش میخوانیم، فریاد زده، با صدای بلند و میگوییم :

Keşiş : sorude setaieş mikhanim, fariad zadeh, ba sedaie boland va miguim :

کشیش، ستارهء مقدس را بوسیده و آنرا به کناری میگذارد .

پیروان (حاضرین) : مقدس، مقدس، مقدس، خداوندِ میزبان!

Peirovan (hazerin) : moqadas , moqadas, moqadas, khodavande mizban !

آسمان و زمین از شکوه تو مملو است!

asman va zamin az şokuhe to mamlov ast !

حمد برای درگاهِ عرش!

hamd baraie dargahe arş !

خوشبختست آنکه بنام خداوند می آید!

khoşbakhtast ankeh bename khodavand miaiad !

حمد برای درگاهِ عرش!

شماس در سمتِ راستِ کشیش می ایستد، و با یک چادر (پوشش) از نذر ها و هدایای نیک حفاظت میکند . کشیش در خفا میگوید :

کشیش : ما نیز با این توانایی خوش سعادت، ای دوستدارِ انسانها، ای مالک، فریاد میزنیم و میگوییم : مقدسی و بزرگوارِ مقدس تویی و یکتا پسرِ تو و روحِ مقدسِ تو (روح القدس) .

Keşiş : ma niz ba in tavanaiie khoş saadat, ei dustdare ensanha, ei malek, fariad mizanim va miguim : moqadasi va bozorgvare moqadas, toii va yekta pesare to va ruhe moqadase to (ruhol qodos) .

مقدسی و بزرگوارِ مقدس تویی و شکوه و عظمتِ تو پر از بزرگوارِ یست .

moqadasi va bozorgvare moqadas, toii va şokuh va azemate to, por az bozorgvarist .

زیرا تو مردمانت را آنقدر دوست داشتی، که یکتا پسرِ تو را دادی، تا کسانی که به او ایمان میاورند نابود نگردند، بلکه زندگی جاودانه داشته باشند .

zira to, mardomanat ra anqadr dust daşti, ke yekta pesarat ra dadi, ta kasanike be u iman miavarand nabud nagardand, balkeh zendeghie javdaneh dašte başand .

و او آمد و همهء نظم و فرمانهای ما را، در شبی که فروخته شده تحقق بخشید و قدرتمندتر، شخصاً خودش را برای زندگی مردمان فدا کرد، و نان را با دستانِ مقدس و پاک و ناآلودهء خود گرفت،

va u amad va hameie nazm va farmanhaie ma ra, dar şabi ke forukhte şod, tahaqoq bakhşid va qodratmandtar, şakhsan khodaş ra baraie zendaghie ma fada kard, va nan ra ba dastane moqadas va pak va naaludeie khod ghereft,

و با سپاسگزاری و نیک کرداری، آنرا تقدیس (تبرک) نموده و تکه کرده و به شاگردان و رسولانِ مقدسِ خود (حواریون) داد و چنین گفت :

va ba sepaşgozari va nik kerdari, anra taqdis (tabarok) nemudeh va tekeh karde va be şagherdan va rasulane moqadase khod (havariun) dad va cenin goft :

شماس، با 3 انگشتِ دستِ راستش، پیش-بندِ خود را در دست گرفته و کشیش، دیسکِ مقدس را نشان میدهد، کشیش با سمتِ چپش، آگنتسِ مقدس را نشان داده و میگوید :

کشیش : بگیرید و بخورید، این جسمِ منست، که برای شما و برای بخشایشِ گناهانتان تکه تکه میشود .

Keşiş : beghirid va bekhorid, in gesme manast, ke baraie şoma va baraie bakhşaişe gonahanetan, teke teke mişavad .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش ادامه داده و در خفا میگوید :

کشیش : و میگوید همچنین جامِ پس از شام را :

Keşiş : va miguiad hamcenin jame pas az şam ra :

وقتی کشیش با دستِ چپِ خود بسوی جامِ مقدس اشاره میکند، شماس با، پیش-بندِ خود، جامِ مقدس را نشان میدهد و کشیش میگوید :

کشیش : همگان از این بنوشید، این خونِ منست، از قوانینِ جدید، که برای شما و برای بسیاری ریخته میشود، برای بخشایشِ گناهانتان .

Keşiş : hamegan az in benuşid, in khune manast, az qavanine jadid, ke baraie şoma va baraie besiri rikhte mişavad, baraie bakhşaişe gonahanetan .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش ادامه داده و در خفا میگوید :

کشیش : اینگونه، به یاد بیاوریم، این فرمانِ نجات دهنده و همهء چیزهایی که برای ما انجام شدند : صلیب را، گور را، باز زنده شدنِ سومین روز را، پروازِ به عرش را، اقامتِ حق را، و دومین و دوباره بازگشتِ پر شکوه را .

Keşiş : ingune beiad biavarim, in farmane nejat dahande va hameie cizhaii ke baraie ma anjam şodand : salib ra, gur ra, baz zende şodane sevomin ruz ra, parvaze be arş ra, eqamate haq ra, va dovomin va دوباره bazgaşte por şokuh ra .

شماس، پوشش (چادر) را کنار گذاشته و جلوی میزِ مقدس ایستاده و دیسکِ مقدس را در دستِ راستِ خود و جامِ مقدس را با دستِ چپِ خود گرفته و دستِ راستِ خود را به علامتِ صلیب روی دستِ چپِ خود قرار میدهد و دستها را روی آنتیمیس مقدس بالا برده برای تو می آوریم، سپس به پایین آورده، و با آنها روی آنتیمیس علامتِ صلیب میکشد، در هنگامیکه کشیش اینچنین میگوید :

اگر شماس نباشد، کشیش خودش کارهایی را که در بالا اشاره شد انجام میدهد .

کشیش : برای تو از میان داده های تو، برای تو همه چیز و برای همه می آوریم .

Keşiş : baraie to, az miane dadehaie to, baraie to hame ciz va baraie hame miavarim .

پیروان (حاضرین) : از تو به نیکی یاد میکنیم و تو را ستایش میکنیم و از تو سپاسگزاری میکنیم، خدایا و به درگاه تو دعا میکنیم، ای خداوندِ ما .

Peirovan (hazerin) : az to be niki yad mikonim va to ra setaieş mikonim va az to sepaşgozari mikonim, khodaia va be dargahe to doa mikonim, ei khodavande ma .

در زمان این سرود، کشیش و شماس، سه بار جلوی میزِ مقدس برای ادای احترام صلیب میکشند، و میگویند :

روحانیون : خداوندا، من گناهکار را پاک گردان و نجاتم بده .

Rohaniun : khodavanda, mane gonahkar ra pak gardan va nejatam bedeh .

سپس، کشیش دستهای خود را بلند کرده، و تروپارِ سومین ساعت را میگوید :

کشیش : خداوندا، ای کسیکه روح القدس خود را فرستادی، در این سومین ساعت،
رسولانت را، آنهایی که نیک هستند را، از ما نگیر، بلکه برای ما کسانی را که به
درگاهت دعا میکنیم، نو بگردانیشان .

*Keşiş : khodavanda, ei kasikeh ruholqodose khod ra ferestadi, dar in sevomin saat, rasulanat
ra, anhaii ke nik hastand ra, az ma naghir, balkeh baraie ma, kasanira ke be dargahat doa
mikonim, no begardaneşan .*

شماس : آیه 1 : خداوندا قلبی پاک در من دیوار کن (بساز)، و روحی حق در
موجودیت من، نو بگردان .

*şamas: Aieie 1: khodavanda, qalbi pak dar man divar kon (besaz), va ruhi haq dar
mojudiate man, no begardan .*

کشیش و شماس، دوباره تعظیم میکنند و کشیش دستهای خود را بلند کرده و میگوید :

کشیش : خداوندا، ای کسیکه روح القدس خود را فرستادی، در این سومین ساعت،
رسولانت را، آنهایی که نیک هستند را، از ما نگیر، بلکه برای ما کسانی را که به
درگاهت دعا میکنیم، نو بگردانیشان .

*Keşiş : khodavanda, ei kasikeh ruholqodose khod ra ferestadi, dar in sevomin saat, rasulanat
ra, anhaii ke nik hastand ra, az ma naghir, balkeh baraie ma, kasanira ke be dargahat doa
mikonim, no begardaneşan .*

شماس : آیه 2 : مرا از حضورِ خودت نران و روح مقدسِ خودت را از من نگیر .

şamas : aieie 2 : manra az hozure khodat naran va ruhe moqadase khodat ra az man naghir .

کشیش و شماس، دوباره تعظیم میکنند و کشیش دستهای خود را بلند کرده و میگوید :

کشیش : خداوندا، ای کسیکه روح القدس خود را فرستادی، در این سومین ساعت،
رسولانت را، آنهایی که نیک هستند را، از ما نگیر، بلکه برای ما کسانی را که به
درگاهت دعا میکنیم، نو بگردانیشان .

*Keşîş : khodavanda, ei kasikeh ruholqodose khod ra ferestadi, dar in sevomin saat, rasulanat
ra, anhaii ke nik hastand ra, az ma naghir, balkeh baraie ma, kasanira ke be dargahat doa
mikonim, no begardaneşan .*

شماس : شکوه و عظمت بر پدر و پسر و روح القدس باد . اکنون، همیشه و جاودانه .
آمین .

*şamas : şokuh va azemat bar pedar va pesar va ruholqodos bad . aknun, hamişe va javdaneh
. amin .*

کلماتی را که شماس در ادامه میگوید، هرگاه کشیش تنها باشد از سوی کشیش گفته نمیشوند . هرگاه
کشیشهای بیشتری حضور دارند، فقط کشیش اول (مقام بالاتر)، نذر و هدایای نیک را تبرک داده
و تقدیس میکند .

کشیش : هنوز هم این دعای مرسوم و روحانی و بدون خونریزی را به درگاه تو می
آوریم و تو را طلبیده و دعا نموده و با کوچکی خود به درگاهت می افتیم : روح
مقدس خود را بر ما و بر این نذر و هدایایی که در راهت آورده ایم بفرست .

*Keşîş : hanuz ham, in doaie marsum va rohani va bedune khunrizi ra be dargahe to
miavarim va to ra talabide va doa nemudeh va ba kuceakie khod, be dargahat mioftim : ruhe
moqadase khod ra bar ma va bar in nazz va hadaiaii ke dar rahat avardeim, beferest .*

* *
*

Diaconul îşi pleacă capul, arată cu orarul sfânta pâine şi zice încet:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, sfânta pâine.

Preotul binecuvântează peste Sfântul Agneţ, zicând:

Preotul: Și fă, adică, pâinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău.

Diaconul: Amin.

Diaconul arată spre Sfântul Potir și zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, sfântul potir.

Preotul binecuvântează sfântul potir, zicând:

Preotul: Iar ceea ce este în potirul acesta, Cinstit Sângele Hristosului Tău.

Diaconul: Amin.

Diaconul arată către amândouă Sfintele, și zice:

Diaconul: Binecuvântează-le, părinte, pe amândouă.

Preotul face odată semnul crucii asupra sfântului disc și asupra sfântului potir, zicând:

Preotul: Prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt.

Diaconul: Amin, Amin, Amin.

Preotul și diaconul se pleacă de trei ori, până la pământ. Apoi diaconul zice:

Diaconul: Pomeneste-mă, părinte, pe mine păcătosul.

Preotul: Să te pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăția Sa, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul: Amin.

Diaconul apără Sfintele Taine cu acoperământul. Dacă este numai un preot, el acoperă sfântul potir cu un acoperământ mic. Apoi continuă:

Preotul: Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși, spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea cu Sfântul Tău Duh, spre plinirea împărăției cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă.

Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească pentru cei adormiți întru credință: strămoși, părinți, patriarhi, prooroci, apostoli, propovăduitori, evangheliști, mucenici, mărturisitori, pustnici și pentru tot sufletul cel drept, care s-a săvârșit întru credință.

Preotul și diaconul cad în genunchi privind spre dumneze iescul Trup și Sânge al Domnului. Terminându-se la strană imnul Pe Tine Te lăudăm..., preotul ridică perdeaua ușilor împărătești și tămâind Sfintele Taine zice:

Preotul: Mai ales pentru Preasfânta, curata, prea binecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria:

Preotul dă cădelnița diaconului care cădește Sfânta Masă împrejur, proscomidiarul, altarul, pe preot și pe cei din altar. Dacă preotul slujește singur, el cădește numai în fața Sfintei Mese. Diaconul pune cădelnița la o parte și citește pomelnicul bisericii pentru cei adormiți. În acest timp la strană se cântă Axionul.

Axionul Născătoarei de Dumnezeu

La praznicele împărătești, axionul poate fi altul.

Strana: Cuvine-se cu adevărat să te fericim Născătoare de Dumnezeu, cea pururea feri ci tă și prea nevinovată și maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de ase mănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul l-ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu te mărim.

Înainte de terminarea Axionului Născătoare de Dumnezeu se săvârșește sfințirea anafurei. Luând de la diacon vasul cu anafură, preotul îl atinge de sfântul disc și de sfântul potir, zicând în taină:

Preotul: Binecuvântată este anafura sfinților Tăi, Doamne, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Trebuie știut că: anafura se taie de obicei din prescura din care s-a scos Sfântul Agneț. Dacă sunt credincioși mulți și nu ajunge numai o prescură, se poate tăia și prescura a doua, din care s-a scos păticea întru cinstea și pomenirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Prin urmare, aceste două prescuri trebuie să fie întregi și mai mari decât celelalte. Preotul continuă:

• Traducere / Transcriere fonetică

شماس، سر خود را خم کرده، با ، پیش-بندِ خود، نان مقدس را نشان میدهد و آهسته میگوید :

شماس : متبرک بفرما پدر روحانی (کشیش)، نان مقدس را .

şamas : motebarek befarma, pedare rohani (keşiş), nane moqadas ra .

کشیش از روی آنگتس مقدس، آنرا تبرک داده و میگوید :

کشیش : و این نان را، به نیکی پیکر مسیحایت، تبرک بفرما .

Keşiş : va in nan ra, be niki peikare masihaiat, tabarok befarma .

شماس : آمین .

şamas : amin .

شماس بسمتِ جام مقدس اشاره نموده و میگوید :

شماس : متبرک بفرما پدر روحانی (کشیش)، جام مقدس را .

şamas : motebarek befarma, pedare rohani (keşiş), jame moqadas ra .

کشیش، جام مقدس را تبرک داده و میگوید :

کشیش : و آنچیزی را که در این جامست، به نیکی پیکر مسیحایت، تبرک بفرما .

Keşiş : va ancizi ke dar in jamast, be niki peikare masihaiat, tabarok befarma .

شماس : آمین .

şamas : amin .

شماس بسمتِ هر دو تقدیس اشاره نموده و میگوید :

شماس : متبرک بفرما پدر روحانی (کشیش)، هر دوی آنها را .

şamas : motebarek befarma, pedare rohani (keşiş), har doie anha ra .

کشیش یکبار، روی دیسک مقدس و جام مقدس علامتِ صلیب کشیده و میگوید :

کشیش : آنها را با روح مقدست آغشته نما .

Keşiş : anhara ba ruhe moqadasat aqoşteh nama .

شماس : آمین، آمین، آمین .

şamas : amin, amin , amin .

کشیش و شماس، 3 بار تا زمین تعظیم نموده، سپس شماس میگوید :

شماس : از من گناهکار نیز ذکر بفرما ای پدر روحانی (کشیش) .

şamas : az mane gonahkar niz zekr befarma ei pedare rohani (keşiş) .

کشیش : خداوند از تو در بارگاهش (امپراطوریش) ذکر نماید، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

keşiş : khodavand az to dar bargahaş (emperaturiaş) zekr namaiad, hamişe, aknun, daem va javdaneh .

شماس : آمین .

şamas : amin .

شماس با یک چادر (پوشش) از نذر ها و هدایای نیک حفاظت میکند . اگر فقط کشیش حضور دارد، او جام مقدس را با یک چادر کوچک حفاظت میکند . سپس ادامه میدهد ::

کشیش : برای اینکه، برای نذر دهندگان باشد، برای بیداری روح، برای بخشایش گناهان، برای تبرک با روح مقدس تو، برای رضایت امپراطوری آسمانها، برای جرأت در راه تو بودن و نه برای محاکمه و زجر .

Keşiş : baraie inke, baraie nazr dahandegan başad, baraie bidarie ruh, baraie bakhşaişe gonahan, baraie tabarok ba ruhe moqadase to, baraie rezaiate emperaturie asmanha, baraie joraate dar rahe to budan va na baraie mohakemeh va zajr .

هنوز هم این مراسم نیایش روحانی را در راه تو و برای روح خفتگان با ایمان :
اجداد، والدین، رهبران دینی، پیامبران، رسولان، واعظان، مبلغان انجیل،
جانباختگان، شاهدان، راهبان و برای همهء روحهای حقی که خود را در راه ایمان
فدا نمودند .

*Hanuz ham in maraseme niaieşe rohani ra, dar rahe to va baraie ruhe khoftégane ba iman :
ajdad, valedein, rahbarane dini, paiambaran, rasulan, vaezan, mobaleqane Engil,
janbakhtegan, şahedan, raheban va baraie hameie ruhhaie haqi ke khod ra dar rahe iman,
fada nemudand .*

کشیش و شماس بر زمین زانو زده و بسوی پیکر و خون خداوندی نگاه میکنند و با پیروان (حاضرین) با این سرود شکوه تو را می ستاییم، کشیش، پرده درهای امپراطوری را بلند کرده و با عود مقدسات را بخور داده و میگوید :

... şekuhe to ra misetaiim ...

کشیش : بخصوص برای خدای مقدس، پاک، متبرک، مالکِ بزرگمان، خداوندِ زاینده و مریم باکرهء جاودانه :

*Keşiş : bekhusus baraie khodaie moqadas, pak, motebarek, maleke bozorgheman,
khodavande zaiande va Matiam bakereie javdaneh :*

کشیش، ظرفِ عود را به شماس میدهد و او بخور میدهد دورِ میزِ مقدس را، پروسکومیدیار را، محراب را، کشیش و افرادِ درون محراب را . اگر کشیش به تنهایی مراسم را بجا می آورد، او فقط جلوی میزِ مقدس را بخور میدهد .

شماس، ظرفِ عود را کنار گذاشته و ذکریاتِ کلیسا را برای درگذشتگان میخواند . در این زمان، پیروان (حاضرین- گروه کر)، سرودِ آکسیون را میخوانند .

آکسیونِ زایندهء خداوند

Axione zaiandeie khodavand

در جشنهای عرش امپراطوری، آکسیون میتواند بگونهء دیگری باشد .

پیروان (حاضرین) : مناسبت که حقیقتاً تو را ای زایندهء خداوند، شادباش بگوییم، ای جاودان خوشبخت و ای بزرگوارِ بیگناه و مادرِ خدای ما .

Peirovan (hazerin) : monasebast ke haqiqatan to ra, ei zaiandeie khodavand, şadbaş beguiim, ei javdane khoşbakht va ei bozorgvare bigonah va madare khodaie ma .

ای تو که از کروبیان شایسته تر و از اسرافیلیان، بزرگتر و بی همتاتری و بدون گناه، خداوند کلام را زایدی، تو را ای زاینده حقیقی خداوند، بزرگ میداریم .

ei to ke az Karubian, şaiestetar va az Esrafilian, bozorgtar va bi hamtatari va bedune gonah, khodavande lalam ra zaiidi, to ra ei zaiandeie haqiqie khodavand, bozorg midarim .

قبل از پایان آکسیون زاینده خداوند، تقدیس آنافور (تکه های نان) انجام میگردد، بدینگونه که کشیش از شماس، ظرف آنافور (تکه های نان) را گرفته و آنرا به دیسک و جام مقدس زده و در خفا اینچنین میگوید :

کشیش : متبرکست تکه های نان مقدسین تو، خداوندا، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .
آمین .

Keşiş : motebarekast tekehaie nane moqadasine to, khodavanda, hamişeh, aknun, daem va javdaneh . amin .

باید اینرا بدانیم که : تکه های نان (آنافور) معمولاً از نانی که از آن آگنتش مقدس درآورده شده است بریده میشود . اگر مومنین زیادی حضور دارند و فقط یک نان کافی نیست، میتوان نان دوم را هم برید بعد از اینکه از آن، قسمت متبرک مادر زاینده خداوندی درآورده شد . بدین ترتیب، این دو نان باید کامل و بزرگتر از مابقی باشند .

کشیش ادامه میدهد :

* *
*

Preotul: Pentru Sfântul Ioan Proorocul, Înaintemergătorul și Botezătorul, pentru Sfinții măriții și întru tot lăudații Apostoli, pentru Sfântul (N), a cărui pomenire o săvârșim, și pentru toți sfinții Tăi; cu ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeuule. Și pomeneste pe toți cei adormiți întru nădejdea învierii și a vieții celei de veci și-i

odihnește pe dâșii, Dumnezeuul nostru, acolo unde strălucește lumina feței Tale.

Încă Te rugăm: Pomeneste, Doamne, pe toți episcopii ortodocși, care drept învață cuvântul adevărului Tău, toată preoțimea, cea întru Hristos diaconime și tot cinul preoțesc și monahicesc.

Încă aducem Ție această slujbă duhovnicească pentru toată lumea, pentru sfânta sobornicească și apostolească Biserică; pentru cei ce în curăție și în viață cinstită viețuiesc, pentru *(aici se pomeneste cârmuirea țării, după îndrumările Sfântului Sinod)*. Dă lor, Doamne, pașnică ocârmuire, ca și noi, întru liniștea lor, viață pașnică și netulburată să trăim, în toată cucernicia și curăția.

Dacă este timp, preotul citește încet pomelnicele viilor și morților. Pentru cei vii zice:

Pentru mântuirea și iertarea păcatelor robilor lui Dumnezeu (N).

Iar pentru cei morți zice:

Pentru iertarea păcatelor și odihna sufletelor robilor lui Dumnezeu (N), în loc luminat, de unde a fugit toată durerea, întristarea și suspinarea; odihnește-i, Dumnezeuul nostru, și-i sălășluiește pe dâșii unde strălucește lumina feței Tale.

Acum preotul și diaconul se spală pe mâini. După terminarea axionului Născătoarei de Dumnezeu, preotul spune cu glas tare:

Preotul: Întâi pomeneste, Doamne, pe Prea Fericitul Părintele nostru (N), Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, șpe (Înalt-) Prea Sfințitul

(Arhi-) Episcopul (și Mitropolitul) nostru (N)ț, pe care-l dăruiește sfintelor Tale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului Tău.

Strana: Pe toți și pe toate.

Diaconul pomenește încet la proscomidiar pomelnicul bi sericii pentru cei vii. Preotul se roagă în taină:

Preotul: Adu-Ți aminte, Doamne, de orașul (sau: de satul, sau: de sfânt locașul) acesta, în care viețuim și de toate orașele și satele și de cei ce cu credință viețuiesc într-însele. Adu-Ți aminte, Doamne, de cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer, de cei bolnavi, de cei ce pătimesc, de cei robiți și de mântuirea lor. Adu-Ți aminte, Doamne, de cei ce aduc daruri și fac bine în sfintele Tale biserici, și își aduc aminte de cei săraci; și trimite peste noi toți milele Tale.

Cu glas tare preotul spune următorul ecfonis:

Preotul: Și ne dă nouă, cu o gură și cu o inimă, a slăvi și a cânta preacinstitul și de mare cuviință numele Tău, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Diaconul înconjoară Sfânta Masă spre colțul din stânga plecându-și capul și preotul îl binecuvântează. Apoi diaconul iese prin ușa dinspre miazănoapte, mergând în mijlocul bisericii pentru rostirea ecteniei.

Strana: Amin.

Preotul, stând în dreptul sfintelor uși se întoarce către cre dincioși și, binecuvântându-i cu mâna, zice ecfonisul:

Preotul: Şi să fie milele marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toţi.

Strana: Şi cu duhul tău.

Se lasă perdeaua.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش : برای پیامبری یوحناى مقدس، پیشگام و تعمید دهنده، برای رسولان مقدس و بزرگ و قابل ستایش، برای (ن) مقدس، که ذکر او را به انجام میرسانیم، و برای همه مقدسین تو ؛

Keşiş : baraie paiambarie Iuhanaie moqadas, pişgam va taamid dahande, baraie rasulane moqadas va bozorg va qabele setaieş, baraie (N) moqadas, ke zekre u ra be anjam miresanim, va baraie hameie moqadasine to ;

و با دعاهاى آنان، ما را بررسى بفرما خداوندا .

va ba doahaie anan, ma ra bar resi befarma khodavanda .

و ذکر کن همهء خفتگان را که در امید قیامت و زندگى جاودانه، آنان را برده اى، در آنجایی که تو خداوندِ ما، نورِ چهرهء تو برق میزند .

Va zekr kon hameie khoftegan ra ke dar omide qiamat va zendeghie javdaneh, anan ra bordeii dar anjaii ke to khodavande ma, nure cehreie to, barq mizanađ .

هنوز هم به درگاهت دعا میکنیم : خداوندا بیاد بیاور همهء اسقفهای ارتودکس را، که کلام حقانیتِ تو را درست آموختند، همهء کشیشانِ خدمتگزار مسیحا و همهء روحانیون و راهبین را .

Hanuz ham be dargahat doa mikonim : khodavanda beiad biavar hameie osqofhaie ortodox ra, ke kalame haqaniatie to ra dorost amukhtand, hameie keşişane khedmatgozare masiha va hameie rohaniun va rahebin ra .

هنوز هم این مراسم نیایش روحانی برای همگان را به درگاه تو می آوریم، برای روحانیون مقدست و رسالت دهنده کلیسایت ؛

Hanuz ham in maraseme niaieše rohani baraie hamegan ra, be dargahe to miavarim, baraie rohaniune moqadasat va resalat dahandeie kelisaiat ;

برای کسانی که در پاکی و در زندگی شایسته زیست میکنند، برای (در اینجا اشاره به رهبران کشوری ، پس از هدایت شورای کلیسایی مقدس میشود) .

baraie kasanike dar paki va dar zendeghie šaieste zist mikonand, baraie (....) .

خداوندا به آنها سیاست صلح آمیز بده ، تا که ما در صلح، زندگی پر از صلح و آرامی را پر از تقوا و خلوص داشته باشیم .

Khodavanda be anha siasate solh amiz bedeh, ta ke ma dar solh, va zendeghie por az solh va aram va por az taqva va kholus dašte باشیم .

اگر وقت باشد، کشیش به آرامی دعای ذکر زنده ها و مردگان را بیان میکند . برای زندگان اینچنین میگوید :

برای نجات و بخشش گناهانِ بندگانِ خداوند (ن) .

Baraie nejat va bakhšeše gonahane bandegane khodavand (N) .

و برای مردگان نیز اینچنین میگوید :

برای بخشش گناهان و آرامش روح بندگانِ خداوند (ن)، در جایی روشن، جایی که از آنجا فرار کرده اند همه دردها، غمها و اندوهها ؛

Baraie bakhšeše gonahan va arameše ruhe bandegane khodavand (N), dar jaii rošan, jaii ke az anja farar kardeand hameie dardha, qamha va anduhha ;

ای خداوند ما، آنها را آرامش بده و آنها را در محلی که نور چهرهء تو می تابد
اسکان بفرما .

*ei khodavande ma, anha ra arameş bedeh va anha ra dar mahali ke nure cehreie to mitabad,
eskan befarma .*

اکنون شماس و کشیش، دستهای خود را میشویند. پس از پایان آکسیون زایندهء خداوندی، کشیش با
صدای بلند میگوید:

کشیش : خداوندا، ابتدا عالیجناب پدر بزرگوارمان (ن)- اسقفِ کلیسای ارتودوکسِ
رومانی، برای اسقفِ اعظمِ مقدسِ متروپولیتنمان (ن)، که به کلیساهای مقدسِ تو،
در صلح، کمال، صداقت، سلامتی، مداوم در طولِ روز، بدرستی، کلامِ حقانیتِ تو
را می آموزد .

*Keşiş : khodavanda, ebteda alijenab pedare bozorgvareman (N)- osqofe kelisaie ortodoxe
Romani, baraie osqofe aazame metropolieman (N), ke be kelisahaie moqadase to, dar solh,
kamal, sedaqat, salamati, modavem dar tule ruz, bedorosti, kalame haqaniatie to ra
miamuzad.*

پیروان (حاضرین) : به همه کس و همه چیز .

Peirovan (hazerin) : be hame kas va hame ciz .

شماس، آهسته در پروسومیدیار، دعای کلیسا برای زنده ها را ذکر میکند . کشیش در خفا دعا
میکند :

کشیش : خداوندا بیاد بیاور – توجه بفرما، به این شهر (یا : روستا، یا : مکانِ مقدس)،
که در آن زندگی میکنیم و همچنین همهء شهرها و روستاها را و همهء کسانیرا که با
ایمان به تو، در آنها زندگی میکنند .

*Keşiş : khodavanda beiad biavar- tavajoh befarma, be in şahr (ya : rusta, ya : makane
moqadas) , ke dar an zendeghi mikonim va hamcenin hameie şahrha va rustaha ra va
hameie kasanira ke ba imane be to, dar anha zendeghi mikonand .*

خداوندا بیاد بیاور – توجه بفرما، به کسانیکه از راه آب، خشکی و هوا، سفر میکنند، همچنین بیماران، و کسانیکه رنج دارند، و اسیران و نجات و رستگاری آنها .

khodavanda beiad biavar- tavajoh befarma, be kasanikeh az rahe ab, khoşki va hava, safar mikonand, hamcenin bimaran, va kasanike ranj darand, va asiran, va nejat va rastgarie anha .

خداوندا بیاد بیاور – توجه بفرما، به کسانیکه به کلیساهای تو هدیه آورده و نیکی میکنند و بیاد فقرا هستند ؛

khodavanda beiad biavar- tavajoh befarma, be kasanike be kelisahaie to, hedieh avardeh va nili mikonand va bejade foqara hastand ;

و بر همهء ما بفرست رحمتت را .

va bar hameie ma, beferest rahmatat ra .

کشیش با صدای بلند، اکفونیس زیر را میگوید :

کشیش : و به ما توانایی بده، تا با یک دهان و یک قلب، شکوه و عظمتِ نام شایسته و بزرگِ تو را ای پدر، پسر و روح القدس، بجا آوریم، اکنون، همیشه و جاودانه .

Keşiş : va be ma tavanaii bede, ta ba yek dahan va yek qalb, şokuh va azemate name şaieste va bozorghe to ra, ei pedar, pesar va rohplqodos, beja avarim, aknun, hamişe va javdaneh .

شماس، میز مقدس را بسمت گوشه چپ آن، طواف نموده و سر خود را به احترام خم کرده و کشیش او را تبرک میدهد .

سپس شماس از در شمالی بیرون آمده، و برای بیان مناجات، به وسط کلیسا میرود .

پیروان (حاضرین) : آمین

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش، در جلوی درهای مقدس ایستاده و بسوی مومنین برگشته و آنها را با دست، تبرک نموده و اکفونیسیم را میگوید :

کشیش : ترحم خداوندِ بزرگمان و ناجیِ ما، عیسی مسیح، بر همهء شما باد .

Keşiş : tarahome khodavande bozorgheman va najie hameie ma, Issa Masih, bar hameie şoma bad .

پیروان (حاضرین) : و با روح تو .

Peirovan (hazerin) : va ba ruhe to

پرده پایین می آید .

* *
*

Ectenia de dinaintea Rugăciunii Domneşti

Diaconul: Pe toţi sfinţii pomenindu-i, iară şi iară cu pace, Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluieşte.

Diaconul: Pentru Cinstitele Daruri ce s-au adus şi s-au sfinţit, Domnului să ne rugăm.

Ca Iubitorul de oameni, Dumnezeuul nostru, Cel ce le-a primit pe Dânselle în sfântul, cel mai presus de ceruri şi duhov nicescul Său jertfelnic, într-un miros de bună mireasmă duhovnicească, să ne trimită nouă dumnezei iesul har şi darul Sfântului Duh, să ne rugăm.

Pentru ca să fim izbăviți noi de tot necazul, mânia, primejdia și nevoia, Domnului să ne rugăm.

În timp ce diaconul își urmează ectenia, preotul zice în taină rugăciunea de dinaintea Rugăciunii Domnești:

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi Dumnezeu cu harul Tău.

Ziua toată desăvârșită, sfântă, în pace și fără de păcat, la Domnul să cerem.

Strana: Dă, Doamne.

Diaconul: Înger de pace, credincios îndreptător al sufletelor și al trupurilor noastre, la Domnul să cerem.

Milă și iertare de păcatele și de greșelile noastre, la Domnul să cerem.

Cele bune și de folos sufletelor noastre și pace lumii, la Domnul să cerem.

Cealaltă vreme a vieții noastre în pace într-o pocăință a o săvârși, la Domnul să cerem.

Sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos, să cerem.

Unirea credinței și împărtășirea Sfântului Duh cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

Rugăciunea de dinaintea Rugăciunii Domnești

Preotul: Ție, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Îți încredințăm toată viața și nădejdea noastră și cerem și ne rugăm și cu umilință cădem înaintea Ta: Învrednicește-ne să ne împărtășim cu cuget curat, cu cereștile și înfricoșătoarele Tale Taine ale acestor sfinte și duhovnicești mese, spre lăsarea păcatelor, spre iertarea greșelilor spre împărtășirea cu Sfântul Duh, spre moștenirea împărăției cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată, sau spre osândă.

Cu glas tare preotul zice ecfonisul:

Preotul: Și ne învrednicește pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeuul cel ceresc, Tată, și a zice:

Cel mai mare sau strana zice rar și deslușit (dacă nu o cântă credincioșii) rugăciunea:

Rugăciunea Domnească

În timpul rugăciunii, diaconul își pune orarul cruciș peste piept.

Toți: Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ; pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi, și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri, și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău.

Preotul zice ecfonisul:

Preotul: Că a Ta este împărăția și puterea și slava, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Ridicând puțin perdeaua, preotul zice:

Preotul: Pace tuturor.

Strana: Și duhului tău.

Diaconul: Capetele voastre, Domnului să le plecați.

Strana: Ție, Doamne.

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجاتِ قبل از دعاہای خداوندی

Monajate qabl az doahaie khodavandi

شماس : ذکرِ ہمہء مقدسین را، دوبارہ و دوبارہ میکنیم، بہ درگاہِ خداوند دعا کنیم .

*şamas : zekre hameie moqadasin ra, dobareh va dobare mikonim, be dargahe khodavand
doa konim .*

پیروان (حاضرین) : خداوندا ترحم بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda tarahom befarma .

شماس : برای نذرها و هدایای مقدسی که آورده شده اند و تقدیس گردیدند، به درگاهِ خداوند دعا کنیم .

şamas : baraie nazrha va hadaiaie moqadasi kr avardeh şodeand va taqdis gardidand, ba dargahe khodavand doa konim .

که دوستدارِ انسانهاست، خداوندِ ما، آنکه آنها را به تقدسِ خود پذیرفت، آنکه بالاتر از آسمانها و محرابِ روحانیش در بویِ نیکِ روحانیت، تا برای ما فضلِ الهی و روحِ مقدسِ خود را به هدیه بفرستد، دعا کنیم .

ke dustdare ensanhast, khodavande ma, ankeh anha ra be taqadose khod paziroft, anke balatar az asmanha va mehrabe rohaniaş dar buie nike rohania, ta baraie ma, fazle ellahi va ruhe moqadase khod ra be hediye beferestad, doa konim .

برای اینکه ما در امان باشیم از هر رنجی، خشمی، خطری و نیازی، به درگاهِ خداوند دعا کنیم .

baraie inke ma dar aman başim az har rangi, khaşmi, khatare va niazi, be dargahe khodavand doa konim .

در هنگامیکه شماس مناجاتِ خود را انجام میدهد، کشیش در خفا، مناجاتِ قبل از دعاهاى خداوندی را میگوید :

شماس : مدافعمان، ناجیمان، رحمت بخش و نگهبانِ ما باش، با فضلِ خود ای خداوند!

şamas: modafeeman, nagieman, tahmat bakhş va negahbane ma baş, ba fazle khod ei khodavanda .

روزی خدمتگزار، مقدس، در صلح و بدون گناه را از خداوند بخواهیم .

ruzi khedmatgozar, moqadas, dar solh va bedune gonah ra az khodavand bekhahim .

پیروان (حاضرین) : خداوند، عنایت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda enaiat befarma .

شماس : فرشته صلح، با ایمان و هدایت کننده روح و جانمان را، از خداوند
بخواهیم .

*şamas : fereşteie solh, ba iman va hedaiat konandeie ruh va janeman ra, az khodavand
bekhahim .*

ترحم و بخشش گناهان و اشتباهاتمان را، از خداوند بخواهیم .

tarahom va bakhşeşe gonahan va eştebahateman ra, az khodavand bekhahim .

چیزهای خوی و مورد استفاده روحمان را و صلح بین مردمان را، از خداوند
بخواهیم .

*cizhaie khub va morede estefadeie ruhe man ra va solhe beine mardoman ra, az khodavand
bekhahim .*

صلح و پذیرش توبه در مابقی زندگیمان را، از خداوند بخواهیم .

solh va pazireşe tobe dar mabaqie zendeghieman ra , az khodavand bekhahim .

برای زندگیمان، پایانی مسیحایی، بدون درد، بدون نزاع، در صلح و با پاسخی نیک
در قیامت ترسناک مسیحایی را، بخواهیم .

*baraie zendeghieman, paiani masihaii, bedune dard, bedune nezaa, dar solh va ba pasokhi
nik dar qiamate tarsnake masihaii ra, bekhahim .*

اتحاد در ایمان و همیاری روح القدس را خواسته، و خودمان و یکدیگر را و همه
زندگیمان را به درگاه مسیحای خداوند، بدهیم .

*etehade dar iman va hamiarie ruholqodos ra khaste, va khodeman va yekdigar ra va hameie
zendeghieman ra be dargahe masihaie khodavand bedahim .*

پیروان (حاضرین) : به تو، خداوندا .

peirovan (hazerin) : be to, khodavanda .

دعای قبل از دعا‌های خداوندی

Doaie qabl az doahaie khodavandi

کشیش : در اختیارت قرار می‌دهیم، ای مالک، ای دوستدارِ انسانها، همهء زندگی و امیدمان را و درخواست داریم و دعا میکنیم و با التماس به پای تو می افتیم :

Keşîş : dar ekhtiarat qarar midahim, ei malek, ei dustdare ensanha, hameie zendeghi va omideman ra va darkhast darim va doa mikonim va eltemas ba paie to mioftim :

لایقمان گردان تا با وجدانی پاک، اسرارِ آسمانی و ترس دارِ این میزهای مقدس و روحانی را برای پرهیز از گناهان، برای بخشش اشتباهات به درگاه روح القدس، برای وراثتِ عرشِ آسمانها، برای جرأتِ در راهِ تو بودن، ذکر گوئیم و نه برای محاکمه یا محکومیت (مجازات) .

laieqeman gardan ta ba vojdanî pak, asrare asmanî va tarsdare in mizhaie moqadas va rohani ra baraie parhize az gonahaneman, baraie bakhşêşe eştebahat be dargahe ruholqodos, baraie verasate arşe asmanha, baraie joraate dar rahe to budan, zekr guim va na baraie mohakemeh ya mahkumiat (mojazat) .

کشیش با صدای بلند، اکفونیسیم را میگوید :

کشیش : و ای مالک، ما را لایق گردان، که با جرأت و بدون مجازات، شهادتِ تو را صدا کردن را داشته باشیم، ای خداوندِ آسمانی، ای پدر، و بگوئیم :

Keşîş : va ei malek, ma ra laieq gardan, ke ba joraat va bedune mojazat, şahamate to ra seda kardan ra daşte başim, ei khodavande asmanî, ei pedar, va beguim :

کشیش بزرگ و یا پیروان (حاضرین)، بطورِ شمرده و آرام، دعا را میگوید (اگر مومنین آنرا نمیخوانند) :

دعای خداوندی (نماز)

Doaie khodavandi (namaz)

در هنگام دعا، شماس دامن خود را بصورتِ صلیبی، روی سینه میگذارد .

همگی : ای پدرِ ما، که در آسمانهایی، نامت مقدس باد، امپراطوریت زنده باد (عرشت جاودانه)، خواسته ات برآورده، همانگونه که در آسمان- همینطور هم در زمین ؛

Hameghi : ei pedare ma ke dar asmanhaili, namat moqadas bad, emperaturiat zende bad (arşat javdane), khasteat baravarde, hamangune ke dar asman- hamintor ham dar zamin ;

نانِ موردِ نیازِ زندگی را امروز به ما عطا کن، و اشتباهاتِ ما را ببخش، همانطور که ما آنانرا که به ما خطا کردند می بخشیم، و ما را بسوی وسوسه نبر، بلکه از بدی (شیطان) نجات بده .

nane morede niaze zendeghi ra, emruz be ma ata kon, va eştebahate ma ra bebakhş, hamantor ke ma ananra ke be ma khata kardand mibakhşim, va ma ra besuie vasvaseh nabar, balke az badi (şeitan) nejat bedeh .

کشیش، اکفونیسم را میگوید :

کشیش : که امپراطوری و قدرت و شکوه و عظمت از توست، ای پدر ، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودان .

Keşiş : ke emperaturi va qodrat va şokuh va azemat az tost, ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdan .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کمی پرده را بلند کرده و کشیش میگوید :

کشیش : صلح بر همگان .

Keşiş : solh bar hamegan .

پیروان (حاضرین) : و بر روح تو .

Peirovan (hazerin) : va bar ruhe to .

شماس : سرهای خود را به درگاه خداوند خم کنید .

şamas : sarhaie khod ra be dargahe khodavand kham konid .

پیروان (حاضرین) : برای تو، خداوندا .

Peirovan (hazerin) : baraie to, khodavanda .

* *
*

Preotul zice în taină rugăciunea de după Rugăciunea Domnească:

Preotul: Mulțumim Ție, Împărate nevăzut, Cel ce toate le-ai făcut cu puterea Ta cea nemăsurată și cu mulțimea milei Tale din neființă la ființă toate le-ai adus. Însuți, Stăpâne, caută din cer spre cei ce și-au plecat Ție capetele lor; că nu le-au plecat trupului și sângelui, ci Ție, înfricoșătorului Dumnezeu. Tu deci, Stăpâne, cele puse înainte nouă tuturor, spre bine le întocmește, după trebuința deosebită a fiecăruia: cu cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer împreună călătorește, pe cei bolnavi îi tămăduiește, Cel ce ești doctorul sufletelor și al trupurilor noastre.

Preotul zice cu glas tare:

Preotul: Cu harul și cu îndurările și cu iubirea de oameni a Unuia-Născut Fiului Tău, cu Care ești binecuvântat, împreună cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Preotul se roagă în taină:

Preotul: Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, din sfânt locașul Tău și de pe scaunul slavei împărăției Tale și vino ca să ne sfințești pe noi, Cel ce sus împreună cu Tatăl șezi și aici în chip nevăzut, împreună cu noi ești. Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Preacuratul Tău Trup și Scumpul Tău Sânge și prin noi la tot poporul.

Preotul și diaconul se închină de trei ori, zicând în taină de fiecare dată:

Clericii: Dumnezeuule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă miluiește.

Diaconul sau, dacă nu este diacon, preotul zice cu glas tare:

Diaconul: Să luăm aminte...

Preotul, luând Sfântul Trup cu amândouă mâinile, Îl înalță în semnul Sfintei Cruci, deasupra sfântului disc, zicând :

Preotul: ...Sfintele, sfinților.

Strana: Unul Sfânt, unul Domn, Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl. Amin.

Sfânta Împărtășanie

Această cântare se schimbă în funcție de zilele săptămânii și se pot zice acum și alte cântări.

Strana: Lăudați-l pe Domnul din ceruri; lăudați-L pe El întru cele înalte. Aliluia, aliluia, aliluia!

*Diaconul intră în sfântul altar și stă în dreapta preotului care ia Sfântul Trup în mâini.
Diaconul zice:*

Diaconul: Sfărâmă, părinte, Sfântul Trup.

Preotul sfărâmă Sfântul Trup în patru părți, cu luare-aminte și cu evlavie, zicând:

Preotul: Se sfărâmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se sfărâmă și nu se desparte, Cel ce se mănâncă pururea și niciodată nu se sfârșește, ci pe cei ce se împărtășesc îi sfințește.

Așează cele patru părți pe sfântul disc în semnul crucii astfel:

Diaconul arată cu orarul sfântul potir, zicând:

Diaconul: Plinește, părinte, sfântul potir.

Preotul ia păticia, însemnată cu IS, face cu dânsa semnul Sfintei Cruci deasupra sfântului potir, și zice:

Preotul: Plinirea potirului credinței Sfântului Duh.

Pune păticia în sfântul potir. Apoi își șterge degetele cu buretele, deasupra sfântului disc.

Diaconul: Amin.

• **Traducere / Transcriere fonetică**

کشیش در خفا، دعای (نماز) بعد از دعای خداوندی را میگوید :

کشیش : از تو سپاسگزاریم، ای امپراطورِ نادیده، آنکه همه چیز را با قدرتِ بی
همتایت آفریدی و با انبوهِ رحمتت، همه را از نیستی به هستی آوردی .

*Keşiş : az to sepaşgozarim, ei emperature nadide, anke hame ciz ra ba qodrate bi hamtaiat
afaridi va ba anbuhe rahmatat, ham era az nisti be hasti avardi .*

خداوند، از آسمانها ببین کسانیرا نیز که سرهای خود را به درگاهِ تو فرو آوردند ؛

*khodavanda, az asmanha bebin kasanira niz ke sarhaie khod ra be dargahe to foru avardand
;*

که جسم و خون آنها نرفت، مگر برای تو، ای خداوندِ ترس .

ke gesm va khune anha naraft, magar baraie to, ei khodavande tars .

و تو، ای مالکی که آنچه را پیشِ راهِ همهء ما گذاشتی و برای نیکی و بر اساسِ نیازِ
متفاوتِ هر کس آفریدی ؛

*va to, ei maleki ke ankeh ra pişe rahe hameie ma gozaştı va baraie niki va bar asase niaze
motefavete har kas afaridi ;*

با کسانیکه از راهِ آب، خشکی و هوا، همراهی کن، بیماران را بهبودی بده، ای تو که
دکترِ روح و جسمهای ما هستی .

*ba msaferane az rahe ab, khoşki va hava, hamrahi kon, bimiran ra behbudi bedeh, ei to ke
doctore ruh va gesmhaie ma hasti .*

کشیش با صدای بلند میگوید :

کشیش : با فضل و ترحم و با عشقت به انسانها و تنها پسر زاییده شده ات که سعادت او را داری، به همراه روح مقدس، نیک و زندگی بخش، اکنون، همیشه و جاودانه .

Keşiş : ba fazl va tarahom va eşqat be ensanha va tanha pesare zaiide şodeat ke saadate u ra dari, be hamrahe ruhe moqadas, nik va zendeghi bakhşat, aknun, hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش در خفا دعا میخواند :

کشیش : ای عیسیای مسیح خداوندی، ای خداوند ما، بنگر از جایگاه مقدست و از تخت امپراطوری با شکوهت و بیا و ما را نیز با تقدست متبرک گردان، ای تو که در عرش به همراه پدر نشسته ای و در اینجا با چهره ای نادیده با ما هستی .

Keşiş: ei Issaie Masihe khodavandi, ei khodavande ma, bengar az jaigahe moqadasat va az takhte emperaturie ba şokuhat va bia va ma ra niz ba taqadosat motebarek gardan, ei to ke dar arş be hamrahe pedar neşasteii va dar inja ba cehreii nadideh ba ma hasti .

و شایسته بگردان ما را، با دستِ قدرتمندت و بده به ما پیکرِ پاکیزه و خونِ گرانبهایت را و از طریقِ ما به همهء مردمانت .

Va şaiesteh begardan ma ra, ba daste qodratmandat va bedeh be ma peikare pakize va khune gheranbahaiat ra va az tariqe ma be hameie mardomanat .

کشیش و شماس 3 بار به احترام صلیب کشیده و هر بار در خفا میگویند :

روحانیون : خداوندا، پاکیزه بگردان من گناهکار را و رحمت بفرما .

Rohaniun : khodavanda, pakize begardan mane gonahkar ra va rahmat befarma .

شماس، یا اگر شماس نیست، کشیش با صدای بلند میگوید :

شماس : بیاد بسپاریم ...

şamas : beiad besparim

کشیش، پیکر مقدس را با هر دو دست گرفته، او را به شکل صلیب مقدس، روی دیسک مقدس بلند کرده، میگوید :

کشیش : مقدسات، مقدسین .

Keşiş : moqadasat, moqadasin .

پیروان (حاضرین) : یگانه مقدس، یگانه خدا، عیسای مسیح، در شکوه و عظمتِ خداوند پدر . آمین .

Peirovan (hazerin) : Yegane moqadas, yegane khoda, Issaie Masih, dar şokuh va azemate khodavande pedar . amin .

دادن شراب مقدس (آیین عشاء ربانی مسیحیان)

Dadane şarabe moqadas (Aiine aşae rabanie masihian)

این سرود (دعا) بستگی به روزهای هفته، تغییر میکند و اکنون میتوان دعاهاى دیگری را نیز گفت .

پیروان (حاضرین) : ستایش کنید خداوند در آسمان را ؛ با بالاترین ستایشها او را بجا آورید .

Peirovan (hazerin) : setaieş konid khodavande dar asman ra ; ba balatarin setaieşha u ra beja avarid .

ستایش، ستایش، ستایش !

setaieş, setaieş, setaieş !

شماس، واردِ محرابِ مقدس شده و در سمتِ راستِ کشیش ایستاده و پیکرِ مقدس را در دست میگیرد. شماس میگوید :

شماس : تکه تکه کن ای کشیش پدر، پیکرِ مقدس را .

şamas : teke teke kon ei keşişe pedar, peikare moqadas ra .

کشیش، پیکرِ مقدس را با یادبود و عبادت، به چهار قسمت تکه کرده و میگوید :

کشیش : تکه میگردد و تقسیم میگردد، برهء خداوند، آنکه تکه میگردد اما جدا نمیشود، آنکه همیشه خورده میشود اما هیچگاه تمام نمیشود، و تقدس بفرما آنهایی را که سهم میدهم .

Keşiş : teke migardad va taqsim migardad, bareie khodavand, anke teke migardad ama joda nemişavad, anke hamişe khorde mişavad ama hicigah tamam nemişavad, va taqados befarma anhaii ra ke sahm midahim .

چهار تکه را روی دیسکِ مقدس، بشکلِ صلیب قرار میدهد، بدینگونه :

شماس، با، پیش-بندِ خود، به جامِ مقدس اشاره میکند و میگوید :

شماس : ای کشیش پدر، جامِ مقدس را پر کن .

şamas : ei keşişe pedar, jame moqadas ra por kon .

کشیش، تکه ای را علامتِ " ی.س." دارد گرفته و با آن، علامتِ صلیبِ مقدس را روی جامِ مقدس میکشد و میگوید :

کشیش : پر کنم جامِ ایمانِ روح القدس .

Keşiş : por konam jame imane ruholqodos .

آن تکه را در جام مقدس گذاشته، سپس با دستمال انگشتان خود را روی دیسک مقدس، پاک میکند .

شماس : آمین .

şamas : amin .

Diaconul ia căldura şi zice:

Diaconul: Binecuvântează, părinte, căldura.

Preotul binecuvântează căldura, zicând:

Preotul: Binecuvântată este căldura sfinţilor Tăi, Doamne, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.

Diaconul, sau dacă nu este diacon, preotul zice:

Diaconul: Amin

Diaconul toarnă apoi în chipul Sfintei Cruci atât cât chibzuieşte că ajunge să încălzească Sfintele, zicând:

Diaconul: Căldura credinţei plină de Duhul Sfânt. Amin.

Preotul împarte cu copia părticica HS în tot atâtea părticele câţi clerici împreună-slujitori sunt. El le pune pe partea de jos a sfântului disc. Cei prezenţi fac trei închinăciuni şi cer apoi iertare unul de la altul. Apoi preotul zice:

Preotul: Apropie-te, diacone.

Diaconul trecând prin partea de răsărit a Sfintei Mese, vine la stânga preotului. Ținând palmele întinse cruciș, dreapta peste stânga, zice:

Diaconul: Dă-mi mie, părinte, Cinstitul și Preasfântul Trup al Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Preotul, având buretele între degetele de la mâna stângă, ia una din bucățile din părticica HS și ținând-o deasupra buretelui, o dă diaconului, zicând:

Preotul: Cinstitul și Preasfântul Trup al Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dă ție diaconului (N), spre iertarea păcatelor tale și spre viața de veci.

Diaconul, primind părticica din Sfântul Trup în palma dreaptă, răspunde:

Diaconul: Amin. Hristos în mujlocul nostru.

Preotul: Este și va fi.

Diaconul sărută dreapta preotului și se duce în partea de răsărit a Sfintei Mese și plecându-și capul așteaptă să ia și preotul părticica din Sfântul Trup. Preotul pune buretele sub degetul mijlociu al mâinii drepte, între arătător și inelar, iar cu stânga ridică părticica sa și o pune în palma dreaptă, zicând:

Preotul: Cinstitul și Preasfântul Trup al Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dă mie preotului (N), spre iertarea păcatelor mele și spre viața de veci.

Își șterge degetele cu buretele, deasupra sfântului disc și așezând palma stânga sub mâna dreaptă, se pleacă înaintea Sfintei Mese și împreună cu diaconul zic în taină rugăciunile dinaintea împărtășirii:

Rugăciunile dinaintea Împărtășaniei

Cred, Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, Care ai venit în lume să mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu. Încă cred că Acesta este însuși Preacurat Trupul Tău și Acesta este însuși Scump Sângele Tău. Deci mă rog Ție: Miluiește-mă și-mi iartă greșelile mele cele de voie și cele fără de voie, cele cu cuvântul sau cu lucrul, cele întru știință și întru neștiință. Și mă învrednicește, fără osândă, să mă împărtășesc cu Preacuratele Tale Taine, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Amin.

Cinei Tale celei de taină, Fiul lui Dumnezeu, astăzi, părtaș mă primește, că nu voi spune vrăjmașilor Tăi, Taina Ta, nici sărutare Îți voi da ca Iuda, ci ca tâlharul mărturisindu-mă strig Ție: Pomenește-mă, Doamne, în împărăția Ta.

Nu spre judecată sau spre osândă să-mi fie mie împărtășirea cu Sfintele Tale Taine, Doamne, ci spre tămăduirea sufletului și a trupului.

Preotul și diaconul se împărtășesc, cu particielele pe care le țin în mâini, cu frică și cu toată evlavie, ștergându-și după aceea mâna cu buretele deasupra sfântului antimis.

Preotul, luând cu amândouă mâinile și cu un acoperământ sfântul potir, se împărtășește de trei ori dintr-însul, zicând:

Preotul: Mă împărtășesc eu, robul lui Dumnezeu, preotul (N), cu Cinstitul și Sfântul Sânge al Domnului și Dumnezeului și

Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor mele și spre viața de veci. Amin.

Apoi își șterge preotul buzele sale și sfântul potir cu aco perământul și zice:

Preotul: Iată S-a atins de buzele mele și va șterge fărădelegile mele și de păcatele mele mă va curăți.

Încă ținând sfântul potir cu un acoperământ, cheamă pe diacon, zicând:

Preotul: Apropie-te, diacone.

Diaconul vine, se închină și zice:

Diaconul: Iată vin la nemuritorul Împărat.

• Traducere / Transcriere fonetică

شماس، گرما را میگیرد و میگوید :

شماس : کشیش پدر، متبرک گردان گرما را .

şamas : keşişe pedar, motebarek begardan garma ra .

کشیش، گرما را تبرک داده و میگوید :

کشیش : متبرکست گرمای مقدسین تو، همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

Keşiş : motebarekast garmaie moqadasine to, hamişe, aknun, daem va javdaneh .

شماس، و اگر شماس نیست، کشیش میگوید :

شماس : آمین .

şamas : amin .

شماس، بصورتِ صلیبِ مقدس، شروع به ریختن میکند، در حدی که کفایت نماید تا مقدسین را گرم کند، و میگوید :

شماس : گرمای ایمانِ کامل، نثارِ روح القدس . آمین .

şamas : garmaie imane kamel, nesare ruholqodos . amin .

کشیش، قسمتِ " ح.س." را تکه های مشابه نموده، به تعدادی که کفایت کند برای روحانیون و همه پیروانی که حضور دارند . او آنها را در قسمتِ پایینِ دیسکِ مقدس قرار میدهد . حاضرین سه بار با نقشِ صلیب، ادای احترام نموده و سپس هر یک از دیگری، درخواستِ بخشش میکنند . سپس، کشیش میگوید :

کشیش : ای شماس، نزدیک بیا .

Keşiş : ei şamas, nazdik bia .

شماس از سمتِ مشرق (طلوع) از جلوی میزِ مقدس میگذرد، و بسمتِ چپ کشیش می آید .
دستهای خود را بصورتِ صلیب دراز میکند، دستِ راست روی چپ، و میگوید :

شماس : ای کشیش پدر، بده به من، پیکرِ صادق و مبارکِ آقا و خداوند و ناجیمان،
عیسای مسیح را .

şamas : ei keşişe pedar, bedē be man, peikare sadeq va mobarake aqa va khodavand va nagieman, Issaie Masih ra .

کشیش، در این هنگام که دستمال را لای انگشتانِ دستِ چپش دارد، یکی از تکه های قسمتِ " ح.س." را برداشته و آنرا روی دستمال گرفته، و به شماس میدهد و میگوید :

کشیش : پیکرِ صادق و مبارکِ آقا و خداوند و ناجیمان، عیسای مسیح را به تو میدهم
ای شماس (ن)، برای بخشایشِ گناهانِ تو و برای روزِ قیامت (زندگی جاودانه) .

Keşîş : peikare sadeq va mobarake aqa va khodavand va nagieman, Issaie Masih ra be to midaham ei şamas (N), baraie bakhşaişe gonahane to va baraie ruze qiamat (zendeghie javdaneh) .

شماس، تکهء پیکر مقدس را با دست راست گرفته، و پاسخ میدهد :

شماس : آمین . مسیحا در میان ما باد .

şamas : amin . Masiha dar miane ma bad .

کشیش : هست و خواهد بود .

keşîş : hast va khahad bud .

شماس، سمت دست کشیش را میبوسد و بسمت مشرق (طلوع) میز مقدس میرود و با سر، تعظیم میکند و منتظر میماند تا کشیش هم تکه ای از پیکر مقدس را بگیرد . کشیش، دستمال را زیر انگشت وسط دست راست خود، بین انگشت اشاره و دوم گرفته و سپس با دست چپ، تکهء خود را بلند کرده و آنرا در کف دست راست قرار داده و میگوید :

کشیش : پیکر صادق و مبارک آقا و خداوند و ناجیمان، عیسای مسیح را، به من کشیش (ن) بده، برای بخشایش گناهان من و برای روز قیامت (زندگی جاودانه) .

Keşîş : peikare sadeq va mobarake aqa va khodavand va nagieman, Issaie Masih ra be mane keşîş (N) bedeh, baraie bakhşaişe gonahane man va baraie ruze qiamat (zendeghie javdaneh) .

انگشتان خود را با دستمال، روی دیسک مقدس پاک کرده و کف دست چپ خود را زیر دست راستش قرار داده، به جلوی میز مقدس میرود و به همراه شماس، در خفا، دعای قبل از دادن شراب مقدس (آیین عشای ربانی مسیحیان) را میگویند :

دعای قبل از دادن شراب مقدس (آیین عشای ربانی مسیحیان)

Doaie qabl az dadane şarabe moqadas (aiine aşaişe rabanie masihian)

باور دارم ای خداوند، و شهادت میدهم که تو حقیقتاً مسیحایی، پسرِ خداوندِ زنده، که به این دنیا آمدی تا ناجیِ گناهکاران باشی، که اولین آنان من هستم .

Bavar daram ei khodavand, va şahadat midaham ke to haqiqatan masihaii, pesare khodavande zendeh, ke be in donia amadi ta nagie gonahkaran baši, ke avaline anan man hastam .

هنوز باور دارم که این، پیکرِ پاک و منزّه تو میباشد و این، خونِ گرانبهایِ توست .

hanuz bavar daram ke in peikare pak va monazahe to mibaşad va in, khune gheranbahaie tost .

پس، به تو دعا میکنم : رحمتِ بفرما و اشتباهاتِ منرا، چه عمد و چه غیرِ عمد، چه در گفتارم و چه در کردارم، چه دانسته و چه نادانسته را، ببخشا .

Pas, be to doa mikonam : rahmatam befarma va eştebahate manra, ce amd va ce qeire amd, ce dar goftaram va ce dar kerdaram, ce daneste va ce nadaneste ra, bebakhşa .

و مرا شایسته بگردان که بدونِ رنجشت، با اسرارِ پاکت، خود را متبرک کنم، برای بخششِ گناهان و برای قیامتم (زندگی جاودان) . آمین .

va manra şaieste begardan ke bedune rangeşat, ba asrare pakat, khod ra motebarek konam, baraie bakhşeşe gonahan va baraie qiamatam (zendeghie javdan) . amin .

آخرینِ شامِ با حواریونت، ای پسرِ خداوند، امروز متبرک، منرا می پذیرد، و اسرارِ تو را به دشمنانت نخواهم گفت، و تو را همچون یودا، بوسه نخواهم داد، بلکه همچون دزدی، فریادِ خود را برای تو به شاهد میگیرم : خداوند در عرشِ امپراطوریت، ذکر کن مرا .

Akharin şame ba havariunat, ei pesare khodavand, emruz motebarek, manra mipazirad, va asrare to ra be doşmananat nakhaham goft, va to ra hamcion Iuda, buse nakhaham dad, balke hamcion dozdi, fariade khod ra baraie to be şahed mighiram : khodavanda dar arşe emperaturiat, zekr kon manra .

و خداوندا، نه بسوی محاکمه یا بسوی تنبیهت، مرا سرنوشت باشد در این عبادتم بر
اسرارِ مقدسِ تو، بلکه بسوی درمانِ روح و جسم من .

*Va khodavanda, na besuie mohakeme ya besuie tanbihat manra sarnevest başad dar in
ebadatam bar asrare moqadase to, balke besuie darmane ruh va gesme man .*

کشیش و شماس، با تکه هایی که در دست دارند، با ترس و با همهء عباداتشان، نیایشِ تقسیم نموده،
و پس از آن، دستانِ خود را با دستمال، بر روی آنتیمیسِ مقدس، پاک میکنند .

کشیش، با هر دو دستانش و با چادری، جامِ مقدس را گرفته و سه بار از تقسیم آن نوشیده و میگوید

کشیش : برای خود، من بندهء خداوند، کشیش (ن)، نیایشِ تقسیم میکنم با خونِ
صادق و مقدسِ آقا و خداوند و شفا بخشِ ما عیسای مسیح، برای بخششِ گناهانم و
برای قیامتم (زندگی جاوید) . آمین .

*Keşiş : baraie khod, mane bandeie khodavand, keşiş (N), niaieşe taqsim mikonam ba khune
sadeq va moqadase Aqa va khodavand va şafabakhşe ma- Issaie Masih, baraie bakhşeşe
gonahanam va baraie qiamatam (zendeghie javid) . Amin*

سپس، کشیش لبهای خود و جامِ مقدس را با چادرِ آنها پاک کرده و میگوید :

کشیش : بنگر، که لبهای منرا لمس و گناهانِ من پاک خواهند شد و مرا از گناهانم
پاک میگرداند .

*Keşiş : bengar, ke labhaie manra lams va gonahane man pak khahand şod va manra az
gonahanam pak migardand .*

هنوز زمانی که جامِ مقدس را با یک چادر در دست دارد، شماس را صدا زده، میگوید :

کشیش : ای شماس، نزدیک شو .

Keşiş : ei şamas, nazdik şo .

شماس آمده، ادای احترام با نقشِ صلیب نموده و میگوید :

شماس : بنگر، که نزدِ امپراطورِ جاویدان می آیم .

şamas : bengar, ke nazde emperature javidan miaiam .

* *
*

Diaconul ia cu stânga colțul liber al acoperământului și îl așează sub bărbie, iar cu dreapta apucă de marginea pos tamentului sfântului potir, spre a înlesni preotului lucrarea, iar preotul îl împărtășește de trei ori, zicând:

Preotul: Se împărtășește robul lui Dumnezeu, diaconul (N), cu Cinstitul și Sfântul Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântui to rului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor sale și spre viața de veci.

Și diaconul zice:

Diaconul: Amin.

După ce s-a împărtășit diaconul, preotul zice:

Preotul: Iată s-a atins de buzele tale și va șterge fărădelegile tale și de păcatele tale te va curăți.

Diaconul își șterge apoi buzele și sfântul potir cu acoperământul.

(Tipicul american) Când sunt mai mulți credincioși pregătiți să se împărtășească, sfârșimă cu grijă cele două sfinte părți NI și KA în sfântul potir. Părticica Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, a sfinților, a viilor și a morților nu se pun în potir ci se lasă pe sfântul disc, până ce se vor cumineca toți credincioșii. Când diaconul pune părticelele NI și KA în potir, zice:

(Tipicul românesc) Punând întâi părticelele NI și KA una după alta în sfântul potir, diaconul (sau dacă nu este diacon, preotul), zice:

Diaconul: Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, unuia Celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și sfântă Învierea Ta o lăudăm și o slăvim; că Tu ești Dumnezeu nostru, afară de Tine pe altul nu știm, numele Tău numim.

Veniți toți credincioșii să ne închinăm sfintei Învierii lui Hristos, că iată a venit prin cruce bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm Învierea Lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat.

(Tipicul românesc) Când pune în sfântul potir părticica Născătoarei de Dumnezeu, diaconul (dacă nu este diacon, preotul) zice:

Diaconul: Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit. Saltă acum și te bucură, Sioane, iar tu, Curată, Născătoare de Dumnezeu, veselește-te întru Învierea Celui născut al tău.

(Tipicul românesc) Când pune în sfântul potir, părticelele pentru cele nouă cete ale sfinților, diaconul (sau dacă nu este diacon, preotul) zice:

Diaconul: O, Paștile cele mari și preasfințite, Hristoase! O, Înțelepciunea și Cuvântul lui Dumnezeu și Puterea! Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai cu adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale.

(Tipicul românesc) Diaconul sau preotul trage după aceea ușor cu buretele miridele pentru vii și pentru morți, și le pune în sfântul potir, zicând:

Diaconul: Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici, cu Cînstit Sângele Tău, pentru rugăciunile sfinților Tăi.

Diaconul sau preoții, ștergând apoi bine sfântul disc și sfântul antimis, ia părțile rămase și le pune în sfântul potir pe care după aceea îl acoperă. Pune apoi pe sfântul disc Aerul, întocmit, apoi sfânta steluță, iar peste ea acoperămîntul. După aceea, preotul citește în taină rugăciunea de mulțumire.

* Adesea, predica se ține acum.

• Traducere / Transcriere fonetică

شماس، با دست چپ، گوشه آزاد چادر را گرفته و آنرا زیر چانه خود قرار داده و با دست راست، لبه پایه جام مقدس را، برای آسان کردن انجام مراسم از سوی کشیش، میگیرد، سپس کشیش، آنرا سه بار نیایش تقسیم مینماید و میگوید :

کشیش : نیایش تقسیم، میشود بنده خداوند، شماس (ن)، با خون صادق و مقدس آقا و خداوند و شفا بخش ما- عیسی مسیح، برای بخشش گناهانش و برای قیامتش (زندگی جاویدش) .

Keşiş : niaieşe taqsim, mişavad bandeie khodavand, şamas (N), ba khune sadeq va moqadase Aqa va khodavand va şafabakhşe ma- Issaie Masih, baraie bakhşeşe gonahanaş va baraie qiamataş (zendeghie javidaş) .

و شماس میگوید :

شماس : آمین .

şamas : amin .

پس از اینکه شماس، نیایش تقسیم گردید، کشیش میگوید :

کشیش : بنگر، که لبهای تو را لمس و گناهان تو پاک خواهند شد و تو را از گناهانم پاک میگرداند .

Keşiş : bengar, ke labhaie manra lams va gonahane to pak khahand şod va to ra az gonahanat pak migardanađ .

سپس، شماس لبهای خود و جام مقدس را با چادر آنها پاک میکند .

(نمونه آمریکایی) زمانیکه مومنین زیادی برای نیایش تقسیم حضور دارند، با احتیاط، دو قسمت مقدس "ن.ی." و "ک.آ." در جام مقدس، تکه میشوند . تکهء زایندهء مقدس خداوند، مقدسین، زندگان و مردگان، در جام گذاشته نمیشوند، بلکه روی دیسک مقدس گذاشته میشوند تا زمانیکه همهء مومنین شوند . زمانیکه شماس، تکه های "ن.ی." و "ک.آ." را در جام میگذارد، اینچنین میگوید :

(نمونه رومانیایی) ابتدا تکه های "ن.ی." و "ک.آ." را، یکی پس از دیگری در جام کرده و سپس شماس (و اگر شماس نیست، کشیش) اینچنین میگوید :

شماس : با دیدن دوباره زنده شدن مسیح، به درگاه مقدس عیسی عبادت کنیم، تنها کسیکه بدون گناهست .

şamas : ba didane dobare zende şodane Masih, be dargahe moqadase Issa ebadat konim, tanha kasike bedune gonahast .

به صلیب تو عبادت میکنیم ای مسیحا، و دوباره زنده شدن مقدس تو را تجلیل و تکریم میکنیم ؛

be salibe to ebadat mikonim ei Masiha, va dobare zende şodane moqadase to ra tajlil va takrim mikonim ;

زیرا تو، خداوندِ ما هستی و بجز تو، کس دیگری را نمیشناسیم و نام تو را بیان
میداریم .

*zira to, khodavande ma hasti va begioz to, kase digari ra nemişenasim va name to ra baian
midarim .*

بیایید، همهء مومنین، تا عبادت کنیم دوباره زنده شدن مقدس مسیحا را، که ببین
چگونه سعادتِ همگان از صلیب آمد .

*biaiid, hameie moomenin, ta ebadat konim دوباره zende şodane moqadase Masiha ra, ke
bebin ceguneh saadate hamegan az salib amad .*

همیشه خداوند را عبادت کرده و تجلیل کنیم دوباره زنده شدنش را که او برای ما به
صلیب کشیده شدن را تحمل کرد و با مرگ، مرگ را نابود کرد .

*hamişe khodavand ra ebadat karde, va tajlil konim دوباره zende şodanaş ra şe u baraie ma
be salib keşide şodan ra tahamol kard va ba marg, marg ra nabud kard .*

(نمونهء رومانیایی) زمانیکه تکهء زایندهء خداوندی را در جام میکند، شماس (و اگر شماس
نیست، کشیش) اینچنین میگوید :

شماس : نورانی شو، نورانی شو، ای اورسلیم نو، که شکوه خداوندی روی تو طلوع
نمود .

şamas: nurani şo, nurani şo, ei Ursalime no, ke şokuhe khodavandi ruie to toluu nemud .

ای صهیون، اکنون بپاخیز و شاد باش، همچنین تو، ای پاکِ زایندهء خداوندی،
خوشحال باش از دوباره زنده شدنِ زاییده شدهء تو .

*ei Sahion, aknun bepakhiz va şad baş, hamcenin to, ei pake zaiandeie khodavandi, khoşhal
baş az دوباره zende şodane zaiide şodeie to .*

(نمونه رومانیایی) زمانیکه تکه های 9 گروه مقدسین را در جام میکند، شماس (و اگر شماس نیست، کشیش) اینچنین میگوید :

شماس : ای عیدهای پاک بزرگ و مقدس مسیحا ! ای اندیشمندی و کلام و قدرت خداوند ! عنایت بفرما تا ما نیز با تو نیایش تقسیم بجا آوریم، در حقانیت روز بدون شب عرش امپراطوری تو .

şamas : ei eidhaie pake bozorg va moqadase Masiha ! ei andişmandi va kalam va qodrate khodavand ! enaiat befarma ta ma niz ba to niaieşe taqsim beja avarim, dar haqaniatie ruze bedune şabe arşe emperaturie to .

(نمونه رومانیایی) شماس یا کشیش، پس از آن به آرامی با دستمال روی ... برای زندگان و مردگان میکشد و آنها را در جام مقدس گذاشته و میگوید :

شماس : خداوندا، با خون صادقت و برای دعاهاى مقدسینت، بشویی گناهان کسانی را که در اینجا ذکر گردیدند .

şamas : khodavanda, ba khune sadeqat va baraie doahaie moqadasinat, beşu gonahane kasanira ke dar inja zekr gardidand .

شماس یا کشیش، سپس دیسک مقدس و آنتیمیس مقدس را بخوبی پاک کرده، تکه های باقیمانده را برداشته و در جام مقدس کرده و روی آنرا میپوشانند . سپس پوشش بزرگ را روی دیسک مقدس گذاشته و سپس ستاره مقدس را و سپس رویش را پوشش میکشد . پس از آن، کشیش در خفا، دعای شکرگزاری را میخواند.

* در بسیاری موارد، موعظه در این زمان انجام میگیرد

* *
*

Rugăciunea de mulțumire

Preotul: Mulțumim Ție, Stăpâne, Iubitorule de oameni, Dătătorule de bine al sufletelor noastre, că și în ziua de acum ne-ai învrednicit pe noi de cereștile și nemuritoarele Tale Taine. Îndreptează calea noastră, întărește-ne pe noi, pe toți, întru frica Ta; păzește viața noastră, întărește pașii noștri, pentru rugăciunile și mijlocirile măritei Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și pentru ale tuturor sfinților Tăi.

Preotul și diaconul își spală mâinile. Când se termină predica, se ridică perdeaua și se deschid sfintele uși, iar diaconul, închinându-se o dată, primește sfântul potir de la preot și, stând între sfintele uși, înalță potirul și zice:

Diaconul: Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați.

Strana: Binecuvântat este Cel ce vine în numele Domnului. Dumnezeu este Domnul și s-a arătat nouă!

În Săptămâna Luminată strana cântă: Hristos a înviat... (o dată).

Întorcându-se spre sfântul altar, diaconul dă sfântul potir preotului. Credincioșii se apropie, unul câte unul, să se împărtășească cu Sfintele Daruri. Preotul, stând cu fața către ei și ținând în mâini sfântul potir, zice rugăciunile dinaintea împărtășaniei:

Preotul: Cred, Doamne, și mărturisesc..., Cinei Tale celei de taină..., Nu spre judecată sau spre osândă...,

Credincioșii vin unul după altul cu umilință și cu frică, închinându-se și ținând mâinile strânse la piept. Preotul zice fiecăruia:

Preotul: Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N) cu Cinstitul și Sfântul Trup și Sânge al Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor lui și spre viața de veci.

În timpul împărtășirii credincioșilor, strana cântă: Trupul lui Hristos primiți..., Cinei Tale celei de taină... sau alte cântări.

Strana: Trupul lui Hristos primiți și din izvorul cel fără de moarte gustați. Aliluia, aliluia, aliuluia!

Cei împărtășiți își șterg buzele cu sfântul acoperământ și sărută sfântul potir închinându-se.

La încheierea împărtășirii credincioșilor, preotul, ținând cu amândouă mâinile sfântul potir (sau, de nu este nimeni de împărtășit, luându-l de la diacon) îi binecuvântează pe creștini cu sfântul potir și zice

Preotul: Mântuiește, Dumnezeule, poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta.

Strana: Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc; am aflat credința cea adevărată, nedespărțitei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi.

De la Paști până la Înălțare: Hristos a înviat... (o dată)

De la Înălțare până la Rusalii: Înălțatu-Te-ai întru mărire...

În timpul cântării, preotul pune sfântul potir pe sfântul antimis și diaconul pune în sfântul potir celelalte părțicele de pe sfântul disc.

Preotul tămâiază Sfintele Daruri de trei ori, zicând:

Preotul: Înălță-Te peste ceruri, Dumnezeule, și peste tot pământul slava Ta.

Preotul dă cădelnița diaconului, care le ridică deasupra capului și, trecând prin fața Sfintei Mese, se întoarce spre credincioși arătându-le sfântul disc, apoi îl duce la proscomidiar și-l pune acolo.

Preotul se închină de trei ori în fața Sfintei Mese și zice în taină:

Preotul: Binecuvântat este Dumnezeul nostru...

Dacă nu este diacon, preotul se închină de trei ori înaintea Sfintei Mese, ia sfântul disc cu mâna stângă și sfântul potir cu mâna dreaptă și ținând sfântul potir deasupra sfântului disc, zice în taină: Binecuvântat este Dumnezeul nostru...

Sfârșindu-se de cântat la strană: Am văzut Lumina cea adevărată..., preotul se întoarce către credincioși, zicând cu glas mare:

Preotul: ...totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne, ca să laudăm mărirea Ta; că ne-ai învrednicit pe noi să ne împărtășim cu sfintele, dumnezeieștile, nemuritoarele, preacuratele și de viață făcătoarele Tale Taine. Întărește-ne pe noi întru sfințenia Ta, toată ziua să ne învățăm dreptatea Ta. Aliluia, aliluia, aliluia!

În timpul acestei cântări, preotul merge la proscomidiar și pune sfântul potir acolo (iar dacă nu este diacon, duce și sfântul disc). Preotul cădește Sfintele de trei ori, nezacând nimic. Diaconul, având capul acoperit, merge în fața sfintelor uși și zice ectenia (dacă nu este diacon, următoarea ectenie se zice de către preot). Preotul se întoarce la Sfânta Masă și

strânge sfântul antimis, începând cu partea de răsărit și continuând cu cea de apus, cea de miazăzi și în urmă cea de miazănoapte.

• Traducere / Transcriere fonetică

دعای شکرگزاری (سپاس)

Doaie şokrgozari (sepas)

کشیش : تو را شکرگزاریم، ای مالک، دوستدارِ انسانها، نیکی بخشِ روحِ ما، که در اینروز نیز ما را شایسته‌ء اسرارِ آسمانی و جاودانه‌ء خود نمودی .

Keşiş: to ra şokr gozarim, ei malek, dustdare ensanha, niki bakhşe ruhe ma, ke dar inruz niz ma ra şaïesteie asrare asmani va javdaneie khod nemudi .

ما را به راهِ راست هدایت کن، به ما، به همگی، با ترس از تو، توانایی بده ؛

Ma ra be rahe rast hedaïat kon, be ma, be hameghi, ba tarse az to, tavanaii bede ;

زندگی ما را حفاظت و گامهای ما را استوار بفرما، برای دعاها و رابط بودنمان با زاینده‌ء بزرگِ خداوندی و همیشگیِ مریم باکره و برای همه‌ء مقدسینت .

zendeghie ma ra hefazat va gamhaie ma ra ostovar befarma, baraie doaha va rabet budaneman ba zaiandeie bozorghe khodavandi va hamîşeghie Mariame bakere va baraie hameie moqadasinat .

کشیش و شماس، دستهای خود را می‌شویند . زمانی‌که موعظه بپایان میرسد، پرده بلند شده و درهای مقدس باز می‌گردند، و شماس، یکبار به احترام نقشِ صلیب کشیده، و جام مقدس را از کشیش گرفته و میانِ درهای مقدس ایستاده و جام مقدس را بلند کرده و می‌گوید :

شماس : با ترس از خداوند، با ایمان و با عشق، نزدیک شوید .

şamas : ba tarse az khodavand, ba iman va ba eşq, nazdik şavid .

پیروان (حاضرین) : متبرکست آنکس که بنام خداوند می آید .

peirovan (hazerin) : motebarekast ankas ke bename khodavand miaiad .

خداوند، آقای ماست و خود را به ما نشان داد !

khodavand, Aqaie mast va khod ra be ma nešan dad !

در هفته نورانی، پیروان (حاضرین) میخوانند : مسیحا زنده شد ... (یکبار) .

... : Masiha zende šod (.....)

به هنگام بازگشتش بسوی محراب مقدس، شماس، جام مقدس را به کشیش میدهد . مومنین نزدیک میشوند، تا یکی پس از دیگری، با نذرهای مقدس (هدایا)، نیایش تقسیم شوند . کشیش، بسمت آنها ایستاده و جام مقدس را در دست داشته، و دعای قبل از نیایش تقسیم را میگوید :

کشیش : خداوندا، باور دارم و شهادت میدهم، شام آخر در خفای تو را، نه بسوی محاکمه یا بسوی تنبیهت،

Kešiš: khodavand, bavar daram va šahadat midaham , šame akhare dar khafaie to ra..... , na besuie mohakeme ya besuie tanbihat , .

مومنین، یکی پس از دیگری، با تواضع و ترس آمده، علامت صلیب کشیده و دستهای خود را مچ شده بر سینه گرفته .

کشیش، به هر یک از آنها میگوید :

کشیش : نیایش تقسیم، میشود بنده خداوند (ن)، با پیکر و خون صادق و مقدس آقا و خداوند و شفاعتش ما- عیسی مسیح، برای بخشش گناهانش و برای قیامتش (زندگی جاویدش) .

Kešiš : niaieše taqsim, mišavad bandeie khodavand (N), ba peikar va khune sadeq va moqadase Aqa va khodavand va šafa bakhše ma- Issa Masih, baraie bakhšeše gonahanaš va baraie qiamataš (zendeghie javidaš) .

در حین نیایش تقسیم مومنین، پیروان (حاضرین) میخوانند : پیکرِ مسیحا را می پذیرید
.....، شامِ آخرِ در خفای تو را، یا دعاهاى دیگری .

..... : *peikare Masiha ra mipazirid , şame akhare dar khafaie to ra*

پیروان (حاضرین) : پیکرِ مسیحا را بپذیرید و از چشمهء بدونِ مرگ، بنوشید .

peirovan (hazerin) : peikare Masiha ra bepazirid va az çeşmeie bedune marg, benuşid .

ستایش، ستایش، ستایش !

setaieş, setaieş, setaieş !

آنانیکه موردِ نیایشِ تقسیم واقع شدند، لبهایشان را با پوششِ مقدس پاک کرده و جامِ مقدس را بوسیده
و نقشِ صلیب میکشند .

در پایانِ نیایشِ تقسیم مومنین، کشیش با هر دو دستش، جامِ مقدس را گرفته (یا اگر کسی برای
نیایشِ تقسیم نیست، آنرا از شماس میگیرد) و مومنین را با جامِ مقدس، تبرک میدهد و میگوید :

کشیش : شفا بخش خداوندا، مردمانت را و برکت بده میراثت را .

Keşiş : şafa bakhş khodavanda, mardomanat ra va barekat bede mirasat ra.

پیروان (حاضرین) : نورِ حقیقی را دیدم، روحِ آسمانی را دریافت نمودم ؛

peirovan (hazerin) : nure haqiqi ra didam, ruhe asmani ra dariaft nemudam ;

از ایمانِ حقیقی آگاه گشته و به درگاهِ تثلیث جدا نشدنی، صلیبِ احترام کشیدیم، زیرا
او ما را نجات داد .

*az imane haqiqi agah gaşte va be dargahe taslise joda našodani, salibe ehteram keşidam,
zira u ma ra nejat dad .*

از عیدِ پاک تا معراج : مسیحا زنده شد ... (یکبار)

(...) : *Masiha zende şod*

از معراج تا عید گلریزان (روسالی) : به بزرگی به معراج رفتی

.... : *be bozorgi be meeraj rafti*

در هنگام خواندن، کشیش، جام مقدس را روی آنتیمیس مقدس گذاشته و شماس تکه های دیگر تقسیم شده روی دیسک مقدس را در جام مقدس میگذارد .

کشیش، نذرهای مقدس (هدایا) را سه بار، بخور عود میدهد و میگوید :

کشیش : خداوندا، بر آسمانها معراج بفرما و بر همهء زمین، شکوهت را بیفکن .

Keşiş : khodavanda, bar asmanha meeraj befarma va bar hameie zamin, şokuat ra biafkan .

کشیش، ظرف عود را به شماس میدهد و شماس آنرا روی سر خود بلند نموده، از جلوی میز مقدس گذشته و بسوی مومنین آمده و دیسک مقدس را به آنها نشان میدهد، سپس آنرا به پروسکومیدیار برده و آنجا میگذارد .

کشیش، در جلوی میز مقدس، سه بار صلیب احترام کشیده و در خفا میگوید :

کشیش : مبارکست خداوند ما ...

Keşiş : mobarakast khodavande ma

اگر شماس نباشد، کشیش در جلوی میز مقدس، سه بار صلیب احترام کشیده، دیسک مقدس را با دست چپ خود و جام مقدس را با دست راست خود گرفته و جام مقدس را روی دیسک مقدس گرفته و در خفا میگوید : مبارکست خداوند ما

... : *mobarakast khodavande ma* ...

و دعای خود را بین حاضرین، اینگونه پایان می برد : نور حقیقی را دیدم، کشیش بسوی حاضرین برگشته و با صدای بلند میگوید :

... : nure haqiqi ra didam ... :

کشیش : همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

Keşîş : hamişe, aknun, daem va javdane .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

دهانهای ما از ستایش تو پر گردند خداوندا، تا ما بزرگی تو را ستایش کنیم ؛

Dahanhaie ma az setaieşe to por gardand khodavanda, ta ma bozorhie to ra setaieş konim ;

چون به ما شایستگی نیایش تقسیم با مقدسینت، خداوندگاریت، جاودانه هایت، و اسرار پاک و آفریدگاریت را دادی .

cion be ma şaiesteghie niaieşe taqsim ba moqadasinat, khodavandgariat, javdanehaiat, va asrare pak va afaridgariat ra dadi .

در تقدست، به ما توانایی بده که همه روزه، عدالت تو را بیاموزیم .

dar taqadosat, be ma tavanaii bede ke hame ruzeh, edalate to ra biamuzim .

ستایش، ستایش، ستایش !

setaieş, setaieş, setaieş !

در طول این دعا، کشیش به کنارِ پروسکومیدیار می‌رود و جام مقدس را آنجا می‌گذارد (اگر شماس نباشد، دیسک مقدس را هم می برد) . کشیش، مقدسات را سه بار بخور داده، بدون اینکه چیزی بگوید .

شماس، زمانیکه سر خود را پوشانده است، به جلوی درهای مقدس می‌رود و مناجات می‌گوید (اگر شماس نباشد، مناجات را کشیش می‌گوید) . کشیش، به کنارِ میز مقدس برگشته و آنتیمیس مقدس را

جمع کرده و اینکار را از سمتِ مشرقِ آن (طلوع) آغاز و با سمتِ مغربش ادامه، سپس سمتِ جنوبش و در پایان، سمتِ شمالش .

Ectenia de mulțumire

Diaconul: Drepti, primind dumnezeieștile, sfintele, preacuratele, nemuritoarele, cereștile și de viață făcătoarele, înfricoșătoarele lui Hristos Taine, cu vrednicie să mulțumim Domnului.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Apără, mântuiește, miluiește și ne păzește pe noi, Dumnezeu, cu harul Tău.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul: Ziua toată desăvârșită, sfântă, în pace și fără de păcat cerând, pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră, lui Hristos Dumnezeu, să o dăm.

Strana: Ție, Doamne.

Diaconul merge înaintea icoanei Mântuitorului și așteaptă acolo cu capul plecat, până la sfârșitul rugăciunii amvonului.

Preotul face cruce peste sfântul antimis cu Sfânta Evanghelie, zicând ecfonisul:

Preotul: Că Tu ești sfințirea noastră și Ție slavă înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Așează Sfânta Evanghelie pe Sfânta Masă, așa cum era la începutul Sfintei Liturghii.

Strana: Amin.

Preotul, având capul acoperit și privind spre credincioși zice:

Preotul: Cu pace să ieșim.

Strana: Întru numele Domnului.

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește.

Preotul, luându-și Liturghierul, iese prin sfintele uși, merge în mijlocul bisericii, face o închinăciune către altar și zice rugăciunea amvonului.

Rugăciunea amvonului

Preotul: Cel ce binecuvântezi pe cei ce Te binecuvântează, Doamne, și sfințești pe cei ce nădăjduiesc întru Tine, mântuiește poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta. Plinirea Bisericii Tale o păzește; sfințește pe cei ce iubesc podoaba casei Tale; Tu pe aceștia îi preamărește cu dumnezeiască puterea Ta; și nu ne lăsa pe noi cei ce nădăjduim întru Tine. Pace lumii Tale dăruiește, bisericilor Tale, preoților, *(aici se pomenește Cărmuirea țării, după îndrumările Sfântului Sinod)* și la tot poporul Tău. Că toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorând de la Tine, Părintele luminilor, și Ție slavă și mulțumire și închinăciune înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

Dacă credincioșii aduc daruri întru cinstirea și pomenirea Sfântului sau pentru sărbătoare (colivi, brânză și ouă, struguri, pârgă de poame, ori alte roade), se cântă la strună troparele și condacul sărbătorii.

Strana: (Cântarea cuvenită)

Preotul tămâind zice:

Preotul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește.

• Traducere / Transcriere fonetică

مناجاتِ سپاس (شکر گزاری)

Monajate sepas (şokr gozari)

شماس : ایستاده و به حق، می پذیریم خداوندگاریت، مقدسینت، منزہیت، جاودانه
هایت، آسمانیت و آفریدگاریت، اسرارِ ترس دار مسیحایت را و با شایستگی خداوند
را سپاس (شکر) میگوییم .

şamas : istade va be haq, mipazirim khodavandgariat, moqadasinat, monazahiat, javdanehaiat, asmaniat va afaridgariat, asrare tarsdare masihaiat ra va ba şaiesteghi, khodavand ra sepas (şokr) miguiim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا مرحمت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda marhamat befarma .

شماس : خداوندا با توانایت، مدافعمان باش، نجاتمان ده، رحمت بفرما و نگهبانیمان کن .

şamas : khodavanda, ba tavanaiaat, modafeeman baş, nejateman deh, rahmat befarma va negahbanieman kon .

پیروان (حاضرین) : خداوندا مرحمت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda marhamat befarma .

شماس : این روز به کمال پایان رسیده را، مقدس را، در صلح و بدون گناه می طلبیم، به ما و هر یک برای دیگری و همهء زندگی ما را، به عیسی مسیح ارزانی میداریم .

şamas : in ruze be kamal bepaian reside ra, moqadas ra, dar solh va bedune gonah mitalabim, be ma va har yek baraie digari va hamem zendeghie ma ra, br Issa Masih arzani midarim .

پیروان (حاضرین) : به تو، خداوندا .

peirovan (hazerin) : be to khodavanda .

شماس، به جلوی تابلوی شمایل عیسای شفاعت رفته و در آنجا با تعظیم سر، تا پایان دعای آمون، منتظر میماند .

کشیش، روی آنتیمیس مقدس و انجیل مقدس، صلیب احترام کشیده و اکفونیس را میگوید :

کشیش : تو تقدس بخش ما هستی و ما شکوه و عظمت تو را بجا می آوریم، ای پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه .

Keşiş : to, taqados bakhşe ma hasti va ma lokuh va azemate to ra beja miavarim, ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdane .

انجیلِ مقدس را روی میزِ مقدس، همانگونه که در آغازِ مناجاتِ مقدس بود، میگذارد .

پیروان (حاضرین) : آمین .

peirovan (hazerin) : amin .

کشیش، در این زمان که سرش پوشیده است و بسوی مومنین نگاه میکند، اینچنین میگوید :

کشیش : با صلح، خروج کنیم .

Keşiş : ba solh, khoruj konim .

پیروان (حاضرین) : با نام خداوند .

peirovan (hazerin) : ba name khodavand .

شماس : به درگاه خداوند دعا کنیم .

şamas : be dargahe khodavand doa konim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا مرحمت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda marhamat befarma .

کشیش، مناجات نامه خود را بدست گرفته و از راه درهای مقدس، بیرون آمده و به وسطِ کلیسا می‌رود و یک صلیبِ احترام بسوی محراب کشیده و دعای آمون را میگوید :

دعای آمون

Doaie Amvon

کشیش : خداوندا، ای که متبرک میگردانی کسانیرا که مبارکت میدارند، و مقدس میگردانی کسانیرا که به تو امید بسته اند، نجات بده مردمانت را و متبرک بفرما میراثت را .

Keşîş : khodavanda, ei ke motebarek migardani kasanira ke mobarakat midarand, va moqadas migardani kasanira ke be to omid basteand, nejat bede mardomanat ra va motebarek befarma mirasat ra .

ازدهامِ کلیسایت را حفاظت بفرما ؛

ezdehame kelisaiait ra hefz befarma ;

مقدس بفرما کسانیرا که عاشقِ زینتِ خانهء تو هستند ؛

moqadas befarma kasanira ke aşeqe zinate khaneie to hastand ;

و آنها را بزرگی بفرما با قدرتِ خداوندیت ؛

va anha ra bozorgi befarma ba qodrate khodavandiat ;

و ما کسانیرا که به راهِ تو امید بسته ایم، رها نکن .

va ma kasanira ke be rahe to omid basteim, raha nakon .

صلح به دنیا، به کلیساهایت، به کشیشانت (در اینجا اشاره به رهبران کشوری ، پس از هدایت شورای کلیسایی مقدس میشود) و به همهء مردمانت عطا بفرما .

solh be donia, be kelisahaiait, be keşîşanat (.....) va be hameie mardomanat ata befarma .

که همهء داده های نیک و همهء هدایای (نعمتهای) فرستاده شده از بالا، از سوی تو فرود آمده اند، ای پدرِ روشناییها، و شکوه و عظمتِ تو را و سپاس و شکر و احترام بتو را بجا می آوریم، ای پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه .

ke hameie dadehaie nik va hameie hadaiaie (neemathaie) ferestade şode az bala, az suie to forud amadeand, ei pedare roşaniha, va şokuh va azemate to ra va sepas va şokr va ehterame to ta beja miavarim, ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdaneh .

پیروان (حاضرین) : آمین .

peirovan (hazerin) : amin .

اگر مومنین، نذر و هدایا برای قِردانی و ذکرِ مقدس و یا بمناسبتِ جشنها بیاورند (کولیوا، پنیر و تخم مرغ، انگور، میوه های کال، یا محصولاتِ دیگر)، حاضرین، دعای تروپار و کونداکِ جشنها را میخوانند .

پیروان (حاضرین) : (دعای مربوط – مناسب)

peirovan (hazerin) : (doaie marbut- monaseb) .

کشیش، بخور میدهد و میگوید :

کشیش : به درگاهِ خداوند دعا کنیم .

Keşiş : be dargahe khodavand doa konim .

پیروان (حاضرین) : خداوندا رحمت بفرما .

peirovan (hazerin) : khodavanda rahmat befarma .

* *
*

Preotul, stând lângă daruri, zice cu glas mare rugăciunea potrivită cu felul de daruri (rugăciunile de acest fel se găsesc mai departe în Liturghier).

Preotul: (Zice rugăciunea potrivită din Liturghier)

Strana: Amin.

Strana cântă:

Strana: Fie numele Domnului binecuvântat... (de trei ori)

În Săptămâna Luminată... Hristos a înviat... (de trei ori)

Strana continuă cu Psalmul 33 (de trei ori):

Strana: Bine voi cuvânta pe Domnul...

Preotul se pleacă spre credincioși, în dreapta și în stânga, și intră prin sfintele uși. Diaconul intră prin ușa dinspre miazănoapte. Merg către proscomidiar unde își descoperă și își pleacă capetele amândoi. Preotul zice următoarea rugăciune:

Preotul: Plinirea Legii și a proorocilor Tu însuși fiind, Hristoase, Dumnezeu nostru, Cel ce ai plinit toată rânduiala părintească, umple de bucurie și de veselie inimile noastre, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Diaconul, din sfintele uși, zice:

Diaconul: Domnului să ne rugăm.

Strana: Doamne miluiește.

Diaconul își descoperă capul, se întoarce la proscomidiar și consumă ce a rămas din Sfintele Taine. El curăță sfântul potir cu vin și apă. Apoi îl șterge cu un ștergar anume pregătit și pune sfântul potir cu celelalte obiecte liturgice.

Preotul, acoperindu-și capul, binecuvântează pe credincioși dintre sfintele uși:

Preotul: Binecuvântarea Domnului peste voi toți cu al Său har și cu a Sa iubire de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Strana: Amin.

• Traducere / Transcriere fonetică

کشیش در کنارِ نذر ها (هدایا) ایستاده، و با صدای بلند، دعای متناسب با نوع نذر ها (هدایا) را میگوید (این نوع دعاها در مناجات نامه یافت میگردند) .

کشیش : (دعای مناسب در مناجات نامه را میگوید)

Keşiş : (doaie monaseb dar monajatname ra miguiad) .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

پیروان اینگونه میخوانند :

پیروان (حاضرین) : بدینگونه نام خداوند مبارک باد (سه بار)

Peirovan (hazerin) : bedingune, name khodavand mobarak bad ... (3 ...) .

در هفتهء نور مسیحا زنده گردید (سه بار)

... masiha zende gardid ... (3 ...)

پیروان (حاضرین) با پسالم 33 ادامه میدهند (سه بار) :

پیروان (حاضرین) : مبارک میداریم، خداوندمان

Peirovan (hazerin) : mobarak midarim, khodavandeman ...

کشیش، بسوی مومنین میروند، بسمتِ چپ و راست، و از درهای مقدس وارد میشود . شماس، از درِ شمالی وارد میشود .

بسمتِ پروسکومیدیار میروند و در آنجا هر دو، پوششِ روی سرهای خود را برداشته و با سرهای خود تعظیم میکنند .

و کشیش، این دعا را میگوید :

کشیش : تحققِ قانون و رسالت، تو هستی ای مسیحا، خداوندِ ما، ای تو که کامل
فرمودی فرمانِ پدر را، قلبهای ما را از شادی و نشاط پر بفرما، همیشه، اکنون، دائم
و جاودانه . آمین .

*Keşiş : tahaqoqe qanun va resalat, to hasti ei Masiha, khodavande ma, ei to ke kamel
farmudi farmane pedar ra, qalbhaie ma ra az şadi va neşat por befarma, hamişe, aknun,
daem va javdaneh . Amin*

شماس، از میانِ درهای مقدس، میگوید :

شماس : به درگاهِ خداوند دعا کنیم .

şamas : be dargahe khodavand doa konim .

پیروان (حاضرین) : خداوند مرحمت بفرما .

Peirovan (hazerin) : khodavanda marhamat befarma .

شماس، سرِ خود را باز نموده، بسمتِ پروسکومیدیار بازگشته و آنچه را از مراسم دینی باقیمانده،
میل میکند .

او، جامِ مقدسِ شراب و آب را تمیز میکند . سپس آنرا با یک حوله مخصوص پاک کرده و جام
مقدس و سایرِ ابزارِ مناجات را سرِ جاشان میگذارد .

کشیش، سرِ خود را پوشانده، و از میانِ درهای مقدس، مومنین را تبرک میدهد :

کشیش : تبرکِ خداوند، با همهء توانایی و عشقتش نسبتِ به انسانها، بر همهء شما باد،
همیشه، اکنون، دائم و جاودانه .

*Keşiş : tabaroke khodavand, ba hameie tavanaii va eşqaş nesbate be ensanha, bar hameie
şoma bad, hamişe, aknun, daem va javdaneh .*

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

Otpustul

Preotul se pleacă către icoana Mântuitorului și zice:

Preotul: Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ție.

Strana: Slavă. Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Doamne miluiește. Doamne miluiește. Doamne miluiește.

Întru numele Domnului, părinte, binecuvântează.

Preotul: Cel ce a înviat din morți...; *iar de nu va fi duminică zice:* Hristos, Adevăratul Dumnezeuul nostru, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, ale Sfinților, măriților și întru tot lăudaților Apostoli, ale Sfântului (N) *(al cărui hram îl poartă biserica)*, ale celui între sfinți Părintelui nostru Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului, ale Sfântului (N), a cărui pomenire o săvârșim, ale Sfinților și dreptilor dumnezeiești Părinți Ioachim și Ana și pentru ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi, ca un bun și de oameni iubitor.

Strana: Amin.

Preotul se întoarce cu fața spre icoana Mântuitorului și zice:

Preotul: Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, miluiește-ne pe noi.

Strana: Amin.

Preotul se întoarce în altar și închide sfintele uși și perdeaua. Ieșind prin ușa diaconului, el (sau altcineva anume rânduit) împarte anafura credincioșilor. Când se termină aceasta, se întoarce în altar și, dacă nu este diacon, el însuși consumă Sfintele Taine. Preotul și diaconul își scot veșmintele și zic rugăciunile de mulțumire.

• Traducere / Transcriere fonetică

اُوتپوست (پایانِ مناجات)

Otpust (paiane monajat)

کشیش، بسمتِ تابلوی شمایلِ نجات دهنده (عیسی) می‌رود و می‌گوید :

کشیش : شکوه و عظمت تو را باد، ای مسیحای خدا، ای امیدِ ما، شکوه و عظمت تو را باد .

Keşiş : şokuh va azemat, to ra bad, ei masihaie khoda, ei omide ma, şokuh va azemat, to ra bad .

پیروان (حاضرین) : شکوه و عظمت، تو را ای پدر، پسر و روح القدس، اکنون، همیشه و جاودانه . آمین .

Peirovan (hazerin) : şokuh va azemat, to ra ei pedar, pesar va ruholqodos, aknun, hamişe va javdaneh . amin .

خداوندا رحمت بفرما، خداوندا رحمت بفرما، خداوندا رحمت بفرما .

Khodavanda rahmat befarma, Khodavanda rahmat befarma, Khodavanda rahmat befarma .

ای کشیش پدر، بنام نام خداوند، متبرک بنما .

Ei keşişe pedar, bename name khodavand, motebarek benama .

کشیش : آنکه از مرگ، زنده شد ؛

Keşiş : anke az marg, zende şod ... ;

اگر یکشنبه نباشد، میگوید : مسیحا- خداوند حقیقی ما، برای دعاهای مادر پاکش، مقدسینش، رسولان بزرگ و قابل تجلیلش، مقدسش (ن) (که نام او بر این کلیسا گذاشته شده)، پدر مقدس ما- یوحنا زرين دهان، اسقف قسطنطنیه، مقدسش (ن) که ذکر او را بجا می آوریم،

... : Masiha- khodavande haqiqie ma, baraie doahaie madare pakaş, moqadasinaş, rasulane bozorg va qabele tajlilaş, moqadasaş (N) (...), pedare moqadase ma- Iuhanaie zarin dahan, osqofe qostantanieh, moqadasaş (N), ke zekre u ra beja miavarim,

مقدسین و صالحین خداوندی- والدینش، حاکیم و آنا و برای همهء مقدسان، به ما ترحم فرموده و ما را ناجی باش، آنگونه که نیک و دوستدار انسانهایی .

moqadasin va salehine khodavandi- valedainaş - Hakim va Ana, va baraie hameie moqadasan, be ma tarahom farmude va ma ra nagi baş, angune ke nik va dustdare ensanhaii .

پیروان (حاضرین) : آمین .

Peirovan (hazerin) : amin .

کشیش، نگاهش را بسمت تابلوی شمایل عیسی ناجی برگردانده و میگوید :

کشیش : برای دعای والدین مقدسمان، ای خداوند ما- عیسی مسیح، به ما ترحم بفرما

Keşiş: baraie doaie valedeine moqadaseman, ei khodavane ma- Issaie Masih, be ma tarahom befarma .

پیروان (حاضرین) آمین .

Peirovan (hazerin) : Amin .

کشیش، به محراب بازگشته و درهای مقدس و پرده را می بندد . از سمتِ درِ شماس، بیرون می آید، (یا او و یا شخصِ منصوب شده دیگری) و نانِ مقدس بینِ مومنین تقسیم میکند . زمانیکه اینکار پایان میرسد، به محراب برگشته و اگر شماس نباشد، او شخصاً مایقی نان مقدس را میل میکند . کشیش و شماس، لباسهای دینی خود را درآورده و دعاهاى شکرگزاری و سپاس را میگویند .

* *
*

Termeni liturgici folosiți în cult

Termeni	Traducere	Transcriere fonetică
a cumineca / a se împărtăși	تقسیم کردن / دادن	<i>taqsim kardan / dādan</i>
aer (acoperemântul mare)	پوششِ بزرگ	<i>puşeş-e bozorg</i>
anafură	تکه های نان مقدس	<i>tekehāye nan-e moqadas</i>
antifon (antifonul I)	دعای برگردانِ اول	<i>do'āy-e bargardān-e aval</i>
Sfântul antimis	سفره مقدس	<i>sofreie moqadas</i>
apostol	رسول	<i>rasul</i>
arhangheli	فرشتهء بزرگ	<i>fereşteie bozorg</i>
arhiepiscop	اسقف	<i>osqof</i>
arhiereu	اسقف	<i>osqof</i>
amvon	آمُون	<i>amvon</i>
axion	سرودِ مقدس	<i>sorud-e moqadas</i>
catehumeni	نو آموزانِ تعلیم مسیحیت	<i>no amuzan-e ta'ālim-e masihiat</i>
cădelniță	ظرفِ عود ، ظرفِ اسفند	<i>zarf-e 'ud, zarf-e esfand</i>
a cădi/ cădește	بخور دادن بخور میدهد	<i>bokhur dādan bokhur midehad</i>
cei chemați	مردگان، فوت شدگان	<i>mordegānt fout şodegān</i>
cerere stăruitoare	دعای درخواست	<i>do'āie darkhast</i>
cete	بخشها، گروه	<i>bakhşhā, goruh</i>
condac	سرودِ کوتاهِ کلیسایی	<i>sorud-e kutahe kelisāyi</i>

Constantinopol	قسطنطنیه	qostantanieh
diacon	شماس	šamās
Sfântul disc	دیسکِ مقدس	disk-e moqadas
ecfonis	فريادِ پايانِ دعا	fariād-e pāyān-e do'a
ecfonis	فريادِ پايانِ دعا	fariād-e paiane doa
ectenie	دعا ، مناجات	do'a, monājāt
grumaj	گردن	gardan
heruvimi	کروبیان	karubiān
ierodiacon	شماسِ صومعه	šamās-e some'e
ieromonah	کشیشِ صومعه	kešiš-e some'e
întreit- sfântă	تثلیث مقدس	taslis-e moqadas
jilț arhieresc	صندلی اسقف	sandali-e osqof
liturghie	مناجات	monājāt
liturghier	مناجات نامه	monājāt nāmeh
miride	نان ریزه	nān rizeh
monah	راهب ، راهبه	rāheb, rāhebeh
orar diaconesc	پیشبند ، پیش بندِ شماس	pişband
otput	پايانِ مناجات يا دعا	paiane monajat ya do'a
pârgă de poame	میوه های کال	mivehaie kal
prochimen	سرودِ مناجاتی	sorude monajati
prodiacon	شماس اول	šamse aval
proscomidiar	محلِ آماده کردنِ نذر ها	mahal-e amāde kardane
	برای مومنین	nazrha barāy-e moomenin
psalm	مزامیر	mazamir

rânduială	رسم	<i>rasm</i>
serafimi	اسرافیل	<i>esrāfil</i>
Sfânta steluță	ستاره مقدس	<i>setāre-ye moqadas</i>
Sfântul Agneț	نان چارگوشِ سمبلِ پیکرِ عیسی- برهه مقدسِ خداوند	<i>nan-e cehārguş-e sambol-e peikar-e Issa</i>
sobor	مجلس	<i>majles</i>
sobornicesc	مجلسی	<i>majlesi</i>
strană/ străni	نیمکتهای کلیسا برای مومنین	<i>nimkathāy-e kelisa baraie moomenin</i>
tropar	دعای کوتاهِ اعلام کننده	<i>doa'y-e kutahe e' elam</i>
vohod(ieşire)	خروج	<i>khoruj</i>
colivă	کلیوا	<i>coliva</i>
	گندم پخته با شکر (نذر برای مردگان)	

BIBLIOGRAFIE

SFÂNTA Scriptură sau Biblia, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008.

BIBLIA sau Sfânta Scriptură, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

LITURGHIER, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române București, 2000 și 2012.

LITURGHIER, Editura Patriarhiei Ortodoxe din Siria, Damasc, 2000.

TRIODUL, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986 și 2000.

TIPICUL CEL MARE, zis al Sfântului Sava cel Sfințit traducere de schimonahul Isaac Dascălul, după versiunea elinoslavonească, cu binecuvântarea, cheltuiala și cu purtarea de grijă a Mitropolitului Veniamin Costachi, Iași, 1816; reeditat la Chișinău în 1857; retipărit la Suceava în 2002; a se vedea și o ediție critică incompletă cu introducere și note de ierom. Petru Pruteanu, Editura Credința noastră, București, 2003.

ANANIA Arhiepiscopul Clujului, Bartolomeu, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

ALEXIS van der Mensbrugger, episcop de Meudon, *Teologia Jertfei Euharistice în lumina Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți*, trad. Paraschiv V. Ion, în revista *Mitropolia Olteniei*, nr. 7-8, 1968.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Liturgica generală*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, ediția a III-a, Galați, 2002.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Liturgica specială, pentru Institutele Teologice*, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985 și *Liturgica specială (LS, 2005)*, Editura Lumea Credinței, București, 2005.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească*, București, 1985.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997 și 2011.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Explicarea cultului în literatura patristică*, (curs dactilografiat), București, 1962.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Cultul bisericilor creștine din Orient. Liturghiile riturilor orientale*, în *Ortodoxia*, 1966, nr.1, pag. 85-131.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Liturghia Darurilor mai înainte sfințite*, în Studii Teologice, an X/1958 nt.3-4, pag. 176-192.

BRANIȘTE, pr. prof. dr. Ene, *Sfântul Vasile cel Mare în cultul creștin*, în volumul omagial: *Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa*, București, 1980, pag. 238-264.

BARONIAN arhim. Zareh, *Despre Imnele Liturgice ale Bisericii Armene*, Ortodoxia, XXI, nr.4/1969, pag. 524-537.

BARONIAN arhim. Zareh, *Liturghia Bisericii Armene*, Ortodoxia 1 (1975), pag. 15-171.

BARONIAN arhim. Zareh, *Liturghia Bisericii Armene în cadrul liturghiilor celorlalte rituri liturgice răsăritene. Studiu comparativ*" Editura

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1975.

BARONIAN arhim. Zareh, *Cuvânt despre liturghia Bisericii Armene și liturghiile răsăritene*, Editura Eikon, Cluj-Naoca, 2003.

BOTEZAN, Florin, *Sfânta Liturghie, cateheza desăvârșită*, Alba Iulia, Reîntregirea 2005.

BRIA, Prof. Ion, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

BUCHIU pr. prof. dr. Ștefan (coord.), *Sensurile și importanța Sfintei Taine a Spovedaniei și ale Sfintei Taine a Împărtășaniei în teologia, spiritualitatea și misiunea ortodoxă contemporană*, Basilica, 2015.

CABASILA Nicolae, Sf., *Despre viața în Hristos*, traducere de Prof. Dr. Ene Braniște, Ediția a II a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997 și 2014.

CABASILA Nicolae, Sf., *Tâlcuirea dumnezeieștii liturghii*, trad. din lb. greacă de Pr. prof. dr. Ene Braniște, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989.

CABASILA Nicolae, Sf., *Explicări la dumnezeiasca Liturghie. Scrieri II*, trad. diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2014.

CABROL, F., *Diptyques (liturgie)*, în: *Dictionnaire d' Archéologie chrétienne et de Liturgie*, t. IV, partea I, col.1045-1094.

CIREȘANU Badea dr., *Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit*, tom. vol.I,II,III, București, 1910.

COLIBĂ, Magistrand Mihai, *Cultul Bisericii monofizite Copte*, în *Ortodoxia*, anul 1965, nr. 3, pag. 428-451.

COSTIN Magistrand Vasile, *Liturghia Sfântului Iacob din ritul sirienilor iacobiți*, în *Ortodoxia*, anul 1966, nr. 1, pag. 99-114.

COLOTELO pr. dr. Dumitru, *Mișcarea liturgică în creștinismul apusean, cu privire specială în Romano-Catolicism și în Biserica Evanghelică a Germaniei*, (teză de doctorat), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române București, 1986.

COLOTELO pr. dr. Dumitru, *Tradiția Apostolică a lui Ipolit și importanța ei ca izvor pentru istoria cultului creștin*, în *Mitropolia Ardealului*, nr.6-8/1975. pag.476-488.

COLOTELO pr. dr. Dumitru, *Explicarea din liturghiile răsăritene și în liturghia catolică de azi*, în *Studii Teologice*, 1976, nr. 1-2, pag. 130-148.

CANONUL Ortodoxiei. I - *Canonul Apostolic al primelor secole*, ediție critică, cuvânt înainte și studiu introductiv de diac. prof. dr. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008.

CONSTITUȚIILE Sfinților Apostoli, trad. în rom. de pr. Gh. N. Nițu, București, 1907.

CHIFĂR Nicolae, în *Istoria creștinismului*, vol. II, Editura Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Iași, 2000.

COMAN C. Pr. Prof. Ioan, *Sensul ecumenic al Sfintei Euharistii la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în *Ortodoxia*, nr.4/1965. pag. 520-536.

A DICTIONARY of the Bible, ed. James Hastings, M.A., D.D., Peabody, M.A, Hendrickson Publishers, 1988.

A DICTIONARY of Liturgy & Worship, ed. Davies, J.G., Hardcover, 1972.

DICTIONARY of Liturgical terms, by Philip H.Pfatteicher, Trinity Press International, 1995.

DICȚIONAR enciclopedic de iudaism, trad. Viviane Prager; C. Litman și Țicu Goldstein, Editura Hasefer, București, 2000.

DICȚIONAR biblic, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1996.

DICȚIONAR enciclopedic al Bibliei, Traducere Dan Slușanschi, Editura, Humanitas, București, 1999.

DICȚIONAR biblic, Traducere Constantin Moisa (titlul original: *Nouveau dictionnaire biblique revise*), Editura Stephanus, București, vol.I-1995, vol.II- 1996, vol.III-1997.

DICȚIONAR enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu , elab. de Remus Rus, Editura Lidia, București, 2003.

DICȚIONAR enciclopedic de cunoștințe religioase, elab. de Pr. Prof Dr. Ene BRANIȘTE, prof. Ecaterina Braniște, Editura Diecezană, Caransebeș, 2001.

DE MEESTER, Dom Placide, *Genese, sources et developpements du texte grec de la Liturgie de Saint Jean Chrisostome*, Typographie polyglote de la S. Congregation de la Propagande, Rome, 1908.

DRAGOMIR, pr.drd. Neculai, *Liturghia Bisericii Copte și a Bisericii Etiopiene, în comparație cu cele ale Bisericii Ortodoxe*, în Studii Teologice, anul 1984, nr.3-4, pag. 240-261.

EUSEBIU de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 13-14, în: Scrieri I, trad. de pr. prof. Teodor Bodogae, col. Părinți și Scriitori bisericești 13, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucuresti, 1987.

FLOCA, Ioan N. *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, Sibiu, 2005.

FELMY Karl Christian, *De la Cina cea de Taină la Dumnezeuiasca Liturghie a Bisericii Ortodoxe: un comentariu istoric*, trad. Pr.prof. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004.

GERO Stefan, *Die Kirche des Osten. Zum Christentum in Persien und Spätantike*, Tübingen, in Ostkirchliche Studien, 1981.

GALERIU, pr.prof. dr. Constantin, *Jertfă și răscumpărare*, (teză de doctorat), Editura Anastasia, București, 1992.

GAVRILĂ pr. prof. dr. Vasile, *Dumnezeiasca Liturghie - cea mai înaltă expresie a graiului liturgic*, Ortodoxia, nr. 1, ianuarie-martie 2010, București, pag. 129-145.

GAVRILĂ pr. prof. dr. Vasile, *Despre Sfânta Împărtășanie*, București, 1999.

GERO Stefan, *Die Kirche des Osten. Zum Christentum in Persien und Spätantike*, Tübingen, in *Ostkirchliche Studien*, 1981.

GANEA Arhid. Ioasaf, *Sfântul Vasile Cel Mare ca liturgist*, în *Mitropolia Olteniei*, nr.3-6/1980, pag. 435-442.

H.J.W. Drijervs, *Addai und Mani. Christentum und Manichaismus im dritten Jahrhundert in Syrien*, in *Orientalia Christiana Annalecta*, 221, III, Symposion Syriacum, 1980, Roma, 1983.

HAMID Dabashi, *The World of Persian Literary Humanism*, Harvard College, 2012.

ICĂ jr., diacon Ioan I., *Canonul Ortodoxiei. Vol. I: Canonul apostolic al primelor secole*, Editura Deisis, Sibiu, 2008.

ICĂ jr., diacon Ioan I., *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine. Dosarul unei controversă-mărturiile Tradiției*, Studiu introductiv și traducere diac. Ioan I. Ică jr, Deisis, Sibiu, 2006.

IONESCU pr. Alexandru, *Liturghia Sfântului Iacob, versiunea greacă-ortodoxă*, în revista "Glasul Bisericii", 1963, nr.7-8.

IUSTIN Martirul și Filozoful, Sf., *Apologia I.*, trad. pr. Olimp Căciulă, în *Apologeți de limbă greacă*, trad. pr. Theodor Bodogae, pr. Olimp Căciulă și pr. Dumitru Fecioru, col. PSB, vol.2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1980.

JUNGSMANN, A. Iosef, *The Early liturgy to the time of Gregori the Great*, (translt.) Francis A. Brunner, Literary Licensing, LLC, 2011.

LITURGIES eastern and western, being the texts original or translated of the principal liturgies of the Church, edited with introductions and the

appendices of F. E. Brightman M. A., on the basis of the former work by C. A Hammond. Vol. I – *Eastern Liturgies*, Clarendon Press, Oxford, 1896.

LOVIN arhim. Chiril, *Împărtășire euharistică și zile aliturgice*, Ortodoxia, 4, Octombrie-Decembrie, 2014, pag. 85-98.

MAKARIOS, Simonopetritul, Ierom., *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Editura Deisis, Ediția a III-a, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 2008.

MATEOS, Juan, S.J., *Celebrarea Cuvântului în Liturgia Bizantină*, Trad. și note de Cezar Login, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2014.

MADDEN Lawrence, *Liturgy*, în *The New Dictionary of Sacramental Worship*, ed. Peter Fink, Collegeville, 1990.

MIRON arhim. lect. univ. dr. Vasile, *Cultul divin public ortodox, din punct de vedere istoric, tipiconal, doctrinar și simbolic*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

MIRON arhim. lect. univ. dr. Vasile, *Semnificația și importanța religios-morală a cultului divin public ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.

MIRON, Vasile arhim., *Explicarea Sfintei Liturghii pe înțelesul tuturor* (partea a II-a), Ortodoxia, nr. III, iulie-septembrie, pag. 82- 96.

MOURKUS Takla Talaat, *Sfintele Taine în Biserica Ortodoxă Coptă și în Biserica Ortodoxă Română*, teză de doctorat, București, 2006.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D., *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică, I*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, și Editura, Trinitas,

2014.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică, II*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Biserică și cult pe înțelesul tuturor*, Editura Europartner, București, 2001.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică, III*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Anaforana Sfântului Vasile Cel Mare de ritul liturgic copt*, în *Glasul Bisericii* ,nr.11-12/1979.pag.1141-1157.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Scurtă privire asupra literaturii religioase a Bisericii Copte și îndeosebi asupra cărților ei de cult*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr.5-6/1971. pag.644-659.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Doctrina și viața religioasă a Bisericii Copte reflectate în textile ei liturgice, (rugăciuni și imne)*, teză de doctorat, în *Ortodoxia*, XXVIII,nr. 3-4/1976, pag.473-626 și în extras București, 1977.

NECULA, pr. prof. dr. Nicolae D, *Scurtă privire asupra literaturii religioase a Bisericii Copte și îndeosebi asupra cărților ei de cult*, BOR, 1971, nr. 5-6, pag. 644-659.

OLARU pr. dr. Viorel, *Cartea Psalmilor despre superioritatea omului și mesianismul biblic*, Editura Universitară "Carol Davila", București, 2015.

POP pr. dr. Ioan, *Sfânta Liturghie în viața credincioșilor*, Editura

Ecclesiast, Sibiu, 2012.

PRUTEANU Petru, ieromonah, *Liturghia Ortodoxă. Istorie și actualitate*, Editura Sophia, București, 2013.

RĂDULESCU lector, Mihai, *Câteva cuvinte despre Sfânta Litughie a Bisericii Armene*, în *Glasul Bisericii*, nr.9-10/10/1974.p.917-939.

RÂNDUIALA Proscomidiei, Text aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 2-3 noiembrie 2004 (temei nr.4557/16 noiembrie 2004.

SAVA, pr. prof. dr. Viorel, *În Biserica slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică (I)*, Doxologia, Iași, 2012.

SAVA, pr. prof. dr. Viorel, *În Biserica slavei Tale. Studii de teologie și spiritualitate liturgică, II*, Editura Golia, Iași, 2004.

SAVA, pr. prof. dr. Viorel, *„În Biserica slavei Tale”. Studii de teologie și spiritualitate liturgică, III*, Editura Performantica, Iași, 2006 și 2012

SAVA, pr. prof. dr. Viorel, *Sfintele Taine în tradiția liturgică romano-catolică - prezentare și evaluare din perspectivă ortodoxă*, Editura Performantica, Iași, 2007.

SCHMEMANN, Alexander, *Introducere în Teologia Liturgică*, Editura Sofia, București, 2002.

SCHMEMANN, Alexander, *Liturgical Theology of Liturgy and Liturgical Reform*, in: Thomas Fisch (ed.), *Liturgy and Tradition: Theological Reflection of Alexander Schmemmann*, Crestwood NY, 1990.

SCHMEMANN, Alexander, *Liturghie și viață. Desăvârșire creștină prin intermediul experienței liturgice*, trad. Pr. Viorel Sava, Editura Basilica, București, 2014.

SCHMEMANN, Alexander, *Introducere în Teologia Liturgică*, trad. în românește din limba engleză de ierom. Vasile Bârză, Editura Sophia, București, 2009.

SCHMEMANN, Alexander, *Euharistia taina împărăției*, trad. din limba rusă de Pr. Boris Rădulescu, București, Editura Anastasia, 2012.

STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ediția a II-a, București, 2004.

STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Jertfa lui Hristos și spiritualizarea noastră prin împărtășirea de ea în Sfânta Liturghie*, Ortodoxia 1, 1983.

STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Omniscop, Craiova, 1993.

STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Învățătura despre Sfânta Treime în scrierile Sfântului Vasile "Contra lui Eunomiu", în Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa* (Biblioteca teologică 3), București, pag. 51-69.

STEFANOS Anagnostopoulos, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, Editura Bizantină, 2005.

STREZA Ciprian, *Anafora Sfântului Vasile cel Mare. Istorie-text-analiză comparată-comentariu teologic*, Editura Astra Museum, Editura Andreiana, Sibiu, 2013.

STREZA Ciprian, *Sfânta Liturghie - Taina întâlnirii personale a omului cu Dumnezeu*, Ortodoxia, nr.III, iulie-septembrie, București, 2012, pag. 97-122.

STREZA Ciprian prof., *Sfânta Liturghie - Cina de Taină cu Hristos în Împărăția cerurilor*, Ortodoxia, nr.IV, octombrie-decembrie, București, 2014, pag. 29-49.

STRAWLEY, J.H., *The Early History of the Liturgy*, Cambridge, 1949.

WILLIAM Sir Jones, *A Grammar of the Persian Language*, Publisher Ulan Press, 2012.

STOICA pr. magistrand Simion, *Liturghia creștină din secolul al II-lea în raport cu Liturghia noastră de astăzi*, în Ortodoxia, nr.1/1960, p.74-96.

SFÂNTA SCRIPTURĂ și *Sfânta Liturghie în viața poporului român*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2008.

SFÂNTUL Gherman I, Arhiepiscopul Constantinopolului, *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, trad. în rom. și note de pr. prof. Nicolae Petrescu, în Mitropolia Olteniei, XXVII, nr. 7-8, 1975, pag. 554-558, XXVIII, 1976, Nr.1-2, pag. 64-72, XXVIII, 1976, nr. 3-4, pag. 199-206 și în Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2005.

SFÂNTUL Ciprian al Cartaginei: *Despre unitatea Bisericii*, în Apologeți de limba latină, P.S.B. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

SFÂNTUL Ignatie Teoforul, *Epistola către Magnezieni*, trad. pr. prof. Dumitru Fecioru în Scrierile Părinților Apostolici, colecția PSB vol.1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

SFÂNTUL Ignatie Teoforul, *Apologia I*, traducere în limba română de Pr. Prof. Olimp Căciulă, în colecția PSB, vol.II, Apologeți de limbă greacă, București, 1980.

SFÂNTUL Ignatie Teoforul, *Epistola către Smirneni*, trad. pr. prof. Dumitru Fecioru, în vol. Scrierile Părinților Apostolici, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol.1, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1979.

SFÂNTUL Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, trad. pr. prof. Dumitru Fecioru, în vol. Scrierile Părinților Apostolici, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, vol. 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune, București, 1979.

SFÂNTUL Ioan de Kronstadt, *Liturghia: Cerul pe pământ, Cugetări mistice despre Biserică și Cultul divin Ortodox*, trad. rom. Boris Buzilă, Editura Deisis, Sibiu, 1996.

SFÂNTUL Clement Alexandrinul, *Stromate*, în P.S.B.4, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

TAFT, F. Robert, S.J., *Ritul Bizantin*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2008.

TAFT, F. Robert, S.J., *O istorie a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur*, Vol.2, Partea 1, Intrarea cea mare, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012.

TAFT, F. Robert, S.J., *O istorie a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur: Dipticele*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.

TUȚĂ Nica, M. dr. *Sfântul Antimis. Studiu istoric, liturgic și simbolic*, Editura Nemira, 2014.

VASILIEV A. Alexander, *Istoria Imperiului Bizantin*, Polirom, Iași, 2010.

VINTILESCU Petre, Pr., *Curs de Istoria liturghiei*, Cursuri litografiate după prelegeri, București, 1940.

VINTILESCU Petre, Pr., *Contribuții la revizuirea Liturghierului român. Proskomidia. Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur. Studiu și text*, București, 1931.

VINTILESCU Petre, Pr., *Liturghiile bizantine privite istoric în structura și rânduiala lor*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1943.

VINTILESCU Petre, Pr., *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1972, 1978 și 1998.

VINTILESCU Petre, Pr., *Curs de Liturgică generală*, București, 1929-1930.

VINTILESCU Petre, Pr., *Încercări de istoria Liturghiei. Liturghia creștină în primele trei veacuri*, București, 1930 și Nemira, București, 2001.

VINTILESCU Petre, Pr., *Valoarea socială a Liturghiei*, în Studii teologice, nr.1, București, 1931, pag.37-48.

VINTILESCU Petre, Pr., *Liturghia credincioșilor privită istoric în structura și rânduiala ei*, BOR 1-3, 1943, pag.33-85.

VASILIU Cezar, *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică după Vatican II*, în Ortodoxia XXVIII nr. 1/1976.pag. 31-235.

WHEELER M., Thackston Jr., *A Millennium of Classical Persian Poetry*, Ibesc Publishers, Bethesda, Maryland, 1994.

WRIGHT, W., *A Short History of Syriac Literature*, London: Black, 1894.

CUPRINS

Lista de abrevieri	5
PREFAȚĂ.....	7
INTRODUCERE	13
I Sfânta Liturghie - formă de manifestare a cultului creștin.	
Sfânta Liturghie - definire și origine	17
Prefigurări ale Jertfei Euharistice în Vechiul Testament.....	22
Ritualul pascal-iudaic, Cina cea de Taină și Sfânta Liturghie.....	28
Liturghia creștină în Noul Testament.....	32
Liturghie și agapă	39
Liturghia creștină în scrierile părinților apostolici.	41
II Evoluția Sfântei Liturghii în primele trei secole ale creștinismului.....	45
Liturghia creștină la Sfântul Iustin Martirul (m. 165/166).....	48
Alte izvoare din primele trei veacuri cu privire la liturghia creștină	53
Uniformitatea liturgică în Biserica primelor trei veacuri	61
III Riturile liturgice.....	69
Ritul antiohian (sirian).....	73

Ritul alexandrin (egiptean)	75
Ritul Galican (galo-ispanic).....	79
Ritul roman.....	79
IV Liturghiile apostolice și liturghiile mai noi derivate din ele.....	81
Liturghia Sfântului Iacob și liturghiile răsăritene derivate din ea.	82
Liturghia Sfântului Marcu și liturghiile răsăritene derivate din ea... ..	89
Liturghiile riturilor apusene.	92
V Ritul liturgic bizantin.....	97
Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei (330-379). Date biografice.....	100
Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur.....	104
Raportul între cele două liturghii bizantine și Liturghia de rit antiohian	106
Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. Contextul istorico-liturgic	109
Zilele aliturgice	114

VI Sfântul Ioan Gură de Aur (cca. 347- 407). Repere	
biografice.....	123
Limba Persană.....	125
Persana veche.....	127
Persana medie (Pahlavi)	128
Persana clasică și persana modernă (fârși)	129
Politica Imperiului Persan față de evrei și creștini.	
Imperiul Ahemenid.....	130
Imperiul Part	131
Imperiul Sassanid	132
Religia creștină în Orientul Mijlociu de dincolo de frontierele	
Imperiului Roman	134
Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur Arhiepiscopul	
Constantinopolului în ediție bilingvă română și persană	145
Termeni liturgici folosiți în cult	347
BIBLIOGRAFIE	351
CUPRINS	365

Editura Universitară „**Carol Davila**” București a
U.M.F. „**Carol Davila**” București este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul superior
(CNCSIS), cu avizul nr. 11/23.06.2004.

Editura Universitară „**Carol Davila**”
B-dul Eroii Sanitari nr. 8, sector 5, București
Tel: 021.318.08.62 int. 199
<http://www.umfcaroldavila.ro/index.php/editura>
E-mail: editura@umf.ro

Director: Conf. Univ. dr. Ing. **Victor Lorin Purcărea**
Secretar Științific: **Conf. Dr. Bogdan Voiculescu** • Tehnoredactare: **Gabriela Olaru**
Consultant științific, lingvistică persană: **Prof. Reza Heidari** • Corectură: **Prof.**
Alexandra-Violeta Ștefan • Copertă: **Petruț Radu** • Format: B5 • Bun de tipar: **2015**
• Apărută: **iunie 2015**